
6,50 lei
EDITURA TINERETULUI
VALENTIN KATAEV • O PÎNZĂ ÎN DEPĂRTARE
VALENTIN KATAEV
O PÎNZĂ ÎN DEPĂRTARE

VALENTIN KATAEV

O pînză în depărtare

Coperta : KALAB FRANCISC

VALENTIN KATAEV

O pînză în depărtare

In românește de
NICOLAE ILIESCU

EDITURA TINERETULUI

Titlul lucrării în original:
ВАЛЕНТИН КАТАЕВ
БЕЛЕЕТ ПАРУС ОДИНОКИЙ
Детгиз — МОСКВА 1961

1

DESPĂRŢIREA

Pe la ceasurile cinci ale dimineţii, dinspre grajdurile fermei se auzi sunetul unei goarne. Sfîşietor şi ascuţit, despicat parcă în nenumărate fibre muzicale, se risipi peste grădina de caişi, zbură prin stepa pustie spre mare, răsună prelung şi trist printre povîrnişuri, revenind o dată cu rostogolirile ecoului ce se stingeau treptat.

Era primul semnal care anunţa plecarea diligenţei.

Totul se sfîrşise. Sosise ceasul amar al despărţirii.

La drept vorbind, nu avea cine de cine să se despartă. Puţinii vilegiaturişti, speriaţi de evenimente, plecaseră încă de pe la mijlocul verii. Acum, dintre cei sosiţi la fermă, mai rămăsese doar familia unui profesor din Odesa, pe nume Bacei — tatăl şi doi băieţi : Pavlik, în vîrstă de trei ani şi jumătate, şi Petea, de opt ani şi jumătate. Dar şi ei părăseau astăzi vila.

Pentru ei suna goarna, pentru ei erau scoşi din grajd caii mari şi negri ca pana corbului.

Petea se trezise cu mult înainte de sunetul goarnei. Avusese un somn agitat şi se deşteptase o dată cu ciripitul păsărilor. S-a îmbrăcat repede şi a ieşit în curte.

Stepa, grădina, curtea, toate erau învăluite într-o maramă de umbră rece. Soarele răsărise din mare, dar nu se vedea, fiind încă ascuns de paravanul înalt al falezei.

Băiatul îşi pusese hainele de sărbătoare, care, peste vară, îi rămăseseră cam mici : o bluză marinărească de lînă, cu gulerul străjuit de fireturi albe, pantaloni scurţi, ciorapi lungi de bumbac, ghete cu nasturi şi o pălărie rotundă de pai cu borurile largi.

Zgribulindu-se de frig, Petea făcu fără grabă înconjurul fermei, luîndu-şi rămas bun de la toate locurile şi locşoarele pe unde petrecuse atît de minunat în vara aceasta.

Toată vara Petea umblase aproape gol. Era ars de soare ca un indian şi se obişnuise să meargă desculţ prin mărăcini. De trei ori pe zi se ducea să se scalde şi să înoate în mare. Pe plajă se mînjea din cap pînă-n picioare cu nămol roşu, zgîriindu-şi pe piept tot felul de izvoade, ceea ce-l făcea să semene într-adevăr cu pieile-roşii, mai ales cînd îşi înfigea în cîrlionţi penele albăstrii ale acelor păsări fantastice, uimitor de frumoase, care-şi durau cuiburile în povîrnişurile falezei.

Şi acum, după atîta libertate, după atîta fericire, să fii nevoit să umbli iar în bluza asta strîmtă, în ciorapii care te pişcă, în ghetele care te stînjenesc, cu pălăria mare de pai, al cărei elastic îţi freacă urechile şi te strînge de gît !...

Petea îşi scoase pălăria şi o aruncă pe spate. I se legăna pe spinare ca un coşuleţ.

Două raţe grase trecură sporovăind cu însufleţire, priviră cu dispreţ, ca la un străin, pe băiatul îmbrăcat de sărbătoare şi, legănîndu-se, dispărură una după alta pe sub gard. Petea nu-şi dădu seama dacă o făcuseră intenţionat sau, pur şi simplu, nu-l recunoscuseră, dar deodată îşi simţi sufletul greu şi trist, încît fu gata să izbucnească în lacrimi. Se simţea străin în mijlocul acestei lumi reci şi pustii din pragul dimineţii. Chiar şi groapa cea adîncă din colţul grădinii de zarzavat — o groapă minunată, unde era aşa de plăcut să coci cartofi şi unde simţeai plutind în jur o atmosferă plină de mister — chiar şi ea părea acum ciudat de străină şi de neprimitoare.

Soarele urca din ce în ce mai sus.

Deşi curtea şi grădina se aflau încă în umbră, primele raze scăldau într-o lumină aurie şi rece bostanii galbeni, trandafirii şi albăstrii ce se odihneau pe acoperişul de stuf al căsuţei pîndarilor.

Bucătăreasa, cu ochii umflaţi de somn, îmbrăcată într-o fustă cadrilată din pînză de casă şi într-o cămaşă de in brodată cu cruciuliţe negre şi roşii, cu un pieptene de metal în părul ciufulit, scutura cărbunii arşi din samovar, lovindu-l uşor de prag.

Petea se opri alături, privind cum saltă mărgelele pe gîtul ei bătrîn şi zbîrcit.

— Plecaţi ? întrebă ea cu nepăsare.

— Plecăm — răspunse băiatul, cu glas tremurător.

— Mergeţi sănătoşi !

Apoi se duse spre butoiul de apă şi, înfăşurîndu-şi mîna în poala fustei, scoase dopul. Şuvoiul gros ţîşni ca un arc spre pămînt. Pe jos se rostogoliră picături rotunde şi strălucitoare, învăluindu-se în pulberea cenuşie a prafului. Bucătăreasa puse sub şuvoi samovarul, care începu să se tînguie încetişor, umplîndu-se cu apă proaspătă.

Nu, hotărît lucru, nicăieri nu găsea compătimire !

Pe terenul de crochet, pe pajişte, în chioşc — pretutindeni aceeaşi linişte neprimitoare, aceeaşi pustietate.

Şi ce atmosferă de sărbătoare fusese aici pînă nu demult ! Cîte fetiţe drăgălaşe şi băieţi zburdalnici ! Ce hărmălaie, cîte năzbîtii, jocuri, încăierări, certuri, împăcări, cîte sărutări, cîte prietenii !

Şi ce petrecere minunată a organizat pentru vilegiaturişti stăpînul fermei, Rudolf Karlovici, de ziua soţiei sale, Luiza Franţevna !

Petea n-o să uite niciodată această petrecere.

De dimineaţă, sub caişi, fusese aşternută o masă lungă, împodobită cu buchete de flori de cîmp. În mijlocul ei trona un colac de cozonac, mare cît o roată de bicicletă. Treizeci şi cinci de lumînări aprinse, înfipte în cozonacul pufos, presărat cu zahăr pudră, arătau numărul anilor împliniţi de sărbătorită.

Toţi vilegiaturiştii au fost poftiţi sub caişi la ceaiul de dimineaţă.

Ziua începută în chip atît de sărbătoresc a continuat în acelaşi fel, încheindu-se apoi cu carnavalul copiilor, cu muzică şi focuri de artificii.

Toţi copiii purtau costume de carnaval, cusute şi pregătite din timp. Fetiţele s-au preschimbat în rusălcuţe şi ţigăncuşe, iar băieţii, în indieni, tîlhari, mandarini şi marinari. Toţi aveau costume uimitor de frumoase, viu colorate, făcute din percal sau din hîrtie. Mantiile şi fustiţele din foiţă subţire foşneau necontenit. Trandafirii de hîrtie se legănau pe tulpinile de sîrmă, panglicile de mătase ale tamburinei fluturau fără încetare.

Dar cel mai frumos costum, nu mai încape vorbă, a fost al lui Petea. Tata a meşterit la el două zile. În timp ce lucra, mereu îi aluneca pince-nez-ul de pe nas şi, miop cum era,

răsturna sticluţa cu gumă-arabică, bolborosind în barbă blesteme înfiorătoare la adresa celor care au pus la cale „nebunia“ asta şi, în general, îşi exprima în toate chipurile dezgustul pentru această „distracţie prostească“.

Se prefăcea, desigur. De fapt se temea să nu iasă costumul urît, să nu se facă de rîs. Cît s-a mai străduit! Dar şi costumul, orice s-ar spune, a fost o minunăţie. Era o armură adevărată, meşterită cu iscusinţă din hîrtie de culoarea aurului şi argintului, întinsă şi lipită pe un schelet de sîrmă. Coiful, împodobit cu un panaş bogat, semăna aidoma cu coifurile cavalerilor lui Walter Scott. Pînă şi viziera se ridica şi se lăsa la loc.

Totul a ieşit atît de frumos, încît Petea a fost aşezat în rîndul al doilea, alături de Zoia, cea mai frumoasă fetiţă din toată vila, care purta un costum roz, întruchipînd-o pe zîna cea bună. Ţinîndu-se de mînă, au făcut înconjorul grădinii împodobite cu lampioane chinezeşti.

Tufişurile şi copacii, scăldaţi într-o lumină ireală, cuprinşi în îmbrăţişarea norilor verzi şi roşii ai focului bengal, licăreau ici-colo în întunericul tainic al grădinii. În chioşc, la lumina lumînărilor fixate sub abajururi de sticlă, cinau cei mari. De pretutindeni fluturii zburau spre lumină şi cădeau pe faţa de masă cu aripile arse.

Patru rachete se furişară şuierînd prin desişul focului bengal şi înălţîndu-se anevoie.

Undeva, în lume, mai era şi luna. Dar Petea şi Zoia au zărit-o abia cînd au ajuns în fundul grădinii. Prin frunzişul pomilor, lumina pătrundea atît de vie şi de vrăjită, încît albul ochilor fetei avea reflexe sinilii, ca şi apa întunecată din hîrdăul de sub bătrînul cais, unde plutea o bărcuţă de hîrtie.

Aici, băiatul şi fata, cu totul pe neaşteptate, s-au sărutat şi, sărutîndu-se, într-atît s-au fîstîcit, că au rupt-o la fugă hăulind. Au alergat pînă s-au pomenit în curtea din dos, unde chefuiau argaţii, veniţi să-i ureze stăpînei „La mulţi ani“.

Pe masa de brad, scoasă din bucătăria slugilor, se afla un butoiaş cu bere, două carafe cu vin, un castron cu peşte fript şi un colac de grîu. Bucătăreasa, ameţită, gătită cu o bluză nouă de stambă, cu volănaşe, împărţea îmbufnată porţii de peşte şi umplea cănile cu băutură.

Un acordeonist descheiat la haină şi cu genunchii depărtaţi se legăna pe scaun, apăsînd rînd pe rînd clapele armonicii, care gîfîia din greu. Doi flăcăi înalţi, cu feţe nepăsătoare, se prinseseră de cingători şi pocneau din călcîie învîrtind o polcă. Cîteva slujnice cu basmale noi-nouţe pe cap, încălţate cu ghete strîmte, din piele de capră, stăteau îmbrăţişate. Se vede că din cochetărie îşi dăduseră cu zeamă de pătlăgele pe obraji spre a avea pielea mai catifelată.

Rudolf Karlovici şi Luiza Franţevna se fereau din faţa unui argat care voia să sară asupra lor. Argatul era beat criţă. Cîţiva oameni îl ţineau de mîini. El se zbătea, vrînd să se smulgă. Sîngele îi curgea din nas pe cămaşa lui de sărbătoare, sfîşiată la piept. Ocăra de mama focului.

Plîngînd şi înecîndu-se în hohote furioase, parcă turbate, striga scrîşnind din dinţi ca un bezmetic :

— Trei ruble şi cincizeci de copeici pentru două luni de ocnă !... Uu, cîine blestemat ! Oameni buni, daţi-mi drumul, vreau să pun mîna pe ticălosul ăsta ! Lăsaţi-mă să-i scot sufletul ! Daţi-mi chibrituri, lăsaţi-mă, vreau s-ajung la şură ! O să-i fac eu petrecere... Uf, nu intri tu pe mîna lui Grişka Kotovski, şarpe !

Lumina lunii strălucea straniu în ochii lui daţi peste cap.

— Ei, ho, potoleşte-te !... mormăia stăpînul, trăgîndu-se înapoi. Ia seama, Gavrila, n-o lua razna, altfel, ştii, pentru asemenea vorbe astăzi poţi să fii spînzurat.

— Hai ! Spînzură-mă ! striga argatul, sufocîndu-se. De ce nu mă spînzuri ? Na, bea-mi sîngele ! Bea-l !

Era ceva atît de înspăimîntător, de neînţeles, care nu se potrivea de loc cu această minunată sărbătoare, încît copiii au zbughit-o, strigînd că Gavrila vrea să-l înjunghie pe Rudolf Karlovici şi să dea foc fermei.

E greu să-ţi închipui ce zarvă s-a stîrnit atunci în vilă.

Părinţii îşi duceau copiii în camere. Pretutindeni ferestrele şi uşile se închideau ca înainte de furtună.

Şeful zemstvei, Ciuviakov, venit pentru cîteva zile să-şi viziteze familia, s-a năpustit pe terenul de crochet, luînd în picioare portiţele, împrăştiind ciocanele şi bilele. Ţinea în mîini o puşcă de vînătoare cu două ţevi, gata să tragă.

În zadar Rudolf Karlovici îi ruga pe chiriaşi să se linişească. În zadar îi asigura că nu e nici un pericol, că Gavrila a

fost legat şi închis în beci, iar mîine va veni după el uriadnicul...

Odată, într-o noapte, departe-n stepă a izbucnit o vîlvătaie. Dimineaţa s-a răspîndit zvonul că arsese ferma vecină. Se spunea că i-au dat foc argaţii.

Cei sosiţi din Odesa povesteau că în oraş au loc tulburări. Se zvonea, de asemenea, că în port arde estacada.

După petrecere, în zori, şi-a făcut apariţia uriadnicul, să-l ia pe Gavrila. Prin somn, Petea auzise clopoţelul de la troica uriadnicului.

Vilegiaturiştii au plecat cu toţii pe la casele lor. Curînd, ferma a rămas aproape pustie.

Petea se opri o clipă lîngă hîrdăul de sub bătrînul cais şi lovi apa cu nuiaua. Nu ! Nici hîrdăul nu mai era acelaşi, nici apa şi nici bătrînul cais.

În jur totul devenise deodată straniu, îşi pierduse orice vrajă şi lui Petea i se păru că toate lucrurile îl privesc dintr-un trecut îndepărtat.

Oare şi marea, acum, la despărţire, îl va întîmpina cu aceeaşi răceală şi indiferenţă ?

Petea porni în goană spre faleză.

2

MAREA

Soarele strălucea de-ţi lua ochii. Sub el, marea ardea în toată nemărginirea ei, ca magneziul. Stepa se sfîrşea brusc. Tufişurile argintii de măslin sălbatic se legănau deasupra prăpastiei învăluite în aerul tremurător. O potecă abruptă cobora în zigzag spre mare.

Petea se obişnuise să meargă pe-acolo desculţ. Ghetele îl stinghereau, îi lunecau tălpile. Picioarele alergau de la sine. Era cu neputinţă să le mai oprească. Pînă la prima cotitură, băiatul se mai luptă o vreme cu forţa de atracţie a pămîntului. Îşi răsucea călcîiele şi se apuca de rădăcinile uscate ce atîr-

nau deasupra potecii. Dar rădăcinile putrede se rupeau. Țărîna îi fugea de sub picioare. Băiatul era învăluit într-un nor de praf fin, de culoarea cafelei. Colbul îi intra în nas, gîtul îl ustura. Petea se sătură repede să tot meargă așa. Fie ce-o fi !... Strigînd cît îl ținea gura, agitîndu-și mîinile, se năpusti în jos cu ochii închiși.

Pălăria umflată de vînt i se izbea de spate. Gulerul de marinar flutura. De ciorapi i se agățau ghimpi... și deodată, făcînd niște salturi nemaipomenite pe uriașele trepte ale acestei scări naturale, băiatul zbură cu toată viteza pe nisipul uscat și rece al plajei, pe care soarele nu-l încălzise încă. Un nisip uimitor de alb și de fin. Adînc și moale, străpuns peste tot de urmele pașilor de ieri, surpate și diforme, semăna cu grișul de cea mai bună calitate.

Plaja se înclina lin și, fără să-ți dai seama, dispărea încetișor sub apă. Dar fîșia liliachie din margine, mîngîiată în fiece clipă de limbile spumei albe, era netedă și tare, astfel că era plăcut să mergi pe ea.

Această plajă, una dintre cele mai frumoase din lume, care se întindea de-a lungul țărmului abrupt cale de o sută de verste, de la Karolino-Bugaz pînă la brațul Dunării, părea în acest ceas al dimineții sălbatică și cu desăvîrșire pustie.

Sentimentul singurătății îl cuprinse și mai puternic pe băiat. De astă dată însă era o singurătate cu totul deosebită : mîndră, plină de bărbăție, singurătatea lui Robinson pe insula pustie.

Mai întîi, Petea începu să cerceteze urmele de pe nisip. Avea un ochi pătrunzător și experimentat, ca orice om plecat în căutarea aventurii. Din toate părțile era înconjurat de urme. Le citea ca pe o carte de Mayne Reid.

Pata neagră de pe peretele falezei și tăciunii cenușii dovedeau că în timpul nopții băștinașii au tras la mal cu bărcile lor și au făcut focul spre a-și găti bucatele. Urmele în formă de raze ale pescărușilor prevesteau acalmia și prezența, lîngă mal, a bancurilor de pește. Dopul lung cu etichetă franțuzească și bucățica de lămîie albită de apă, aruncate de valuri pe nisip, nu lăsau nici o îndoială că în urmă cu cîteva zile în larg trecuse o navă străină.

Între timp soarele se mai ridicase puțin deasupra mării, care nu mai strălucea pe tot cuprinsul ei. Ardea doar o fîșie lungă la orizont și o puzderie de stele sclipitoare, care se stin-

geau şi se aprindeau rînd pe rînd în oglinda valului ce se aşternea molcom pe nisip. Restul întinderii sale nemărginite avea reflexele albăstrii ale acalmiei din august, atît de gingaşe şi triste, încît fără voie îţi veneau în minte versurile :

Pierdută-n largu-albastrei mări
Luceşte-o pînză albă-n zare...

deşi nu se vedea nicăieri nici o pînză.

Petea nu se mai sătura privind marea.

Oricît ai privi-o, nu te saturi niciodată de ea. Mereu e alta, întotdeauna nouă şi nemaivăzută. Se schimbă oră de oră sub ochii celui care o priveşte. Uneori e liniştită, de un albastru-deschis, acoperită pe alocuri de crestele aproape albe, ce se ivesc pe timp de acalmie. Alteori străluceşte şi e de un albastru intens. Cîteodată se zbenguie alungînd spre ţărm valuri mici, înspumate. Altă dată, sub adierea vîntului, capătă brusc culoarea indigoului şi se zbîrleşte ca o blană mîngîiată în răspăr. Cînd se dezlănţuie furtuna, e iarăşi alta, devine înfricoşătoare. Vîntul puternic ridică valuri uriaşe. Pe cerul plumburiu zboară ţipînd pescăruşii. Valurile învolburate tîrăsc şi aruncă pe ţărm trupul lucios al vreunui delfin mort. Verdele strident al orizontului se înalţă ca un zid zimţat deasupra norilor vineţii ai furtunii. Lespezile de malahit ale valurilor, încrustate haotic de zigzagurile mişcătoare ale spumei, se sparg de ţărm vuind înfricoşător. În mijlocul vacarmului hăuie ecoul cu glasul lui de bronz. Ceaţa fină a stropilor pluteşte ca un văl de muselină peste crestele uriaşe ale falezei zguduite din străfunduri.

Dar farmecul cel mai tulburător al mării i-l dă o anume taină a ei, pe care şi-o păstrează veşnic în întinderile-i nesfîrşite.

Oare nu este o taină lucirea ei fosforescentă, atunci cînd, cufundîndu-ţi mîna în apa neagră şi caldă, într-o noapte de iulie fără lună, mîna începe deodată să sclipească, acoperită în întregime de scîntei albăstrii ? Sau luminile mişcătoare ale navelor nevăzute, sau sclipirile palide şi molcome trimise de vreun far necunoscut ? Ori numărul grăunţelor de nisip, inaccesibil pentru mintea omului ? Şi, în sfîrşit, nu era plină de taină şi năluca crucişătorului răsculat care se ivise odată, departe în larg ? Apariţia lui fusese precedată de incendiul din portul Odesei. Vîlvătaia se vedea de la o depărtare de patruzeci

de verste, şi vestea că estacada arde s-a răspîndit cu iuţeala fulgerului. Apoi a fost rostit cuvîntul „Potemkin". Misterios şi singuratic, crucişătorul răsculat a putut fi zărit de cîteva ori în largul ţărmurilor basarabene.

La ferme, argaţii lăsau lucrul şi se duceau pe faleză, căznindu-se să desluşească dîra de fum din depărtări. Uneori li se părea că-l zăresc. Atunci îşi smulgeau şepcile şi-şi fluturau cu frenezie cămăşile deasupra capului, salutîndu-i pe răsculaţi.

Petea însă, oricît şi-a mijit ochii încordîndu-şi privirea, cinstit vorbind, n-a zărit nimic în pustietatea mării. Numai odată, uitîndu-se printr-un ochean pe care i l-a dat pentru o clipă un băiat, a izbutit să desluşească silueta verzuie a crucişătorului cu trei coşuri şi cu steagul roşu în vîrful catargului.

Nava se îndrepta repede către apus, spre România.

A doua zi, orizontul s-a acoperit brusc de un fum negru. Era întreaga escadră a Mării Negre, care pornise pe urmele lui „Potemkin".

Pescarii, întorşi de la gurile Dunării în bărcile lor mari şi negre, au adus veste că „Potemkin" a ajuns la Constanţa, unde a fost nevoit să se predea guvernului român. Echipajul a debarcat pe ţărm, împrăştiindu-se care încotro.

Au mai trecut cîteva zile pline de nelinişte. Şi iată că în zori orizontul s-a acoperit iar de fum. Era escadra Mării Negre care se înapoia de la Constanţa la Sevastopol, avînd la remorcă, prins în arcan, crucişătorul rebel.

Pustiu, fără echipaj, cu maşinile inundate de apă, cu steagul răscoalei coborît, săltînd greoi pe valurile ascuţite, „Potemkin" înainta încet învăluit de nori groşi de fum. A mers vreme îndelungată pe lîngă ţărmul cu povîrnişuri înalte al Basarabiei, de unde îl priveau în tăcere lucrătorii de la ferme, grănicerii, pescarii, ţărăncile... S-au uitat după el pînă cînd escadra a dispărut din vedere. Şi din nou marea a devenit blîndă şi liniştită, de parcă cineva o unsese cu ulei albastru.

Între timp, pe drumurile de stepă au apărut detaşamente de grăniceri călări, trimişi la graniţa cu România pentru prinderea fugarilor de pe „Potemkin".

...Petea hotărî să mai facă la repezeală o baie de rămas bun. Dar abia se aruncă în mare luîndu-şi avînt, abia începu să înoate pe o parte, despicînd apa răcoroasă cu umărul său ars de soare, că într-o clipă uită de toate pe lume.

Trecu mai întîi înot fîşia adîncă de lîngă mal şi ajunse la primul banc de nisip. Se cățără pe el şi începu să se plimbe prin apa pînă la genunchi, cercetînd prin masa transparentă relieful solzos al fundului de nisip, care, la prima vedere, părea a fi pustiu, nelocuit. Dar dacă te uitai mai bine, printre cutele nisipoase descopereai viața. Ici-colo se mişcau, apărînd sau dispărînd sub nisip, urcioraşele racilor ermiți. Petea luă de pe fund un urcioraş şi smulse din el trupuşorul semănînd cu un rac al moluştei, care avea chiar şi nişte cleşti minusculi.

Fetelor le plăcea să înşire aceşti melcişori pe un fir de ață tare, făcîndu-şi frumoase şiraguri de mărgele. Dar asta nu era o ocupație pentru bărbați.

Apoi băiatul zări în apă o meduză şi porni în urmărirea ei. Meduza plutea ca un abajur transparent, cu franjurii tentaculelor la fel de străvezii. Părea că atîrnă în apă nemişcată. Însă părea numai. Marginile subțirele ale cupolei ei groase de gelatină răsuflau şi se mişcau întocmai ca marginile unei paraşute. Tentaculele fremătau. Dihania o porni pieziş spre fund, simțind parcă apropierea primejdiei. Dar Petea o ajunse. Prevăzător, să nu atingă marginea veninoasă care ustură ca o urzică, băiatul apucă meduza de cupolă cu amîndouă mîinile, scoase din apă corpul ei greu şi fragil, apoi îl zvîrli din răsputeri pe mal. Pierzîndu-şi în zbor tentaculele rupte, meduza căzu plescăind pe nisipul umed. Soarele aprinse de îndată în trupu-i gelatinos o stea de argint. Petea slobozi un strigăt victorios şi, aruncîndu-se de pe banc în apa adîncă, se apucă de joaca lui preferată : să înoate sub apă cu ochii deschişi.

Ah, ce minunat era !

Înaintea ochilor larg deschişi de uimire ai băiatului apăru lumea fermecată a împărăției subacvatice. Prin straturile de apă se vedeau limpede, mărite ca sub lupă, pietricelele pestrițe ale prundişului ce acopereau fundul mării întocmai ca o stradă pietruită. Tulpinile plantelor marine alcătuiau o pădure fantastică, de un verde tulbure, luminată de razele soarelui, care, privit de sub apă, părea palid ca luna. Un crab mare şi bătrîn se strecura cu dibăcie, înaintînd pe o parte, printre rădăcini, desfăcîndu-şi cleştii înfricoşători ca nişte coarne. Pe picioarele-i ca de păianjen îşi purta carapacea umflată a spinării, acoperită de negii calcaroşi ai moluştelor.

Petea nu se sperie cîtuşi de puţin. Ştia prea bine cum trebuie să umbli cu crabii. Trebuie să-i înhaţi fără teamă de spinare. Atunci crabul nu mai poate să te ciupească cu cleştii lui tăioşi.

De altfel, crabul nu-l interesa pe băiat. Să se tîrască sănătos, nu-i mare scofală de capul lui. Toată plaja era presărată cu cleşti uscaţi şi carapace roşietice.

Mult mai interesanţi erau caii de mare.

Printre alge, tocmai atunci apăruse un cîrd întreg. Înaintau în poziţie verticală, venind drept spre Petea cu botişorul şi pieptul lor ascuţit. Semănau leit cu caii jocului de şah, doar că aveau coada răsucită în sus şi aripioarele înotătoarelor larg desfăcute, ca nişte mici dragoni submarini. Pesemne nici nu bănuiau că vor da peste un vînător la acel ceas al dimineţii.

De bucurie, inima băiatului începu să bată mai tare. În colecţia lui avea un singur căluţ de mare, şi acela zbîrcit şi aproape putred. Iar aceştia erau toţi mari, unul mai frumos decît altul.

Ar fi fost o nebunie să lase să-i scape un prilej atît de rar.

Petea ieşi la suprafaţă ca să tragă cît mai mult aer în piept, şi să pornească grabnic la vînătoare. Dar deodată, pe creasta ţărmului abrupt îl zări pe tatăl său. Îşi flutura pălăria de pai şi striga ceva. Glasul răsunător al tatii se întorcea înapoi izbindu-se de ţărmul foarte înalt, iar pînă la Petea ajungeau doar frînturile ecoului :

— ... ebnic-bnic-nic-ic !...

Totuşi Petea înţelese bine sensul acestui „ebnic-nic-ic", care însemna :

— Unde ai dispărut, împieliţatule ? Te caut prin toată ferma ! Diligenţa e gata de plecare !... Vrei să pierdem vaporul din pricina ta ? Ieşi imediat din apă, copil netrebnic !

Glasul tatălui redeşteptă în inima lui Petea sentimentul amar al despărţirii cu care se trezise de dimineaţă. Şi băiatul strigă atît de tare, de-i vîjîiră urechile :

— Vin ! Vin acum !

De ţărm se izbiră frînturile :

— ...uum-uum-um !...

Petea îşi puse iute hainele de-a dreptul pe pielea udă, ceea ce i se păru foarte plăcut, şi începu să urce pe potecă.

3

ÎN STEPĂ

Diligenţa trăsese în faţa porţii. Vizitiul se urcase pe roată şi lega deasupra acoperişului paturile pliante ale vilegiaturiştilor care plecau şi coşurile rotunde cu pătlăgele vinete, pe care, profitînd de acest prilej, proprietarul le trimitea la Akerman.

Micuţul Pavlik, gătit de drum cu un şorţuleţ nou albastru şi cu o pălărioară de pichet scrobită şi semănînd cu o formă de făcut jeleu, cerceta cu multă luare-aminte şi în amănunţime hamurile, ţinîndu-se prevăzător la distanţă.

Era nespus de uimit că aceste hamuri, hamuri adevărate pentru cai adevăraţi, se deosebeau atît de mult de hamurile frumosului său cal de carton, Kudlatka (Kudlatka nu fusese luat la mare şi acum îşi aştepta stăpînul acasă, la Odesa). S-ar putea ca negustorul de la care-l cumpăraseră pe Kudlatka să fi scăpat ceva din vedere.

În orice caz, să nu uite, ca imediat ce vor ajunge acasă, să-l roage pe tăticu să decupeze din ceva şi să-i coasă lui Kudlatka la ochi aceste clape negre atît de frumoase, cărora nici nu ştia cum le zice.

Amintindu-şi astfel de Kudlatka, Pavlik se nelinişti dintr-o dată. Oare cum o fi dus-o calul în lipsa lui, acolo, în cămară ? I-o fi dat mătuşica fîn şi ovăz ? Nu i-or fi ros şoarecii coada ? Ce-i drept, din coadă mai rămăseseră vreo două-trei fire de păr şi cuişorul de tapiţerie, totuşi... Cuprins de o aprigă nerăbdare, Pavlik alergă spre casă, cu limba scoasă în colţul gurii, ca să-i zorească pe tata şi pe Petea. Dar oricît de mult l-ar fi neliniştit soarta lui Kudlatka, nu uita nici o clipă de noul lui săculeţ de voiaj care-i atîrna pe umăr prins de un şnur. Îl ţinea strîns cu amîndouă mînuţele. Pe lîngă un baton de ciocolată şi cîţiva biscuiţi săraţi „Capitaine", în săculeţ se afla şi obiectul lui cel mai de preţ : o puşculiţă făcută dintr-o cutie de cacao „Einem". În ea Pavlik păstra banii adunaţi pentru bicicletă. Strînsese destul de mulţi bani : vreo treizeci şi opt— treizeci şi nouă de copeici...

Tata şi Petea îşi băuseră laptele proaspăt muls, cu pîine neagră, iar acum se îndreptau spre diligenţă. Petea ducea cu grijă sub braţ comorile sale : un borcan cu ace de mare, puse în spirt, şi colecţiile de fluturi, cărăbuşi, scoici şi crabi.

Toţi trei îşi luară cu căldură rămas bun de la gazdele care ieşiseră la poartă să-i petreacă, se urcară apoi în diligenţă şi porniră.

Drumul făcea un ocol în jurul fermei. Diligenţa trecu pe lîngă livadă, pe lîngă chioşc, apoi lăsă în urmă ocolul vitelor şi curtea de păsări. Găleata legată lîngă roată zăngănea zgomotos. În sfîrşit, ajunseră în dreptul harmanului, adică acel loc neted, bine bătătorit, unde se treieră şi se vîntură grîul. În Rusia de mijloc asemenea loc se cheamă arie, în Basarabia — harman.

Şanţul drumului era năpădit de tufe de salcîm galben, încărunţite de colb, printre care se iţea puzderia de picături alungite ale fructelor galben-roşietice. Dincolo de şanţ începea împărăţia de paie a harmanului. Clăi mari, vechi şi noi, înalte cît casa, alcătuiau un adevărat oraş, cu străzi, ulicioare şi fundături. Ici-colo, pe sub pereţii de paie foarte vechi, înnegrite de vreme, răzbătînd prin pămîntul bătătorit, ce părea tare ca tuciul, răsăriseră firicele de grîu, verzi ca smaraldul scînteietor, uluitor de proaspete şi strălucitoare.

Din coşul motorului cu aburi se revărsa un fum gros de culoarea opalului. Treierătoarea nu se vedea, se auzea doar vaierul ei continuu. Cîteva femei, îngropate în snopii de grîu pînă la genunchi, lucrau în vîrful unui stog abia început, învîrtind prin aer furcile de fier. Umbrele snopilor purtaţi în furci dănţuiau în norul de pleavă, străpuns, cînd ici, cînd colo, de ochiuri de lumină. Apoi se arătară, dar pieriră în mare grabă, sacii, cîntarul şi greutăţile.

Trecură pe lîngă un munte de grîu treierat de curînd, acoperit cu o prelată.

Şi diligenţa ieşi în cîmp deschis.

Într-un cuvînt, totul era neschimbat ca şi în ceilalţi ani. Miriştea pustie se întindea de jur împrejur pe zeci şi zeci de verste. Apoi o movilă singuratică. Strălucirea viorie a imortelelor, un ţistar aşezat lîngă gaura sa. O bucată de frînghie semănînd cu o viperă strivită...

Deodată în faţă se stîrni un nor de praf şi, pe lîngă diligenţă, trecu în trap întins un mic detaşament de grăniceri călări.

— Stai !

Diligenţa se opri. Unul dintre călăreţi se apropie. Ţeava scurtă a carabinei juca într-o parte şi-n alta deasupra epoletului verde pe care se zărea o cifră. Juca şi chipiul prăfuit pus pe-o sprînceană. Şaua scîrţîia şi duhnea urît a piele încinsă. Botul calului se opri sforăind în dreptul geamului deschis. Dinţii mari rodeau fierul alb al zăbalei. De pe buzele negre ce păreau de cauciuc se prelingea o spumă verzuie. Din nările gingaşe, trandafirii se revărsau aburul fierbinte al răsuflării, învăluindu-i pe cei din diligenţă. Buzele negre se întinseseră spre pălăria de pai a lui Petea.

— Pe cine duci ? răsună undeva deasupra vocea soldatului.

— Nişte vilegiaturişti, îi duc la vapor — răspunse repede vizitiul, iar glasul i se făcuse subţirel şi slugarnic, de nerecunoscut. Merg la Akerman, iar de acolo, direct pe vapor şi... la Odesa ! Au stat toată vara aicea la fermă. De la începutul lui iunie. Acuma se întorc acasă...

— Ia să vedem !

Şi, o dată cu aceste cuvinte, la fereastră se ivi faţa roşie a soldatului, cu mustăţi şi sprîncene blonde, cu bărbia rasă, avînd o cocardă ovală la chipiu.

— Cine sînteţi ?

— Vilegiaturişti — spuse tata, zîmbind.

Zîmbetul şi cuvîntul „vilegiaturişti“, rostit pesemne prea degajat, nu-i plăcură soldatului, părîndu-i-se batjocoritoare.

— Văd şi eu că vilegiaturişti — vorbi el, nemulţumit, pe un ton grosolan. Mare scofală că sînteţi vilegiaturişti ! Dar, mă rog, cine sînteţi voi, vilegiaturiştii ăştia ?

Maxilarul tatii tresări, bărbuţa începu să-i tremure. Pălind de indignare, îşi încheie toţi nasturii pardesiului cu degete nervoase, îşi potrivi pince-nez-ul şi strigă cu glas ridicat şi tăios :

— Cum îndrăzneşti să vorbeşti cu mine pe un asemenea ton ? Eu sînt Bacei, profesor de şcoală secundară, consilier de colegiu, iar aceştia sînt copiii mei, Piotr şi Pavel. Mergem la Odesa.

Pe fruntea tatii apărură pete roşii.

— Iertaţi, înălţimea voastră — se grăbi să spună soldatul, holbînd nişte ochi aproape albi, şi duse la cozoroc mîna în care ţinea nagaica. Am greşit !

Pesemne că se speriase de moarte auzind un titlu civil atît de impunător, cu desăvîrşire necunoscut pentru el — „consilier de colegiu".

Să-l ia naiba ! Poţi să intri în vreo belea. Poţi să încasezi şi cîteva scaltoace.

Dădu pinteni calului şi o porni în goană.

— Prostul ! zise Petea cînd soldaţii se îndepărtară.

Tatăl îşi ieşi din fire :

— Taci ! De cîte ori ţi-am spus să nu mai rosteşti acest cuvînt ! Cel ce spune mereu „prostul" el însuşi... nu-i un om prea deştept. Să-ţi intre bine-n cap !

Altă dată, Petea ar fi ripostat, dar de data aceasta tăcu. Înţelegea prea bine starea sufletească a tatălui său. Tata, care totdeauna vorbea cu dispreţ şi mînie despre parade şi medalii, care nu purta niciodată viţmundirul [1] şi niciodată nu-şi atîrna Ordinul Sfînta Anna clasa a III-a, care nu recunoştea nici un privilegiu de clasă şi susţinea cu încăpăţînare că toţi locuitorii Rusiei nu sînt altceva decît „cetăţeni", iată că acum, într-un moment de enervare, rostise vorbe care altfel nu i-ar fi ieşit din gură. Şi faţă de cine ? Faţă de primul soldat întîlnit...

„Profesor de şcoală secundară"... „Consilier de colegiu"... „Cum îndrăzneşti să vorbeşti pe un asemenea ton ?"... „Ptiu, ce neghiobie !" spunea faţa tulburată a tatii. „Ptiu, ce ruşine !"

Între timp, aşa cum se întîmplă întotdeauna în călătoriile lungi, vizitiul, în zăpăceala generală, îşi pierduse şfichiul biciului şi umbla de colo-colo pe drum, scotocind cu codiriştea prin tufele de saloîm albe de praf. În sfîrşit, îl găsi şi-l legă strîngînd nodul cu dinţii.

— Să-i ia dracu ! ocărî el, apropiindu-se de diligenţă. Umblă şi grănicerii ăştia, bat toate drumurile, ca să sperie lumea...

— Dar ce caută ? întrebă tata.

---

[1] Viţmundir — frac de uniformă pentru funcţionari.

— Cin' să-i știe ce-or fi căutînd ? Vor să prindă pe careva, cine știe ? Alaltăieri, colea, la vreo treizeci de verste, a ars conacul lui Balabanov. Umblă vorba că i-a dat foc un marinar fugit de pe „Potemkin". Așa că acum bat drumurile în lung și-n lat și-l caută pe fugar. Se zice că se ascunde pe aici, prin stepă. Așa stau lucrurile. Ei, ce facem, plecăm ?

Cu aceste cuvinte, vizitiul se urcă sus pe capră, descurcă hățurile și diligența porni mai departe.

Cu toții își pierduseră voia bună, deși dimineața era negrăit de frumoasă.

Pesemne că în lumea aceasta minunată, sub cerul albastru acoperit de hergheliile sălbatice ale norilor cu coame albe, în lumea umbrelor liliachii ce aleargă unduind peste ierburile stepei, din movilă în movilă, printre care se ivește cînd și cînd o hîrcă de cal sau vreo pereche de coarne de bou, în lumea aceasta care, pare-se, a fost creată pentru bucuria și fericirea omului, nu mergea totul așa cum trebuie.

Astfel gîndeau și tata, și vizitiul, și Petea.

Numai Pavlik avea cu totul alte gînduri. Încrețindu-și fruntea mică și rotundă, pe care căzuse, scăpînd de sub pălărie, bretonul tuns de curînd, băiețașul ședea preocupat, ațintindu-și cu luare-aminte pe fereastră ochișorii căprui.

— Tăticule... — zise el deodată, fără a-și lua ochii de la fereastră — tăticule, cine e țarul ?

— Cum adică, cine-i țarul ?

— Da, cine e ?

— Hm... Un om.

— Nu, știu și eu că e om. Vezi cum ești ? Nu mă interesează asta. Vreau să-mi spui cine e ? Înțelegi, cine e ?

— Nu pricep ce vrei.

— Eu te-ntreb cine e ?

— Of, Doamne... cine și iar cine... Uite, dacă ții neapărat, este unsul lui Dumnezeu.

— Și cu ce e uns ?

— Ce-e ?

Tatăl se uită cu asprime la fiul său.

— Păi da : dacă e uns, atunci cu ce ? Înțelegi ? Cu ce ?

— Nu te prosti !

Și tatăl se întoarse supărat.

4

ADĂPATUL

Pe la ceasurile zece dimineaţa se opriră să adape caii într-un sat mare, locuit jumătate de moldoveni şi jumătate de ucraineni. Tata îl luă pe Pavlik de mînă şi se duseră să cumpere pepeni. Petea rămase pe loc, ca să se uite cum se adapă caii.

Vizitiul mînă spre fîntînă telegarii, care trăgeau după ei diligenţa voluminoasă. Era o fîntînă cu cumpănă.

După ce-şi vîrî biciul în tureatcă, apucă prăjina lungă, la capătul căreia atîrna prinsă cu un lanţ ciutura grea de stejar şi, cînd cu o mînă, cînd cu cealaltă, începu s-o coboare domol în puţ. Cumpăna uriaşă scîrţîi. Unul din capetele ei se apleca de parcă ar fi vrut să arunce o privire în puţ, pe cînd celălalt, de care era legat un bolovan diform pentru echilibru, se ridica încet.

Petea se sprijini cu pieptul pe ghizdul fîntînii şi, aplecîndu-se, privi în jos ca printr-un ochean. Puţul rotund, căptuşit cu bolovani acoperiţi de catifeaua deasă a muşchiului de culoare cafeniu-închis, cobora la mare adîncime. Iar acolo, în întunericul rece, strălucea un mic ochi de apă în care se ivi pălăria lui Petea, întocmai ca într-o fotografie. Băiatul strigă şi fîntîna, asemenea unei amfore de lut, se umplu de un vaier prelung.

Ciutura coborîse în adînc : se făcuse mică-mică, dar tot nu dăduse de apă. În sfîrşit, se auzi un plescăit îndepărtat. Ciutura se cufundă în apă, gîlgîind înecată, apoi începu să iasă iar la suprafaţă. Stropi grei picurau în apă, iar clipocitul din adînc se auzea pînă sus ca pocnetul unor capse cu praf de puşcă.

Prăjina lustruită ca sticla de nenumărate mîini se ridică încet, pînă ce, în sfîrşit, se ivi lanţul ud al ciuturei. Cumpăna scîrţîi pentru ultima oară. Cu mîinile-i puternice, vizitiul apucă ciutura ce cîntărea un pud şi o răsturnă în jgheabul de piatră. Dar înainte de a o goli bău şi el cu nesaţ. După vizitiu bău şi Petea. Tocmai în asta consta adevăratul farmec al adăpatului.

Băiatul își cufundă nasul și bărbia în apa limpede ca lacrima și rece ca gheața. Pe dinăuntru doagele fuseseră năpădite de barba deasă și verde a mușchilor crescuți din tină. Era, în această ciutură și-n această tină, ceva uluitor, ceva ca de vrajă, ceva foarte vechi și îndepărtat, ce amintea de păduri întunecate și vorbea închipuirii băiatului despre moara cu apă, despre morarul vrăjitor, despre bulboană și prințesa broască.

Apa era atît de rece, încît simți că începe să-l doară fruntea. Dar ziua era călduroasă și Petea știa că durerea va trece repede. Mai știa de asemenea că e nevoie de vreo opt sau zece ciuturi pentru adăpatul cailor. Asta va dura cel puțin o jumătate de oră. Așadar, poate să se plimbe puțin.

Băiatul trecu grijuliu prin noroiul negru de lîngă jgheab, unde pretutindeni jucaseră copitele mici ale porcilor. Apoi o porni de-a lungul vîlcelei prin care se scurgea apa, călcînd pe iarba moale presărată cu fulgi de gîscă. Vîlceaua îl duse spre o mică mlaștină acoperită de o pădure înaltă de stuf, rogoz și tot soiul de buruieni. Aici, chiar în timpul amiezii cînd soarele dogorește puternic, domnește o răcoare mohorîtă. Nenumărate miasme ametitoare îl învăluiră pe băiat.

Mirosul deosebit, foarte pătrunzător al rogozului se amesteca cu parfumul dulceag, ca de nuc, al cucutei, din care pricină începea să te doară capul.

Tufișuri de laur cu frunze ascuțite și capsule verzi cu ghimpi cărnoși, cu flori lungi, nespus de gingașe și albe mirosind neplăcut, creșteau alături de zîrnă, de măselariță și de misterioasa mătrăgună.

Pe potecă stătea o broască mare, cu ochii închiși, parcă ar fi fost fermecată ; Petea se sili din răsputeri să nu se uite la ea spre a nu descoperi deodată, pe creștetul ei, coronița de aur.

De fapt, totul părea aici vrăjit ca într-o pădure de basm. Oare nu cumva undeva pe aproape rătăcea mititica Alionușka [1], cea cu ochii mari, jelind fără alinare pe frățiorul ei Ivanușka [2] ? Iar dacă din desiș ar fi ieșit deodată un mielușel [3] alb care ar fi behăit cu glas subțirel ca de copil, nu încape îndoială că Petea ar fi leșinat de frică.

---

[1], [2], [3] — personaje dintr-un basm popular rus.

Băiatul hotărî să nu se mai gîndească la mieluşel. Dar oricît dorea să-l alunge din minte, cu atît mai vîrtos se gîndea la el. Şi cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai tare îl năpădea frica, singur prin frunzişul mohorît al acestui loc blestemat.

Închise strîns ochii ca să nu ţipe şi o luă la fugă din desişul otrăvitor. Şi fugi aşa pînă se pomeni în spatele unei mici gospodării.

Peste gardul de nuiele în care erau înfipte o mulţime de oale de lut, Petea zări un mic harman. În mijlocul ariei, aşternută cu grîu abia adus de pe cîmp, stătea o fetiţă de vreo unsprezece ani, legată pînă sub ochi cu o basma. Purta o fustă lungă, creaţă, şi o bluză scurtă de stambă, cu mîneci largi.

Apărîndu-şi ochii de soare cu braţul îndoit şi mergînd cu paşi mari şi desculţă, ea ţinea de funie două mîrţoage înhămate, care se roteau în cerc. Căluţii împrăştiau paiele cu copitele, trăgînd după ei prin stratul gros de grîu auriu un tăvălug de piatră dinţat, ce sărea în sus greoi şi fără zgomot. În urma tăvălugului de piatră se tîra o scîndură destul de lată, îndoit în faţă ca o tălpice de sanie.

Petea ştia că pe cealaltă parte a scîndurii erau înfipte numeroase bucăţi ascuţite de cremene chihlimbarie, care scoteau de minune grăunţele din spic. Pe această scîndură ce luneca cu repeziciune stătea voiniceşte, ca pe o săniuţă, dar păstrîndu-şi anevoie echilibrul, un băieţaş de vîrsta lui Petea, într-o cămaşă decolorată şi cu şapca pusă pe-o ureche. Un năpîrstoc de fată cu părul bălai se ţinea speriată de pantalonii fratelui ei, ghemuită la picioarele lui ca un şoricel.

În jurul cercului păşea un bătrînel care răscolea grîul cu furcarul şi-l arunca sub picioarele cailor. O bătrînă dregea cu un fel de greblă cercul care se lăţea pierzîndu-şi mereu forma.

Puţin mai încolo, lîngă stog, o femeie cu braţe vînjoase ca de bărbat şi arse de soare învîrtea opintindu-se la vînturătoare. Prin gaura rotundă a tobei se zăreau paletele roşii.

Vîntul alunga din vînturătoare norul strălucitor de pleavă, ce cădea lin pe pămînt ca o muselină, se aşternea peste buruieni şi ajungea pînă în grădina de zarzavat, unde, pe deasupra frunzelor uscate ale pătlăgelelor de stepă, portocalii, coapte, se

înălța fluturîndu-și zdrențele o sperietoare gătită cu un chipiu boieresc cu panglică roșie, rupt ferfeniță.

Aici, pe mica arie, trudea o familie întreagă de țărani, în afară de stăpînul casei, care, de bună seamă, era plecat la război, în Manciuria, și poate că în clipa aceea stătea ascuns în gaolian [1], iar japonezii trăgeau în el cu șimoze [2].

Treierișul acesta sărăcăcios, făcut cu migală, nu semăna de fel cu treierișul zgomotos și îmbelșugat, cu oameni mulți, pe care Petea se obișnuise să-l vadă la fermă. Dar băiatul găsea că și acest treieriș modest are farmecul lui. El, de pildă, tare ar fi vrut să se urce pe scîndura cu cremene sau, în cel mai rău caz, să învîrtească manivela vînturătorii. Altă dată l-ar fi rugat negreșit pe băiețaș să-l ia cu el pe scîndură, dar, din păcate, trebuia să se grăbească.

Petea porni înapoi spre fîntînă.

I se întipăriră pentru totdeauna în minte amănuntele simple, înduioșătoare ale muncii țăranului: sclipirile aurii ale paielor de grîu; pereții proaspăt văruiți ai caselor lipite cu lut; păpușile de cîrpă și dovlecii uscați — așa numitele „tărtăcuțe", singurele jucării ale copiilor de țărani; iar în vîrful casei acoperite cu stuf, barza stînd într-un picior lîngă cuibul ei mare și prost întocmit.

I-a rămas în minte mai cu seamă imaginea berzei, hăinuța ei cioantă, cu vestă de pichet, bastonașul roșu al piciorului (celălalt era îndoit și nu se vedea) și ciocul lung, roșu, care clămpănea ca toaca paznicului de noapte.

Lîngă o casă cu tăbliță albastră pe care scria „Consiliul administrației de plasă" se aflau legați de stîlpii pridvorului trei cai de cavalerie gata înșăuați. Un soldat ședea la umbră pe trepte, cu sabia între genunchi, și fuma o țigară de mahorcă răsucită din hîrtie de ziar.

— Ascultă, ce faci dumneata aici ? îl întrebă Petea.

Soldatul îl măsură alene pe micuțul orășan din cap pînă-n picioare, zvîrli printre dinți un scuipat galben, proiectîndu-l lung într-o parte, și răspunse nepăsător.

— Căutăm un marinar.

---

[1] Cereală cu tulpina foarte înaltă, răspîndită în Manciuria și în regiunile învecinate.

[2] Substanță explozivă. Se folosește pentru obuze de artilerie.

„Oare cine-o fi acest marinar teribil şi misterios, care se ascunde în stepă, undeva pe-aproape, incendiază fermele şi e căutat de soldaţi ? se gîndea Petea, coborînd spre fîntînă pe uliţa pustie, încinsă de soare. Te pomeneşti că tîlharul ăsta fioros atacă diligenţele ?"

Desigur, Petea nu suflă un cuvînt despre temerile sale nici tatii şi nici lui Pavlik. De ce să-i alarmeze degeaba pe oameni ! El însă avea de gînd să fie cu ochii în patru şi, prevăzător, îşi vîrî colecţiile sub banchetă, cît mai aproape de perete.

De îndată ce diligenţa porni, luînd-o la deal, băiatul se trase lîngă fereastră. Fără să se mai dezlipească de geam, se apucă să cerceteze tot ce-i apărea în faţă, doar-doar va vedea ivindu-se la vreo cotitură tîlharul. Hotărî cu tărie să nu-şi părăsească postul pînă nu vor intra-n oraş.

În acest timp, tata şi Pavlik, nebănuind primejdia, se îndeletniceau cu pepenii. Într-o faţă de pernă din pînză aspră, brodată la colţuri cu patru buchete de flori, decolorate de prea mult spălat, se aflau vreo zece pepeni, cumpăraţi cu o copeică bucata. Tata scoase un cantalup măricel, verde-cenuşiu, acoperit tot cu o reţea de crăpături fine şi, zicînd : „Ia să-ncercăm aceşti pepeni renumiţi", îl tăie cu grijă în lung şi-l deschise ca pe un ceaslov. O aromă îmbătătoare umplu diligenţa. Curăţă apoi seminţele cu briceagul şi le aruncă pe fereastră cu un gest îndemînatic, pe urmă împărţi pepenele în felii subţiri, îmbietoare şi, aşezîndu-le pe o batistă curată, zise :

— Pare-se că nu-i rău pepenaşul ăsta !

Pavlik, care nu mai putea de nerăbdare, apucă repede cu amîndouă mînuţele felia cea mai mare şi se aşternu pe mîncat, mînjindu-se pînă la urechi. De plăcere gemea uşor, răsuflînd zgomotos, în vreme ce pe bărbie i se prelingeau picături tulburi de zeamă.

Tata vîrî cu grijă în gură o bucăţică, o mestecă, îşi miji ochii admirativ şi spuse :

— Într-adevăr, e minunat !

— Minunat ! întări Pavlik.

Auzindu-i, Petea, în spatele căruia se petreceau toate aceste lucruri „insuportabile", nu se mai putu stăpîni şi, uitînd cu totul de primejdie, se repezi la pepene.

5

FUGARUL

Cam la vreo zece verste de Akerman intrară în împărăţia viilor. Mîncaseră de mult pepenele, iar cojile le azvîrliseră pe fereastră. Începeau să se plictisească. Era aproape de amiază. Vîntul uşor de dimineaţă, care prin răcoarea lui amintea că se apropie toamna, acum nu mai adia de loc. Soarele dogorea ca-n mijlocul lui iulie, dar era parcă mai fierbinte, mai uscat, mai atotstăpînitor.

Caii trăgeau diligenţa greoaie prin nisipul adînc de aproape trei sferturi de arşin [1]. Roţile mici din faţă se cufundau pînă la butuc. Cele din urmă, mai mari, se legănau încet, zdrobind cu zgomot cochiliile de midii albastre, presărate prin nisip. Praful alb ca făina îi învăluia pe călători într-un nor înăbuşitor. Genele şi sprîncenele încărunţiră. Nisipul scîrţîia în dinţi.

Pavlik strănuta într-una, holbîndu-şi ochii strălucitori, de culoarea ciocolatei.

Vizitiul era alb ca un morar.

Jur împrejur se întindeau viile nesfîrşite.

Butucii noduroşi şi răsuciţi ai viţei bătrîne acopereau pămîntul uscat şi cenuşiu din cauza prafului, aşezaţi într-o ordine riguroasă, ca pe tabla de şah. Păreau chirciţi de reumatism. Ar fi fost tare urîţi, ba chiar hidoşi, dacă natura nu s-ar fi îngrijit să-i împodobească cu frunze frumoase, croite parcă după un neîntrerupt desen antic. Adînc crestate, acoperite de basorelieful nervurilor şerpuitoare şi de petele albăstrii de piatră vînătă, aceste frunze căpătau în lumina soarelui de amiază o culoare verde-arămie. Mlădiţele tinere ale viţei se încolăceau strîns pe aracii înalţi, iar lăstarii mai bătrîni se îndoiau sub povara ciorchinilor.

Dar trebuia să ai un ochi tare ager ca să zăreşti ciorchinii ascunşi în frunziş. Un om nepriceput putea să străbată o deseatină întreagă şi să nu vadă nici un ciorchine, deşi fiecare butuc gemea de rod, iar strugurii parcă strigau : „Hei, caraghiosule,

---

[1] Veche unitate de măsură : un arşin era egal cu 0,711 m.

iată-ne ! Sîntem aici, în jurul tău, cu zecile de puduri. Ia şi mănîncă ! Vai, ce gură-cască !" Şi deodată, gură-cască zărea chiar sub nasul lui un ciorchine, apoi altul, şi altul... pînă ce întreaga vie se lumina de ciorchinii răsăriţi ca prin farmec.

Petea era mare cunoscător în de-alde astea. El descoperea dintr-o dată ciorchinii. Nu numai că-i zărea dintr-o privire, dar le stabilea şi sortul, chiar din mersul diligenţei.

Erau nenumărate soiuri de struguri. „Napoleon"-ul cu bobul mare, verde-gălbui, cu sîmburi de culoare închisă ce se zăreau prin coaja groasă, atîrna în ciorchini lungi, piramidali, cîntărind doi-trei funţi. Un ochi priceput nu l-ar putea confunda, de pildă, cu „coarna", care, de asemenea, are bobul verde-gălbui, dar mult mai lunguieţ şi mai lucios.

Gingaşul „chasslas" aproape că nu se deosebeşte cu nimic de „muscatul roz", şi totuşi, ce diferenţă era între ele ! Boabele rotunde ale „chasslas"-ului, înghesuite într-un ciorchine mic şi graţios atît de strîns, încît îşi pierdeau forma transformîndu-se în cuburi mici, oglindeau soarele în balonaşele lor trandafirii ; pe cîtă vreme boabele de „muscat" erau acoperite cu o brumă fină şi mată de culoarea ametistului din care pricină nu reflectau soarele.

Însă toate soiurile, şi „ananasul", de un albastru aproape vînăt, şi „napoleonii", şi „chasslas"-ul, şi „muscat"-ul, într-atît erau de ademenitoare în frumuseţea lor matură şi străvezie, că pînă şi fluturii cei pretenţioşi se aşezau pe struguri ca pe nişte flori, amestecîndu-şi mustăcioarele lor cu mustăcioarele verzi ale viţei.

Din cînd în cînd, printre butucii de viţă se zărea cîte o colibă, iar alături un hîrdău cu piatră vînătă, pătat de umbra dantelată a vreunui măr sau cais.

Petea se uita cu jind la chichineaţa acoperită cu paie. Ştia prea bine ce plăcut e să stai într-o asemenea colibă la umbră, pe paie uscate şi calde, cînd afară dogoreşte arşiţa amiezii.

În aerul fierbinte şi nemişcat pluteau mirosuri tari de chimen şi de cimbru. Se auzeau trosnind uşor păstăile uscate ale măzărichei. Ce minunat ! Butucii de viţă fremătau unduindu-se uşor, învăluiţi în tremurul străveziu al arşiţei. Şi peste toate se întindea cerul azuriu şi prăfuit, decolorat parcă de dogoarea fierbinte.

Ce minunat !

Deodată se petrecu ceva atît de fulgerător şi de neobişnuit, încît era greu să-ţi dai seama ce s-a întîmplat mai întîi şi ce a urmat apoi.

În orice caz, mai întîi a răsunat o împuşcătură. Dar nu obişnuita împuşcătură cu sare, inofensivă şi prelungă, care se aude deseori în jurul viilor. Nu. Ci bubuitul sinistru, înspăimîntător al unei carabine de calibru mare. În acelaşi timp pe drum se ivi un grănicer călare, cu o carabină în mîini. Duse arma la ochi şi mai ţinti o dată spre desişul viilor, dar se răzgîndi şi nu mai trase. Puse carabina de-a curmezişul şeii, dădu pinteni calului, se aplecă uşor din şale şi sări şanţul şi valul înalt de pămînt de-a dreptul în vie. Îndesîndu-şi chipiul pe cap, porni glonţ doborînd butucii de viţă şi, curînd, dispăru din vedere.

Diligenţa îşi urmă drumul.

O vreme, totul în jur păru pustiu.

Deodată, în spate, pe valul de pămînt de la capătul viei, se mişcară tufele de salcîm galben. Cineva sări în şanţ, apoi ieşi în şosea.

Silueta unui om, ascunsă într-un nor des de praf, se repezi în urma diligenţei, vrînd s-o ajungă.

Probabil că vizitiul îl zărise de sus înaintea tuturor. Totuşi, în loc să încetinească, dimpotrivă, se ridică pe capră şi începu să învîrtă deznădăjduit biciul deasupra capului. Caii porniră în galop. Dar necunoscutul izbuti să pună piciorul pe scară şi, deschizînd uşa din spate, se uită în diligenţă. Răsufla din greu, mai-mai că se înăbuşea.

Era un om robust, cu faţa tînără, palidă de spaimă, cu ochii căprui, aci veseli, aci speriaţi de moarte. Pe capul mare şi rotund, tuns chilug, avea o şapcă nouă de lustrin, cu un bumb în creştet, aşa cum poartă muncitorii în zilele de sărbătoare. Se vedea cît de colo că nu era obişnuit cu ea. De sub tunica strîmtă se zărea o cămaşă de argat, cusută cu rîuri, astfel încît omul părea să fie în acelaşi timp şi muncitor şi argat. Însă pantalonii groşi, de postav militar, plini de praf, nu se potriveau nici cu înfăţişarea de muncitor, nici cu cea de argat. Un crac sumes lăsa să se vadă tureatca roşcată a unei cizme grosolane de marinar, cu tighel dublu.

„Marinarul!" îi fulgeră lui Petea un gînd îngrozitor şi, în acelaşi timp, pe pumnul necunoscutului încleştat pe clanţa uşii, băiatul desluşi cu spaimă o ancoră albăstrie.

Necunoscutul, ca şi pasagerii, era la fel de tulburat de apariţia lui neaşteptată. Văzînd un domn cu pince-nez înlemnit de uimire şi doi copii speriaţi, el mişcă mut din buze, vrînd parcă să salute sau să-şi ceară iertare. Dar în afară de un zîmbet strîmb şi sfios nu reuşi să facă altceva. Într-un tîrziu schiţă un gest de neputinţă şi tocmai se pregătea să sară de pe treaptă în drum, cînd deodată în faţă se ivi o patrulă călare. Necunoscutul privi prevăzător pe după peretele diligenţei, zări soldaţii prin norul de praf şi sări la iuţeală înăuntru, trîntind uşa în urma sa.

Se uită rugător la pasageri, apoi, fără să spună un cuvînt, se lăsă în patru labe şi, spre groaza lui Petea, se vîrî sub bancă, chiar acolo unde erau ascunse colecţiile lui.

Băiatul îşi privi disperat tatăl, dar acesta stătea nemişcat, cu faţa calmă, puţin palid, cu bărbia scoasă hotărît înainte. Cu mîinile încrucişate pe pîntece, îşi învîrtea degetele mari, unul în jurul celuilalt. Toată înfăţişarea lui spunea : „Nu s-a întîmplat nimic. Nu trebuie să întrebaţi nimic. Trebuie să staţi la locul vostru ca şi cînd nu s-a întîmplat nimic. Să ne vedem de drum".

Nu numai Petea, dar şi micuţul Pavlik îl înţelese numaidecît pe tata.

Să nu observi nimic ! În situaţia de faţă era cel mai simplu şi cel mai bun lucru.

Cît despre vizitiu, n-aveai ce să-i reproşezi. El îşi vedea de treaba lui, dînd de zor bice cailor, fără măcar să se uite în urmă.

Într-un cuvînt, se urzise complotul straniu, dar anonim, al tăcerii.

Patrula ajunse în dreptul diligenţei. Cîţiva soldaţi priviră pe fereastră. Dar marinarul stătea de mult întins sub banchetă. Nu putea fi văzut. Pesemne că soldaţii nu găsiră nimic suspect la această paşnică diligenţă cu copii şi pătlăgele vinete. Fără să se oprească, ei trecură mai departe.

Tăcerea ţinu aproape o jumătate de ceas. Marinarul stătea nemişcat sub bancă. În jur era linişte.

În sfîrşit, în faţă, prin verdele firav al salcîmilor se zări şirul caselor de la marginea oraşului.

Tata fu cel dintîi care rupse tăcerea. Privind indiferent pe fereastră, spuse ca pentru sine, dar totodată tare, ca să se audă :

— Oho ! Se pare că ne apropiem. Se vede Akermanul. Ce căldură nesuferită ! Pe şosea, nici ţipenie de om !

Petea ghici numaidecît şiretenia tatălui.

— Ne apropiem ! Ne apropiem ! strigă băiatul şi, luîndu-l pe Pavlik de umeri, îl împinse spre fereastră, strigînd cu o însufleţire exagerată : Uite, Pavlik, priveşte ce păsărică frumoasă zboară !

— Unde zboară păsărica ? întrebă Pavlik, curios, scoţînd limba.

— Of, Doamne, ce prostănac eşti ! Uite-o, uite-o colo !...

— N-o văd.

— Înseamnă că eşti chior.

În acest timp în spate se auzi un foşnet şi numaidecît se trînti uşa. Petea se întoarse repede. Dar în jur totul era ca mai înainte. Numai că sub bancă nu se mai vedea cizma. Petea se uită neliniştit sub banchetă : oare colecţiile erau întregi ? Cutiile erau neatinse. Totul era-n ordine.

Pavlik continua să se agite lîngă fereastră, chinuindu-se să vadă pasărea.

— Unde-i păsărica ? scînci el, strîmbîndu-şi guriţa. Arătaţi-mi păsărica. Pe-e-etka, unde-i păsări-i-ica ?

— Nu te mai văicări ! spuse Petea, poruncitor. Nu-i nici o păsărică. A zburat. Of, te-ai agăţat ca un scai !

Pavlik oftă din greu şi, pricepînd că a fost crunt păcălit, privi cu uimire sub bancă. Acolo însă nu mai era nimeni.

— Tăticule — rosti el, în sfîrşit, cu glas tremurător — unde e nenea ? Unde a plecat ?

— Nu mai trăncăni ! răspunse tata cu asprime.

— Şi Pavlik tăcu trist, frămîntîndu-şi mintea cu dispariţia misterioasă a păsăricii şi nu mai puţin misterioasa dispariţie a necunoscutului.

Roţile răsunară pe caldarîm. Diligenţa intră pe o stradă umbroasă, străjuită de salcîmi. Pe dinaintea ochilor se perindau trunchiurile cenuşii şi strîmbe ale stîlpilor de telegraf, acoperişurile de ţiglă şi cele albastre de tablă. În depărtare se zăriră pentru o clipă apele încremenite ale limanului. Pe partea umbrită trecu un vînzător de îngheţată într-o cămaşă zmeurie, purtînd pe cap vadra cu marfă.

Socotind după soare, trecuse de ora unu. Vaporul „Turgheniev" pleca la două.

Tatăl hotărî să nu mai treacă pe la hotel şi să meargă direct la debarcader, de unde tocmai se revărsa sunetul gros şi prelung al unei sirene de vapor.

6

VAPORUL „TURGHENIEV"

Nu trebuie să uităm că întîmplările descrise în această carte au avut loc cu treizeci şi ceva de ani în urmă [1]. Iar vaporul „Turgheniev" era socotit încă pe atunci o navă tare veche.

Destul de lung, dar îngust, cu două roţi ale căror zbaturi roşii se vedeau prin tăieturile carcasei rotunde, cu două coşuri, el părea a fi mai degrabă un cuter decît un vapor mic.

Însă pentru Petea întruchipa minunea construcţiilor navale, iar călătoria de la Odesa la Akerman fusese, nici mai mult nici mai puţin, decît o călătorie peste Atlantic.

Biletul de clasa a doua costa destul de scump : o rublă şi zece copeici. De fiecare dată cumpărau două bilete. Pentru Pavlik nu plăteau.

Totuşi cu vaporul era mult mai ieftin şi mult mai plăcut decît să te tîrîi treizeci de verste prin colbul înăbuşitor cu aşa-zisul „ovidiopoleţ". „Ovidiopoleţul" era o caleaşcă ce zdrăngănea din toate încheieturile şi aparţinea unui evreu. Vizitiul care o conducea purta un caftan rufos, încins voiniceşte cu un brîu roşu de surugiu. După ce primea moneda de cinci ruble şi o încerca în dinţi, vizitiul cel roşcat, veşnic posomorît şi cu ochii roşii, bolnavi, scotea sufletul din călători, oprindu-se la fiecare două verste să dea ovăz mîrţoagelor sale care abia se mai ţineau pe picioare de bătrîne ce erau.

Îndată ce îşi ocupară locurile şi îşi aşezară lucrurile în cabina comună de clasa a doua, Pavlik, moleşit de zăpuşeală şi de drum, începu să moţăie. Fură nevoiţi să-l culce numai-

---

[1] Cartea a fost scrisă în anul 1936.

decît pe canapeaua de muşama neagră încinsă de soarele care bătea prin ferestrele pătrate.

Deşi ramele ferestrelor erau ferecate în alamă strălucitoare, totuşi stricau armonia vasului.

După cum se ştie, pe vapor trebuia să existe neapărat hublouri rotunde, care, în caz de furtună, se închid ermetic. În această privinţă mult mai bine stăteau lucrurile în cabina de clasa a treia, de la prora, unde existau hublouri adevărate, deşi nu existau divane moi, ci doar simple bănci de lemn ca la tramvaiele cu cai. Dar se spunea că „nu se cade" să mergi cu clasa a treia, tot aşa cum, despre preţul biletelor de la „a-ntîia", se spunea că „usturä".

Prin poziţia sa socială, familia profesorului Bacei, din Odesa, aparţinea tocmai bine categoriei de călători mijlocii, categoria celor de clasa a doua. Acest lucru era tot atît de plăcut şi de potrivit în anumite împrejurări, pe cît de nepotrivit şi înjositor era în altele. Totul depindea de clasa în care călătoreau cunoscuţii. De aceea, domnul Bacei se ferea în fel şi chip să plece de la vilă în tovărăşia vecinilor bogaţi numai pentru a-şi cruţa o umilire inutilă.

Sezonul roşiilor si ştrugurilor era în toi. Încărcarea vasului dura obositor de mult.

Petea ieşi de cîteva ori pe punte să afle dacă vor porni curînd. De fiecare dată însă i se părea că lucrurile stau pe loc. Hamalii treceau în şir nesfîrşit pe scara vaporului, unul după altul, purtînd pe umeri lăzi şi coşuri. Şi totuşi mormanele de pe chei nu scădeau de loc.

Băiatul se apropie de ofiţerul secund care supraveghea încărcarea, se învîrti pe lîngă el, se opri alături şi privi de sus în cală, unde erau coborîte butoaie cu vin, cîte trei-patru deodată, legate între ele cu lanţuri. Uneori, parcă din întîmplare îl atingea pe secund cu cotul. Într-adins, ca să-i atragă atenţia.

— Băiete, dă-te la o parte ! îi spunea secundul, dojenindu-l nepăsător.

Dar Petea nu se supăra. Important era să intre în vorbă.

— Spuneţi-mi, vă rog, o să pornim curînd ?

— Curînd.

— Cît de curînd ?

— Cum isprăvim cu încărcatul, plecăm.

— Şi cînd isprăvim cu încărcatul ?

— Atunci cînd o să plecăm.

Vrînd să se pună bine cu secundul, Petea se prefăcu că rîde.

— Nu, zău, vorbesc serios : cînd ?

— Băiete, dă-te la o parte !

Petea se depărtă cu un aer degajat şi cu o expresie satisfăcută, ca şi cînd între ei nu s-ar fi întîmplat nimic neplăcut, ci, pur şi simplu, au stat de vorbă şi apoi s-au despărţit. Şi din nou, sprijinindu-şi bărbia de parapet, se apucă să privească cheiul, care îl plictisea de moarte.

În afară de „Turgheniev" se mai încărcau nenumărate şlepuri. Cheiul era tot înţesat de căruţe cu grîu. Grînele se scurgeau prin jgheaburile de lemn în tambuchiurile pătrate ale calelor, cu un fîşîit uscat, mătăsos.

Soarele alb şi înverşunat trona necruţător peste această piaţă prăfuită, lipsită de orice urmă de frumuseţe şi poezie. Totul, totul aici părea obositor de inexpresiv.

Frumoasele pătlăgele roşii, care străluceau fierbinţi şi îmbietoare în umbra frunzelor ofilite din grădinile de zarzavat, aici erau aşezate în mii de lăzi uniforme, făcute din şipci de fag sau de brad. Ciorchinii, din cele mai gingaşe soiuri de struguri, care în vie păreau adevărate opere de artă, erau acum înghesuiţi pînă la refuz în coşuri grosolane din nuiele de răchită, acoperite în grabă cu pînză de sac, cu etichete lipite cu clei.

Grîul cu bobul mare, chihlimbariu, pătruns de toate miresmele cîmpului fierbinte, crescut şi obţinut cu atîta trudă, zăcea pe prelate murdare, peste care oamenii călcau cu cizmele.

Printre saci, lăzi şi butoaie se plimba un vardist din Akerman, îmbrăcat într-o tunică albă din piele de drac. Cureluşa portocalie a tocului revolverului era petrecută pe după gîtul ars de soare. La cingătoare îi atîrna o sabie lungă.

Din pricina arşiţei ce plutea deasupra fluviului, a prafului, a zgomotului molcom şi neîntrerupt produs la încărcarea vasului, lui Petea i se făcu somn.

Pentru orice eventualitate, băiatul se apropie din nou de secund, ca să afle dacă vor porni curînd, şi primi acelaşi răspuns : că vor porni cînd vor termina de încărcat, iar de încărcat vor termina atunci cînd vor porni.

Căscînd şi gîndindu-se alene că, probabil, totul pe lumea asta e marfă — şi roşiile, şi şlepurile, şi căsuţele de pe mal, şi stogurile gălbui de lîngă aceste căsuţe şi, tot ce se poate,

chiar şi hamalii — Petea se îndreptă agale spre cabină, unde îşi făcu loc lîngă Pavlik. Nici nu băgă de seamă cînd aţipi, iar cînd se deşteptă, constată că vaporul pornise.

Poziţia cabinei se schimbase într-un chip cu totul de neînţeles. Devenise mult mai luminoasă. Pe plafon se reflecta oglinda strălucitoare a valurilor.

Maşinile duduiau. Se auzea zgomotul roţilor.

Petea scăpase clipa cea mai interesantă, clipa desprinderii de ţărm. Scăpase al treilea semnal al sirenei, comanda căpitanului, ridicarea scării, desfacerea parîmelor... Şi era cu atît mai îngrozitor, cu cît tata şi Pavlik nu se aflau în cabină. Înseamnă deci că ei au văzut totul.

— De ce nu m-aţi trezit şi pe mine ? strigă Petea, simţindu-se ca şi cum cineva l-ar fi prădat în timpul somnului.

Năpustindu-se afară din cabină, pe punte, Petea se lovi rău la picior în pragul tăios de alamă. Dar nici nu luă în seamă astfel de fleacuri.

— Afurisiţii, afurisiţii !

De fapt, Petea se agita în zadar.

Deşi vaporul se desprinsese de chei, totuşi nu pornise de-adevăratelea, ci doar vira, manevrînd pentru întoarcere. Înseamnă că ce era mai interesant nu trecuse încă. Abia de acum înainte urmau comenzile „încet înainte“ şi „foarte încet înainte“, apoi „stop“, „înapoi“, „încet înapoi“ şi alte lucruri nespus de atrăgătoare, pe care băiatul le cunoştea la perfecţie.

Călătorii, care acum umpleau vaporul, se agitau înghesuindu-se lîngă bord şi fluturîndu-şi cu atîta disperare batistele şi pălăriile, de parcă plecau la capătul pămîntului, cînd, la drept vorbind, mergeau doar cale de vreo treizeci de verste în linie dreaptă.

Dar, ce să-i faci, aşa-s tradiţiile călătoriei pe mare şi temperamentul focos al meridionalilor.

Se agitau mai ales pasagerii de clasa a treia şi aşa-zişii „călători de pe covertă“ care călătoreau pe puntea de la prora, lîngă cală. Ei n-aveau voie să meargă pe punţile de sus, destinate exclusiv publicului „curat“ de la clasa întîi şi a doua.

Pe puntea superioară, Petea îi zări pe tata şi pe Pavlik fluturîndu-şi de zor pălăriile.

Tot acolo se mai aflau căpitanul şi întreg echipajul vasului : secundul şi doi marinari desculţi. Din tot echipajul, doar

căpitanul şi unul din marinari se ocupau cu conducerea şi manevrarea vaporului. Secundul şi celălalt marinar vindeau bilete. Cu rulouri de bilete multicolore şi cu o casetă verde, din sîrmă împletită, aşa cum vezi la brutării, ei treceau pe la călătorii care nu avuseseră timp să-şi cumpere tichete pe chei.

Căpitanul dădea comenzile plimbîndu-se de-a curmezişul punţii — între cele două pasarele ale vaporului. În acest timp, marinarul, sub ochii uimiţi ai pasagerilor, privea în cutia de alamă a busolei şi învîrtea roata timonei, ajutîndu-se din cînd în cînd cu piciorul desculţ. Timona scotea un scîrţîit asurzitor, iar lanţurile cîrmei se tîrau zăngănind înainte şi înapoi, de-a lungul bordului, gata în orice clipă să rupă trena rochiilor cucoanelor neatente.

Vaporul mergea „înapoi", întorcîndu-se încet.

— Bandă dreaptă ! strigă căpitanul spre timonier, cu o voce răguşită şi spartă de mîncău şi mitocan, fără a acorda nici cea mai mică atenţie pasagerilor ce stăteau respectuoşi în jurul busolei. Dreapta la tribord ! Şi mai la dreapta ! Încă puţin ! Şi mai !... Bine ! Ţine-o aşa !

Trecu pe pasarela de la tribord, deschise capacul de la portavoce, al cărei tub mergea în jos, şi apăsă cu piciorul pe pedală. În adîncurile pachebotului răsună un clinchet de clopoţel. Plini de respect, pasagerii înălţară sprîncenele şi se priviră în tăcere. Pricepură că semnalul era destinat sălii maşinilor.

Ce să facă ? Să dea fuga pe pasarelă să-l vadă pe căpitan vorbind în portavoce, sau să rămînă lîngă marinar şi lîngă busolă ? Petea era gata să se rupă în două.

Dar balanţa înclină spre portavoce.

Băiatul îl apucă pe Pavlik de mînă şi-l tîrî pe pasarelă, strigînd agitat, cu gîndul ascuns de a uimi prin cunoştinţele sale în materie de navigaţie două fetiţe necunoscute, foarte frumoase :

— Priveşte, Pavlik, priveşte, acum va spune în portavoce „înainte".

— Încet înapoi — rosti căpitanul în pîlnie.

Şi numaidecît de jos se auzi clinchetul clopoţelului. Asta însemna că fusese auzită comanda.

7

FOTOGRAFIA

Akermanul a şi dispărut din ochii călătorilor. Nu se mai vedeau ruinele vechii cetăţi turceşti. Iar vaporul înainta de-a lungul limanului larg al Nistrului. Se părea că apa murdară, de culoarea cafelei, poleită în staniolul strălucitor al soarelui, nu are sfîrşit. Şi într-atît era de tulbure, că umbra vaporului se aşternea peste undele ei ca pe un pămînt lutos.

Călătoria parcă nici nu începuse. Plictisiţi de liman, toţi aşteptau ieşirea în larg. În sfîrşit, după vreo oră şi jumătate, vaporul începu să părăsească gurile limanului.

Petea se lipi de bord, de teamă să nu piardă nici cel mai mic amănunt al acestei clipe solemne. Apa se limpezise mult, deşi tot mai era îndeajuns de murdară. Valurile deveneau din ce în ce mai mari şi mai înalte. Braţele roşii ale geamandurilor care indicau drumul navigabil ieşeau din apă legănîndu-şi încolo şi încoace capacele conice. Uneori se aflau atît de aproape de bord, încît Petea putea desluşi limpede în mijlocul ciupercii zăbrelite colivia de fier unde noaptea erau puse felinarele.

„Turgheniev“ ajunse din urmă cîteva luntre negre de pescari şi două bărci cu pînze de culoare închisă umflate de vînt. Bărcile se legănară săltînd şi coborînd pe valurile stîrnite de vapor.

Lîngă capul nisipos de la Karolino-Bugaz, cu cazarma şi catargul pichetului de grăniceri, marele drum de apă străjuit de două rînduri de geamanduri ieşea în larg.

Căpitanul se uita mereu la busolă, indicînd timonierului drumul. Pesemne că nu era treabă uşoară.

Apa se făcu şi mai limpede, amestecată acum cu apa curată şi albăstrie a mării.

— Jumătate viteză ! rosti căpitanul în portavoce.

În faţă, despărţindu-se brusc de apa gălbuie a limanului, se aşternea fîşia de un albastru-închis a mării catifelate.

— Încet !

Dinspre larg bătea un vînt răcoros.

— Şi mai încet !

Mașinile încetară parcă să mai respire. Zbaturile abia mai loveau apa. Țărmul neted se întindea la doi pași, așa încît aveai impresia că poți ajunge la el prin vad fără nici o bătaie de cap.

Farul mic, alb strălucitor al pichetului de grăniceri, catargul lui înalt împodobit cu ghirlande multicolore fluturînd în bătaia vîntului, canoniera pitită în stufăriș, siluetele mici ale grănicerilor care-și spălau rufele în apa cristalină și nu prea adîncă, toate acestea, luminate orbitor de soare, treceau lin pe lîngă vas, distincte și străvezii, aidoma unor tablouri înșirate pe perete într-o expoziție.

Vecinătatea mării dădea lumii prospețime și strălucire, ca și cum dintr-o dată praful fusese suflat de pe vapor și de pe călători.

Chiar și lăzile, și coșurile, pînă atunci o marfă tare plicticoasă, încet-încet se transformau într-o încărcătură onorabilă și, o dată cu apropierea mării, începură să scîrțîie ușor așa cum stă bine unei încărcături serioase.

— Jumătate viteză !

Pichetul de grăniceri, care rămăsese dincolo de pupa, se întoarse dispărînd în urmă. O apă curată, adîncă, de culoare verde-închis înconjura vasul din toate părțile. Abia ieșit în larg, vaporul fu prins de ruliu, iar vîntul puternic îl împroșcă cu o pulbere fină de apă.

— Toată viteza !

Rotocoalele de fum negru și gros se revărsau din coșurile ce hîrîiau șuierător. O umbră piezișă se așternu peste tenda de la pupa.

Pesemne că bătrînului vapor nu-i era prea lesne să lupte cu valurile puternice din largul mării. Începu să gîfîie din greu. Bordajul învechit scîrțîia sacadat. Sub bompres ancora se înclina salutînd talazurile.

Vîntul reușise să smulgă cuiva pălăria, care plutea la pupa, legănîndu-se pe fîșia lată de spumă.

Patru evrei orbi, cu ochelari albaștri, urcară scara unul după altul, ținîndu-și gambetele în mînă. După ce se așezară pe o bancă de pe puntea superioară, se porniră să-i tragă cu rîvnă din arcuș. Sunetele false, stridente ale marșului „Pe dealurile Manciuriei“ se amestecară îndată cu gîfîiala bătrînului vapor.

Pe aceeaşi scară urcă în fugă unul din cei doi chelneri ai vasului. Purta mănuşi de bumbac care nu erau prea albe. Cozile fracului său fluturau în vînt. Cu iscusinţa unui scamator, chelnerul ducea o tăviţă pe care se afla o sticlă aburită de limonadă cu sifon.

Astfel începu călătoria pe mare.

Petea izbutise să-şi vîre nasul peste tot. Se lămuri însă repede că pe vapor nu sînt copii care să-l intereseze şi aproape că n-avea cu cine să lege o cunoştinţă plăcută. Ce-i drept, la început îşi pusese oarecare speranţă în cele două fetiţe dinaintea cărora îşi arătase, fără pic de succes însă, cunoştinţele sale marinăreşti. Dar speranţa i se spulberase. În primul rînd, fetiţele călătoreau la clasa întîi şi, discutînd cu guvernanta lor în franţuzeşte, i-au dat să înţeleagă că băiatul de la clasa a doua nu-i pe potriva lor. Apoi, îndată ce au ieşit în larg, pe una dintre ele a apucat-o răul de mare, şi Petea a văzut-o prin uşa întredeschisă zăcînd pe canapeaua de catifea în cabina luxoasă de clasa întîi, unde el nu avea voie să intre ; zăcea întinsă acolo şi sugea o lămîie, lucru nespus de greţos. În sfîrşit, fetiţa rămasă pe punte, cu toată frumuseţea şi eleganţa ei neîndoielnică (purta un paltonaş scurt cu nasturi aurii cu ancore, şi o beretă marinărească cu pampon roşu franţuzesc), se dovedi nemaiauzit de mofturoasă şi plîngăreaţă. Se certa într-una cu tatăl ei, un domn înalt, cu favoriţi şi pelerină, foarte flegmatic, care semăna ca două picături de apă cu lordul Glenarvan din cartea „Copiii căpitanului Grant".

Tot timpul între tată şi fiică avea loc următorul dialog :

— Tăticule, mi-e sete.

— Ţi-e sete ? O să-ţi treacă... Cu răbdarea treci marea... — răspundea flegmatic lordul Glenarvan, fără să-şi dezlipească de la ochi binoclul prin care privea.

Fetiţa bătea enervată din picior şi repeta cu glas şi mai ridicat :

— Mi-e sete !

— Ţi-e sete ? O să-ţi treacă... Cu răbdarea treci marea... — îi răspundea tatăl, şi mai imperturbabil.

Fetiţa insista, cu o furie încăpăţînată :

— Tăticule, mi-e sete ! Tăticule, mi-e sete ! Tăticule, mi-e sete !

Saliva se prefăcea în spumă pe buzele ei răutăcioase. Se văicărea cu o voce exasperantă, în stare să scoată pe oricine din sărite.

— Tăticule-ee, mi-e se-e-te-e...

La care lordul Glenarvan răspundea fără grabă şi fără să ridice glasul :

— Ţi-e sete ? O să-ţi treacă... Cu răbdarea treci marea...

Era un duel cumplit între doi încăpăţînaţi, care începuse îndată după plecarea din Akerman.

Se înţelege de la sine că nici nu putea fi vorba să facă cunoştinţă cu o asemenea persoană.

Atunci Petea îşi găsi o ocupaţie foarte interesantă : se hotărî să urmărească pe unul din călători. Oriunde se ducea acesta, Petea pornea pe urmele lui.

Era foarte interesant, cu atît mai mult cu cît pasagerul atrăsese atenţia băiatului prin ciudăţenia comportării sale. Poate că ceilalţi călători nu observaseră nimic. Dar lui Petea îi sărise în ochi un lucru care-l uimise din cale afară : pasagerul călătorea fără bilet. Şi secundul o ştia prea bine, totuşi nu-i spunea nimic. Ba, în mod tacit, îi îngăduise să se ducă unde pofteşte, chiar şi în cabinele de clasa întîi.

Petea văzuse limpede cum s-au petrecut lucrurile : secundul s-a apropiat cu caseta verde de călătorul cel ciudat şi a zis :

— Biletul dumneavoastră, vă rog.

Călătorul i-a şoptit însă ceva la ureche, iar secundul a dat din cap, spunînd :

— Poftiţi, vă rog.

După aceasta, nimeni nu l-a mai supărat pe ciudatul pasager. Iar el a pornit-o la plimbare, colindînd prin tot vaporul, aruncîndu-şi privirile pretutindeni prin cabine, în sala maşinilor, la bufet, la toaletă, în cală.

Oare cine era ?

Moşier ? Nu. Moşierii nu se îmbrăcau şi nici nu se purtau astfel.

Moşierul basarabean purta totdeauna o manta de doc şi şapcă albă cu cozorocul mînjit de urmele degetelor. Apoi negreşit avea mustăţi de culoarea porumbului şi un coşuleţ închis cu lacăt. Înăuntru se aflau cu siguranţă o cutie cu scrumbii afumate, roşii, brînză şi două-trei litre de vin alb, moldovenesc, într-o sticlă verde. Pentru a nu cheltui prea

mult, moşierii mergeau cu clasa a doua, stăteau toţi laolaltă, nu ieşeau din cabină şi mereu mîncau sau jucau cărţi.

Petea nu-l văzuse pe misteriosul călător în tovărăşia lor. E drept că purta şapcă de vară, în schimb n-avea nici manta, nici coşuleţ.

Nu, cu siguranţă că nu era moşier. Poate o fi vreun funcţionar la poştă sau vreun învăţător ?

Puţin probabil.

Deşi sub haină avea o cămaşă de mătase cu guler răsfrînt, iar în loc de cravată îi atîrna un şnur cu ciucuri, mustăţile lui negre ca vacsul, răsucite în sus, şi bărbia-i rasă nu se potriveau de fel nici cu înfăţişarea unui funcţionar, nici cu aceea a unui învăţător. Şi-apoi nici pince-nez-ul fumuriu, neobişnuit de mare, cocoţat pe nasul lui cărnos şi vulgar cu nările pline de păr, nu se potrivea de fel cu nici o categorie de călători. Pe urmă, şi pantalonii ăştia în dungi înguste, şi sandalele uşoare încălţate peste şosetele albe şi groase ce semănau cu nişte ciorapi cazoni...

Nu, cu siguranţă era ceva necurat la mijloc.

Vîrîndu-şi mîinile în buzunare — ceea ce, trebuie s-o spunem, îi fusese cu desăvîrşire interzis — Petea se plimba cu un aer foarte degajat, ţinîndu-se scai de ciudatul călător, prin tot vaporul.

Mai întîi acesta zăbovi puţin în coridorul îngust de lîngă sala maşinilor, alături de bucătărie. Din bucătărie te izbea mirosul mîncărurilor, iar din sala maşinilor, prin răsuflătorile deschise, năvălea un curent fierbinte duhnind a abur încins, a fier, apă clocotită şi ulei.

Rama de sticlă a spiraiului era ridicată. De sus puteai privi în sala maşinilor, ceea ce Petea se grăbi să facă cu mare plăcere. Cunoştea maşinile pe degete. Dar de fiecare dată îi stîrneau încîntarea. Băiatul ar fi fost în stare să le privească ceasuri întregi cum funcţionează. Toţi ştiau prea bine că maşinile sînt vechi, că nu mai sînt bune de nimic şi aşa mai departe. Cu toate acestea, oamenii păreau uimiţi de forţa lor zdrobitoare, de necrezut.

Bielele de oţel, acoperite cu un strat gros de ulei, de culoare verzuie, alergau încoace şi încolo cu o uşurinţă uluitoare pentru greutatea lor de peste o sută de puduri. Pistoanele sfîrîiau încinse, manivelele zburau dintr-o parte într-alta. Discurile de alamă ale excentricelor se frecau iute şi nervos

unele de altele, influențînd în chip misterios activitatea imperceptibilă, migăloasă, a distribuitorilor modești, dar atît de importanți.

Și peste acest haos amețitor domnea volantul uriaș. La prima privire, el se învîrtea încet, dar dacă te uitai mai bine, vedeai că se rotește cu viteză nemaipomenită, stîrnind un curent de aer fierbinte.

Te apuca spaima cînd îl vedeai pe mecanic cum umblă printre toate aceste articulații ce se mișcau necruțătoare, și cum, aplecîndu-se, apropia de ele gîtul subțire al pompei cu ulei.

Dar lucrul cel mai uluitor din sala mașinilor era becul electric, singurul de pe întregul vas. El atîrna sub un taler de tinichea, vîrît într-o apărătoare grosolană de sîrmă (ce mult se deosebea de becurile de o jumătate de watt, orbitor de luminoase, din zilele noastre !). În interiorul becului învechit, filamentul incandescent lumina slab și tremura din pricina trepidațiilor vasului. Dar lui Petea i se părea o minune. Era legat de cuvîntul vrăjit „Edison", care în mintea băiatului își pierduse de mult înțelesul de nume și căpătase alt sens, unul misterios, de fenomen al naturii, ca de pildă „magnetismul" sau „electricitatea".

Apoi ciudatul călător făcu pe îndelete ocolul punților inferioare. Băiatului i se păru că necunoscutul cercetează discret, dar în același timp cu multă atenție, pe călătorii așezați pe boccelele și coșurile lor în jurul catargului, lîngă bord sau printre încărcături.

Petea putea să pună rămășag — în treacăt fie zis, căci rămășagul era de asemenea strict oprit — că acest om caută în taină pe cineva.

Necunoscutul păși fără să se sinchisească peste moldovenii adormiți, apoi își croi drum printre evreii care prînzeau, mîncînd măsline. Pe furiș ridică marginea prelatei ce acoperea lăzile cu pătlăgele roșii.

Un om dormea culcat pe scîndurile punții, cu șapca trasă peste față, cu capul rezemat de perna aceea de frînghii, care, de obicei, e lăsată peste bord pentru a amortiza șocul vasului cînd se apropie de chei. Dormea cu mîinile date în lături și cu genunchii îndoiți, așa cum dorm deseori copiii.

Băiatul se uită fără să vrea la aceste picioare cu pantalonii sumeși și încremeni : ele erau vîrîte în binecunoscutele cizme

marinăreşti cu carîmbii roşcaţi. Nu încăpea pic de îndoială : erau cizmele pe care Petea le văzuse astăzi sub bancheta diligenţei. Dar chiar dacă ar fi fost o simplă coincidenţă, în orice caz mai era ceva care înlătura orice şovăială : pe mîna celui adormit, chiar pe triunghiul cărnos dintre degetul mare şi arătător, se desluşea o mică ancoră albastră. De surpriză, băiatul fu cît pe-aci să scape un strigăt. Dar se stăpîni, deoarece observase că şi călătorul cel mustăcios îşi îndreptase atenţia asupra omului care dormea.

Mustăciosul se plimbă de cîteva ori încolo şi încoace, străduindu-se să desluşească faţa acoperită cu şapca. Dar nu reuşea de loc. Atunci, apropiindu-se din nou, călcă pe mîna omului ca din greşeală.

— Scuzaţi, vă rog !

Cel adormit tresări şi se ridică în capul oaselor, privind speriat în sus, cu ochii umflaţi de somn, şi nepricepînd nimic.

— Hai ? Ce este ? Încotro ? bolborosi el fără noimă şi îşi frecă cu pumnul obrazul pe care i se întipărise pecetea trandafirie a frînghiei.

Era chiar el, marinarul acela !

Petea se ascunse după o ieşitură a calei şi, ţinîndu-şi răsuflarea, se uită vrînd să vadă ce avea să se întîmple. Însă nu se întîmplă nimic deosebit. Cerîndu-şi încă o dată scuze, mustăciosul porni mai departe, iar marinarul se întoarse pe partea cealaltă, dar nu se mai culcă, ci privea neliniştit jur împrejur şi, după cum i se păru lui Petea, cu un fel de ciudă şi nerăbdare.

Ce să facă ? Să dea fuga la tata ? Să povestească totul secundului ?

Nu, nu !

Petea îşi amintea prea bine de purtarea tatălui său în diligenţă. Probabil că în toată întîmplarea aceasta era ceva despre care nu trebuie să vorbeşti nimănui, să nu întrebi pe nimeni, ci să taci făcîndu-te că nu ştii nimic.

Atunci băiatul se hotărî să-l caute pe mustăcios şi să vadă ce face. Îl găsi pe puntea aproape goală de la clasa întîi. Stătea rezemat de barca de salvare, învelită într-o prelată prinsă bine cu sfori.

Sub cabina de comandă vuia roata nevăzută, care bătea apa aproape neagră, acoperită de dantela groasă a spumei. Era un zgomot ca la moară. Acum, umbra destul de prelungă

a vaporului aluneca cu repeziciune pe valurile strălucitoare, care, pe măsură ce se depărtau de vas, deveneau tot mai albastre.

La pupa flutura în lumina soarelui pavilionul alb-albastru-roşu al flotei comerciale. În urma vaporului, lăţindu-se şi apoi dispărînd cu totul, se aşternea o dîră, ca un drum larg de sănii, lunecos şi bine măturat de vînt.

În stînga se şi ivise malul înalt şi argilos al Ucrainei.

Iar mustăciosul ţinea în mînă un lucru la care se uita pe furiş. Petea se apropie tiptil pe la spate, se săltă pe vîrfuri şi privi. Era o fotografie mică, cît o carte de vizită, din care privea un marinar în uniformă, cu bereta pusă ştrengăreşte pe-o ureche, avînd pe panglică inscripţia : **„Prinţul Potemkin-Tavriceski“**.

Marinarul nu era altul decît omul cu ancora tatuată pe mînă.

Şi deodată, printr-o neînţeleascâ asociaţie de idei, Petea pricepu limpede ce anume era ciudat în înfăţişarea mustăciosului : şi el, ca şi omul cu ancora, era **deghizat.**

8

„OM PESTE BORD“

Bătea un vînt răcoros, prielnic. Pentru a ajuta maşinile şi pentru a recupera timpul pierdut cu încărcatul ce durase prea mult, căpitanul ordonă să se ridice pînzele.

Nici cea mai grozavă sărbătoare, nici cel mai frumos dar nu l-ar fi încîntat pe Petea mai mult ca acest fleac mărunt.

Straşnic fleac, nimic de zis !

Vedea dintr-o dată pe aceeaşi navă şi maşini, şi pînze. Şi pachebot, şi fregată în acelaşi timp !

Cred că şi voi, prieteni, aţi fi fost cuprinşi de entuziasm, dacă aţi fi avut norocul să vă plimbaţi pe mare cu un vapor adevărat, care, pe deasupra, să mai aibă şi pînze. Chiar şi în acele timpuri velele se întîlneau destul de rar şi numai pe

vasele foarte vechi. Astăzi, aşa ceva nu se mai vede. Aşa că nu-i greu să vă închipuiţi bucuria lui Petea în acele clipe.

Bineînţeles, băiatul uitase îndată şi de mustăcios, şi de fugar. Ca fermecat, el stătea la prora fără a-şi lua ochii de la marinarul desculţ care trebăluia alene lîngă sabord, trăgînd o pînză înfăşurată cu grijă. Petea ştia prea bine că aceea era vela triunghiulară numită foc. Totuşi se apropie de căpitanul secund, care, în lipsă de alţi marinari, dădea o mînă de ajutor la ridicarea pînzei.

— Spuneţi-mi, vă rog, acesta e un foc ?

— Foc — răspunse secundul, destul de morocănos.

Dar Petea nu se supără cîtuşi de puţin. Ştia că un adevărat lup de mare trebuie să fie negreşit şi puţin grosolan. Altminteri, ce fel de marinar ar mai fi ?

Cu un zîmbet de superioritate, Petea privi spre pasageri, apoi din nou, nepăsător, se adresă secundului ca de la egal la egal.

— Dar spuneţi-mi, vă rog, ce fel de pînze mai există ? Mi se pare că trinca şi randa, nu ?

— Băiete, dă-te la o parte — zise secundul, cu o mutră de parcă brusc l-ar fi apucat durerea de măsele. Du-te cu Dumnezeu, du-te la maică-ta în cabină !

— Mama mea a murit — răspunse Petea trist, dar totodată cu mîndrie, la vorbele bădăranului. Noi sîntem cu tata.

Secundul nu mai spuse nimic şi discuţia se întrerupse aici.

În sfîrşit, focul fu ridicat.

Vaporul începu să alerge mai repede.

Se simţea apropierea Odesei. Drept înainte se zărea limba de nisip a limanului Suhoi. Apa lui puţin adîncă şi albastră era atît de densă, încît avea reflexe roşietice. Apoi se arătară acoperişurile de ardezie ale coloniei nemţeşti Lüstdorf şi biserica protestantă, înaltă şi masivă, cu giruetă în vîrful ascuţit al turnului.

Iar mai departe începeau vilele, livezile, grădinile de zarzavat, băile, turnurile, farurile...

Mai întîi, renumitul turn al lui Kovalevski, despre care exista şi o legendă.

Un bogătaş, domnul Kovalevski, a hotărît pe riscul şi răspunderea lui să construiască o conductă de apă pentru oraş, ceea ce i-ar fi adus venituri incalculabile. Mai încape vorbă ! Pentru fiecare înghiţitură de apă, oamenii ar fi fost nevoiţi

să-i plătească domnului Kovalevski atît cît ar fi cerut el. Totul se datora faptului că pe moşia domnului Kovalevski se afla un izvor cu apă bună de băut cum nu mai era altul în împrejurimile Odesei. Însă apa se afla la mare adîncime. Pentru a o aduce la suprafaţă trebuia să se construiască o pompă uriaşă. Era greu să pui pe picioare de unul singur o asemenea lucrare. Însă domnul Kovalevski nu voia să împartă cu nimeni viitoarele profituri. Aşa că a început să construiască singur turnul. Dar construcţia s-a dovedit a fi mult mai scumpă decît fusese prevăzută în deviz. Rudele îl implorară să renunţe la proiectul său nebunesc, dar omul băgase în această afacere prea mulţi bani, aşa că era prea tîrziu să mai dea înapoi. A continuat lucrarea. Ridicase turnul pe trei sferturi, cînd banii i s-au terminat. Atunci îşi amanetă toate casele şi moşiile şi izbuti să-l isprăvească. Era o construcţie uriaşă, ce semăna cu o tură enormă de la jocul de şah. Duminica, locuitorii Odesei veneau împreună cu familiile lor să privească această ciudăţenie. Dar, bineînţeles, turnul singur nu era de ajuns, trebuiau comandate în străinătate maşinile, apoi trebuia forat solul şi instalate conductele. Disperat, domnul Kovalevski alergă după bani la negustorii şi bancherii din Odesa. Le propunea dobînzi fabuloase. Le făgăduia profituri fantastice. Implora, se umilea, plîngea. Bogătaşii, care nu-i puteau ierta faptul că refuzase să-i ia ca asociaţi, se arătară neînduplecaţi. Nimeni nu i-a dat o copeică. Era complet ruinat, nimicit, distrus. Conducta de apă devenise obsesia lui. Zile întregi se învîrtea ca un nebun în jurul turnului care-i înghiţise toată averea şi îşi frămînta mintea cum să găsească bani. Încet-încet îşi pierdu minţile. Într-o bună zi s-a urcat în vîrful turnului blestemat, de unde şi-a dat drumul. Asta s-a întîmplat cu vreo cincizeci de ani în urmă, dar şi azi turnul înnegrit de vreme, sumbru avertisment şi monument înfricoşător al nesăţioasei lăcomii a omului, stă de strajă deasupra mării, nu departe de bogatul oraş comercial.

Pe urmă se ivi farul cel nou şi alb, iar în spatele lui, cel vechi, care nu mai era folosit. Amîndouă, puternic luminate de soarele trandafiriu ce asfinţea în coroanele poleite ale salcîmilor din grădinile vilelor, se înălţau deasupra falezei atît de limpede, atît de aproape şi, mai ales, atît de familiare, încît Petea ar fi vrut să sufle din toate puterile în pînzele vaporului, numai să ajungă mai repede.

Fiecare bucăţică a litoralului o cunoştea pînă în cele mai mici amănunte.

Bolşoi Fontan [1], Srednii Fontan [2], Malîi Fontan [3], falezele înalte şi abrupte, năpădite de pelin, măceşi, liliac şi mărăcini.

În apă, la poalele falezei, se zăreau stîncile, pe jumătate verzi de alge, iar pe ele stăteau pescarii, cu undiţe de bambus, şi cei veniţi să se scalde.

Uite şi restaurantul „Arcadia“, construit pe piloni, scoica pentru orchestră, care de departe părea micuţă, cît cuşca unui sufler, umbreluţele pestriţe şi feţele de masă, peste care aleargă briza răcoroasă a mării !

Toate aceste amănunte răsăreau în faţa băiatului, care de care mai vii, mai minunate. Ele nu fuseseră date uitării. Nu ! Pentru nimic în lume nu puteau fi uitate, la fel cum nu poţi uita numele ce-l porţi. Se furişaseră doar pentru o vreme din minte. Acum se întorceau înapoi, aşa cum te întorci acasă după o absenţă nepermisă. Alergau una după alta, se adunau din ce în ce mai multe, ajungîndu-se din urmă.

Care mai de care păreau că-i strigă băiatului :

— Salutare, Petea ! În sfîrşit, te-ai întors ! Fără tine, tare ne-am plictisit ! Oare nu ne recunoşti ? Uită-te bine : sînt eu, „Marazli“, vila ta preferată. Îţi plăcea atît de mult să alergi pe gazonul meu de smarald, tuns frumos, deşi nu aveai voie ! Îţi plăcea atît de mult să priveşte statuile mele de marmură, pe care se tîrau melci uriaşi cu patru coarne, cărora le spuneai „Lavriki-Pavliki“, şi care lăsau în urma lor dîre sidefii ! Ia te uită cît am crescut în timpul verii ! Priveşte ce stufoşi sînt castanii mei ! Ce dalii graţioase şi ce bujori frumoşi înfloresc pe straturile mele ! Ce fluturi minunaţi vin în umbra răcoroasă a aleilor mele !

— Iată-mă şi pe mine, Otrada. Nu se poate să fi uitat. cabinele de pe plaja mea, baraca de tir, popicăria mea ! Dar ia priveşte : în lipsa ta, au adus aici un carusel grozav, cu bărcuţe şi căluşei. Tot aici, undeva pe-aproape, locuieşte prietenul şi tovarăşul tău de joacă, Gavrik. Abia aşteaptă să te-ntorci. Mai repede, hai, mai repede !

— Iată-mă şi pe mine ! Bun venit, Petea ! Ce, nu mă mai recunoşti ? Sînt Lanjeron ! Priveşte cîte bărci cu fundul lat

---

[1], [2], [3] Cartiere la marginea Odesei : Fîntîna mare, Fîntîna mijlocie, Fîntîna mică.

zac pe malul meu, cîte năvoade pescărești stau la uscat pe vîslele așezate în piramidă ! Doar în nisipul meu ai găsit anul trecut două copeici, cu care ai băut pe săturate patru căni de cvas acru ce te înțepa la limbă și te gîdila în nas. Oare nu mai recunoști ghereta vînzătorului de cvas ? Uite-o colo, pe faleză, stă ca și cum nu s-a întîmplat nimic, printre buruienile crescute în timpul verii ! Poți s-o vezi cu ochiul liber, fără binoclu !

— Hei, iată-mă-s și pe mine ! Și pe mine ! Bun venit, Petea ! Vai, cîte s-au întîmplat aici, la Odesa, de cînd ai plecat ! Bun venit ! Bun venit !

Cu cît se apropiau de oraș, cu atît vîntul se potolea și era mai cald. Soarele nu se mai vedea de loc ; doar vîrful catargului cu căpăcelul giruetei mai scînteia pe cerul trandafiriu și senin.

Focul fu coborît.

Duduitul mașinilor răzbătea pînă la stîncile falezei, repezindu-se înapoi ca un ecou. În vîrful catargului din mijloc se aprinseră palide luminile de poziție.

Toate gîndurile lui Petea erau aici, pe mal, la Odesa. Dacă i s-ar fi spus că nu demult, ba chiar azi-dimineață, mai că nu plînsese luîndu-și rămas bun de la fermă, n-ar fi crezut în ruptul capului.

Ce fermă ? Care fermă ? El și uitase de ea. Pentru el, ferma nu mai exista... pînă la vara viitoare.

Repede, repede în cabină. Trebuie să-l grăbească pe tata să adune lucrurile !

Petea se întoarse vrînd s-o ia la fugă, dar deodată înlemni de groază : marinarul cu ancora tatuată pe mînă ședea pe treapta scării de la prova, iar mustăciosul se îndrepta spre el, fără pince-nez, cu mîinile în buzunare, lăsînd în urmă scîrțîitul enervant al sandalelor sale noi. Se apropie de marinar, se aplecă și întrebă nici prea tare, nici prea încet :

— Jukov ?

— Care Jukov ? rosti încet marinarul, făcînd parcă o sforțare și, pălind, se ridică de jos.

— Stai jos ! Fără gălăgie ! Șezi, îți spun !

Marinarul rămase în picioare. Un zîmbet nesigur tremura pe buzele lui crăpate.

Mustăciosul se încruntă :

— De pe „Potemkin". Bun venit, drăguţule! Să-ţi fi schimbat măcar cizmele. Şi noi te-am aşteptat, te-am tot aşteptat... Ei, ce-ai de zis, Rodion Jukov? Am sosit!

Şi cu aceste cuvinte, mustăciosul îl înhăţă pe marinar de mînecă. Faţa acestuia se schimonosi.

— Nu m-atinge! strigă el cu glas înfricoşător, smucindu-se, şi-l lovi din răsputeri pe mustăcios cu pumnul în piept. Nu te at-tinge de un om bolnav, scîr-rbă!

Mîneca pîrîi.

— Stai!

Dar era prea tîrziu.

Marinarul se smulsese din strînsoare şi fugea pe punte, ocolind coşuri şi lăzi, strecurîndu-se printre oameni. Mustăciosul, după el.

Privind de departe, puteai să crezi că cei doi oameni se joacă de-a prinselea. Alergînd unul după altul, dispărură în coridorul de lîngă sala maşinilor, apoi ţîşniră pe partea cealaltă. Urcară în fugă scările, tropăind mărunt şi poticnindu-se pe treptele de alamă lustruite.

— Stai, puneţi mîna pe el! striga mustăciosul, suflînd din greu.

În mîinile marinarului apăru o stinghie ruptă de undeva în fugă.

— Puneţi mîna pe el, prindeţi-ii-l!

Călătorii, înfricoşaţi şi curioşi, se adunară pe punte. Cineva fluieră strident dintr-un fluier de poliţist.

Marinarul sări din goană peste capacul ridicat al sabordului, se feri de mustăcios, care venea dintr-o parte, ocoli, sări înapoi peste sabord, apoi dintr-un salt fu sus pe bancă. De pe bancă, pe balustrada bordului, se prinse de catargul steagului de la pupa, îl izbi din răsputeri pe mustăcios cu stinghia drept în obraz şi se aruncă în mare.

Deasupra pupei zburară nenumăraţi stropi de apă.

Călătorii, ca la comandă, se dădură iute înapoi, de parcă un vînt puternic le-ar fi suflat în faţă.

Mustăciosul se agita lîngă bord, ţinîndu-se cu mîinile de cap şi ţipînd răguşit:

— Nu-l lăsaţi să fugă! Prindeţi-l, nu-l lăsaţi să fugă!

Secundul se urcă pe scară, sărind cîte trei trepte deodată: aducea colacul de salvare.

— Om peste bord !

Călătorii se aplecară peste bord, de parcă o altă rafală i-ar fi împins acum din spate.

Petea se înghesui şi el spre balustradă.

La o distanţă bunicică de vapor, în spuma ca albuşul bătut, se legăna pe valuri, ca o bucată de plută, capul omului care înota. Numai că nu înota spre vas, ci se depărta de el, dînd de zor din mîini şi din picioare. După trei-patru mişcări, îşi întorcea înapoi faţa încruntată şi neliniştită.

Secundul pricepu că omul care sărise peste bord nu prea ardea de dorinţa de a fi „salvat". Dimpotrivă, era limpede că el se străduia să se depărteze cît mai mult de salvatorii săi. În afară de asta, înota cît se poate de bine, iar pînă la ţărm nu mai avea mult. Aşa că totul era în ordine şi deci n-avea nici un motiv să se alarmeze :

Zadarnic îl apucă mustăciosul pe secund de mînecă, holbîndu-şi ochii fioros şi cerînd să fie oprit vaporul şi coborîtă o şalupă :

— Ăsta-i criminal politic. O să răspundeţi !

Secundul ridică din umeri nepăsător :

— Nu-i treaba mea. N-am primit nici un ordin. Adresează-te căpitanului.

Căpitanul dădu şi el din mînă, la fel de nepăsător :

— Şi aşa sîntem în întîrziere. Pe dracu ghem, neiculiţă ! Atîta pagubă ! Acostăm peste o jumătate de oră, şi-atunci n-ai decît să-ţi prinzi politicul. Vaporul nostru e vas de comerţ. Particular. Nu se ocupă cu politica. Iar în privinţa asta n-avem nici o dispoziţie.

Atunci mustăciosul, înjurînd printre dinţi, cu obrazul desfigurat, începu să-şi croiască drum prin mulţimea călătorilor de la clasa a treia, care se pregăteau să coboare spre locul unde urma să se pună pasarela. Înghionti grosolan oamenii înspăimîntaţi, îi călcă pe picioare, răsturnă coşuri, pînă ce, în sfîrşit, ajunse chiar lîngă bord pentru a sări primul pe chei îndată ce vor acosta.

În acest timp, capul marinarului abia se mai zărea pe valuri, printre steguleţele ce fluturau peste plasele şi năvoadele pescarilor.

9

ÎN ODESA, NOAPTEA

Ţărmul se întuneca repede, devenind mai întîi albăstriu, apoi albastru-închis şi, în sfîrşit, violet. Pe uscat coborîse seara. Pe mare mai stăruia încă lumina. În oglinda lucitoare a valurilor mărunte se reflecta cerul senin. Totuşi şi aici începea să se lase înserarea.

Sticlele bulbucate ale felinarelor de semnalizare, aprinse pe nesimţite în părţile laterale ale vasului, atît de mate şi de groase, încît ziua ar fi fost cu neputinţă să ghiceşti ce culoare au, acum se făcuseră verzi şi roşii, şi cu toate că nu luminau încă, strălucirea lor se intensifica în mod vădit.

Oraşul albastru, din care se înălţa acoperişul în formă de cupolă al Teatrului Municipal şi colonadele Palatului Voronţov, răsări dintr-o dată şi acoperi jumătate din orizont.

Stelele palide ale felinarelor din port se reflectau plăpînde în lacul luminos şi nemişcat al radei. Într-acolo se îndrepta acum „Turgheniev“, trecînd pe lîngă turnul gros şi scund al unui far cu clopot şi scară.

Pentru ultima oară în sala maşinilor răsună comanda căpitanului :

— Încet !

— Şi mai încet !

Vaporaşul îngust aluneca repede şi aproape fără zgomot pe lîngă prorele înalte, cu trei punţi, ale vapoarelor transoceanice din Flota civilă, înşiruite pe partea interioară a digului. Pentru a admira ancorele lor gigantice, Petea fu nevoit să privească cu capul dat mult pe spate.

Astea da, erau adevărate vapoare !

— Stop !

Într-o linişte desăvîrşită, în plin avînt, fără să-şi micşoreze viteza, „Turgheniev“ străbătu rada de-a curmezişul, dînd impresia că dintr-o clipă într-alta se va izbi de chei.

Două dîre, aidoma unor zbîrcituri lungi, porneau de la prora lui ascuţită. Apa rămînea în urmă vărgată ca o scrumbie, iar lîngă bord clipocea încetinel.

Dinspre oraşul care se apropia din ce în ce se revărsa dogoarea, ca din gura unui cuptor.

Şi deodată, Petea văzu ieşind din apa sclipitoare un coş şi două catarge. Erau foarte aproape de bord, negre, sinistre, moarte... Din pieptul călătorilor, înghesuiţi pe punte, izbucniră exclamaţii prelungi de uimire.

— Au scufundat vaporul — spuse cineva în şoaptă.

„Cine l-a scufundat ?" vru să întrebe băiatul, simţind că-l apucă groaza. Dar imediat văzu ceva şi mai înspăimîntător : scheletul de fier al unui vas ars, rezemat de un debarcader carbonizat.

— L-au incendiat — şopti şi mai încet acelaşi glas.

Apoi se ivi cheiul.

— Înapoi ! răsună comanda căpitanului.

Roţile, care parcă tăcuseră, loviră apa cu zgomot. Se învîrtiră în sens invers. Vîrtejuri în formă de pîlnii porniră să alerge pe ape.

Cheiul începu să se depărteze de parcă s-ar fi rotit, apoi se apropie din nou, foarte încet, de data asta însă de cealaltă parte a vasului.

Pe deasupra capetelor călătorilor zbură odgonul făcut colac, care, desfăşurîndu-se în aer, vîjîi scurt.

Petea simţi zguduitura uşoară, amortizată de perna de frînghii. De pe chei fu adusă pasarela. Primul dădu buzna mustăciosul, care dispăru imediat, amestecîndu-se în mulţime. Curînd, cînd le veni rîndul, călătorii noştri coborîră şi ei încet pe asfaltul umed al cheiului. Băiatul se miră văzînd că lîngă pasarelă stătea un poliţist şi cîţiva civili. Ei iscodeau cu deosebită luare-aminte pe toţi cei ce coborau de pe vas. Îl cercetară chiar şi pe tata. Domnul Bacei începu să-şi încheie maşinal toţi nasturii, scoţîndu-şi înainte bărbia care-i tremura uşor. El strînse cu putere mîna lui Pavlik, iar pe faţă i se aşternu aceeaşi expresie iritată ca şi de dimineaţă cînd avusese discuţia cu soldatul.

Luară o birjă. Pavlik fu aşezat pe bancheta rabatabilă din faţă, iar Petea, ca un om mare, luă loc alături de tata pe banca din spate. Apoi porniră.

La ieşire, lîngă poartă, stătea o santinelă cu carabină şi cartuşiere la centură. Era ceva cu totul neobişnuit. Înainte nu existase acolo nici un fel de pază.

— Tată, de ce stă acolo santinela ? întrebă Petea în şoaptă.

— Ah, Doamne ! spuse tatăl, enervat, zvîcnind din cap. De ce şi pentru ce ! De unde vrei să ştiu eu ? Treaba lui, n-are decît să stea ! Iar tu şezi aci liniştit.

Petea înţelese că nu trebuie să mai întrebe nimic şi nici să se supere pe tata pentru că se enervase. Dar cînd trecură peste calea ferată şi văzu estacada arsă pînă la temelie, grămezile de traverse carbonizate, şinele spînzurînd în aer, roţile vagoanelor răsturnate şi tot acest haos împietrit, băiatul strigă înecîndu-se :

— Vai, ce-i asta ? Uitaţi-vă ! Ascultă, birajar, ce-i asta ?

— I-au dat foc — spuse misterios birjarul cu pălăria tare de pîslă pusă pe creştet, clătinînd din cap în aşa fel, că nu ştiai dacă aprobă sau condamnă cele întîmplate.

Trecură pe lîngă renumita scară din Odesa.

Sus, în colţul triunghiului scării, în spaţiul dintre siluetele a două palate semicirculare şi simetrice pe fondul senin al cerului de seară, se profila statuia minusculă a ducelui de Richelieu, cu mîna întinsă spre mare, într-un gest clasic.

Pe bulevard străluceau luminile felinarelor cu trei braţe. Pe terasa unui restaurant de vară cînta muzica. Deasupra castanilor şi pietrişului de pe bulevard tremura plăpîndă prima stea.

Petea ştia că tocmai acolo sus, dincolo de bulevardul Nikolaevski, străluceşte şi freamătă locul acela nespus de ademenitor, de inaccesibil şi iluzoriu, despre care în familia Bacei se vorbea totdeauna cu o nuanţă de respect amestecată cu dispreţ : „centrul". În centru trăiau „bogătaşii", adică acei oameni deosebiţi care călătoreau cu clasa întîi, care puteau să meargă în fiecare seară la teatru, luau prînzul, nu se ştie de ce, la ora şapte seara, ţineau bucătar în loc de bucătăreasă, iar în loc de dădacă, bonă, şi adeseori aveau chiar o trăsură proprie, ceea ce întrecea orice închipuire.

Se înţelege că familia Bacei nu locuia prea aproape de „centru".

Huruind pe caldarîm, birja merse un timp pe strada Carantinei, aflată în partea de jos a oraşului, apoi, cotind la dreapta, începu să urce spre oraş.

Lui Petea, oraşul i se părea cu totul străin : lipsise din el o vară întreagă. Băiatul era asurzit de ţăcănitul potcoavelor, care, lovindu-se de caldarîm, scoteau scîntei, de duruitul ritmic al roţilor, de clopoţeii tramvaielor cu cai, de scîrţîitul ghetelor

şi de loviturile bastoanelor în trotuarul pavat cu plăci albastre de ardezie.

La fermă, printre holdele secerate, în stepa întinsă, proaspătă şi melancolică, toamna aurie îşi vestise de mult sosirea. Aici, în oraş, domnea încă vara în toată plinătatea şi bogăţia ei. Arşiţa grea a nopţii atîrna nemişcată în aerul zăpuşitor al uliţelor străjuite de salcîmi. În pragul dughenelor deschise, licăreau limbile palide ale lămpilor cu petrol, luminînd borcanele cu bomboane colorate. Pe trotuar, sub salcîmi, zăceau grămezi de harbuji de culoare verde-închis, lucioşi, cu chelii galbene ca ceara, şi pepeni „mînăstireşti", lunguieţi, de culoare deschisă şi dungaţi.

Din cînd în cînd, pe la colţuri de străzi, răsărea, fantomatică, silueta luminoasă a vreunui magazin de fructe. Acolo, sub lumina supărătoare a petromaxului, apărut de curînd, negustorii persani agitau pămătufuri de foiţă deasupra minunatelor fructe de Crimeea : prune mari, violete, acoperite cu o brumă fină de culoarea peruzelei, gingaşe pere brune, foarte scumpe, „Beurre Alexandre".

În grădiniţele din faţa caselor, printre zăbrelele gardurilor de fier, înveşmîntate în viţă sălbatică, se zăreau straturile de flori, scăldate în lumina ce se revărsa pe ferestre. Fluturi de noapte mari şi catifelaţi tremurau agăţaţi de graţioasele dalii, begonii şi călţunii-doamnei. Dinspre gară răzbăteau fluierele locomotivelor.

Trecură apoi pe lîngă o farmacie cunoscută. În vitrina largă, cu geamul foarte mare, împodobit cu litere aurii, se aflau două vase de cristal în formă de pară, puternic luminate, pline : una cu un lichid violet, cealaltă verde. Petea credea că este otravă. De la farmacia asta au adus pentru mama, cînd trăgea să moară, acele îngrozitoare baloane cu oxigen. Ah, ce înfiorător horcăiau lîngă buzele mamei, negre de atîtea doctorii !

Pavlik adormise de-a binelea. Tata îl luase binişor în braţe. Căpşorul copilului se legăna cînd într-o parte, cînd într-alta. Picioruşele dezgolite, grele ca plumbul, alunecaseră de pe genunchii tatii. Dar mînuţele ţineau strîns săculeţul cu puşculiţa lui scumpă.

Aşa l-au şi predat, din braţe în braţe, bucătăresei Dunia, care îi aştepta pe stăpîni în stradă, cînd, în sfîrşit, birjarul opri lîngă poarta cu felinar triunghiular.

— Bine-aţi venit ! Bine-aţi venit !

Simţind încă sub picioare puntea instabilă a vaporului, Petea se năpusti spre intrarea din faţă.

Ce scară uriaşă şi pustie ! Lumină şi zgomot. Ce de mai lămpi ! La fiecare etaj, pe perete, se afla o lampă cu petrol, fixată într-un suport de fontă. Şi deasupra fiecărei lămpi, în cercul de lumină, se legăna somnoros căpăcelul.

Iată şi plăcuţele de alamă lustruită de pe uşi ! Ştergătoarele de cocos. Un cărucior mic de copil ! Toate aceste lucruri, uitate de-a binelea, apărură deodată în faţa ochilor lui Petea în toată noutatea lor dintru început.

Trebuia să se deprindă iar cu ele.

Undeva sus, pe toată scara, răsună zgomotul unei chei întoarse în broască. Se trînti o uşă şi se auziră glasuri vorbind repede. Fiecare exclamaţie era ca o împuşcătură de pistol.

Se revărsară şi sunetele energice ale unui pian, estompate de grosimea peretelui. Această muzică, cu acordurile ei insistente, aminti băiatului că şi ea există pe lume.

Şi, în sfîrşit... Dumnezeule !... Cine-i acolo ?

Dinspre uşă se repezi o doamnă, dată şi ea uitării, totuşi foarte cunoscută, într-o rochie de mătase albastră, cu guler şi manşete din dantelă. Avea ochii roşii de lacrimi, neliniştiţi şi plini de bucurie, gura zîmbitoare. Bărbia îi tremura, şi nu-ţi dădeai seama dacă rîde sau plînge.

— Pavlik ! Ea îl smulse pe Pavlik din braţele bucătăresei : Doamne, cît e de greu !

Pavlik deschise ochii, acum negri de-a binelea din cauza somnului, şi rosti foarte mirat, totuşi cu desăvîrşire nepăsător :

— O, mătuşica !

Şi adormi din nou.

Ei, da, desigur, nu mai încape îndoială, e mătuşica ! Binecunoscuta, draga şi scumpa mătuşică, dar pe care o cam uitase niţeluş. Cum să n-o recunoască ?!

— Petea ! Băiatule ! Ce uriaş te-ai făcut !

— Mătuşico, dumneata nici nu ştii ce ni s-a întîmplat ! începu Petea pe nerăsuflate. Dumneata nu ştii nimic ! Mătuşico !... Ascultă să vezi ce-am păţit, chiar azi. Of, mătuşico, dar dumneata nu m-asculţi ! Mătuşico, hai ascultă-mă !

— Bine, bine, numai nu aşa toate dintr-o dată. Du-te în casă. Da' unde e Vasili Petrovici ?

— Aici, aici !... Pe scară urca tata : Iată-ne şi pe noi. Bun găsit, Tatiana Ivanovna !

— Bine-ai venit, bine-ai venit ! Poftim în casă ! N-ai avut rău de mare ?

— Nici un pic. Am ajuns cu bine. N-ai cumva nişte bani mărunţi ? Birjarul n-are să-mi dea restul la trei ruble.

— Uite-acum, îndată... Lasă, nu mai căuta... Petea, fugi din drum ! Potoleşte-te ! O să-mi povestiţi mai tîrziu. Dunia, drăguţo, dă fuga jos şi du banii birjarului. Sînt la mine pe toaletă...

Petea intră în antreul care i se înfăţişă imens, posomorît şi atît de străin, încît chiar şi băiatul înalt şi bronzat, cu pălărie de pai pe cap, care se ivi pe neaşteptate în rama de nuc a oglinzii cunoscute, dar uitată între timp, luminată de o lampă la fel de cunoscută şi la fel de uitată, i se păru la început străin.

Dar Petea îl recunoscu fără mare greutate, deoarece, pare-se, era chiar el !

10

ACASĂ

Acolo la fermă avuseseră o cămăruţă proaspăt văruită, cu trei paturi pliante, acoperite cu pături subţiri de vară. Un lavoar de tablă, o măsuţă de brad şi un scaun. O lumînare sub un glob de sticlă. Obloane-jaluzele verzi. Duşumeaua cu vopseaua luată pe ici pe colo din cauza spălatului.

Ce bine, ce plăcut era, după ce-ai mîncat pe săturate iaurt cu pîine neagră, să adormi în odaia aceea goală şi tristă, ascultînd vuietul mîngîietor al mării.

Aici era cu totul altfel.

Aveau un apartament mare, cu tapete vechi de hîrtie pe pereţi, ticsit cu mobile învelite în huse. În fiecare cameră erau alte mobile şi alte tapete. Buchetele de flori şi romburile de

pe tapet făceau să pară camerele mai mici. Mobilele, numite aici „mobilier", înăbuşeau vocile şi paşii.

Lămpile fură mutate dintr-o cameră în alta. În salon se aflau ficuşii cu frunzele lor tari şi ceruite. Lăstarii atîrnau ca nişte păstăi ascuţite, învelite parcă în glugi de marochin. Lumina lămpilor purtate dintr-o odaie într-alta se reflecta din oglindă în oglindă. Ori de cîte ori pe stradă trecea vreo trăsură, pe capacul pianinei tremura o vază de flori. Duruitul roţilor ei unea oraşul cu casa.

Petea ardea de nerăbdare să-şi bea la repezeală ceaiul, pentru ca apoi să dea fuga pentru o clipă în curte, să afle ce mai e pe acolo, să se întîlnească cu băieţii. Dar era foarte tîrziu : ora zece. Băieţii, desigur, dorm de mult.

Ar fi vrut să povestească neîntîrziat mătuşii sau, în cel mai rău caz, Duniei despre marinarul fugar. Dar toţi erau ocupaţi ; aşterneau paturile, băteau pernele, scoteau din scrin cearşafurile grele şi alunecoase, mutau lămpile dintr-o cameră în alta.

Petea se ţinea după mătuşă-sa, călcînd-o pe coada rochiei şi scîncind :

— Mătuşico, de ce nu m-asculţi ? Ascultă-mă...

— Vezi bine că sînt ocupată.

— Mătuşico, o să-ţi povestesc repede...

— O să-mi povesteşti mîine.

— Of, vezi cum eşti ? Nu laşi omul să vorbească. Hai, mătuşico...

— Dă-te la o parte, nu-mi sta-n cale. Povesteşte-i Duniei.

Posomorît, Petea porni agale spre bucătărie, unde, pe fereastră, într-o ladă de lemn, creştea ceapă verde.

Dunia călca grăbită pe o scîndură învelită în postav soldăţesc o faţă de pernă. De sub fierul de călcat ieşeau aburi groşi.

— Dunia, să vezi ce ni s-a întîmplat... — începu Petea cu glas plîngăreţ, privind cotul Duniei, gol, vînjos, cu pielea întinsă şi lucioasă.

— Domnişorule, dă-te la o parte să nu te ard, Doamne fereşte, cu fierul !

— Dar ascultă-mă !

— Du-te şi-i povesteşte mătuşii.

— Mătuşa nu vrea. Mai bine îţi povestesc ţie. Hai Dunia !

— Du-te şi povesteşte-i lui domnu'...

— Of, Doamne, că proastă mai eşti ! Tata ştie.

— Mîine, domnişorule, mîine...

— Da' eu vreau acuma...

— Dă-te la o parte să nu te lovesc cu cotul. Nu-ţi mai ajung odăile, de te-ai vîrît şi-n bucătărie ?

— Dunecika, stai să-ţi povestesc şi apoi plec numaidecît, pe cuvînt de onoare, zău, pe sfînta cruce !

— Of, ce belea cu băiatul ăsta ! A tăbărît pe capul meu...

Dunia puse supărată fierul pe durila ochiului de la maşina de gătit, apucă faţa de pernă călcată şi se repezi atît de năvalnic spre camerele din faţă, că în bucătărie se stîrni un curent de aer.

Petea îşi frecă trist ochii cu pumnii şi deodată îl apucă un căscat atît de straşnic, încît cu greu se tîrî pînă la patul lui şi, nefiind în stare să deschidă ochii, începu ca un orb să-şi scoată bluza de marinar. Abia atinse perna cu obrazul fierbinte, că şi căzu într-un somn adînc, de nu mai simţi nici barba tatălui cînd acesta veni ca de obicei să-l sărute înainte de culcare.

Cît despre Pavlik, cu el mai avură de furcă. Dormise buştean încă în trăsură, iar tata şi mătuşa cu mare greutate putură să-l dezbrace. Dar abia îl aşezară în pat, că băiatul deschise ochii limpezi, privi în jur şi spuse :

— Tot mai mergem ?

Mătuşa îl sărută gingaş pe obrazul îmbujorat :

— Nu, am sosit de mult. Dormi, puişorule !

Dar se părea că Pavlik se săturase de somn şi avea chef de vorbă :

— Mătuşico, dumneata eşti ?

— Eu, puişor. Dormi.

Pavlik stătu multă vreme cu ochii larg deschişi, atenţi şi negri ca măslinele, ascultînd zgomotele necunoscute ale oraşului ce răzbăteau necontenit în casă.

— Mătuşico, cine face zgomot ? şopti el cu teamă în glas.

— Unde face zgomot ?

— Acolo. Sforăie...

— E apa la robinet, puişor.

— Ea se smiorcăie ?

— Da, da, se smiorcăie. Dormi.

— Dar ce şuieră ?

— Locomotiva şuieră.

— Da' unde ?
— Păi ai uitat ? La gară. Peste drum e gara. Hai culcă-te.
— Da' cine cîntă ?
— Sus cîntă cineva la pian. Păi ce, ai uitat cum se cîntă la pian ?

Pavlik tăcu multă vreme.

Puteai să crezi că doarme. Dar ochii lui străluceau limpede în lumina verzuie a lămpii de noapte așezată pe scrin. Urmărea cu spaimă razele lungi care se mișcau înainte și înapoi pe tavan.

— Mătușică, ce-s astea ?
— Trăsurile merg cu felinarele aprinse. Hai, închide ochii !
— Da' asta ce e ?

Un uriaș fluture „cap de mort" se zbătea într-un colț al tavanului, bîzîind fioros.

— E un fluture. Hai, culcă-te !
— Mușcă ?
— Nu, nu mușcă. Dormi.
— Nu vreau să dorm, mi-e frică.
— De ce ți-e frică ? Nu minți, ștrengarule ! Ești băiat mare ! Vai, vai, vai, ce rușine !

Pavlik răsuflă adînc, înfiorîndu-se, și căscă cu plăcere. Prinse cu amîndouă mînuțele mîna mătușii, apoi șopti :

— Ai văzut țiganul ?
— Nu, nu l-am văzut.
— Lupul l-ai văzut ?
— Nu l-am văzut. Culcă-te.
— Dar pe coșar ?
— Nici pe coșar. Poți să dormi liniștit.

Băiatul mai căscă o dată cu nesaț, se întoarse pe partea cealaltă, își puse palmele sub obraz și, închizînd ochii, mormăi :

— Mătușică, dă-mi „ganca".
— Asta-i bună. Și eu care credeam să te-ai dezvățat de mult.

„Ganca" era o batistă curată, pe care Pavlik se obișnuise s-o sugă în pat și fără de care nu putea s-adoarmă în nici un chip.

— Ga-anca-a... — scînci băiatul, mofturos.

Totuşi mătuşa nu-i dădu „ganca". E băiat mare. A venit timpul să se dezveţe. Atunci Pavlik, continuînd să se văicărească, vîrî în gură colţul pernei, îl muie în salivă şi zîmbi molatic cu ochii lipiţi ca doi colţunaşi. Deodată îşi aminti cu groază de puşculiţă : dacă i-au furat-o hoţii ?

Însă nu mai avu putere să se neliniştească.

Şi băieţelul adormi.

11

GAVRIK

În aceeaşi zi, un alt băiat, Gavrik — acela despre care am amintit în fugă zugrăvind ţărmul Odesei — se trezi în zori din pricina frigului. Dormise pe ţărm, lîngă barcă, cu capul pe o piatră netedă de mare, învelit în haina veche a bunicului. Haina era scurtă şi picioarele îi rămăseseră afară. Noaptea fusese caldă, dar spre dimineaţă se făcuse răcoare. Îi îngheţaseră picioarele desculţe. Gavrik, pe jumătate adormit, îşi trase haina de pe cap şi îşi înveli picioarele. Atunci începu să-i fie frig la cap. Se porni să tremure, dar nu se dădu bătut. Voia să învingă frigul. Însă era cu neputinţă să mai adoarmă.

N-ai ce-i face ! La naiba, trebuie să se scoale.

Gavrik întredeschise ochii nemulţumit. Văzu marea lucioasă, de culoarea lămîii, aurora sîngerie şi posomorîtă pe cerul albicios şi foarte curat. Va fi o zi de arşiţă, o zi înăbuşitoare. Dar pînă la răsăritul soarelui nici vorbă de căldură. Desigur, Gavrik ar fi putut foarte bine să doarmă cu bunicul în cocioabă. Acolo era cald şi plăcut. Dar care băiat renunţă la plăcerea de a înnopta încă o dată pe ţărmul mării, sub cerul liber ?!

Valuri mici lovesc uşor ţărmul, aproape fără zgomot. Izbesc şi se retrag tîrînd alene după ele prundişul. Aşteaptă puţin, încă puţin, apoi aruncă pietrişul înapoi şi izbesc iar.

Cerul negru-argintiu este tot acoperit cu stele de august. Mîneca despicată a Căii Laptelui atîrnă deasupra capului ai-

doma unui fluviu ceresc. Bolta cerească se oglindeşte atît de bine în mare, încît, stînd culcat pe pietrişul cald, dacă ridici puţin capul, nu-ţi dai seama care-i cerul şi care-i marea. Parcă eşti suspendat în abisul de stele scînteietoare. Stelele căzătoare se rostogolesc sclipind pe întrg cuprinsul boltei. În buruieni ţîrîie greierii. Undeva foarte departe, pe malul înalt, latră cîinii.

La început poţi să crezi că stelele stau nemişcate. Dar nu. Te uiţi mai bine şi vezi că întreaga boltă cerească se roteşte încet. Unele stele scapătă dincolo, în spatele vilelor. Altele noi răsar din mare.

Briza caldă se face din ce în ce mai răcoroasă. Cerul devine mai alb, mai transparent. Marea capătă o culoare mai închisă. Luceafărul de zi se oglindeşte ca o micuţă lună în apa întunecată.

Dinspre vile se aude al treilea cîntat al cocoşilor. Se luminează de ziuă.

Cum să dormi sub un acoperiş într-o noapte ca asta ?

Gavrik se sculă, se întinse cu plăcere, îşi suflecă pantalonii şi, căscînd, intră în apă pînă la glezne. Nu cumva şi-a ieşit din minţi ? Picioarele şi aşa îi sînt vinete de frig, iar el mai intră în mare, care, brrr ! numai cînd o vezi, te trec fiori !

Dar băiatul ştie bine ce face. Apa părea rece, însă de fapt era foarte caldă, mult mai caldă decît aerul. Băiatul îşi încălzea picioarele.

Apoi se spălă şi îşi suflă aşa de tare nasul, că cei cîţiva peştişori care dormeau liniştiţi lîngă mal, o zbughiră care încotro înotînd, pînă dispărură spre larg.

Căscînd şi mijindu-şi ochii la soarele ce răsărea, Gavrik îşi şterse cu cămaşa faţa-i mică şi pistruiată, din care răsărea năsucul trandafiriu, cojit, ca un cartof nou.

— Of-of-of !... gemu el ca un om mare.

Fără să se grăbească, îşi făcu semnul crucii peste gură, dînd la iveală lipsa a doi dinţi din faţă. Îşi luă haina şi porni să urce agale, cu mersul înfipt şi legănat al pescarilor din Odesa. Îşi croi drum prin desişul buruienilor care-i presărară picioarele ude şi pantalonii cu pulberea fină a polenului.

Căsuţa lor se afla la vreo treizeci de paşi de ţărm, pe un dîmb de lut roşu în care sclipeau cristale de cuarţ.

De fapt, era o magazioară înjghebată din lemnărie veche de tot soiul : resturi de scînduri vopsite, de bărci, lăzi, pla-

caje şi catarge. Pe acoperişul plat din lut creşteau buruieni şi pătlăgele.

Cînd trăia bunica, văruia căsuţa de două ori pe an, de Paşti şi de Sfîntul Macarie, pentru a-i ascunde cît de cît înfăţişarea sărăcăcioasă. Dar bunica a murit, şi iată că de trei ani n-a mai spoit nimeni coliba. Pereţii s-au înnegrit şi s-au cojit. Doar ici-colo se mai vedeau urme slabe de var, intrate în lemnul vechi. Ele îi aminteau lui Gavrik de bunica şi de viaţa ei mai puţin trainică decît varul.

Gavrik era orfan de ambii părinţi. Pe tatăl său nu şi-l amintea de loc. Pe mama şi-o mai aducea aminte, dar foarte puţin : o albie din care ieşeau aburi, mîinile roşii, inelul cu incrustaţii pe degetul umflat şi alunecos, şi o mulţime de balonaşe de săpun de culoarea curcubeului zburînd în jurul pieptenilor ei de metal.

Bunicul se sculase. Se plimba prin grădiniţa năpădită de buruieni şi plină de gunoi, unde mai licăreau cîteva flori tîrzii de dovleac, portocalii, mari şi cărnoase, cu lichid dulce pe fundul cupei străvezii.

Bunicul culegea pătlăgele în poala cămăşii, care, de atîta spălat, nu avea nici o culoare. Acum însă, în lumina răsăritului, bătea într-un trandafiriu gingaş. Între cămaşa ridicată şi pantalonii largi se iţea burta suptă şi smeadă, cu gropiţa neagră a buricului.

În grădină mai rămăseseră puţine pătlăgele. Le mîncaseră aproape pe toate. Bunicul izbuti să mai adune vreo opt bucăţi mici şi galbene. Altele nu mai erau.

Bătrînul umbla cu capul cărunt aplecat. Din timp în timp se oprea cu bărbia-i rasă soldăţeşte proptită în piept, şi scurma cu piciorul gol tufele de buruieni în speranţa de a mai găsi ceva. Dar nu mai găsi nimic.

Un pui mai mărişor de găină, cu o cîrpă legată de picior, se ţinea după el, ciugulind din cînd în cînd de pe jos. Deasupra lui se mişcau umbreluţele de mărar.

Bunicul şi nepoţelul nu se salutară şi nici nu-şi dădură bună dimineaţa. Dar asta nu însemna de fel că sînt certaţi. Dimpotrivă, erau foarte buni prieteni. Însă amîndoi ştiau că nici dimineaţa aceasta nu le făgăduia nimic în afară de muncă grea şi griji. N-avea nici un rost să se amăgească cu urări deşarte.

— Le-am mîncat pe toate, n-a mai rămas nimic — mormăi bunicul, continuînd parcă discuţia de ieri. Ce spui ? Opt pătlăgele ? Ce să faci cu ele ? Te rîd şi curcile.

— Mergem ? întrebă Gavrik, uitîndu-se la soare, cu mîna streaşină la ochi.

— Trebuie să mergem negreşit — spuse bunicul, ieşind din grădină.

Intrară în cocioabă şi băură, săvîrşind parcă un ritual, apă din găleata acoperită grijuliu cu o scîndurică curată.

Apoi bunicul oftă mulţumit. Oftă şi nepotul. Bunicul îşi strînse mai tare cureaua de la pantaloni. Nepotul făcu la fel. Pe urmă bunicul luă de pe o policioară un codru de pîine rămasă de ieri şi o înveli, laolaltă cu roşiile, într-o basma de stambă cu picăţele negre. Mai luă sub braţ un butoiaş turtit cu apă, ieşi din căsuţă şi puse lacătul la uşă. Era o măsură de precauţie de prisos. În primul rînd, n-aveau ce să le fure, şi-apoi, pe cine l-ar fi lăsat inima să prade nişte sărmani ?

Gavrik luă de pe acoperiş vîslele şi le puse pe umărul său mic, dar puternic.

Astăzi bunicul şi nepotul aveau multă treabă. Trei zile în şir bîntuise furtuna. Valurile rupseseră plasele. Peştele nu trăgea. Nu prinseseră nimic. Şi nu mai aveau nici un ban.

În ajun, marea se potolise şi în timpul nopţii putuseră să întindă năvodul cu cîrlige. Astăzi trebuiau să-l strîngă, să ducă peştele în piaţă, să pună momeală în cîrligele năvodului, iar seara să-l aşeze din nou, profitînd de timpul frumos.

Opintindu-se, traseră barca de pe prundiş şi o împinseră cu băgare de seamă în apă. Intrînd în mare pînă la genunchi, Gavrik puse la pupa bărcii sadocul — vasul în care aruncau peştele — împinse cu putere barca, îşi făcu avînt şi se aruncă cu burta pe marginea ei, bălăbănindu-şi deasupra apei lunecoase picioarele de pe care se prelingeau picături strălucitoare. Şi numai după ce barca înaintă vreo trei-patru stînjeni, băiatul sări înăuntru şi începu să vîslească alături de bunic.

Fiecare mînuia cîte o vîslă. Aşa părea mai uşor şi mai plăcut : cine o să tragă mai vîrtos ? Dar amîndoi erau nepăsători şi se opinteau încruntaţi, icnind din cînd în cînd.

Palmele lui Gavrik se înfierbîntaseră. Vîsla, cufundată în apa verde, străvezie, părea frîntă în două. Lopata îngustă despica apa îndărătnică, lăsînd în urmă cărări adînci. Barca îna-

înta în salturi voinicești, cîrmind cînd la dreapta, cînd la stînga, după cum trăgea bunicul sau nepotul.

— Heee-ei! icnea bunicul, opintindu-se cu putere.

Și barca se îndrepta brusc spre stînga.

— Hee-ei! icnea și mai tare Gavrik.

Iar barca se smucea brusc, luînd-o spre dreapta.

Bunicul se proptise cu piciorul desculț în banca din față, cu degetul mare îndoit, și trăgea zvîcnind scurt din vîslă. Dar nici nepotul nu se lăsa mai prejos. Se proptise cu amîndouă picioarele și își mușca buzele.

— Iaca, n-o să mă-ntreci bunicule! rosti Gavrik printre dinții încleștați, lac de sudoare.

— Ba, iaca, o să te-ntrec — icni bunicul, răsuflînd din greu.

— Ba, zău, n-o să mă întreci!

— O să vedem!

— O să vedem!

Dar zadarnic se opintea bunicul din răsputeri. Nu mai era tînăr! Iar nepotul crescuse, nu glumă. Mic, mic, însă ia te uită ce încăpățînat! Nu se teme să se ia la întrecere chiar cu bunicu-său!

Bunicul se încruntă supărat, privind cu coada ochiului, pe sub sprîncenele cărunte, la flăcăiașul care sufla din greu alături. Și în ochii lui apoși, tulburi parcă, de bătrînețe, licări o uimire plină de veselie.

Și așa, fără a izbuti să se întreacă unul pe altul, se depărtară cam la o verstă de mal. Aici, printre valuri, se legănau, înfipte în dopuri de plută, steguletele decolorate ale năvodului lor.

Între timp, marea întreagă roia de bărcile pescarilor, venite la pescuit. Săltînd ușor și plesnind în fugă valul cu fundu-i turtit și dungat, ieșit o treime din apă, trecu pe lîngă ei „Nadia și Vera“, barca cea nouă, albastră și frumoasă, cu pînza umflată de vînt. La pupa, trîntit nepăsător, cu o coajă neagră de floarea soarelui lipită pe buze, stătea pescarul Fedea, din Malîi Fontan. De sub cozorocul de mușama al șepcii albastre, cu nasturi în formă de ancore, priveau leneș și galeș ochii lui frumoși, peste care cădea părul ce părea mai negru din pricina stropilor de apă.

Rezemîndu-se cu spatele-i puternic de echea cîrmei, strîns răsucită, Fedea nici nu se uita la biata barcă a bunicului. Dar

fratele lui Fedea, Vasea, într-un tricou vărgat, cu mîneci scurte, văzîndu-l pe Gavrik, încetă să mai descurce sfoara năvodului şi, apărîndu-se de soare cu mîna streaşină la ochi, se porni să strige :

— Hei, Gavriuha, nu te teme ! Ţin-te de apă ! N-o să te îneci !

„Nadia şi Vera“ trecu în goană, împroşcîndu-i pe bunic şi pe nepot cu un evantai de stropi.

Desigur, nu era nimic jignitor în asta. Era o glumă prietenească. Dar, oricum, bunicul se prefăcu a nu fi auzit nimic. Însă în adîncul sufletului se simţi umilit. Doar şi el avusese cîndva o barcă frumoasă, cu pînză nouă, trainică. Pe atunci bunicul pescuia scrumbii cu năvodul. Ehei, ce vremuri ! Uneori, răposata bunica ducea la piaţă cîte două-trei sute de bucăţi. Dar anii au trecut... Şi bunicul a rămas doar cu bojdeuca sărmană de pe ţărm şi cu barca veche fără pînză.

Pînza bărcii au vîndut-o cînd s-a îmbolnăvit bunica. Dar degeaba, tot a murit. Acum nu mai poţi cumpăra o asemenea pînză. Şi fără pînză, ce pescuit mai e şi ăla ? Te rîd şi curcile ! Doar guvizi mai puteau prinde cu năvodul. Păcat !

Gavrik ştia foarte bine la ce se gîndeşte bunicul. Dar se făcea că nu pricepe nimic. Dimpotrivă. Ca să-l abată pe bătrîn de la gîndurile-i amare, se apucă să trebăluiască pe lîngă plasă, trăgînd de primul steguleţ.

Bunicul, trecînd imediat peste bancă, se aşeză alături de nepoţel şi începură să tragă amîndoi de colţul ud al plasei. Curînd se iviră cîrligele, dar în ele se prinseseră puţini guvizi, şi aceia tare mărunţi. Gavrik apuca strîns de bronhiile alunecoase peştii cu capul mare, care se zbăteau neputincioşi, şi le scotea cu dibăcie cîrligul din botul lor lacom, apoi îi arunca în sadocul coborît în apă.

Doar în trei din zece cîrlige era peşte mai ca lumea, în celelalte atîrnau beldiţe subţiri şi cîţiva crabi.

— Nu prea trag la crevete — mormăia bunicul cu tristeţe. Ei, ce zici ? Doar mărunţiş... Trebuie să-i momim cu carne. La carne vin negreşit. Da' de unde să iei carne, dacă la piaţă e unsprezece copeici funtul ?! Te rîd şi curcile !

Dar deodată, ceva uriaş, învăluit în fum cafeniu, se năpusti asupra lor : două umbre piezişe zburară peste apă. Apa prinse să vuiască înspăimîntător. Şi foarte aproape de barcă trecu vaporul, bătînd repede cu zbaturile roşii ale roţilor.

Barca se înălţă pe coama unui val, alunecă înapoi şi iar se săltă. Steguleţele năvodului se legănară foarte aproape de roţi. Încă puţin, şi ar fi fost prefăcute în aşchii.

— Hei, ăia de pe „Turgheniev“ ! urlă bunicul din rărunchi, ridicînd braţele ca şi cum ar fi oprit un cal în galop. Ce v-a apucat ? Nu vedeţi plasele ?! Ticăloşilor, netrebnicilor !

Dar vaporul trecuse cu bine pe lîngă ei. Se depărtă vuind, cu steagul tricolor la pupa, cu colacii de salvare, cu şalupele, cu pasagerii şi rotocoalele fumului gros de cărbune. În urmă, pe apa limpede verde-închis, se aşternea o uriaşă dîră de dantelă.

Era deci ora şapte dimineaţa. „Turgheniev“ slujea drept ceas pescarilor. La ora opt seara vaporul se întorcea de la Akerman. Aşadar, trebuie să se grăbească, să nu întîrzie cu guvizii la piaţă.

Bunicul şi nepotul mîncară în grabă pîine cu roşii, băură apa, care apucase să se încălzească în butoiaş şi căpătase gust de lemn de stejar, apoi începură grăbiţi să tragă năvodul.

12

„ĂSTA-I CAL ?!“

Pe la ceasurile nouă, Gavrik o şi pornise spre oraş. Ducea pe umăr sadocul cu guvizi. Ar fi putut, desigur, să-i pună în coş, dar sadocul e mai impunător. Se vedea că peştele e cît se poate de proaspăt, viu, scos chiar atunci din mare.

Bunicul rămăsese acasă să cîrpească năvodul.

Deşi Gavrik abia împlinise nouă ani şi jumătate, bunicul îi încredinţa liniştit chiar şi o treabă atît de însemnată cum e vînzarea peştelui. Avea deplină încredere în nepoţel. Se descurcă el, băiatul. Nu mai e mic. Pe cine putea să se bizuie bunicul dacă nu pe propriul său nepot ?

Pătruns de importanţa şi răspunderea misiunii sale, Gavrik lipăia preocupat şi chiar puţin cam posomorît pe poteca

fierbinte ce şerpuia printre buruienile înmiresmate, lăsînd întipărite în praf urmele bine conturate ale tălpilor sale mici.

Chipul său îngîndurat şi serios parcă spunea : „Hei, voi de-acolo, treaba voastră, puteţi să faceţi ce poftiţi ! Să vă scăldaţi în mare, să vă tăvăliţi pe nisip, să vă plimbaţi cu bicicleta, să beţi sifon la chioşc. Treaba mea de pescar e să prind guvizi cu năvodul şi să-i vînd în piaţă. Restul nu mă priveşte".

Trecînd pe lîngă stabilimentul băilor, unde, deasupra ghişeului casei de bilete, atîrna o tăbliţă neagră, murdară, pe care sta scris cu creta „18°", Gavrik zîmbi cu dispreţ, cuprins de silă la vederea grăsanului cu pielea albă şi cu chelia acoperită de o batistă înnodată în cele patru colţuri. Astupîndu-şi nasul şi urechile cu degetele, grăsanul se cufunda în apa mîloasă de lîngă mal, fără a se depărta de cablul de siguranţă, pe care algele atîrnau asemenea unor bărbi.

Pe faleză puteai ajunge pe două drumuri : pe panta lină şi lungă cu trei rînduri de trepte, sau pe scara de lemn abruptă, aproape verticală, cu treptele putrede. Nu-i nevoie să mai spunem că micul Gavrik alese scara. Cu buzele strînse, băiatul dădea de zor din picioare. Ajunse sus fără a se opri să se odihnească.

O ulicioară prăfuită, dar umbroasă, îl scoase pe lîngă „Stabilimentul băilor calde" spre Şcoala de iuncheri.

Aici începe oraşul propriu-zis.

Pe Bulevardul Francez, în umbra platanilor bălţaţi, se tîra spre Arcadia un tramvai deschis tras de cai. Pe partea însorită avea perdele din pînză de doc. De pe platforma din spate ieşea în afară un mănunchi de undiţe de bambus, cu plute, jumătate roşii, jumătate albastre. Trei mîrţoage vînjoase ţăcăneau cu potcoavele pe pietrişul mărunt. La cotituri frîna şi scîrţîia văicărindu-se prelung.

Chioşcul vînzătorului de cvas atrăgea în mod deosebit atenţia băiatului. Era o ladă sub un acoperiş ţuguiat, susţinut de doi stîlpi subţiri. Pe dinafară, chioşcul era vopsit cu ulei verde, iar pe dinăuntru, cu vopsea albă, la fel de groasă şi lucioasă. Iar vînzătorul de cvas, gătit mereu ca de sărbătoare, avea o înfăţişare foarte plăcută, aşa încît Gavrik, de cîte ori îl vedea, nu putea să nu se oprească în colţ, cuprins de admiraţie şi de invidie.

Gavrik nu se gîndea niciodată ce va fi cînd va creşte mare. Nu prea avea de ales, dar dacă ar fi putut, se înţelege că ar fi dorit să fie vînzător de cvas.

Toţi vînzătorii de cvas din Odesa erau gătiţi şi frumoşi ca în poze. Şi mai ales acesta. Era leit Vanka-Chelarul [1].

Chiar aşa. Avea o şapcă înaltă de negustor, dintr-un postav fin de culoare albastră, plete blonde, cîrlionţate şi cizme cu carîmbul drept. Dar cămaşa ! Doamne, o cămaşă ca asta n-o îmbraci decît în prima zi de Paşti. Era lucioasă, din satin roşu ca focul, cu mînecile largi, lungă pînă la genunchi şi avînd o mulţime de năsturaşi albaştri de sticlă ! Peste cămaşă purta vestă neagră de postav, cu lanţul de argint al ceasului agăţat de butonieră cu o agrafă tot de argint.

Doar văzîndu-i cămaşa, care zvîrlea văpăi, şi oamenilor li se făcea poftă să bea cvas rece.

Şi ce frumos servea ! Îndemînatic, iute, curat...

Iată că se apropie un cumpărător :

— Dă-mi şi mie un pahar, te rog.

— De care doriţi ? Mai acru, mai dulce ? Cel dulce costă o copeică o cană, cel acru, două căni la o copeică.

— Dă-mi din cel acru.

— Poftiţi !

Şi într-o clipită, cu o mînă trage de inelul capacului rotund al lăzii, şi umblă în semiîntunericul adînc şi îngheţat, căutînd sticla, în timp ce cu cealaltă şterge cu o cîrpă tejgheaua albă, şi aşa destul de uscată, apoi clăteşte în găleată o cană mare cu fundul gros, înşelător, o întoarce elegant şi, lovind-o uşor de tejghea, o pune în faţa cumpărătorului. Tirbuşonul micuţ se înfige în dop... Sticla, strînsă între cizme, pocneşte. Spuma roşcată ţîşneşte din gîtul carafei în şuviţe lungi. Voinicul răstoarnă sticla în cană, umplînd-o un sfert cu cvasul gălbui ca lămîia, iar trei sferturi cu spumă.

Cumpărătorul suflă lacom spuma şi bea, şi bea... Iar Vanka-Chelarul şterge semeţ tejgheaua şi zvîrle copeica udă într-o cutie în care au fost dropsuri, produse de fabrica „Fraţii Krahmalnikov".

Ei, ăsta om ! Aşa viaţă, mai zic şi eu !

Bineînţeles că Gavrik tare ar fi vrut să bea cvas, însă n-avea bani. Poate la întoarcere, dar cine ştie ? Pentru că,

---

[1] Personaj din folclorul rus.

deşi în sadoc erau vreo două sute de guvizi, bunicul avea o datorie destul de mare la precupeaţa căreia îi vindea totdeauna peştele. Săptămîna trecută împrumutase de la ea trei ruble ca să cumpere plute şi cîrlige pentru năvod şi nu-i dăduse înapoi decît o rublă şi patruzeci şi cinci de copeici. Aşa că datorau mai bine de o rublă şi jumătate — sumă uriaşă !

Bine-ar fi ca precupeaţa să nu-i oprească toată datoria. Şi dacă o să-i oprească ? Atunci, deie Domnul să le rămînă de carne pentru momeală şi pentru pîine, cît despre cvas, nici vorbă nu mai poate fi !

Gavrik scuipă ca un pescar în toată firea cînd îl năpădesc grijile.

Îşi mută sadocul de pe un umăr pe celălalt şi porni mai departe, purtînd în minte chipul fercheş al lui Vanka-Chelarul şi răcoarea aromată a cvasului acru, pe care nici măcar nu-l gustase.

Mai departe începea oraşul adevărat, cu clădiri înalte, cu prăvălii, depozite şi porţi impunătoare.

Totul era împestriţat de umbra dantelată a salcîmilor, care parcă răspîndeau lumină din mănunchiurile de frunze verzi şi lunguieţe.

Pe caldarîm trecea duruind un camion cu gheaţă. Umbra pestriţă alerga de sus în jos peste caii cu grebănare înalte, nemţeşti, peste vizitiu, peste pereţii albi cu inscripţia : „Fabrica de gheaţă artificială".

Treceau bucătărese cu coşurile în mînă. Umbra luneca şi peste ele...

Cîinii se apropiau cu limba scoasă de nişte cutii speciale, legate de trunchiul copacilor. Încovrigîndu-şi coada, lipăiau apa caldă, nespus de recunoscători municipalităţii din Odesa că se îngrijea de ei, să nu turbeze de sete.

Toate acestea Gavrik le ştia prea bine, aşa că nu-l interesau de fel. Dar ceea ce-i stîrni uimirea fu o teleguţă la care era înhămat un ponei. Gavrik nu mai văzuse în viaţa lui un cal atît de mic. Semăna aidoma cu un cal adevărat, deşi nu era mai mare decît un viţel. Pîntecos, cu părul cafeniu-deschis, cu coama de culoarea ciocolatei şi coada mică, dar bogată, cu pălăriuţă de pai găurită în dreptul urechilor, căluţul stătea în faţa unei porţi, cu genele stufoase ridicate, cuminte şi sfios ca o fetiţă binecrescută.

Căluţul era înconjurat de copii.

Gavrik se apropie şi stătu multă vreme tăcut, neştiind cum să se poarte faţă de acest fenomen. Ce mai, căluţul îi plăcea grozav ! În acelaşi timp însă îl scotea din sărite. Îi dădu ocol din toate părţile. Cal ca toţi caii : copite, coamă, dinţi. Dar era atît de mic, că ţi se făcea silă.

— Ăsta-i cal ? spuse el, strîmbînd dispreţuitor din nas.

— Ăsta nu-i cal, ăsta nu-i cal ! începu să turuie o fetiţă cu codiţe, bătînd din palme şi ţopăind plină de admiraţie. Ăsta nu-i de loc cal, e ponei.

— Ba e cal — zise posomorît Gavrik şi îndată se făcu roşu de ruşine, că nu se putuse stăpîni şi se înjosise, discutînd cu mucoasa asta cu fundiţe.

— Ba e ponei, ba e ponei !

— De la circ — rosti Gavrik cu o voce de bas răguşit, ca şi cum ar fi vorbit singur. E un cal obişnuit de la circ.

— Ba nu-i de la circ ! Ba nu-i de la circ ! E ponei : cu el cară petrolul de la „Nobel". Nu vezi bidoanele ?

Într-adevăr, în teleguţă se aflau bidoane curate cu petrol.

Pentru Gavrik, asta era ceva cu totul neaşteptat. Toată lumea ştia că petrolul se cumpără de la prăvălie, într-un vas adus de acasă. O copeică ocaua. Dar ca să fie distribuit pe la case în teleguţă, la care au mai înhămat şi un ponei atît de împopoţonat, era prea din cale afară !

— Cal ca toţi caii ! se răsti Gavrik, supărat, văzîndu-şi de drum.

— Ba e ponei ! Ba e ponei ! Ba e ponei ! striga fetiţa în urma lui, ca un papagal, sărind şi bătînd din palme.

„Ponei eşti tu" — se gîndi Gavrik, însă, din păcate, n-avea timp să se certe.

După ce ocoli scuarul din faţa gării, cu grilaj de fontă, de unde veneau mirosuri calde şi uscate de mirt şi tuia, cu frunzele ei solzoase, băiatul se opri, îşi înălţă capul şi privi îndelung la cadranul orologiului gării. Nu demult învăţase, în sfîrşit, să cunoască timpul după ceas. Acum nu mai putea să treacă pe lîngă vreun orologiu, fără să nu se oprească locului şi să nu numere. Mai număra încă pe degete liniuţele ciudate ale cifrelor romane, care nu semănau de loc cu cifrele din aritmetică. Ştia doar că cea mai de sus e douăsprezece şi că de la ea trebuie să începi să socoteşti.

Gavrik puse sadocul jos şi începu să mişte din buze, îndoind deget după deget.

— Unu, doi, trei, patru... — şoptea el, încreţindu-şi fruntea. Acul cel mic se află la nouă, iar cel mare la şase. Nouă şi jumătate — rosti băiatul cu un oftat de mulţumire, ştergîndu-şi cu mîneca sudoarea de pe nas.

Se pare că aşa e. Dar n-ar strica să verifice.

— Nene, cît e ceasul ?

Un domn cu haină de lustrin şi cu o pălărie de pai, cu borurile alungite în faţă şi în spate, îşi puse pe nasul său roman un pince-nez de aur, îşi ridică în sus bărbuţa căruntă, aruncă o privire pe cadran şi spuse repede :

— Jumătate la zece.

Gavrik înlemni de uimire :

— Nene, păi acolo nu scrie nouă şi jumătate ?

— E acelaşi lucru. Jumătate la zece, deci nouă şi jumătate — rosti cu asprime domnul fără a-l privi pe băiat, apoi se urcă într-o birjă şi plecă, sprijinindu-şi între genunchi bastonul cu măciulie de os.

Gavrik rămase o vreme cu gura-i ştirbă căscată, încercînd să priceapă dacă domnul şi-a rîs de el sau a vorbit serios. În sfîrşit, aruncă sadocul pe umăr, îşi săltă pantalonii şi porni mai departe, clătinînd din cap şi zîmbind neîncrezător.

Pesemne că nouă şi jumătate e totuna cu jumătate la zece. Ciudat. Foarte ciudat. În orice caz, n-ar strica să mai întrebe pe cineva care ştie mai bine.

13

MADAM STOROJENKO

— Ia racii ! Ia racii ! Racii ! Racii !

— Calcanul ! Calcanul ! Calcanul !

— Ia scrumbii ! Scrumbia vie ! Ia scrumbii !

— Barbunul ! Barbunelul !

— Hai la midii ! Midii ! Midii ! Midii ! Midii !

— Guvizii ! Guvizii ! Guvizii !

Dintre toate precupeţele din piaţă, cele de la tarabele cu peşte erau renumite pentru glasul lor ascuţit, strident. Trebuia să ai curajul gospodinelor şi al bucătăreselor din Odesa ca să răzbaţi pe această alee de tarabe, coşuri şi lăzi gemînd sub grămezi de peşte, scoici şi raci.

Sub umbrele uriaşe din foaie de cort şi sub streşini de scînduri zăceau, fremătînd şi sclipind, răsturnate la vedere, bogăţiile vii ale Mării Negre.

Ce multitudine de forme, de culori şi de dimensiuni !

Natura şi-a dat toată osteneala ca să-şi apere şi să scape de la pieire minunatele ei făpturi. S-a străduit să le plămădească în aşa fel, încît ochiul omului anevoie să le poată desluşi. Le-a zugrăvit în toate nuanţele mării.

De pildă, acest peşte scump şi nobil, scrumbia, regina Mării Negre. Corpul ei vînjos, drept şi neted ca un fus este colorat în cele mai gingaşe tonuri, ca moarul, de la albastrul-deschis pînă la albastrul cel mai intens.

Gavrik ştia că acolo, în larg, unde mişună bancurile de scrumbii, marea are într-adevăr această culoare albastră, brăzdată de unde sinilii.

Tiii, că şireată mai e scrumbia !

Deşi Gavrik le vedea în fiecare zi, deşi se obişnuise cu ele şi putea să deosebească de la o jumătate de verstă un banc de scrumbii, totuşi nu înceta să se minuneze de frumuseţea şi de şiretenia lor.

Sau guvizii. Ei trăiesc pe lîngă mal, printre stînci, chiar în nisip, pe fund. De aceea au culoarea brun-cenuşie a stîncilor sau gălbuie a nisipului.

— Ia te uită !

Calcanii mari şi turtiţi, obişnuiţi să trăiască pe fundul mîlos al golfuleţelor, uimesc prin culoarea verde-închis a pielii lor groase, presărată cu ghimpi plaţi de os ce seamănă cu nişte melcişori. Au amîndoi ochii pe aceeaşi parte, din care cauză calcanul aminteşte un desen făcut de un copil cu cărbunele pe gard : capul în profil, dar cu amîndoi ochii pe o singură parte.

Ce-i drept, burta calcanului e galbenă ca ceara, cum au purceii, dar peştele nu şi-o arată niciodată, ci stă mereu pe fundul apei, lipit de nisip.

Şi băiatul se minuna de şiretenia calcanului.

Mai era şi barbunul, un peşte mic de culoare roşu-închis, cocoşat, cu solzi mari, parcă însîngeraţi.

Scoici mari, trandafirii, ce seamănă bine cu barbunul, pot fi zărite în golfurile cele mai limpezi.

Bancuri de sardeluţe argintii mişună la suprafaţa apei, lîngă mal, contopindu-se cu sclipirea argintie a soarelui de dimineaţă.

Nu mai încape vorbă, natura e tare vicleană. Dar Gavrik ştia că omul e şi mai viclean. E de ajuns ca omul să-şi întindă plasele, năvoadele, să arunce firele străvezii ale undiţelor, că tot acest noian de peşte, atît de invizibil în apă, va străluci minunat cu toate culorile-i fermecate în coşurile şi pe tarabele din piaţă !

Numai bani să ai pentru momeală bună !

Căutînd-o pe precupeaţa cunoscută, băiatul păşea pe lîngă coşurile în care mişunau racii străvezii, de un verde luminos ; foşnind neîncetat, ei îşi înălţau cleştii, desfăcuţi spasmodic întocmai ca nişte foarfece. Sardelele sclipeau în grămezi argintii. Creveţii pocneau ca nişte arcuri sub plasele umede şi împroşcau cu sare în toate părţile.

Solzii umezi se lipeau de picioarele desculţe. Tălpile alunecau pe măruntaiele de peşte.

Pisici jigărite, cu priviri fixe, fioroase, cu urechile ciulite, se tîrau pe burtă, gata să se arunce cu labele asupra prăzii.

Gospodine, cu sacoşe împletite din sfoară, din care atîrnau morcovi, cîntăreau în palmă cogeamite bucăţi de calcan tăiat.

Soarele dogora. Peştele murea treptat-treptat.

Precupeaţa cunoscută şedea pe un scăunel, sub o umbrelă uriaşă de doc, înconjurată de coşuri cu marfă. Foarte grasă, îmbrăcată, în ciuda temperaturii de peste douăzeci de grade, într-o jachetă de iarnă cu mîneci bufante, legată cruciş peste piept cu un şal de culoarea nisipului, cu geanta de bani, grea, atîrnată pe umăr, tocmai se tîrguia cu o cumpărătoare.

Gavrik se opri respectuos mai la o parte, aşteptînd-o să termine. Ştia prea bine că el şi cu bunicul depind cu totul de această femeie. Drept care, se cuvenea să fie cît mai sfios şi mai cuviincios. Nu încape îndoială că, dacă ar fi avut şapcă, şi-ar fi scos-o. Dar nu avea.

Băiatul puse binişor sadocul jos, îşi lăsă mîinile să-i atîrne de-a lungul trupului şi, schimbîndu-şi greutatea de pe un pi-

cior pe celălalt, începu să-şi privească gleznele ce păreau încălţate în colbul cenuşiu ca pielea de antilopă.

Deşi nu era vorba decît de vreo douăzeci de guvizi, tocmeala nu se mai sfîrşea. De zece ori clienta plecă şi de zece ori se întoarse. De zece ori precupeaţa puse mîna pe talerele de alamă ale cîntarului, pe fundul cărora se lipiseră solzi de peşte, şi de zece ori le aruncă îndărăt în coşul cu calcan. Ea gesticula iute din mîinile-i cărnoase în mănuşi negre de bumbac, fără degete, dar nu uita să-şi ţină degetele mici, depărtate graţios.

Îşi ştergea cu mîneca faţa-i lucioasă, roşie, aproape vînătă, cu mustăcioară deasupra buzei şi peri cărunţi şi inelaţi pe bărbie, înfigîndu-şi nervoasă agrafele de metal în părul albăstrui, unsuros. Striga cu glas răguşit :

— Madam, cum poţi să vorbeşti aşa ? Guvizi ca ăştia nu găseşti dumneata nicăieri. Parcă ăştia-s guvizi ? Sînt aur, nu guvizi !

— Sînt prea mici — spunea clienta, depărtîndu-se dispreţuitoare. N-ai ce prăji.

— Madam, întoarce-te ! Dacă dumneata zici că n-ai ce prăji din peştele ăsta, zău că nu ştiu unde o să găseşti alţii mai mari ! Poate la jidani ! Atunci du-te la jidani ! Doar că mă cunoşti bine. Niciodată n-aş vinde unui client vechi de-al meu peşte mărunt !

— Merită guvizii ăştia să dau zece copeici pe zece bucăţi ? Ferească Dumnezeu ! Ultimul preţ : opt copeici.

— Nouăsprezece copeici pe douăzeci de bucăţi.

— De banii ăştia iau mai bine scrumbioare de la alt negustor.

— Madam, ultimul preţ : optsprezece. Dacă nu vrei, fă cum doreşti... Madam, unde pleci ?

În sfîrşit, tîrgul se încheie şi precupeaţa, după ce dădu peştele, aruncă banii în geantă.

Gavrik aştepta cu răbdare să fie băgat în seamă. Dar precupeaţa, deşi îl zărise pe băiat, continua să se prefacă a nu-l vedea. Aşa era obiceiul pieţei. Cui îi trebuie bani, să aştepte. Nu-i nimic. Nu crapă, să mai stea.

— Cine mai ia peşte proaspăt ? Guvizii proaspeţi ! Calcanul, calcanul, calcanul ! începu ea să strige, după ce îşi trase

niţel sufletul, şi deodată, fără să se uite la Gavrik, zise : Hei, ia arată-mi ce-ai adus !

Băiatul săltă capacul şi împinse sadocul spre negustoreasă.

— Guvizi — spuse el, respectuos.

Aceasta vîrî mîna în sadoc şi scoase cu dibăcie cîţiva guvizi ; se uită la ei în grabă, apoi îşi pironi asupra lui Gavrik ochii bulbucaţi, negri, cu reflexe albastre, ca boabele de struguri ananas.

— Ei ! Unde-s guvizii ?

Gavrik tăcea.

— Eu te-ntreb : unde-s guvizii ?

Băiatul, neliniştit, se lăsa cu tot trupul de pe un picior pe celălalt şi zîmbea sfios, vrînd să schimbe printr-o glumă discuţia care începuse atît de neplăcut :

— În mînă la dumneavoastră, mătuşă. Nu-i vedeţi ?

— Unde-s guvizii ? zbieră deodată precupeaţa, făcîndu-se roşie ca sfecla de mînie. Unde-s guvizii ? Arată-mi-i, unde-s ? Eu nu-i văd. Poate ăştia din mîna mea ? Ăştia nu-s guvizi, ci păduchi ! Parcă ai ce prăji din ei ? N-ai ce prăji ! Ce-mi tot aduceţi numai nimicuri, mărunţiş d-ăsta ! Du-l jidanilor, nu mie !

Gavrik tăcea.

Ce-i drept, guvizii nu erau prea mari, dar nici chiar atît de mărunţi cum ţipa precupeaţa. Însă băiatul nu îndrăznea s-o contrazică.

După ce se sătură de ţipat, precupeaţa se apucă foarte calmă să zvîrle guvizii din sadoc în coşul său, numărînd dibace cîte zece deodată. Mîinile ei se mişcau aşa de repede, că micul Gavrik nici nu putea s-o urmărească. I se părea că vrea să-l tragă pe sfoară. Dar n-avea cum s-o controleze : în coş mai erau şi alţi guvizi.

Poftim, descurcă-te dacă poţi !

Pe Gavrik îl apucă groaza. Năduşise de emoţie.

— Ca să fie socoteala rotundă, două sute cincizeci — zise precupeaţa, acoperind coşul cu o bucată de rogojină. Ia-ţi sadocul. La revedere ! Spune-i lui bunicu-tău că mai are să-mi dea optzeci de copeici. Să nu uite. Şi să nu-mi mai trimită peşte mărunt, că nu-l mai iau.

Băiatul încremeni. Vru să spună ceva, dar i se puse un nod în gît.

Precupeaţa începu iar să strige, fără a-l mai băga în seamă pe băiat :

— Ia calcanul, calcanul, calcanul ! Guvizii, guvizii, guvizii !

— Madam Storojenko — rosti în sfîrşit Gavrik cu mare greutate — madam Storojenko...

Ea se întoarse nerăbdătoare :

— Mai eşti aici ? Ce e ?

— Madam Storojenko... cu cît plătiţi suta ?...

— Treizeci de copeici suta, în total şaptezeci şi cinci de copeici, iar voi îmi datoraţi o rublă şi cincizeci şi cinci, care va să zică trebuie să-mi mai daţi încă optzeci de copeici... Aşa să-i spui bunicului. La revedere !

— Treizeci de copeici suta !

Gavrik ar fi vrut să urle de furie şi obidă. Ah, dac-ar putea s-o lovească din toate puterile cu pumnul peste bot, să-i dea borşul pe nas ! Să-i dea borşul !... Sau s-o muşte...

— Dar în loc de asta, Gavrik zîmbi prefăcut şi zise simţind că-l îneacă plînsul :

— Madam Storojenko, ne-aţi dat totdeauna patruzeci şi cinci...

— Zi bogdaproste că dau şi treizeci pe porcăria asta. Du-te cu Dumnezeu !

— Madam Storojenko... Păi dumneavoastră îl vindeţi cu optzeci...

— Du-te, du-te, nu mă bate la cap ! E marfa mea. Îl vînd cu cît poftesc. N-o să mă-nveţi tu pe mine... Calcanul, calcanul, calcanul !...

Gavrik se uită la madam Storojenko. Stătea pe scăunaşul ei, uriaşă şi neînduplecată ca o statuie. Ar fi putut să-i spună că el şi bunicul nu mai au de loc bani, că trebuie negreşit să cumpere pîine şi carne pentru momeală, că ar avea nevoie măcar de vreo cincisprezece-douăzeci de copeici. Dar face oare să se umilească ? În sufletul băiatului se trezi deodată mîndria-i de pescar. Îşi şterse cu mîneca lacrimile care-i pişcau năsucul cojit, îşi suflă nasul în praf, apucîndu-l cu două degete, aruncă sadocul gol pe umăr şi se depărtă călcînd apăsat ca toţi pescarii de la Marea Neagră.

Mergea şi se gîndea cum să facă rost de carne şi de pîine.

14

GRADE INFERIOARE

După cum am văzut, Gavrik ducea o viaţă plină de greutăţi şi griji ca un om în toată firea, dar nu trebuie să uităm că era doar un băiat de nouă ani. Gavrik avea cunoscuţi şi prieteni şi tare îi mai plăcea să se joace cu ei ; alerga, se bătea, prindea vrăbii, trăgea cu praştia şi, în general, făcea tot ceea ce făceau şi ceilalţi copii ai familiilor sărace din Odesa. Era, cum s-ar spune, un „copil al străzii" şi de aceea cunoştea foarte multă lume.

Nimeni nu-l oprea să colinde prin curţi şi să se joace pe oricare stradă. Era ca o pasăre liberă. Oraşul tot era al lui. Dar chiar şi cea mai liberă pasăre are locurile ei preferate. Gavrik se statornicise mai cu seamă pe străzile de lîngă ţărm, din cartierele Otrada şi Malîi Fontan. Aici domnea fără să aibă vreun rival printre ceilalţi copii, care priveau cu teamă şi admiraţie la viaţa lui independentă.

Gavrik avea mulţi cunoscuţi, dar prieteni adevăraţi doar unul singur — Petea.

Cel mai bun lucru ar fi să se ducă la Petea, să se sfătuiască împreună cu privire la pîine şi carne. Desigur, Petea n-are bani, mai cu seamă o sumă aşa de mare — cincisprezece copeici. Nici nu putea fi vorba de aşa ceva. Dar Petea ar fi putut să sustragă o bucăţică de carne de la bucătărie şi o bucată de pîine din bufet.

Gavrik a fost odată în vizită la Petea, anul trecut de Crăciun, şi ştia că ei au un bufet în care se află multă pîine, de care nimeni nu ţine socoteală. Aşa că nu-i mare lucru să ia de acolo măcar o jumătate de franzelă. Nici nu s-ar băga de seamă.

Nenorocirea e că nu ştie dacă Petea s-a întors sau nu de la fermă. Ar fi fost timpul să se întoarcă. În cursul verii, Gavrik trecuse pe la Petea de cîteva ori să afle ce se mai aude. Dar Petea nu se înapoiase.

Ultima dată, Dunia, bucătăreasa lor, i-a spus că se vor întoarce curînd. Asta s-a întîmplat acum cinci zile. Poate că au venit...

De la piață, Gavrik se îndreptă spre casa lui Petea. Bine că nu-i prea departe, ci chiar în fața gării, pe Cîmpul Kulikovo, colț cu strada Kanatnaia lîngă Statul-Major. Era o casă mare, cu trei etaje, numai bună pentru o viață tihnită.

În primul rînd, era de neînlocuit pentru bătăliile de stradă, deoarece avea două intrări. Una dădea spre Cîmpul Kulikovo, sau mai simplu, Kuliciki, iar cealaltă, pe un maidan grozav, cu tufișuri, găuri de tarantule și o groapă de gunoi, ce-i drept, nu prea mare, dar plină cu tot soiul de fleacuri interesante. Dacă scormoneai bine acolo, oricînd puteai găsi multe lucruri folositoare, de la un flacon de farmacie pînă la un șobolan mort.

Mare noroc avea Petea ! Nu orice băiat are alături de casă o asemenea groapă de gunoi !

În al doilea rînd, prin apropiere treceau trenulețele spre vilele din împrejurimi. Așa că, pentru a pune sub roți o piatră sau o capsă, nu trebuia să mergi prea departe. Iar în al treilea rînd, vecinătatea Statului-Major. Acolo, după zidul înalt de piatră ce dădea în poieniță, se afla o lume misterioasă păzită de santinele zi și noapte. Acolo țăcăneau necontenit mașinile tipografiei militare. Vîntul arunca peste gard resturi de hîrtii nemaipomenit de interesante : fie ca niște panglici, fie fîșii mai late sau tăiței multicolori.

Tot în poieniță dădeau și ferestrele de la dormitoarele furierilor. Dacă te urcai pe-o piatră, puteai să te uiți printre gratii și să vezi cum trăiesc furierii, acești tineri frumoși, mîndri și chipeși, cu pantaloni lungi ofițerești, însă cu epoleți de soldat.

Îndeobște se știe că furierii sînt grade obișnuite, „grade inferioare", adică tot soldați. Dar cîtă deosebire între ei și soldați ! Poate că, în afară de vînzătorii de cvas, furierii erau cei mai frumoși și mai eleganți flăcăi din oraș.

Jupînesele din casele vecine, cînd vedeau vreun furier, începeau să tremure și se îngălbeneau, gata-gata să leșine. Ele își pîrleau fără milă părul pe la tîmple cu fierul de frezat, își pudrau nasul cu praf de dinți și își rumeneau obrajii cu hîrtie de bomboane. Dar furierii nu le dădeau nici o atenție.

Dacă pentru orice alt soldat din Odesa jupîneasa era o făptură inaccesibilă, pentru furieri ea nu era mai mult decît o biată „țărăncuță", care nu merita nici măcar o privire.

Dincolo de gratii, furierii stăteau singuratici şi melancolici pe paturile lor, cu tunicile scoase, şi cîntau încetişor la ghitară. Aveau pantaloni lungi, cu betelia înaltă, roşie, tighelită, şi cămăşi curate, cu cravate negre ofițereşti.

Dacă duminica seara se ivea vreun furier pe stradă, apoi negreşit ducea la braț două modiste cu pieptănături înalte. Furierii erau nemaipomenit de bogați. Odată, Gavrik văzuse cu ochii lui un furier mergînd cu trăsura.

Şi totuşi, oricît ar părea de ciudat, furierii nu erau decît „grade inferioare". Gavrik văzuse într-o zi cu ochii lui pe strada Pirogovskaia, colț cu Cîmpul Kulikovo, cum un general cu epoleți argintii lovea un furier peste față, strigînd cu glas amenințător :

— Cum stai, canalie ? Cu-um s-s-stai ?

Şi furierul, în poziție de drepți, dădea din cap, cu ochi naivi de țăran, holbați, şi ca un simplu soldat bolborosea :

— Iertați, înălțimea voastră ! E pentru ultima oară !

Toocmai această dublă ipostază făcea ca furierii să pară ființe ciudate şi fermecătoare, dar în acelaşi timp jalnice, ca îngerii decăzuți, trimişi drept pedeapsă din ceruri pe pămînt.

Foarte interesantă era şi viața santinelelor, al căror dormitor se afla alături de al furierilor.

Şi santinelele aveau tot două existențe. Una, atunci cînd stăteau de pază doi cîte doi, în echipament complet şi cu cartuşiere, la intrarea de marmură a Statului-Major, luînd semeți în fiecare clipă poziția de „drepți" şi „pentru onor", adică ducînd puțin într-o parte baioneta bine unsă cînd intra sau ieşea vreun ofițer.

Cealaltă, simplă, casnică, țărănească, cînd şedeau în cazarmă, cosîndu-şi nasturii, lustruindu-şi cizmele cu vacs sau jucînd „dame".

Pe ferestrele lor se găseau veşnic castroane şi linguri de lemn puse la uscat. Mai erau şi multe bucăți de pîine neagră soldățească, pe care le dădeau bucuros cerşetorilor. Cu băieții stăteau de vorbă cu plăcere, dar puneau nişte întrebări şi rosteau nişte cuvinte, că aceştia se-nroşeau pînă-n vîrful urechilor de ruşine şi o luau la fugă îngroziți.

Amîndouă curțile, fiind asfaltate, erau cît se poate de potrivite pentru şotron. Pe asfalt se puteau desena foarte bine cu cărbune sau cretă pătratele şi cifrele. Pietricelele de dame, turtite şi netede, alunecau de minune.

Dacă cumva portarul, scos din răbdări de hărmălaia copiilor, îi alunga cu mătura, nimic mai lesne pentru ei decît să se mute cît ai clipi în curtea cealaltă. Pe lîngă aceasta, clădirea avea nişte subsoluri tainice grozave, cu magazii pentru lemne. Ce minunat lucru să te ascunzi acolo printre lemne şi tot felul de vechituri, în bezna îmbîcsită de praf, în timp ce afară soarele strălucea orbitor.

Într-un cuvînt, casa în care locuia Petea era grozavă în toate privinţele.

Gavrik intră în curte şi se opri sub ferestrele locuinţei lui Petea, aflată la etajul al doilea.

Curtea, tăiată de-a curmezişul de umbra amiezii, era cu desăvîrşire pustie. Nici un băiat! Pesemne că toţi erau plecaţi fie la ţară, fie la plajă.

Cele mai multe ferestre aveau obloanele trase. Domnea o linişte toridă, moleşitoare. Nu se auzea nici un zgomot. Numai de undeva din apropiere, poate chiar de pe strada Botaniceskaia, răzbăteau pocniturile şi sfîrîitul unei tigăi încinse. După miros, undeva se prăjea chefal în untdelemn.

— Petea! strigă Gavrik, cu palmele pîlnie la gură.

Tăcere.

— Pe-et-ka!

Obloanele rămîn închise.

— Pe-e-e-e-e-tka-a-a-a!!

Ferestruica de la bucătărie se deschise şi la geam răsări capul bucătăresei, legat cu o basma albă.

— N-au venit încă — rosti ea repede, ca de obicei.

— Şi cînd vin?

— Îi aşteptăm în seara asta.

Băiatul scuipă, apoi şterse cu piciorul. Urmară cîteva clipe de tăcere.

— Mătuşă, cînd o veni, vă rog să-i spuneţi că l-a căutat Gavrik.

— Am înţeles, înălţimea voastră.

— Să-i spuneţi c-o să trec mîine dimineaţă.

— Poţi să nici nu mai treci. Pe Petea al nostru o să-l dea la liceu. Aşa că... adio cu năzbîtiile voastre!

— Bine — mormăi Gavrik, posomorît. Dar vă rog să-i spuneţi. O să-i spuneţi?

— Îi spun, îi spun, n-avea grijă.

— La revedere, mătuşă.

— La revedere, şi-un car cu mere !

Pesemne că Dunia într-atît se plictisise neavînd nici o treabă, încît binevoise să flecărească veselă cu micul vagabond.

Gavrik îşi săltă pantalonii şi ieşi agale din curte.

Proastă treabă ! Ce-i de făcut ?

Ar putea, desigur, să se ducă la frate-său mai mare, Terenti, în mahalaua Blijnie Melniţî [1]. Dar, mai întîi, Morile astea din apropiere îs la dracu-n praznic. Pînă acolo faci cel puţin patru ceasuri dus şi-ntors. Şi-apoi, după tulburările care au avut loc, cine ştie dacă Terenti este acasă. Se prea poate să se ascundă undeva sau „să fie pe geantă", adică nici el să n-aibă ce mînca.

Ce să-şi mai rupă picioarele degeaba, că doar nu le-a cîştigat la belciuge.

Băiatul ieşi în poieniţă şi, trecînd pe lîngă zidul Statului-Major, se uită pe fereastră la soldaţi. Soldaţii tocmai prînziseră şi clăteau lingurile pe pervaz. Un morman de bucăţi de pîine rămase de la prînz se uscau sub soarele arzător. Pe bucăţile negre, spongioase, cu coaja maronie, acrişoară, parcă îi şi simţeai gustul, se plimbau muştele.

Gavrik se opri sub fereastră, vrăjit de acest spectacol al belşugului. Privi tăcut cîteva clipe şi deodată, fără măcar să-şi dea seama, rosti aspru :

— Nene, dă-mi şi mie nişte pîine ! Dar îşi veni repede în fire, luă sadocul şi porni mai departe, zîmbind soldaţilor cu gura-i ştirbă : Nu, nu-mi trebuie. Am zis şi eu aşa !

Soldaţii însă se grămădiră la fereastră, strigînd şi fluierînd după el :

— Hei ! Psst ! Unde-ai şters-o ? Vino îndărăt ! Şi îi întinseră printre gratii bucăţi mari de pîine : Ia ! Nu-ţi fie frică !

El se opri nehotărît.

— Ţine cămaşa !

În strigătele şi hărmălaia lor veselă era atîta bunătate, încît Gavrik socoti că nu e nimic umilitor dacă primeşte pîine de la ei. Se apropie şi ţinu cămaşa.

Bucăţile începură să zboare una după alta.

— Nu-i nimic, mănîncă pîine de-a noastră, soldăţească. Să te deprinzi cu ea.

---

[1] În limba rusă „Blijnie Melniţî" înseamnă „Morile din apropiere".

Pe lîngă pîine — îi aruncaseră vreo cinci funturi — soldaţii îi mai dădură şi multă caşă rămasă din ajun.

Băiatul aşeză totul cu grijă în sadoc şi, însoţit de glumele lor deşucheate cu privire la influenţa hranei soldăţeşti asupra stomacului, o porni spre casă pentru a-i ajuta bunicului să repare năvodul.

Către seară ieşiră din nou în larg.

15

O BARCĂ ÎN LARG

Văzînd că vaporul nu se opreşte şi nu lansează bărcile la apă, ci îşi continuă drumul, marinarul se mai linişti puţin şi îşi veni în fire. Întîi şi-ntîi, se grăbi să se descotorosească de veşmintele care-l împiedicau să înoate. Cel mai uşor îi fu să scape de haină. Răsucindu-se de cîteva ori într-o parte şi-n alta, scuipînd apa sărată şi amară ce-i umplea gura, marinarul lepădă haina grea ca de plumb.

Haina pluti un timp în urma lui, cu mînecile larg desfăcute, de parcă ar fi fost vie şi nu dorea să se despartă de stăpînul ei, căutînd să i se înfăşoare în jurul gleznelor. Marinarul o împinse de cîteva ori. Haina rămase în urmă şi începu să se scufunde încet, străbătînd un strat după altul, pînă ce dispăru în genunea întunecată, unde abia mai răzbeau mănunchiurile tulburi ale luminii crepusculare.

Avu mai mult de furcă cu cizmele, deoarece i se lipiseră de piele, ca şi cum ar fi fost unse cu clei. Omul îşi freca înverşunat un picior de celălalt, încercînd să-şi scoată blestematele de cizme cu turetci roşcate care-l dăduseră de gol.

Mişcîndu-şi braţele, el dansa în apă cînd dispărînd, cînd ieşind la suprafaţă şi ridicîndu-se pînă la umeri din valuri. Dar cizmele nu cedau. Atunci, umplîndu-şi pieptul cu aer, apuca o cizmă cu amîndouă mîinile şi, stînd cu capul sub apă, trăgea de tocul lunecos şi înjura în gînd de mama focului,

blestemînd totul pe lumea asta. În cele din urmă reuşi să smulgă cizma blestemată. Cealaltă ieşi mai uşor.

După ce scăpă de cizme şi de pantaloni, se simţi, ce-i drept, uşurat, însă totodată şi nespus de obosit. Gîtul îl ustura din pricina apei sărate, căci, deşi se ferise, înghiţise destulă. În afară de asta, sărind de pe vapor, se izbise zdravăn de apă.

Era nedormit de aproape două zile şi două nopţi. Străbătuse pe jos cam vreo patruzeci sau cincizeci de verste, stăpînit de nelinişte. Vedea negru înaintea ochilor, poate şi din pricină că începuse să se însereze.

Apa îşi pierduse culoarea din timpul zilei şi, cu toate că la suprafaţă tot mai strălucea aruncînd reflexe roşietice, în adînc se făcuse neagră şi înfricoşătoare.

De jos, din valuri, ţărmul nu se zărea de loc. Orizontul se îngustase foarte mult. Numai cerul senin era luminat dintr-o parte de verdele transparent al apusului şi de o steluţă palidă ce abia putea fi zărită. Aşadar, într-acolo e ţărmul, într-acolo trebuie să înoate.

Marinarul rămăsese doar în cămaşă şi indispensabili. Aproape că nu-l stinghereau. Dar i se învîrtea capul. Mîinile şi picioarele îl dureau din încheieturi şi îi venea din ce în ce mai greu să înoate. Uneori i se părea că-şi pierde cunoştinţa. Alteori i se făcea greaţă sau îl apuca brusc un scurt leşin de frică. Singurătatea şi adîncul mării îl speriau.

Niciodată nu i se mai întîmplase aşa ceva. Se vede treaba că era bolnav.

Părul scurt şi ud i se părea uscat, fierbinte şi atît de aspru, că-l înţepa la ceafă. În jur, nici ţipenie de om.

Sus, în văzduhul pustiu al înserării, trecu în zbor un pescăruş cu aripi mari şi gras ca o pisică. În ciocul lung, încovoiat la vîrf, ţinea un peştişor.

Un nou val de spaimă îl cuprinse pe marinar. Dacă inima n-o să-i reziste şi el o să se ducă la fund ? Ar fi vrut să strige, dar nu putea să-şi descleşteze fălcile.

Deodată auzi plescăitul mîngîietor al unor vîsle şi curînd zări silueta aproape neagră a unei bărci. Îşi adună ultimele puteri şi se avîntă după ea, bătînd deznădăjduit apa cu picioarele. O ajunse şi izbuti să se prindă de pupa ei înaltă. Şi astfel agăţat, mişcîndu-şi anevoie mîinile, ajunse spre mijloc unde marginea era mai joasă şi, opintindu-se, privi în luntre.

— Hei, ia lasă-te de șotii! strigă Gavrik, îngroșîndu-și posomorît vocea cînd zări capul ud ridicîndu-se peste marginea bărcii ce se clătina.

Apariția acestui cap nu-l surprinse cîtuși de puțin pe băiat: Odesa era renumită pentru înotătorii ei. Unii înotau cîte trei, ba chiar cîte patru verste în larg și se întorceau la țărm seara tîrziu. Pesemne că și ăsta o fi vreunul din acei înotători.

„Păi dacă ești atît de viteaz, nu te-agăța de barca altuia să te odihnești. Înoată singur, că oamenii, și fără asta, sînt îndeajuns de obosiți. Doar se întorc de la muncă."

— Hei, ia n-o face pe prostu' și lasă barca-n pace! Că de nu, îți dau una cu vîsla... Și pentru ca amenințarea să fie și mai convingătoare, se prefăcu că scoate vîsla din strapazane, așa cum făcea și bunicul în asemenea cazuri.

— Sînt... bolnav... — rosti capul, sufocîndu-se.

Peste marginea bărcii se întinse o mînă tremurîndă pe care se lipise mîneca înflorată a cămășii. Și Gavrik își dădu seama că nu era un înotător: aceștia nu pornesc în larg îmbrăcați cu cămăși înflorate.

— Ce, ai căzut în apă?

Marinarul tăcea. Mîinile și capul îi atîrnau fără vlagă în barcă, în timp ce picioarele, în indispensabili, se bălăbăneau în apă. Leșinase. Gavrik și bunicul lăsară vîslele și traseră anevoie în barcă trupul moale, neînchipuit de greu al marinarului.

— Phii, ce tare arde! zise bunicul, abia mai suflînd.

Într-adevăr, marinarul, deși ud leoarcă și tremurînd tot, era cuprins de o fierbințeală nesănătoasă.

— Nene, vrei apă? întrebă Gavrik.

Marinarul nu răspunse. Își roti în neștire ochii, peste care se lăsase o umbră tulbure, și își mișcă buzele arse de febră. Băiatul îi întinse butoiașul de stejar. Marinarul îl împinse la o parte cu mîna-i slăbită și, icnind îngrețoșat, începu să verse. Capul îi căzu lovindu-se de barcă. Apoi omul se întinse după butoiaș, îl dibui pe întuneric ca un orb și, lovindu-se cu dinții de doagele de stejar, bău cîteva înghițituri.

Bunicul clătină din cap:

— Mare dandana...

— Nene, de unde vii? întrebă Gavrik.

Marinarul își înghiți iar saliva, vru să răspundă, dar nu putu decît să întindă mîna, arătînd spre zare. Apoi o lăsă să-i cadă fără vlagă.

— Ah, lua-l-ar dracu ! bolborosi el repede, nedeslușit. Să nu mă vadă nimeni... Sînt marinar... ascundeți-mă undeva... altfel au să mă spînzure... zău.... așa e... pe sfînta cru...

Vru probabil să-și facă semnul crucii, dar nu fu în stare să ridice mîna. Apoi încercă să zîmbească de propria-i slăbiciune, însă, în loc de zîmbet, peste ochii lui se așternu iarăși umbra aceea tulbure. Își pierdu din nou cunoștința.

Bunicul și nepotul se priviră fără a scoate o vorbă. Așa erau vremurile : mai bine să-ți ții limba-n gură.

Îl așezară pe marinar cu grijă pe fundul zăbrelit al bărcii, unde mai hîltîcăia apa ce pătrunsese înăuntru, îi puseră butoiașul sub cap și se apucară să vîslească.

Vîsleau încetișor, fără grabă, cu gînd să ajungă la țărm cînd se va întuneca de-a binelea. Cu cît va fi mai întuneric, cu atît va fi mai bine. Înainte de a trage la mal, mai zăboviră puțin printre stîncile cunoscute. Spre norocul lor pe țărm nu se afla nimeni.

Domnea un întuneric adînc și cald, plin de greieri și de stele. Bunicul și nepoțelul traseră barca la mal. Prundișul foșni misterios. Bătrînul rămase să păzească bolnavul, iar Gavrik dădu o fugă să vadă dacă nu-i cineva prin apropiere. Se întoarse repede, pășind ca o pisică. După cum călca, bunicul pricepu că totul e în ordine.

Cu mare greutate și tot cu atîta grijă îl scoaseră pe marinar din barcă și-l ridicară în picioare, susținîndu-l de subsuori. Marinarul îl cuprinse pe Gavrik pe după gît și-l strînse lîngă trupul său ce dogora ca focul. Fără să știe nimic de el, se lăsă greoi peste băiat.

Gavrik se propti mai bine pe picioare, șoptind :

— Poți să mergi ?

Marinarul nu răspunse, dar făcu cîțiva pași, clătinîndu-se ca un somnambul.

— Încetișor, încetișor — sporovăia bunicul, sprijinindu-l din spate.

— E colea aproape, nene... la doi pași...

În sfîrșit, urcară pe dîmb. Nu-i văzuse nimeni. Și chiar de i-ar fi văzut, tot n-ar fi dat atenție siluetei albe ce se clătina, călăuzită de un bătrîn și de un băiețel. Era o priveliște obiș-

nuită : un pescar beat dus acasă de-ai săi. Şi dacă pescarul nu înjură şi nu rage vreun cîntec, e pentru că a dat de duşcă prea multe păhărele.

Abia intrară tustrei în bezna caldă şi aromată a căsuţei, că marinarul se prăvăli de îndată pe patul de scînduri.

Bunicul astupă ferestruica cu o bucată de placaj şi închise bine uşa. Abia după aceea aprinse o lămpiţă mică de gaz, fără sticlă, şi făcu fitilul mic de tot. Lampa stătea într-un colţ pe o policioară acoperită cu un ziar vechi. Tot acolo se afla şi pîinea primită de la soldaţi, învelită într-o cîrpă umedă ca să nu se usuce, o cană meşterită dintr-o cutie de conserve, un castronaş de tablă cu caşa soldăţească, două linguri de lemn şi puţină sare, nu prea măruntă, într-o scoică albastră de midie. Într-un cuvînt, toată gospodăria lor sărmană, dar cît se poate de îngrijită.

Icoana veche a sfîntului Nicolae, făcătorul de minuni şi ocrotitorul pescarilor, aproape neagră de afumată ce era, stătea agăţată în colţ deasupra policioarei. De pe chipul prelung al sfîntului, ce se desprindea ca o pată cafenie, priveam doi ochi înfricoşători, cum aveau toate icoanele pictate de penelul meşterilor iconari din Kiev.

Acum pe chipul acesta străvechi dănţuiau şuviţe de fum şi de lumină de la fitilul lămpii, încît sfîntul părea că trăieşte şi răsuflă...

Bunicul nu mai credea de mult nici în Dumnezeu, nici în diavol. De la ei n-a avut parte în viaţă nici de bine, nici de rău. Dar în sfîntul Nicolae, făcătorul de minuni, credea.

Şi cum să nu crezi în sfîntul care-l ajută pe om în meseria lui grea şi plină de primejdii ? În viaţa bunicului, nimic nu era mai de preţ ca meseria de pescar.

Dar, ca să spunem adevărul, în ultima vreme sfîntul se cam prostise. Cînd bunicul era mai tînăr şi avea unelte bune de pescuit, barcă cu pînze, putere, sfîntul, nimic de zis, îl ajuta. Atunci îşi avea şi el un rost în casă, dar pe măsură ce bunicul îmbătrînise, şi minunile sfîntului se împuţinaseră.

Desigur, dacă n-ai barcă cu pînze în gospodărie, dacă puterile îţi scad pe zi ce trece, dacă banii n-ajung pentru carne de momeală, poţi să fii şi răsfăcător de minuni, că tot peşte mărunt, care nu face două parale, ai să prinzi... Ce poţi să-i ceri omului ? !

Pesemne că nici sfîntului nu-i vine uşor să stea împotriva bătrîneţii şi a sărăciei.

Totuşi uneori, cînd se uita la bătrînul sfînt neputincios, bunicul se simţea cuprins de necaz şi obidă. Ce-i drept, nu cere de mîncare şi băutură, atîrnă cuminte în colţ. Lasă-l s-atîrne : poate o să fie cîndva de vreun folos. Cu timpul, bătrînul se obişnuise să fie mai îngăduitor faţă de făcătorul de minuni, iar uneori îl lua chiar peste picior.

Întorcîndu-se de la pescuit în colibă — de cele mai multe ori recolta era din cale afară de proastă — bunicul bombănea uitîndu-se pieziş la sfîntul fîstîcit :

— Ei, ce e, ghiuj bătrîn, iar am făcut-o de oaie, hai ? Am prins numai fleouşteţe, că ţi-e ruşine să le duci la piaţă. Ăştia nu-s guvizi, ci păduchi. Şi adăuga mai blînd pentru a nu-l umili prea din cale afară pe cuviosul : Păi ce ! Parcă guvizii ăi mari trag la crevete ? Nici că se uită ! Lor le trebuie carne. Şi de unde să luăm noi carne ? Că doar n-o cumperi cu minuni ! Asta e !

Însă acum bătrînului nu-i ardea de preacuviosul. Îl neliniştea nespus marinarul acesta. Şi nu atît că avea fierbinţeală şi zăcea în neştire, cît mai ales faptul că presimţea primejdia ce-l ameninţă nu se ştie de unde.

Bineînţeles că bunicul mai ghicea el cîte ceva, bănuia unele lucruri. Dar, ca să-l ajuţi pe om, trebuie să ştii mai multe. Iar marinarul, parcă înadins, zăcea în nesimţire, zvîrcolindu-se pe pătura peticită şi privind ţintă cu ochii larg deschişi fără a vedea nimic. O mînă îi atîrna peste marginea patului, cealaltă şi-o ţinea pe piept. Pe ea, bunicul desluşi o ancoră albastră.

Din cînd în cînd, marinarul încerca să sară în picioare, gemînd, scăldat în sudoarea fierbinte din creştet pînă-n tălpi. Îşi muşca în neştire mîna, vrînd parcă să roadă ancora, ca şi cînd, o dată cu dispariţia ei, i-ar fi fost mai bine.

Bunicul îl aşeza cu sila înapoi în pat şi îi ştergea fruntea, sporovăind încetişor :

— Ei, hai, culcă-te... Culcă-te, îţi spun... Şi dormi, nu-ţi fie frică... Dormi !

În grădină, Gavrik încălzea apă într-o căldăruşă, să facă ceai bolnavului. De fapt era o fiertură dintr-o plantă aromată, pe care bunicul o aduna în luna mai de pe colinele din apropiere, o usca şi o foloseau în loc de ceai adevărat.

16

„TURELĂ, FOC !"

Petrecură o noapte foarte agitată. Marinarul îşi sfîşia cămaşa la piept. Se înăbuşea. Bunicul stinse lampa şi deschise uşa să intre aerul răcoros de afară. Marinarul văzu cerul înstelat, dar nu-şi dădea seama ce se întîmplă cu el. Briza nopţii năvăli în colibă şi-i răcori capul înfierbîntat.

Gavrik se culcă în buruieni lîngă uşă, ciulind urechea la orice foşnet. Băiatul nu închise ochii pînă dimineaţa. Îi amorţise cotul. Bunicul îşi întocmi aşternutul jos pe pardoseala de lut a colibei, dar nici el nu putea să doarmă. Asculta greierii, vuietul valurilor şi gemetele bolnavului, care uneori sărea speriat şi striga cu glas slab şi limpede :

— Turelă, foc ! Koşuba ! Trage, turelă !

Şi tot felul de aiureli.

Atunci bunicul îl apuca zdravăn de umeri şi-l zgîlţîia grijuliu, şoptindu-i lîngă gura din care-i năvălea respiraţia fierbinte :

— Culcă-te, nu ţipa ! Pentru bunul Dumnezeu, nu fă zarvă, culcă-te şi taci ! O, Doamne, ce pedeapsă !

Şi marinarul se liniştea încetul cu încetul, scrîşnind din dinţi.

Oare cine era acest bolnav ciudat ?

Printre cei şapte sute de marinari debarcaţi de pe crucişătorul „Potemkin" pe ţărmul românesc se afla şi Rodion Jukov.

Nu era cu nimic mai grozav decît ceilalţi marinari de pe nava răsculată.

Din prima clipă a răscoalei, chiar din clipa cînd comandantul crucişătorului, îngrozit şi disperat, se aruncase în genunchi în faţa echipajului, din clipa cînd răsunaseră primele salve de armă şi cadavrele cîtorva ofiţeri zburaseră peste bord, cînd marinarul Matiuşenko smulsese cu zgomot uşa de la cabina amiralului — cabina aceea prin faţa căreia, pînă atunci, le era teamă şi să treacă — chiar din acel moment Rodion Jukov trăise, gîndise şi acţionase ca şi majoritatea marinarilor, parcă plutind într-o ceaţă uşoară, plin de un entuziasm înfri-

gurat, pînă cînd fuseseră nevoiţi să debarce la Constanţa şi să se predea autorităţilor române.

Pînă atunci piciorul lui Rodion nu călcase pe pămînt străin. Iar pămîntul străin, ca şi libertatea nefolosită, e amar şi necuprins.

„Potemkin" acostase foarte aproape de chei. Cu cele trei coşuri cenuşii, printre feluci şi vapoare comerciale, înconjurat de bărci, iahturi şi cutere, alături de un mic crucişător românesc, el părea nefiresc de mare. Sus, deasupra turelelor, şalupelor şi vergilor, mai atîrna încă steagul alb al Sfîntului Andrei, străbătut în diagonală de crucea albastră, asemenea unui plic anulat. Dar iată că pavilionul zvîcni brusc, încetînd să mai fluture, şi începu să coboare zvîrcolindu-se încetişor.

În clipa aceea, Rodion îşi scoase bereta cu mîinile amîndouă şi salută înclinîndu-se adînc, astfel încît capetele panglicilor noi avînd brodat numele Sfîntului Gheorghe se aşternură uşor în praf, portocalii şi negre ca florile de arnică.

— Ce ruşine... Curată ruşine ! Tunuri de doisprezece ţoli, obuze de război cîte vrei, ochitori, tot unul şi unul ! Păcat că nu l-au ascultat pe Koşuba. Dorofei Koşuba avea dreptate cînd spunea : „Peste bord cu ofiţerii, canaliile astea spurcate ! „Gheorghi Atotbiruitorul" să fie scufundat ! Să ne îndreptăm spre Odesa şi să debarcăm acolo". Întreaga garnizoană ar fi trecut de partea lor, toţi muncitorii, toată Marea Neagră ! Of, Koşuba, Koşuba, dacă te-am fi ascultat... Mare prostie am făcut !

Şi Rodion se înclină pentru ultima oară în faţa navei dragi.

— Bine — rosti el printre dinţi — bine. Nu rămînem noi datori, nu. Tot o să ridicăm întreaga Rusie.

După cîteva zile, cumpărîndu-şi cu ultimii bani haine civile, ajunse în Rusia trecînd braţul Dunării pe la Vîlkov. Îşi făcuse următorul plan : să ajungă la Akerman prin stepă, iar de acolo, cu vreun vapor sau şlep, la Odesa ; din Odesa, pînă-n satul său, Nerubaisk, nu-i decît o aruncătură de băţ. Pe urmă o să vadă ce-i rămîne de făcut.

Rodion ştia limpede un singur lucru, şi anume că toate drumurile spre trecut îi erau tăiate, iar viaţa lui dinainte, viaţa nevolnică de marinar pe un cuirasat al ţarului, şi viaţa grea de ţăran, în căsuţa albastră de lut, cu ferestruici sinilii, înconjurată de nalbe trandafirii şi galbene, se sfîrşise pentru totdeauna. Nu avea de ales : dacă va scăpa de spînzurătoare,

va trebui să se ascundă, să îndemne la răscoală, să dea foc conacelor moşiereşti, să meargă la oraş şi să caute comitetul.

Încă de pe drum se simţea rău. Dar nu putea să se oprească. Şi a continuat să meargă aşa bolnav.

Şi iată că acum... Oare ce se întîmplă cu el ? Unde se află ? De ce se clatină stelele dincolo de uşă ? Oare să fie stele ?

Noaptea îl învăluia pe Rodion ca un ocean negru. Stelele se făceau din ce în ce mai mici, apoi se aprindeau iar şi îi jucau dinaintea ochilor ca nişte focuri de carantină...

Oraşul prinde să vuiască, în port arde estacada, oamenii aleargă de colo-colo, împleticindu-se prin vîlvătăile focului. Ca nişte şine nesfîrşite, salvele carabinelor aducătoare de moarte se aştern de-a lungul străzilor.

Întunericul nopţii se clatină ca puntea unui vas. Cercul orbitor al reflectorului alunecă pe ţărmul înalt, înveşmîntînd într-o lumină albă colţurile caselor, sclipind în geamuri, smulgînd din beznă soldaţi care aleargă, pînzele roşii ale steagurilor, chesoanele, afetele şi tramvaiele cu cai răsturnate de-a curmezişul străzii.

Şi iată-l acum pe el în turelă.

Ochitorul şi-a lipit ochiul de telemetru. Turela se roteşte singură, îndreptîndu-şi spre oraş ţeava goală care străluceşte pe dinăuntru cu ghinturile lustruite ca oglinda. Stop ! S-a oprit în dreptul cupolei albastre a teatrului, unde un general fălos ţine consiliu de război împotriva răsculaţilor.

În turelă răsună slab ţîrîitul prelung al telefonului.

Poate că sînt doar greierii care ţîrîie în stepă ?

Nu, e telefonul. Zăngănind domol, elevatorul electric scoate din magazia de muniţii un obuz, care lunecă încetişor pe şenile şi cade în mîinile lui Rodion.

Cine ştie, poate că nu-i un obuz, ci doar un pepene rece ?! Ah, ce bine ar fi de-ar putea să-şi potolească setea ! Ba nu, nu, ăsta e obuz.

— Turelă, foc !

Şi în aceeaşi clipă urechile prind să-i ţiuie de parcă ceva dinafară a izbit în blindajul turelei ca într-un clopot. O flacără ţîşneşte, îmbîcsind văzduhul cu miros de pieptene ars.

Rada portului se cutremură de la un capăt la altul. Luntrele adăpostite în radă încep să se legene. O fîşie de foc se aşterne între crucişător şi oraş.

Tunul a bătut prea departe şi obuzul nu şi-a atins ţinta.

Mîinile lui Rodion s-au înfierbîntat. Dar iată că din nou ţîrîitul greierilor se prelinge prin desişul stelelor şi buruienilor, ca un pîrîiaş cristalin.

Să fie oare ţîrîitul telefonului ?

Al doilea obuz se rostogoleşte singur de pe elevator în mîinile marinarului. Las' că-i venim noi de hac generalului, aşteaptă numai !

— Turelă, foc ! Turelă, foc !

— Culcă-te, nu striga... Poate vrei să-ţi dau apă ? Stai liniştit...

...Şi a doua fîşie se aşterne de-a lungul golfului. Din nou obuzul nu şi-a atins ţinta. Nu-i nimic, poate a treia oară nu mai greşim. De obuze, nu ne plîngem. Magaziile sînt pline.

Cel de al treilea obuz cade în mîinile sleite de puteri mai uşor ca un fulg şi, în acelaşi timp, mai greu decît o casă.

Numai de l-ar trimite mai repede. Şi fumul de-ar ţîşni mai iute din cupola albastră. Pe urmă totul o să meargă strună, o să meargă !...

De ce nu mai ţîrîie telefonul ? De ce nu mai cîntă greierii ? Oare au murit cu toţii acolo sus ?

Sau poate asta e dimineaţa, care vine aşa de tăcută şi trandafirie ?

Turela se roteşte singură înapoi ! „Încetaţi focul !“, şi obuzul, alunecînd din mîinile vlăguite, este coborît la loc în magazie, zăngănind pe şenilele elevatorului. Nu, nu, e doar cana care i-a scăpat din mîini şi apa care susură încetişor, picurînd din pat pe podea.

Şi e atîta linişte, atîta linişte...

„Dar ce-i asta ? Ah, canaliile, au trădat, au vîndut libertatea ! Bat în retragere ! Păi dacă-i vorba să ne batem, atunci să tragem pînă la ultimul obuz ! Să nu mai rămînă piatră pe piatră !“

— Turelă, trage, trage !...

— O, Doamne, Doamne ! Sfinte Nicolae ! Culcă-te ! Hai, mai bea puţină apă. Ce năpastă !

Liniştea transparentă şi trandafirie a dimineţii se aşterne blîndă, mîngîietoare pe obrazul înfierbîntat al lui Rodion. Departe, pe faleza aurie, cîntă cocoşii.

17

STĂPÎNUL TIRULUI

Bunicul şi nepoţelul chibzuiră îndelung şi hotărîră că, deocamdată, nimeni nu trebuie să-l vadă pe bolnav. Cu atît mai mult nu trebuie dus la spitalul municipal, unde, cu siguranţă, i-ar cere actele.

Bunicul era de părere că marinarul n-are nimic altceva decît febră, şi nu prea mare, deci o să-i treacă repede. Pe urmă... facă ce-o vrea.

Între timp se luminase de-a binelea şi ei trebuiau să iasă din nou în larg.

Bolnavul nu dormea. Slăbit din cauza febrei, zăcea nemişcat pe spate, privind cu ochi vii, conştienţi, la icoana sfîntului, unde, după scîndura neagră şi scorojită de vreme, era vîrît un mănunchi de albăstrele proaspete.

— Ei, m-auzi ? întrebă bunicul, apropiindu-se de bolnav.

Acesta mişcă încet din buze ca şi cînd ar fi vrut să rostească : „Aud".

— Ţi-e mai bine ?

Drept răspuns, bolnavul închise ochii, dîndu-i astfel de înţeles că se simte mai bine.

— Poate ţi-o fi foame ?

Bunicul îi făcu semn spre policioara unde se găsea pîinea şi caşa.

Marinarul clătină încetişor din cap : „Nu".

— Bine, cum vrei. Ascultă, fiule... Noi trebuie să ieşim în larg, după guvizi. Auzi ? Aşa c-o să te lăsăm singur şi o să te-ncuiem în casă cu lacătul. Poţi să te-ncrezi în noi. Sîntem oameni la fel ca tine, oameni născuţi şi crescuţi la Marea Neagră. Auzi ? Stai liniştit aicea şi hodineşte-te. Iar dacă bate cineva la uşă, să taci, să nu răspunzi. Eu şi cu Gavrik plecăm îndată şi-o să ne întoarcem degrabă. O să-ţi las colea, în căniţă, apă, să bei cînd ţi-o fi sete. Şi nu te mai gîndi la nimic, încrede-te în noi. M-auzi ?

Bătrînul vorbea cu marinarul, aşa cum vorbeşti cu un copil mic care nu înţelege. Aproape după fiecare cuvînt întreba : „Auzi ?" Marinarul îl privea cu nişte ochi care zîm-

beau anevoie. Din cînd în cînd îi închidea : „Lasă, fii liniştit, înţeleg, mulţumesc !"

După ce-l încuiară pe marinar în casă, cei doi plecară la treabă, iar cînd se întoarseră după vreo patru ceasuri, găsiră totul în deplină ordine. Bolnavul dormea.

De data asta avuseseră mai mult noroc. Scoseseră aproape trei sute cincizeci de guvizi frumoşi şi mari, iar bunicul, uitîndu-se binevoitor la sfîntul Nicolae şi morfolindu-şi buzele zbîrcite, rosti :

— Nu-i rău. Azi nu-i rău de loc. Deşi n-am pus decît crevete au muşcat guvizi mari. Să-ţi dea Dumnezeu sănătate !

Dar preacuviosul, conştient de puterea lui, îl privea pe bunic cu asprime, ba chiar sfidător, de parcă ar fi vrut să-i spună : „Şi te mai îndoiai de mine, m-ai făcut ghiuj. Ghiuj eşti tu !"

Bunicul hotărî să ducă guvizii la piaţă. Trebuia să lămurească odată socotelile cu madam Storojenko. Altfel unde o s-ajungă ? Îi cară într-una la marfă şi datoria nu se mai isprăveşte. Iar bani gheaţă, nici pomeneală !

Păi în felul ăsta, pescuitul nu mai are nici un rost.

Astăzi avea cel mai bun prilej. Nu-i era ruşine să-şi arate marfa : guvizii toţi, numai unul şi unul.

Gavrik, desigur, ar fi vrut şi el să meargă la piaţă, ca la întoarcere să treacă pe la Petka şi, bineînţeles, să bea o cană de cvas la colţ. Dar nu putea să-l lase pe marinar singur, mai ales că, fiind duminică, pe plajă o să dea năvală o mulţime de oameni din oraş.

Bunicul săltă pe umăr sadocul încă ud şi o porni agale spre piaţă, iar Gavrik schimbă apa din cană, înveli picioarele bolnavului ca să nu-l supere muştele şi, atîrnînd lacătul la uşă, plecă să se plimbe puţin.

Colea, la doi paşi, pe plajă, se găseau fel şi fel de locuri de distracţie : un mic restaurant cu grădină şi popicărie, o baracă de tir, căluşei, chioşcuri cu apă gazoasă şi dulciuri orientale, dinamometre de măsurat puterea — într-un cuvînt, un mic iarmaroc. Pentru el era o adevărată bucurie să se plimbe şi să caşte gura la aceste minunăţii.

Liturghia nu se terminase încă. Sus, deasupra falezei, plutea dangătul clopotelor de la bisericile din apropiere.

Vîntul, care pe plajă nu se simţea de loc, alunga din cînd în cînd pe cer cîte un nor alb ca neaua, luminos şi dens ca şi dangătul clopotelor.

Petrecerea nu începuse încă, dar cîţiva orăşeni, gătiţi de sărbătoare, se învîrteau pe lîngă căluşei, aşteptînd să se scoată husa din pînză de doc cu care aceştia erau înveliţi. Dinspre popicărie răzbătea duruitul domol al bilei de fontă, azvîrlită pe pista îngustă. Bila se rostogolea, se rostogolea, iar zgomotul ei răsuna tot mai slab, pînă ce, după o clipă de linişte, dincolo de gardul năpădit de salcîmi galbeni se auzea cum se ciocnesc popicele răsturnate, iscînd sunete uşoare, destul de plăcute.

Din cînd în cînd cineva trăgea la ţintă. Uneori, după o împuşcătură slabă şi sacadată, răsuna zăngănitul vreunei sticle sparte sau începea să hîrîie mecanismul unei ţinte pus în mişcare de lovitura armei.

Baraca de tir îl atrăgea pe Gavrik cu o forţă irezistibilă. Băiatul se apropie de baracă şi se opri lîngă intrare, adulmecînd lacom mirosul cu totul aparte al prafului de puşcă. Ba chiar simţea pe limbă gustul deosebit, acrişor şi puţin înecăcios al împuşcăturii.

Ah, puştile astea, aşezate atît de ademenitor pe rastele speciale ! Patul mic, parcă turnat al armei, lucrat cu meşteşug dintr-un lemn greu ca fierul, crestat mărunt acolo unde trebuia să-l ţii cu mîna. Ca să nu-ţi alunece. Ţeava şlefuită, groasă şi lungă, din oţel vineţiu, cu gura micuţă cît un bob de mazăre. Cătarea albastră, de oţel... Şi cît de uşor şi de simplu se ridică mînerul închizătorului !

Chiar şi cei mai bogaţi băieţi visau să aibă o asemenea puşcă. Cuvîntul „montecristo" făcea ca inima oricărui copil să bată mai tare. Pentru ei, acest cuvînt avea nespus de multe înţelesuri, însemnînd fericire şi bogăţii ca-n poveşti, curaj şi glorie. Să fii stăpînul unui „montecristo", însemna mai mult chiar decît a avea o bicicletă. Băieţii care aveau un „montecristo" erau cunoscuţi dincolo de hotarele cartierului lor. Despre ei se vorbea cam aşa : «Volodka ăla de pe strada Richelieu, cel care are un „montecristo"».

Gavrik, bineînţeles, nici măcar nu îndrăznea să viseze c-o să aibă într-o bună zi un „montecristo". De altfel, nu îndrăznea să-şi închipuie nici că va ajunge vreodată să tragă la ţintă, deoarece o singură împuşcătură costa neruşinat de scump :

cinci copeici. Numai un om foarte înstărit își putea îngădui atare plăcere. Gavrik visa doar să ochească cu această pușcă încîntătoare. Stăpînul barăcii îi făcea uneori ăst hatîr. Dar cum în clipa aceea avea un client, nici vorbă nu putea fi despre ochit. Poate după ce clientul va pleca, Gavrik o să-l roage, și atunci... Însă vizitatorul nu se grăbea de loc. Stătea cu picioarele-i vînjoase depărtate, încălțat în sandale ușoare, și mai mult vorbea cu stăpînul barăcii de tir decît trăgea la țintă. Prinzînd momentul cînd acesta întoarse capul, băiatul îl salută respectuos :

— Dumnezeu să-ți ajute, nene !

Patronul îi răspunse plin de demnitate, înclinînd capul, așa cum se cuvine să salute stăpînul unui local de distracție atît de grozav. Era semn bun. Proprietarul părea bine dispus și, mai mult ca sigur, o să-l lase să ochească cu „montecristo".

Băiatul socoti că poate să se apropie și chiar să treacă pragul barăcii. El privea cu nesățioasă încîntare pistoalele atîrnate deasupra tejghelei, suportul bifurcat pentru tragerea cu arma rezemată, jucăriile mecanice ale țintelor, dintre care una îi plăcea nespus de mult. Era un cuirasat japonez, cu steag și cu tunuri, răsărind dintre valurile țipător de verzi ale mării de vopsea. Din mare, de un bețișor, atîrna un cerculeț. Era de ajuns să-l nimerești, pentru ca vasul să se frîngă cu zgomot în două și să se scufunde, iar în locul lui să răsară evantaiul de tinichea al exploziei.

Desigur, printre iepuri toboșari, balerine, pescari cu ghete agățate în undiță și sticlele ce se mișcau una după alta pe o curea nesfîrșită, cuirasatul japonez ocupa locul întîi pentru ingeniozitate și execuție artistică perfectă.

Toți știau că, nu demult, la Țușima, japonezii scufundaseră întreaga flotă rusă, iar printre trăgători se găsea întotdeauna cîte unul dornic să se răzbune pe „samurai".

În baracă se mai afla și o fîntînă arteziană, ce-i drept, destul de mică. Era pusă în mișcare doar la comandă specială. Proprietarul așeza în vîrful șuvoiului o bilă mică și ușoară de celuloid, pe care apa o arunca învîrtind-o : ba o lăsa în jos, ba o ridica brusc. O adevărată minune, o taină a naturii. Era nespus de greu s-o nimerești. Amatorii, înfierbîntîndu-se, trăgeau cîte zece-cincisprezece gloanțe, și mai întotdeauna fără nici un rezultat. Însă dacă cineva nimerea bila, i se îngăduia să mai tragă o dată fără plată.

— Care va să zică, nimic asemănător nu s-a petrecut aseară pe-aici ? îşi urmă vizitatorul vorba, jucîndu-se cu o puşcă elegantă ce părea mică de tot în labele lui uriaşe.

— Păi... parcă nimic.

— Mda...

Trăgătorul căută din ochi o ţintă. Îşi scoase pince-nez-ul albastru, dînd la iveală două adîncituri roşii cum e coralul care îi rămăseseră pe nasu-i cărnos, şi ţinti în iepurele toboşar. Dar se răzgîndi şi lăsă puşca în jos :

— Şi pescarii de aici, de prin împrejurimi, n-au povestit nimic ?

— Nimic.

— Hm...

Vizitatorul duse din nou puşca la ochi şi iar o lăsă jos :

— Eu însă am auzit că ieri seara, de pe „Turgheniev“, a căzut un om în mare. Tocmai cînd vasul trecea prin dreptul acestor locuri. N-ai auzit nimic ?

—Nu, nimic.

Gavrik simţi că i se taie răsuflarea, ca şi cum cineva i-ar fi zvîrlit în cap o găleată cu apă rece ca gheaţa. I se făcu inima cît un purice, încît nici nu-i mai auzea bătăile. Picioarele i se muiară. Îi era teamă să facă vreo mişcare.

— Eu am auzit că de pe vapor ar fi sărit un om pe care-l caută poliţia. Chiar în partea asta a ţărmului. Nu ştiai ?

— De la dumneata aud pentru prima oară.

Se pare că proprietarul barăcii de tir se cam plictisise de palavragiul cel mustăcios. Respectuos şi demn, el învîrtea între degete cutiuţa verde cu gloanţe şi abia se stăpînea să nu caşte. Socotea, şi pe bună dreptate, că dacă ai venit să tragi la ţintă, apoi trebuie să tragi. Iar dacă vrei să stai la taifas, de ce nu, poţi s-o faci, dar între două împuşcături. Numai că trebuie să discuţi despre ceva interesant, cum ar fi cursele de bicicletă sau războiul ruso-japonez.

Pe faţa-i veştejită de om fără noroc, răvăşită de patimi ascunse, se citea o plictiseală de moarte. Lui Gavrik îi era tare milă de el. Ca şi celorlalţi copii, fără să ştie prea bine de ce, îi plăcea tare mult acest om cu favoriţi tăiaţi în colţ, cu picioarele strîmbe ca de boldei, cu pieptul păros, ce părea în întregime tatuat sub tricoul transparent ca o plasă.

Gavrik ştia că, în ciuda cîştigurilor destul de bune, acesta era totdeauna fără o lăscaie în buzunar. Veşnic avea datorii

de plătit, veşnic era frămîntat de griji. Se spunea despre el că fusese cîndva un faimos călăreţ de circ. Însă odată nu se ştie pentru ce ticăloşie, l-a plesnit pe stăpînul circului cu cravaşa peste obraz. A fost alungat. Pierzîndu-şi pîinea, cu un certificat de proastă purtare în buzunar, el a început să joace la curse, iar jocul l-a nenorocit. Acum juca orice fel de joc, chiar şi rişca cu copiii, pe cîte o copeică.

Patima asta îngrozitoare îi mistuia sufletul. Şi uneori pierdea la joc tot ce avea pe el. Aşa, de pildă, ghetele din picioare nu-i mai aparţineau. Încă de la începutul verii le pierduse la „douăzeci şi unu" [1]. Iar acum, cînd închidea seara baraca, le scotea din picioare şi se ducea acasă desculţ, ţinînd sub braţ lada cu arme şi pistoale, pe care, de teamă să nu le piardă la joc, le dădea în păstrare unui portar cunoscut de pe strada Malaia Arnautskaia.

Odată — Gavrik era de faţă — a pariat pe cincizeci de copeici cu un domn care se plimba pe plajă, zicînd că va nimeri cu „montecristo" o vrabie din zbor. Bineînţeles, a tras pe de lături. Lui Gavrik aproape că-i dăduseră lacrimile cînd l-a văzut cum se uită la puşcă, cu prefăcută nedumerire, dar grozav de ruşinat, şi cum, dînd din umeri, a scotocit în căptuşeala hainei peticite. A scos de acolo o monedă de cincizeci de copeici şi, palid, a întins-o boierului. Acesta, rîzînd, n-a vrut s-o primească, spunînd că totul a fost doar o glumă. Dar stăpînul barăcii de tir s-a uitat la el cu nişte ochi de nebun, jalnici şi în acelaşi timp ameninţători, în care năvălise deodată sîngele, încît domnul s-a grăbit să ia moneda şi s-o ascundă, fîstîcit, în buzunarul hainei sale de lustrin.

În ziua aceea nu şi-a închis baraca la vremea prînzului.

— Vă sfătuiesc, domnule, să trageţi în balerină. O să vedeţi ce nostim dă din picioruşe — spuse stăpînul barăcii, cu accentul său polonez, vrînd să pună capăt acestei discuţii plicticoase şi să îndrepte gîndurile vizitatorului spre tir.

— Totuşi pare ciudat că nimeni nu ştie nimic — zise vizitatorul, zărindu-l deodată pe Gavrik. Îl măsură iute din cap pînă-n picioare : Băiete, eşti de pe-aici ?

— Da, de pe-aici — răspunse băiatul cu un glas neaşteptat de firav.

— Neam de pescar ?

---

[1] Joc de cărţi.

— De pescar.
— Ei, ce te ruşinezi ? Apropie-te, nu-ţi fie teamă.

Gavrik privi mustăţile aspre, foarte răsucite şi negre cum e vacsul, fîşia lungă a plasturelui aplicat peste obraz şi, mişcîndu-şi automat picioarele, se apropie cuprins de groază.

18

ÎNTREBĂRI ŞI RĂSPUNSURI

— Ia spune, tu ai tată şi mamă ?
— Nu.
— Dar cu cine stai ?
— Cu bunicul.
— Şi ce e bunicul tău ?
— Bătrîn.
— Cred şi eu că-i bătrîn, că doar n-o fi tînăr. Dar cu ce se ocupă ?
— Prinde peşte.
— E pescar, va să zică ?
— Da, pescar.
— Da' tu ce eşti ?
— Băiat.
— Băiat, de bună seamă, că doar n-oi fi fată. Da' eu te-ntreb ce faci ?
— Nu fac nimic. Ajut bunicului.
— Care va să zică pescuiţi împreună ?
— Îhî.
— Mda. Înţeleg. Da' ia spune, cum pescuiţi voi ?
— Simplu : seara punem năvodul, iar dimineaţa îl scoatem.
— Înseamnă că ieşiţi cu barca în larg ?
— Îhî.
— În fiecare zi ?
— Cum adică ? Ce întrebare-i asta, nene ? Nu-nţeleg.
— Of, că prost mai eşti ! Eu te-ntreb dacă ieşiţi în fiecare zi cu barca în larg ?

— Păi cum altfel ?
— Dimineaţa şi seara !
— Nu...
— Ce „nu“ ?
— Numai dimineaţa.
— Dar seara ?
— Şi seara.
— Atunci de ce spui că numai dimineaţa, dacă ieşiţi şi seara ?
— Nu. Seara aşezăm năvodul, iar dimineaţa scoatem guvizii.
— Înţeleg. Va să zică ieşiţi şi seara ?
— Nu. Seara aşezăm năvodul.
— Of, Doamne Dumnezeule ! Păi ca să-l aşezaţi, nu trebuie mai întîi să ieşiţi în larg, da sau ba ?
— Păi cum altfel ?
— Va să zică ieşiţi şi seara ?
— Nu. Seara nu scoatem năvodul, ci numai dimineaţa.
— Da' seara ieşiţi să-l aşezaţi ?
— Păi cum altfel ?
— Înseamnă că ieşiţi şi seara ?
— Îhî.
— Ei, vezi ce prostănac eşti ? Scoţi omul din răbdări. De ce eşti aşa de prostănac ?
— Păi sînt mic.

Domnul cel mustăcios îl privi pe Gavrik de sus pînă jos, fără a-şi ascunde un zîmbet ironic. Îl lovi apoi uşurel peste creştet. (Gavrik era de altă părere : lovitura fusese destul de puternică.)

— Of, măi pescarule !

Dar băiatul nu era de loc prostănac... El simţise din capul locului că mustăciosul e un duşman viclean şi periculos. Cutreieră malul şi caută să afle cîte ceva despre marinar. Se preface că vrea să tragă la ţintă, dar, de fapt, cine ştie ce urmăreşte. Pesemne că-i de la poliţia secretă. Doamne fereşte, nu cumva să miroasă că fugarul se ascunde tocmai la ei în colibă. Te pomeneşti că i-a şi dat de urmă !

Gavrik hotărî s-o facă pe prostul. De la un prostănac mic nu afli prea multe. Băiatul îşi luă numaidecît o mutră de nătîng, aşa cum credea el că trebuie să fie un copil prostuţ.

Holbă ochii cu mirare şi, ruşinat peste măsură, începu să se sprijine cînd pe un picior, cînd pe celălalt, scărpinîndu-şi bubele din colţul gurii.

Mustăciosul, văzînd că are de-a face cu un nerod, hotărî mai întîi să se împrietenească cu el şi pe urmă să înceapă a-l descoase. El socotea, şi pe bună dreptate, că cei mici sînt foarte curioşi şi iau seama la toate. Ei ştiu mai bine decît cei mari ce se petrece în jurul lor.

— Ei, da' cum te cheamă, măi băieţaş ?

— Gavrik.

— Mda. Cum s-ar zice, Gavriuha ?

— Îhî, Gavriuha.

— Uite ce-i, Gavriuha, vrei să tragi la ţintă ?

Băiatului îi sclipiră ochii de bucurie. Pînă şi urechile i se făcură stacojii. Totuşi se stăpîni şi, continuînd să facă pe prostul, îngînă cu glas subţirel :

— Da' eu n-am bani, nene.

— Ei, văd eu că nu eşti plin de bani. Dar nu-i nimic. O dată poţi să tragi. Plătesc eu.

— Nene, nu cumva îţi rîzi de mine ?

— Nu mă crezi ? Ei, bine... Iată ! Şi zicînd acestea, mustăciosul aruncă pe tejghea o monedă nouă de cinci copeici. Hai, dă-i drumul !

Gavrik, zăpăcit de atîta fericire, se uită nehotărît la stăpînul barăcii de tir. Dar pe faţa acestuia se aşternuse o expresie rece, oficială, care nu îngăduia să-i mai facă prieteneşte cu ochiul. Îl privi pe băiat ca pe un străin şi, înclinîndu-se respectuos peste tejghea, întrebă :

— Cu ce preferaţi să trageţi, tinere domn ? Cu pistoletul sau cu puşca ?

Auzindu-l, Gavrik se simţi nerod cu adevărat, într-atît îl copleşise această fericire picată din cer.

Zîmbi năuc şi îngînă bîlbîindu-se :

— Cu „montecristo".

Cu gesturi elegante, stăpînul barăcii încărcă arma şi i-o întinse băiatului. Gavrik, fornăind zgomotos, se lipi de tejghea şi încercă să ochească o sticlă. Bineînţeles, el dorea din toată inima să tragă în cuirasatul japonez, dar se temea să nu dea greş, pe cînd sticla era mai mare.

Băiatul se silea să prelungească cît mai mult cu putinţă plăcerea de a trage la ţintă. După ce ochi o bucată de vreme

sticla, se apucă să ţintească iepuraşul, apoi cuirasatul, pe urma iar sticla. Plimba cătarea puştii de la un cerc la altul, înghiţind în sec şi gîndindu-se cu groază că s-ar putea să apese pe trăgaci, şi atunci toată fericirea s-a sfîrşit.

Gavrik oftă adînc, lăsă arma în jos şi, privind vinovat la stăpînul barăcii, îi spuse mustăciosului :

— Ştii ce, nene, mai bine nu trag. Mi-e de-ajuns că am ochit. Mai bine fă-mi cinste la chioşc cu un sirop. O să te coste mai ieftin.

Mustăciosul nu avu nimic împotrivă. Silindu-se să nu se uite la stăpînul barăcii de tir, la chipul lui batjocoritor şi în acelaşi timp indiferent, se îndreptară împreună spre chioşc. Aici mustăciosul se dovedi atît de darnic, încît lui Gavrik îi scăpă o exclamaţie de uimire. În loc de sirop cu sifon, care costa numai două copeici, domnul ceru, nici mai mult, nici mai puţin, decît o sticlă întreagă cu limonadă „Violeta", de opt copeici.

Băiatului nu-i venea să-şi creadă ochilor cînd vînzătorul scoase sticla albă, cu etichetă violetă, şi desfăcu sîrma subţire care ţinea dopul. Sticla pocni uşurel, delicat, nu grosolan cum pocnea cvasul, şi pe dată limonada cristalină începu să fiarbă înspumîndu-se, iar din gîtul sticlei ieşi un firicel de fum care împrăştie în aer o aromă gingaşă de violete proaspete.

Gavrik luă cu amîndouă mîinile paharul rece din care ţîşneau necontenit băşicuţele de spumă. Ţinîndu-l ca pe o nestemată, îşi miji ochii la soare şi începu să bea, simţind cum acidul înmiresmat îi înţeapă nasul şi gîtul. Băiatul sorbea din această băutură vrăjită a bogătaşilor şi i se părea că lumea toată priveşte la triumful lui : soarele şi norii, marea şi oamenii, cîinii, bicicliştii, căluţii de lemn ai caruselului, casiera de la băile municipale... Şi parcă toţi spuneau : «Priviţi, priviţi ! Acest băiat bea limonadă „Violeta" !» Chiar şi o şopîrlă mică de culoarea peruzelei, care ieşise dintre buruieni să-şi încălzească la soare spinarea-i de mărgele, încremenise, agăţată cu lăbuţa de o piatră, şi privea la băiat cu ochii mijiţi. Părea că zice şi ea : «Uitaţi-vă la băiatul ăsta fericit cum bea limonadă „Violeta"».

Gavrik bea cu nesaţ şi totodată se gîndea cum s-o-ntoarcă dacă mustăciosul o să-l asalteze iar cu întrebările. În privinţa asta, în căpşorul lui se şi înfiripase un plan.

— Ei, Gavriuha, ţi-a plăcut limonada ?

— Mulţumesc, nene. Nici c-am băut vreodată ceva mai bun.

— Cred şi eu. Acum ia spune-mi, aseară aţi ieşit în larg ?

— Am ieşit.

— Vaporul „Turgheniev“ l-aţi văzut ?

— Cum să nu ! Era cît pe ce să ne facă harcea-parcea năvodul.

— Da' ia spune, n-ai văzut un om sărind de pe vas ?

Mustăciosul se uită ţintă la băiat, cu ochii săi negri, adumbriţi de sprîncene stufoase. Gavrik se căzni să zîmbească, apoi începu să turuie din cale afară de agitat :

— Am văzut... Zău c-a sărit... să plesnesc, dacă mint ! Şi cînd a căzut în apă, a împroşcat stropi în toate părţile, măiculiţă ce de stropi ! şi pe urmă a început să-noate din răsputeri. Tii, ce mai înota !

— Stai ! Nu cumva minţi ? Încotro înota ?

— Zău că nu mint ! Pe sfînta cruce ! Şi Gavrik, deşi ştia că e păcat, se închină repede de vreo patru ori. Mamă-ă, cum mai înota ! Tii, ce mai înota ! Şi băiatul, dînd din mîini, se apucă să arate cum înota marinarul.

— Încotro ?

— Într-acolo ! Şi Gavrik arătă cu mîna spre mare.

— Şi pe urmă unde-a dispărut ?

— Păi l-a luat o barcă.

— O barcă ? Ce fel de barcă ?

— Aşa, ştiţi, una mare, mare de tot. O barcă cu pînze ca cele din Oceakov.

— Era de pe-aici ?

— Nu.

— Da' de unde ?

— Din Bolşoi Fontan... Sau poate din Lüstdorf. Una aşa albastră... albastră şi pe jumătate roşie, mare de tot. Îndată ce l-a cules, a pornit-o în viteză şi s-a dus drept spre Lüstdorf. Pe sfînta cruce, dacă...

— Numele bărcii nu l-ai văzut ?

— Cum să nu ! L-am văzut : „Sonia“.

— „Sonia“. Straşnic ! Da' nu minţi ?

— Pe sfînta cruce, să n-am parte de fericire în viaţă ! „Sonia“ ori „Vera“...

— „Sonia“ ori „Vera“ ?

— Ori „Sonia“, ori „Vera“... sau poate „Nadia“...

— Ia vezi.

Şi aici, în loc să plătească, mustăciosul şopti vînzătorului ceva la ureche, iar acesta se întunecă la faţă şi luă o mutră acră. Pe urmă făcu băiatului un semn de rămas bun şi o porni grăbit spre scările ce urcau în oraş, vrînd pesemne, după cum îşi închipui Gavrik, să prindă cursa locală.

Gavrik atît aştepta...

19

UN FUNT ŞI JUMĂTATE DE PÎINE DE SECARĂ

Trebuia să-l prevină pe marinar cît mai neîntîrziat. Dar Gavrik era băiat isteţ şi prevăzător. Înainte de a se întoarce acasă o porni pe urmele mustăciosului, observîndu-l de departe pînă ce se convinse că acesta urcă într-adevăr scările spre oraş şi dispare într-o ulicioară.

Numai atunci băieţelul o luă la fugă spre cocioabă. Marinarul dormea. Dar abia se răsuci cheia în lacăt, că el sări în sus şi, stînd în capul oaselor, se uită spre uşă cu ochi speriaţi, aprinşi de febră.

— Nu te teme, nene, eu sînt. Culcă-te.

Bolnavul se culcă.

Băiatul îşi făcu multă vreme de lucru într-un colţ, prefăcîndu-se că cercetează cîrligele peremetului, aşezat colac într-un coş rotund din nuiele de răchită. Nu ştia cum să înceapă vorba, ca să nu-l sperie prea tare pe bolnav.

În cele din urmă se apropie de pat şi, cuprins încă de şovăială, îşi frecă picioarele unul de celălalt :

— Ţi-e mai bine, nene ?

— Mai bine.

— Înţelegi ce spun ?

— Înţeleg.

— Vrei să mănînci ?

Bolnavul, istovit de această scurtă convorbire, clătină din cap în semn că nu şi închise ochii.

Băiatul îl lăsă să se odihnească.

— Nene — spuse el încet după cîtăva vreme pe un ton cald şi mîngîietor — dumneata ai sărit ieri de pe vaporul „Turgheniev" ?

Bolnavul deschise ochii şi-l privi pe băiat din cap pînă-n picioare cu luare-aminte şi scrutător, dar nu răspunse nimic.

— Nene, ascultă ce-o să-ţi spun — şopti Gavrik, aşezîndu-se lîngă el pe pat. Numai să nu te frămînţi, să stai liniştit...

Şi băiatul îi povesti cît se poate de precaut despre întîlnirea cu mustăciosul. Bolnavul sări din nou în sus şi se aşeză pe pat, cu mîinile crispate pe marginea scîndurii. Ochii lui, larg deschişi, încremeniţi parcă, se aţintiseră asupra băiatului. Fruntea îi era scăldată de sudoare. Totuşi nu scoase o vorbă. Numai o singură dată deschise gura : atunci cînd Gavrik spuse că mustăciosul avea pe obraz un plasture. În acest punct al povestirii ochii lui licăriră plini de şiretenie, acea şiretenie năstruşnică, zglobie, caracteristică ucrainenilor, şi murmură printre dinţi cu glas răguşit :

— Pesemne că l-a zgîriat vreo pisică. Pe urmă începu să se agite brusc şi, sprijinindu-se de perete, se ridică pe picioarele-i tremurînde : Hai — bolborosi el, învîrtindu-se de colo-colo fără rost — hai să fugim undeva... Pentru numele lui Dumnezeu, hai...

— Nene, culcă-te. Doar eşti bolnav.

— Să mergem... hai... Dă-mi haina... Unde-mi sînt lucrurile ?

Uitase, desigur, că-şi dezbrăcase haina în mare, iar acum scotocea prin pat cu mîinile vlăguite. Nebărbierit, cu faţa răvăşită, doar în cămaşă şi izmene, semăna cu un nebun. Înfăţişarea lui era atît de jalnică, dar în acelaşi timp atît de ameninţătoare, încît Gavrik, de frică, era cît pe-aci s-o ia la sănătoasa. Însă, învingîndu-şi spaima, îl apucă zdravăn pe bolnav de mijloc şi încercă să-l aşeze din nou în pat. Îi venea să plîngă.

— Nene, aibi milă de dumneata ! Culcă-te în pat !

— Lasă-mă ! Plec chiar acum.

— Unde vrei să pleci numai în izmene ?

— Dă-mi lucrurile...

— Ce tot spui, nene ? Care lucruri ? Culcă-te la loc. N-ai avut nimic pe dumneata.

— Lasă-mă. Plec...

— Of, ce năpastă pe capul meu, nene! Parc-ai fi un copil mic! Culcă-te, îţi spun! strigă deodată băiatul, supărat, pierzîndu-şi răbdarea. Ce, vrei să te dădăcesc ca pe un prunc?

Bolnavul se culcă supus şi Gavrik văzu cum ochii i se împăienjeniră cuprinşi de febră. Marinarul gemu încetişor, schimonosindu-se spasmodic:

— Pentru Dumnezeu... Ascundeţi-mă undeva! Duceţi-mă la comitet. Nu ştiţi unde-i comitetul din Odesa? Nu trageţi, lua-v-ar dracu, o să prăpădiţi toţi strugurii...

Începuse să aiureze.

„Proastă treabă", îşi zise Gavrik. Deodată, afară se auziră paşi. Cineva venea drept spre colibă, călcînd prin buruieni. Băiatul încremeni, ţinîndu-şi răsuflarea. Puzderie de gînduri, care de care mai îngrozitoare, îi trecură prin minte. Dar se auzi o tuse cunoscută şi bunicul intră în casă.

După felul cum bătrînul aruncă sadocul lîngă uşă şi îşi suflă nasul, după felul cum se închină privindu-l duşmănos pe sfîntul făcător de minuni, Gavrik ghici dintr-o dată că bunicul băuse. Bătrînului i se întîmpla foarte rar să bea şi o făcea numai în urma vreunui eveniment din cale afară de neobişnuit, fie că era vorba de bucurie sau de necaz.

— Ei, bunicule, ai cumpărat carne pentru momeală?

— Carne? Pentru momeală? Bunicul se uită la Gavrik cu ochi tulburi şi îi vîrî pumnul sub nas, cu degetul mare băgat între arătător şi cel mijlociu: Na carne! Pune momeală! Şi mulţumeşte ghiujului făcător de minuni. Roagă-te nărodului bătrîn, roagă-te să crape! Să prindă guvizi frumoşi, asta poate, da' să facă preţuri ca lumea la piaţă, n-are habar! Ce spuneţi, domnilor! Nişte guvizi aşa de frumoşi, treizeci de copeici suta! Cine-a mai pomenit?

— Treizeci de copeici! exclamă băiatul.

— Treizeci. Să nu mă mişc de-aici! Îi zic: „Pentru asemenea marfă, numai treizeci de copeici? Te vede Dumnezeu, madam Storojenko!" Şi ce crezi că-mi răspunde? „Dumnezeu n-are treabă cu preţurile din piaţă. Noi avem preţurile noastre, Dumnezeu pe-ale lui. Dacă nu-ţi place, du-te la jidani. Poate c-or să-ţi dea cu vreo copeică mai mult. Dar mai întîi să-mi plăteşti cele optzeci de copeici pe care mi le datorezi." Aţi mai văzut una ca asta? Să n-o scuipi drept între ochii ei spurcaţi? Închipuiţi-vă, domnilor, c-am şi scuipat-o. De faţă cu toată

lumea, nu m-am sfiit și-am scuipat-o ! Pe sfînta cruce ! Drept între ochi am scuipat-o !

Și zicînd acestea, bunicul începu să se închine repede. Însă le cam înflorea. Bineînțeles, că nu scuipase pe nimeni între ochi. Dar se făcuse palid și, tremurînd din tot trupul, se apucase să arunce peștele din sadoc în coșul precupeței, bolborosind : „Na, i-ai pe toți, sta-ți-ar în gît ! Sări-ți-ar ochii ! Plesnire-ai să plesnești !" Însă madam Storojenko a numărat nepăsătoare peștele și i-a întins bunicului douăsprezece copeici în monede lipicioase, adăugînd scurt : „Sîntem chit".

Bunicul a luat banii și clocotind tot de furie neputincioasă, a intrat pe loc într-o prăvălie cu băuturi spirtoase și a cumpărat de șase copeici o litră de votcă. După ce a curățat ceara roșie din jurul dopului pe o răzătoare special agățată într-un salcîm lîngă dugheana cu băuturi, a scos cu mîna-i tremurîndă dopul învelit în hîrtie subțire, apoi, dintr-o răsuflare, a dat pe gît votca și, în loc de orice altă gustare, a trîntit de caldarîm sticluța subțire care s-a făcut țăndări, deși ar fi putut să-și ia înapoi copeica lăsată garanție. Apoi a pornit-o spre casă, cumpărînd pe drum, de o copeică, un cocoșel roșu de zahăr, prins pe un bețișor de brad, ca să-l ducă nepotului. El tot mai credea că Gavrik e un copilaș. A mai cumpărat și doi covrigi, mînăstirești, albi și acri, pentru marinarul bolnav. Restul de bani l-a dat pe un funt și jumătate de pîine de secară.

Pe drum îl apucase o furie atît de cumplită, încît se oprise de vreo zece ori locului și scuipase cu năduf unde nimerea, fiind încredințat că scuipă drept în ochii cei spurcați ai lui madam Storojenko.

— Pe sfînta cruce ! repeta el, suflîndu-i lui Gavrik în față mirosul dulceag de votcă și vîrîndu-i în mînă cocoșelul de zahăr. Poți să-ntrebi pe cine vrei, toată piața a văzut cum am scuipat-o în ochii ăia spurcați ! Mănîncă-ți cocoșelul, băiatule. E ca și turta dulce.

Bătrînul își aminti de bolnav și vru să-i vîre în mînă covrigii.

— Dă-i pace, bunicule ! Abia a adormit. Lasă-l să se odihnească.

Bunicul puse grijuliu covrigii la căpătîiul bolnavului și zise în șoaptă :

— Ssst ! Ssst ! Lasă-l să se odihnească. Cînd s-o trezi, o să-i mănînce. Pîine de secară n-are voie, are mațele prea

slăbite, dar covrigii nu-i fac rău. Uitîndu-se cu admirație la covrigi și la bolnav, bătrînul clătină din cap și adăugă înduioșat : Doarme și n-aude nimic. Eh, marinare, marinare, prost îți mai merg treburile !

Își așternu haina într-un colț și se întinse să se odihnească puțin.

Gavrik ieși din casă, se uită în toate părțile, după care închise bine ușa în urma sa. Hotărî să se ducă de îndată la Blijnie Melnițî la fratele său mai mare, la Terenti. Ideea îi venise în clipa cînd bolnavul, aiurînd, rostise cuvîntul „comitet". Gavrik nu știa prea bine ce înseamnă un comitet, dar îl auzise odată pe Terenti rostind acest cuvînt.

20

DIMINEAȚA

Petea se trezi și fu nespus de uimit cînd văzu că se află în odaia sa din oraș, printre mobilele și tapetele de care uitase în timpul verii. O rază de soare se strecurase printr-o crăpătură a oblonului și traversa camera de-a curmezișul. Aerul părea tăiat pieziș cu ferăstrăul, de sus pînă jos. De-a lungul razei, rumegușul viu luminat — firicele de colb și funigei de scamă ce dănțuiau pe loc — alcătuia un zid străveziu. O muscă mare de toamnă, străbătînd zidul, se aprinse brusc în lumină și tot atît de repede se stinse.

Nu se auzea nici măcăitul rațelor, nici cotcodăcitul isteric al vreunei găini care tocmai își făcuse oul în cuibarul din spatele casei, nici flecăreala nătîngă a curcilor, nici ciripitul plăcut al vrăbiilor care se legănau lîngă fereastră, pe ramurile subțiri ale dudului, îndoite sub greutatea lor.

Acum, din casă și de afară, se auzeau cu totul alte zgomote : zgomotele orașului.

În sufragerie gemeau ușor scaunele vieneze. Răsuna melodios ligheanul în care cineva clătea un pahar. Se auzea glasul tatii — un glas de „bărbos" în închipuirea băiatului —

energic și străin oarecum. Soneria electrică umplea întreg coridorul cu țîrîitul ei strident. Ușile se trînteau, ba cea de la intrare, ba cea de la bucătărie, și Petea recunoștea numaidecît după sunet care anume dintre ele fusese trîntită.

În același timp, de afară, dintr-o odaie cu fereastra deschisă — a, da ! odaia mătușii — răzbătea fără încetare cîntecul vînzătorilor și al meseriașilor ambulanți. Acești artiști ai curților se iveau unul după altul, cîntîndu-și fiecare aria lui scurtă.

— Cărbu-uni ! Cărbu-u-uni ! Cărbunaru-u-u !... cînta undeva mai departe un glas de tenor rus, jelindu-și parcă iscusința de odinioară și fericirea pierdută. Cărbu-u-ni ! Cărbunaru-u-u...

Îi lua locul vocea joasă de bas comic a tocilarului :

— Ascut cuțite, foarfeci, brice !... A-a-as... cuți-i-i... ...fe-e-eci !... Bri-i-ice !... Cuți-i-i... ...fe-e-eci, bri-i-i-ice...

Spoitorul sosea în urma tocilarului, umplînd curtea cu arpegiile baritonului său catifelat :

— Spoiesc, repar căldări și crătiți ! Repa-ar, spoiesc căldări și cră-ătiți ! Spoi tingiri, spoi...

Apoi dădea năvală o precupeață răgușită, și aerul fierbinte al dimineții răsuna de recitativul ei rîrîit :

— Perre, merre, rro-o-oșii ! Perre, merre, ro-oșii !

Vocea tristă a negustorului de haine vechi interpreta cuplete evreiești.

— Haini vichi, haini vichi ! Haini vichi... Hai... vichi...

Și, în sfîrșit, încununînd acest concert cu o minunată canțonetă napolitană, își făcea apariția o flașnetă nouă aparținînd firmei „Neceada“, însoțită de glasul strident al unei cîntărețe de stradă :

Trandafir cu petalele albe,
Părul tu să mi-l împodobești.

. . . .

Hei, tu rîndunea !
Zbori, dragostea mea,
Du-te la casa cu flori în pridvor,
Hei, dorule, dor...

— Cărbuni, căr-bu-u-uni ! răsuna din nou glasul de tenor rus îndată după plecarea flașnetei.

Și concertul reîncepea.

În acelaşi timp, din stradă se mai auzea ropotul trăsurilor, zgomotul trenului şi fanfara militară.

Şi deodată, prin toată hărmălaia asta răzbătu un zgomot grozav de cunoscut : întîi foşni ceva, urmă un ţăcănit, apoi un sunet ca de rotiţe şi, una după alta, izbucniră limpede bătăi cristaline şi catifelate. Ce-i asta ? O, daţi-mi voie, asta-i pendula ! Da, vestita pendulă din sufragerie care, după cum glăsuia o legendă de familie, fusese cîştigată de tata la tombolă pe vremea cînd era logodit cu mama.

Cum putuse Petea s-o uite ? Ei, da, desigur, ea e ! Măsoară timpul. „Bate !" Dar băiatul nu izbuti să numere bătăile. În orice caz, erau destul de multe, vreo zece, unsprezece...

Dumnezeule ! La ţară, Petea se trezea la şapte...

Sări din pat, se îmbrăcă la iuţeală, se spălă — la baie ! — şi intră în sufragerie, mijindu-şi ochii din cauza soarelui puternic ce se aşternuse pe parchet în fîşii orbitoare.

— Vai, ce ruşine ! exclamă mătuşa, clătinînd din cap şi, în acelaşi timp, zîmbind bucuroasă nepotului — ce mult crescuse şi ce tare îl arămise soarele ! E ora unsprezece. Înadins nu te-am trezit. Am vrut să văd cît o să trîndăveşti, ţărănelul meu leneş. Ei, da' nu-i nimic ! Cînd vii de la drum, este voie. Hai, aşază-te mai repede la masă. Vrei cu lapte sau fără ? În pahar sau în ceaşca ta ?

Vai, aşa e ! Cum a putut să uite ? „Ceaşca lui" ! Ei, da, el avea „ceaşca lui" de porţelan, cu albăstrele, pe care sta scris cu litere aurii : „Felicitări de ziua onomastică", darul primit de la Dunia, anul trecut.

Oameni buni, dar ăsta-i samovarul nostru ! Da, şi pe el îl uitase ! Şi covrigii care se încălzesc agăţaţi de toartele lui ! Şi zaharniţa nichelată, în formă de pară, şi cleştele de zahăr, ca un cocostîrc.

A, daţi-mi voie, dar para soneriei cu şnurul atîrnînd de sub globul lustrei ?... Şi chiar lustra cu abajurul ei alb ?!

Ei, da' ce ţine tata în mînă ? Ia te uită, un ziar ! La drept vorbind, uitase şi asta, uitase că pe lume mai există ziare ! „Odesski Listok", care avea deasupra „mersului trenurilor" o locomotivă mică ce scotea fum pe coş, iar deasupra „mersului vapoarelor", un vaporaş din coşul căruia, de asemenea, ieşea fum. (Şi la reclame, o cocoană în corset !) Iată şi „Niva"

și „Zadușevnoe Slovo“ : „Oho, cîte se mai strînseseră în timpul verii !“

Într-un cuvînt, Petea era înconjurat de atîtea noutăți vechi și străvechi, încît nu știa la care să se uite mai întîi.

Pavlik se sculase cu noaptea în cap și se obișnuise de minune cu noua atmosferă. Își băuse de mult laptele, iar acum îl înhămase pe Kudlatka la diligența înjghebată din cîteva scaune. Din cînd în cînd o lua la fugă prin camere și suna din trompetă chemîndu-și călătorii închipuiți.

Petea își aminti de întîmplările din ajun și sări de la locul său :

— Vai, mătușico ! Aseară n-am apucat să-ți povestesc ! Ah, ce ni s-a-ntîmplat, nici nu poți să-ți închipui ! Stai să-ți povestesc. Pavlik, te rog să nu mă întrerupi...

— Am aflat, știu tot.

Petea, care nu se așteptase la așa ceva, se îngălbeni ușor :

— Știi și despre diligență ?

— Și despre diligență.

— Și despre vapor ?

— Și despre vapor.

— Și cum a sărit de-a dreptul în valuri ?

— Știu tot.

— Păi cine ți-a povestit ?

— Vasili Petrovici.

— Of, tată ! strigă Petea, și de necaz bătu chiar din picior. Cine te-a rugat să povestești, cînd eu știu să povestesc mai bine ca tine. Acum, poftim ! Mi-ai stricat totul ! Lui Petea îi venea să plîngă. Uitase că era băiat mare și că peste cîteva zile urma să intre la liceu. Începuse să scîncească : Mătușico, hai să-ți mai povestesc o dată. O să fie mult mai interesant.

Dar deodată ochii mătușii se înroșiră și se umplură de lacrimi. Strîngîndu-și tîmplele între palme, spuse cu glas tînguitor :

— Pentru numele lui Dumnezeu, ajunge ! Nu pot să mai aud încă o dată povestea asta. Oare cum pot unii oameni, care se numesc creștini, să facă așa ceva ? Cum îi lasă inima să se chinuie unii pe alții ?!

Ea se întoarse cu spatele, suflîndu-și nasul într-o batistă mică, cu dantelă. Petea se uită speriat la tatăl său. Tata stătea

nemişcat şi grav, cu privirea aţintită pe fereastră. Băiatului i se păru că şi în ochii lui strălucesc lacrimi. Nu înţelegea nimic. Un singur lucru însă era limpede pentru el : că aici n-o să mai poată povesti întîmplările de ieri.

Îşi bău repede ceaiul şi coborî în curte să caute alţi ascultători. Portarul ascultă povestea foarte nepăsător, iar cînd Petea sfîrşi, omul adăugă :

— Eh, se-ntîmplă şi mai rău...

De fapt, nu mai avea cui să povestească. Niusea Kogan, fiul prăvăliaşului din clădirea lor, parcă înadins, plecase în vizită la unchiul său în Kuialniţki. Volodka Dîbski se mutase în altă parte. Ceilalţi nu se întorseseră încă din vilegiatură. Gavrik îi lăsase vorbă prin Dunia că va trece azi, dar nu venise încă. Lui Gavrik ar putea să-i povestească ! Ce-ar fi să se ducă la Gavrik pe ţărm ?

Petea n-avea voie să meargă singur pînă acolo, dar tentaţia era prea mare. Îşi vîrî mîinile în buzunar, se învîrti de cîteva ori nepăsător pentru a nu stîrni vreo bănuială, ieşi în stradă, se plimbă de ochii lumii pe lîngă casă, apoi o coti binişor după colţ şi o luă la goană spre mare. Dar pe la mijlocul ulicioarei, unde se aflau băile calde, fu cît pe-aci să se ciocnească de un băiat desculţ. Îi păru cunoscut... Cine să fie ?

O, daţi-mi voie, păi ăsta-i Gavrik !

21

PE CUVÎNT DE ONOARE !

— Gavrik !

— Petea !

Cu aceste două strigăte de uimire şi de bucurie luă sfîrşit primul moment al întîlnirii celor doi buni prieteni.

Băieţii nu se îmbrăţişară, nu-şi strînseră mîinile şi nici nu se priviră în ochi, cum ar fi făcut, fără îndoială, în locul lor, nişte fetiţe. Nu se întrebară de sănătate, nu-şi exprimară zgomotos bucuria, nu se agitară. Se purtară întocmai ca nişte băr-

bați, care trăiesc în preajma Mării Negre : își exprimară sentimentele prin exclamații scurte, reținute și numaidecît trecură la fapte, ca și cînd s-ar fi despărțit doar în ajun.

— Unde te duci ?

— Pe țărm. Da' tu ?

— În Blijnie Melniți, la frățîne-meu.

— La ce ?

— Trebuie. Vii și tu cu mine ?

— În Blijnie Melniți ?

— De ce nu ?

— Blijnie Melniți...

Petea nu fusese niciodată în Blijnie Melniți. Știa doar că e undeva departe, departe, „la dracu-n praznic". În închipuirea lui, Blijnie Melniți era țara tristă a văduvelor și a orfanilor. Oamenii pomeneau numele acestui cartier numai cînd se întîmpla vreo nenorocire. De cele mai multe ori, noțiunea de Blijnie Melniți era legată de moartea neașteptată a cuiva. Se spunea : „Ați auzit ce nenorocire ? Bărbatul Angelikăi Ivanovna a murit subit, lăsînd-o pe drumuri. S-a mutut, săraca, din strada Marazlievskaia în Blijnie Melniți".

De acolo nu mai exista cale de întoarcere. Cel ce se întorcea de acolo semăna cu o umbră și venea pentru un ceas-două, nu mai mult. Se spunea : „Ieri a venit la noi din Blijnie Melniți Angelika Ivanovna, căreia i-a murit subit soțul. N-a stat decît un ceas. Aproape că n-o mai recunoști. A ajuns o umbră"...

Odată Petea a fost cu tatăl său la înmormîntarea unui profesor care murise subit. Acolo ascultase cuvintele uluitoare și cumplite rostite de preot în fața sicriului, despre niște „locuri ale celor fără de prihană, unde sălășluiesc pe veci" sau cam așa ceva.

Nu încăpea îndoială că aceste „locuri ale celor fără de prihană" sînt tocmai în Blijnie Melniți, unde „sălășluiesc" pe urmă rudele răposatului. Petea își închipuia limpede tabloul acestor locuri triste, cu nenumărate mori de vînt, printre care „sălășluiau" umbrele văduvelor, cu basmalele lor negre și ale orfanilor, în hăinuțe peticite.

Să plece, fără a cere voie, la Blijnie Melniți, însemna bineînțeles o abatere foarte gravă. Mult mai gravă decît ar fi cotrobăit în bufet după dulceață sau chiar dacă ar fi adus acasă un șobolan mort, ascuns în sîn. Asta era o adevărată crimă.

Deşi Petea dorea din tot sufletul să-l însoţească pe Gavrik în ţara fermecată a îndureratelor mori şi să vadă cu ochii lui umbrele văduvelor, totuşi nu se putea hotărî dintr-o dată. Timp de vreo zece minute fu chinuit de mustrări de cuget. Şovăia. Asta însă nu-l împiedică să meargă alături de prietenul său prin oraş şi să-i povestească pe nerăsuflate peripeţiile lui din timpul călătoriei. Astfel că, atunci cînd în urma luptei crîncene cu conştiinţa, victoria fu de partea lui Petea, iar conştiinţa — definitiv înfrîntă, băieţii ajunseseră destul de departe.

O regulă de „bon ton" cerea băieţilor de pe ţărmul Mării Negre să fie cît mai nepăsători faţă de orice şi în orice împrejurare.

Totuşi cele povestite de Petea, contrar tuturor aşteptărilor, făcură asupra lui Gavrik o puternică impresie. Gavrik nu scuipă nici măcar o dată dispreţuitor peste umăr şi nici nu spuse : „Minţi". Ba lui Petea i se păru că prietenul său e puţin speriat. Dar băiatul puse asta pe socoteala talentului său de povestitor.

El se roşise ca racul şi striga în plină stradă. arătînd cum se petrecuse scena aceea îngrozitoare :

— Atunci ăsta îl plesneşte peste bot cu o şipcă plină de cuie ! Pe cuvînt de onoare ! Şi atunci celălalt începe să strige de răsuna tot vaporul : „Sta-ai, sta-a-ai !" Să mă scuipi în ochi dacă te mint ! Şi atunci, ăsta sare pe bordul vasului şi de-acolo, bîldîbîc în apă, de-a împroşcat stropi pînă sus de tot, pîn' la etajul trei. Să plesnesc ! Pe sfînta cruce !...

Petea ţopăia şi dădea din mîini atît de tare, încît, lîngă o tarabă, răsturnă un coş cu roşcove. Băieţii fură nevoiţi să fugă cu limba scoasă o bucată bună de drum, urmăriţi de stăpînul prăvăliei.

— Şi ăsta cum era ? întrebă Gavrik. Avea o ancoră pe mînă, sau nu ?

— Da, chiar aşa ! zbieră Petea, înfierbîntat, gîfîind din greu.

— Unde avea ancora, aici ?

— Întocmai. Da' tu de unde ştii ?

— Parcă eu n-am mai văzut marinari ! se stropşi Gavrik şi scuipă ca un om în toată firea.

Petea se uită cu invidie la prietenul său, apoi scuipă şi el. Dar scuipatul lui nu reuşi să fie tot atît de semeţ şi rapid.

În loc să zboare departe, îi pică încet pe genunchi și băiatul fu nevoit să-l șteargă cu mîneca. Atunci Petea se gîndi că trebuie neapărat să mai învețe, și tot drumul se exersă cu atîta rîvnă, încît a doua zi avea buzele crăpate și-l usturau cînd mîncă niște pepene galben.

— Și ăla — întrebă Gavrik — avea sandale și ochelari ?

— Pince-nez.

— Fie și așa.

— Da' tu de unde știi ?

— Parcă eu n-am văzut agenți de la poliția secretă !

Sfîrșindu-și istorisirea, Petea își trecu iute limba peste buze și, numaidecît, fără un pic de răgaz, o luă iar de la început.

Era greu să-ți închipui prin ce chinuri trecea Gavrik. Față de cele ce știa el, aventurile lui Petea erau apă de ploaie. Ar fi de ajuns să-i dea de înțeles că marinarul acela misterios se afla la ei în colibă, și lui Petea i-ar pieri piuitul. Dar se vedea silit să tacă și să asculte pentru a doua oară flecăreala prietenului. Și tare îi venea greu.

Ce-ar fi totuși dacă ar face o mică aluzie ? Așa, să strecoare un cuvințel. Nu, nu, pentru nimic în lume ! Mai mult ca sigur că Petea o să trăncănească. Dar dacă i-ar cere să-și dea cuvîntul de onoare ? Nu, nu, tot n-o să-și țină gura. Și dacă l-ar pune să se închine în fața bisericii ? Ei, așa da, dac-o să-și facă cruce, n-o să trăncănească...

Pe scurt, Gavrik era chinuit de îndoieli.

Îl mînca limba atît de tare, încît, uneori, ca să nu-și dea drumul, băiatul își apăsa gura cu palmele. Dar totul fu zadarnic. Dorința de a-și dezvălui taina era din ce în ce mai aprigă. Iar Petea turuia într-una cu ardoare, povestind cum mergea diligența, cum a țîșnit din vie marinarul cel fioros, cum a sărit la vizitiu, cum el, Petea, a strigat la marinar și cum acesta s-a ascuns sub banchetă...

Asta era prea de tot. Gavrik nu se mai putu stăpîni :

— Dă-ți cuvîntul de onoare că nu spui la nimeni !

— Pe cuvîntul meu de onoare — zise Petea repede, fără să clipească.

— Jură-te !

— Zău, pe sfînta cruce ! Dar de ce ?

— O să-ți spun ceva.

— Ce ?

— Da' nu spui la nimeni ?

— Să nu mă mişc de-aici !
— Jură-te pe fericire !
— Să n-am parte de fericire în viaţă ! se execută prompt Petea, înghiţind într-una în sec, într-atît era de curios. Şi pentru mai multă siguranţă, adăugă : Să-mi sară ochii ! Ei, ce e ?
Gavrik merse cîtva timp fără să scoată un cuvînt, fornăind zgomotos şi scuipînd într-una. Se mai lupta cu ispita. Şi ispita ieşi biruitoare.
— Petka — rosti Gavrik, răguşit — jură-te în faţa bisericii.
Petea, care ardea de nerăbdare să afle mai repede secretul, aruncă o privire jur împrejur, căutînd o biserică. În clipa aceea băieţii treceau pe lîngă vechiul cimitir ortodox. Deasupra zidului din piatră de calcar, de-a lungul căruia se instalaseră vînzătorii de coroane şi pietre funerare, se înălţau vîrfurile bătrînilor salcîmi şi aripile de marmură ale îngerilor îndureraţi (aşadar, era adevărat că Blijnie Melniţî se afla în imediata vecinătate a morţii, deoarece drumul într-acolo trecea pe lîngă cimitir !). Ceva mai departe, dincolo de salcîmi şi de îngeri, pe cerul liliachiu şi prăfuit, se profila cupola albastră a bisericii ţintirimului. Petea se închină cucernic, cu ochii ţintă la crucea aurie, şi rosti plin de convingere :
— Mă jur pe sfînta cruce că n-o să spun la nimeni ! Hai, dă-i drumu'...
— Ascultă, Petka... Gavrik îşi muşca buzele, apoi începu să-şi muşte degetele. În ochi îi străluciră lacrimi : Auzi, Petka... Mănîncă pămînt că n-o să spui la nimeni !
Petea se uită cu atenţie împrejur şi zări lîngă zid nişte pămînt potrivit pentru asemenea treabă, adică destul de curat. Scormoni, luă puţin între degete, apoi, scoţîndu-şi limba trandafirie, îl puse în gură. După care se întoarse spre prietenul său, cu ochii holbaţi şi întrebători.
— Mănîncă ! rosti Gavrik, posomorît.
Petea închise ochii şi începu să mestece cu sîrg ţărîna. Dar chiar în aceeaşi clipă pe drum se auzi un sunet plăcut şi straniu. Doi soldaţi din plutonul de escortă, cu epoleţi negri şi cu săbiile scoase, duceau un deţinut în lanţuri. Cel de al treilea soldat mergea în urma lor, ţinînd într-o mînă revolverul, iar în cealaltă, condica de predare cu coperte foarte groase. Deţinutul, cu o tichie din postav soldăţesc pe creştet şi îmbrăcat într-un halat din acelaşi material, de sub care i se zăreau iz-

menele cenuşii, păşea cu capul plecat. Lanţurile de la picioare nu se vedeau, ele zornăiau surd sub izmene. Dar lanţul lung al cătuşelor de la mîini îi atîrna dinainte şi clinchetea ca nişte clopoţei cînd se izbea de genunchi. Deţinutul îl sălta mereu, cu gestul unui preot care vrea să sară peste o băltoacă.

Ras, cu faţa cenuşie de slab ce era, semăna cu un soldat sau cu un marinar. Se vedea că-i e ruşine să meargă ziua-n amiaza mare pe stradă în halul acela. Drept care se silea să nu se uite nicăieri. Şi pesemne că şi soldaţilor din escortă le era ruşine, dar ei nu priveau în jos, ci, dimpotrivă, în sus, supăraţi şi ferindu-se să întîlnească privirile trecătorilor.

Cei doi băieţi se opriră locului şi rămaseră cu gura căscată la bonetele soldaţilor puse pe-o sprînceană, la cureluşele albastre ale revolverelor şi la săbiile de un alb strălucitor, scoase din teacă, ce se legănau şi în vîrful cărora soarele sclipea orbitor.

— Hei, circulaţi ! De ce v-aţi oprit ? se stropşi soldatul cu condica, fără a-i privi pe băieţi. Nu e voie să vă uitaţi.

Convoiul se depărtă.

Petea îşi şterse limba cu mîneca şi spuse :

— Ei ?

— Ce ?

— Ei, hai, acum spune-mi.

Gavrik se uită deodată mînios la prietenul său, îşi îndoi braţul cu răutate şi-i vîrî lui Petea sub nas cotul cu mîneca peticită :

— Uite cotu' !

Petea nu-şi credea ochilor. Buzele îi tremurară.

— Păi bine, dar am mîncat şi pămînt ! zise el, cu lacrimi în ochi.

În ochii lui Gavrik sclipi o viclenie crudă. Lăsîndu-se pe vine, prinse să se învîrtească iute ca un titirez, strigînd cu glas batjocoritor :

— Am păcălit prostu', că este de-al nostru, chiar dacă n-ar fi, tot l-aş păcăli.

Petea îşi dădu seama că a fost tras pe sfoară : era limpede că Gavrik n-avea nici un secret, ci a vrut doar să-şi rîdă de el, să-l facă să mănînce pămînt ! Desigur, se simţea jignit, dar nu prea din cale afară.

Las' c-o să i-o plătească el lui Gavrik de-o să-l usture la ficaţi. O să vedem noi !

— Nu-i nimic, afurisitule! Las' c-o să mă ţii tu minte! spuse Petea cu demnitate.

Şi cei doi prieteni îşi continuară drumul ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Doar din cînd în cînd, Gavrik începea nitam-nisam să ţopăie pe picioarele-i desculţe şi să cînte:

Am păcălit prostu,
Că este de-al nostru.
Chiar dacă n-ar fi,
Tot l-aş păcăli!

22

BLIJNIE MELNIŢÎ

Drumul era plăcut şi interesant.

Petea n-ar fi crezut vreodată că oraşul e atît de mare. Străzile necunoscute pe care treceau erau din ce în ce mai sărăcăcioase. Uneori întîlneau prăvălii cu marfa expusă direct pe trotuar. Pe sub salcîmi stăteau îngrămădite paturi de fier, saltele vărgate, taburete de bucătărie, perne mari, de culoare roşie, mături de mei, perii de haine, arcuri de mobilă. Multe, mari, noi şi, cu siguranţă, ieftine.

Dincolo de cimitir se întindeau depozitele de lemne, de unde venea miros de gorun încins, puţin acrişor şi totuşi neaşteptat de plăcut. Apoi începea un soi de prăvălii unde se vindea ovăz, fîn şi tărîţe. Fiecare era înzestrată cu cîte un cîntar uriaş cu lanţuri; alături de cîntar odihneau greutăţi mari, ca cele de la circ.

Urmau depozitele de cherestea, cu stivele de scînduri puse la uscat. Şi aici stăruia acelaşi miros de lemn tăiat cu ferăstrăul. Cum însă erau numai scînduri de pin şi de brad, mirosul nu mai părea acrişor, ci, dimpotrivă, uscat, cu aromă de răşină.

Pe măsură ce te apropiai de Blijnie Melniţî îţi dădeai seama că totul în jur lua altă înfăţişare, mai grosolană, mai urîtă.

Unde erau cochetele „chioşcuri de ape minerale artificiale“, cu tot soiul de siropuri multicolore în cilindrii de sticlă cu armătură nichelată şi strălucitoare, rînduiţi circular ? În locul lor se iviră tot felul de băcănii cu firme albastre, avînd ca reclamă o scrumbie înfiptă într-o furculiţă, şi birturi unde, prin uşile deschise, puteai zări rafturi cu ceainice albe, în formă de ou, pictate cu flori grosolane semănînd mai degrabă a zarzavaturi.

În locul trăsurilor elegante, pe străzile prost pietruite, presărate cu fîn şi tărîţe, se hurducăiau camioane cu cai.

Cît priveşte „descoperirile“, în această parte a oraşului ele erau mult mai numeroase decît în locurile cunoscute. La fiece pas descopereau în praf ba o potcoavă, ba o piuliţă, ba o cutie goală de ţigări.

Zărind cîte o „descoperire“, băieţii se repezeau spre ea, îmbrîncindu-se şi strigînd cît îi lua gura :

— Poa' întîi !

Sau :

— Ba stai ! Juma-juma !

Şi după cum strigaseră, unul sau amîndoi deodată, „descoperirea“ devenea proprietate personală sau obştească.

„Descoperirile“ erau atît de multe, încît pînă la urmă băieţii se lăsară păgubaşi şi nu le mai adunară, cu excepţia cutiilor de ţigări, care le trebuiau la jocul de-a „cartoanele“. Fiecare cutie îşi avea valoarea ei, după poza de pe capac. Un chip de om preţuia cinci puncte, un animal un punct, iar o casă cincizeci. În buzunarul oricărui băiat din Odesa găseai negreşit un teanc de capace de cutii de ţigări.

Se mai jucau şi de-a hîrtiile de bomboane, dar acest joc era mai ales pentru fetiţe şi băieţei care n-aveau mai mult de cinci ani. Cît despre Gavrik şi Petea, se înţelege de la sine că de mult se uitau la hîrtiile de bomboane cu cel mai profund dispreţ. Ei se jucau doar de-a „cartoanele“.

În cartierele din vecinătatea mării, lumea fuma, nu se ştie de ce, numai ţigări „Ţiganca“ şi „Rîndunica“. Ce găseau oare fumătorii de pe malul mării la aceste ţigări ? Nu puteai pricepe în ruptul capului ! Îngrozitoare ţigări !

Primele aveau pe capac portretul strălucitor şi lăcuit al unei ţigănci cu ochii negri ţinînd o ţigară aprinsă în colţul gurii roşii ca mărgeanul şi cu un trandafir în părul negru, cu reflexe albăstrii. „Ţiganca“ nu făcea mai mult de cinci puncte,

şi asta cu destulă îngăduinţă, deoarece nu era o siluetă întreagă, ci doar un bust.

Celelalte aveau pe cutie trei rîndunele prăpădite, drept care valorau şi mai puţin : doar trei puncte.

Unii oameni ciudaţi fumau „Zefir", şi cutiile astea n-aveau nici o poză, ci doar numele scris. De aceea capacele lor nu erau primite la joc. Şi, oricît ar părea de ciudat, tocmai aceste ţigări erau cele mai scumpe. Mare guguman trebuie să fie ăl de cumpără asemenea porcării ! Băieţii scuipau cu dispreţ cînd găseau vreo cutie de „Zefir".

Petea şi Gavrik ardeau de nerăbdare să crească mai repede mari, ca să devină fumători. Ei n-or să se prostească, or să cumpere numai „Kerci". Acestea erau cele mai bune ţigări. Aveau pe capac un întreg tablou : oraşul de pe malul mării şi portul cu o mulţime de vapoare. Nici cei mai buni „specialişti" în jocul cu cartoane nu ştiau la cît trebuie evaluate cutiile ţigărilor „Kerci". Totul depindea de valoarea vapoarelor. În orice caz, ca să fie o cifră rotundă, la bursa străzii „Kerci" erau evaluate la cinci sute de puncte.

Băieţii avură un noroc grozav. Puteai crede că toţi fumătorii care se duceau la cimitir îşi puseseră în gînd să-i îmbogăţească pe Petea şi pe Gavrik. Toţi fumau numai „Kerci".

Cei doi prieteni nu mai pridideau să adune cutiuţele preţioase. La început nu le venea să-şi creadă ochilor. Era ca într-un vis, cînd mergi pe un drum şi la fiecare trei paşi găseşti trei ruble.

Curînd buzunarele lor erau doldora. Într-atît se îmbogăţiseră, încît nici nu se mai bucurau. Ajunseseră la saturaţie.

Sub zidul înalt şi îngust al unei fabrici unde pe cărămizile înnegrite de funingine erau pictate nişte litere de tipar, uriaşe, care de aproape nu puteau fi citite, băieţii jucară cîteva partide, azvîrlind cartoanele şi urmărind pe ce parte or să cadă. Dar jocul se desfăşura fără pic de entuziasm. Aveau prea multe cartoane. Nu le părea rău cînd pierdeau. Iar fără asta, jocul nu avea nici un haz.

Şi oraşul se întindea la nesfîrşit, schimbîndu-şi clipă de clipă înfăţişarea.

La început, cît vedeai cu ochii, doar cimitirul şi închisoarea. Urmau apoi depozitele angro şi cîrciumile. Pe urmă, fabricile. Acum priveliştea era dominată de calea ferată. An-

trepozite, macazuri, semafoare... Deodată drumul le fu tăiat de o barieră vărgată ce se lăsă chiar sub nasul băieţilor.

Din cabină ieşi acarul, cu un steguleţ verde. Se auzi un şuierat. De după arbori ţîşni în văzduh un nor de aburi, alb ca zăpada, şi pe lîngă băieţii încîntaţi la culme trecu de-a-ndăratelea o locomotivă adevărată, mare cît toate zilele.

O, ce pivelişte minunată! Chiar şi pentru atîta făcea să pleci de-acasă fără voie.

Ce repede, ce grăbit băteau bielele, ce frumos cîntau şinele, cu ce forţă fantastică, de neînvins, te atrăgeau spre ele roţile de fier ce se învîrteau cu o viteză ameţitoare, învăluite în aburi groşi şi totodată străvezii!

Sufletul vrăjit ţi-e cuprins de un avînt nebunesc şi atras de mişcarea fantastică şi implacabilă a maşinii, în timp ce trupul, încremenit de groază, părăsit pentru o clipă de spiritul care s-a şi aruncat sub roţi, se împotriveşte din răsputeri acestei ispite năvalnice!

Palizi şi mici, băieţii stăteau cu pumnii strînşi şi cu picioarele depărtate. Priveau cu ochi strălucitori, simţind cum îi trec fiori din creştet pînă-n tălpi.

Ah, era atît de înspăimîntător şi în acelaşi timp atît de plăcut!

Ce-i drept, Gavrik cunoştea acest sentiment, dar Petea îl încerca pentru întîia oară. La început el nici nu băgă de seamă că în loc de mecanic, prin ferestruia ovală a locomotivei privea un soldat purtînd bonetă cu paspoalul roşu, iar pe tender se afla alt soldat cu cartuşiere şi carabină.

De îndată ce locomotiva dispăru la o cotitură, băieţii se repeziră spre terasament şi îşi lipiră urechea de şinele fierbinţi, strălucitoare, ce răsunau ca o orchestră.

Nu merita oare să pleci de-acasă fără voie, îndurînd apoi orice pedeapsă pentru fericirea de a-ţi lipi urechea de şinele pe unde, doar cu o clipă mai înainte, a trecut o locomotivă adevărată?

— De ce în locul mecanicului era un soldat? întrebă Petea cînd porniră mai departe, după ce se săturară de ascultat cîntecul şinelor şi după ce îşi aleseră cîteva pietricele de cremene albă din balastul terasamentului.

— Se vede treaba că iar au declarat grevă muncitorii de la căile ferate — răspunse Gavrik, posomorît.

— Ce-nseamnă: „au declarat grevă“?

— Au declarat grevă înseamnă că... au declarat grevă — zise Gavrik, şi mai întunecat. Iaca, nu se duc la lucru. Atunci, în locul lor, soldaţii conduc trenurile.

— Da' soldaţii nu declară grevă ?

— Nu, nu declară. N-au voie. Pentru aşa ceva, oho, s-ar trezi în detaşamentele disciplinare. E foarte simplu !

— Dar altfel ar face grevă ?

— Mai întrebi !

— Da' frăţîne-tău Terenti face grevă ?

— Din cînd în cînd...

— De ce face grevă ?

— De-aia ! Nu mă mai bate la cap ! Mai bine priveşte, aici e Odessa-Tovarnaia [1]. Şi iată şi Blijnie Melniţî.

În zadar îşi lungea Petea gîtul, privind în depărtare. Nu vedea nicăieri nici un fel de mori : nici de vînt, nici de apă. În faţa lui se înălţau castelul de apă, gardul galben din jurul gării Odessa-Tovarnaia, cîteva vagoane roşii, trenul sanitar cu steagul Crucii Roşii, stive de mărfuri acoperite cu prelate, santinele...

— Unde sînt morile ?

— Iată-le colo, imediat după atelierele de vagoane, prostule !

Petea tăcu de teamă să nu fie luat iar drept prost. Îşi rotea capul cu atîta sîrg, încît gulerul cămăşii începu să-l roadă. Dar nu zărea nicăieri nici o moară.

Ciudat !

Gavrik însă nu se arăta de loc mirat că nu vede morile. El păşea sprinten pe cărăruia îngustă de-a lungul unui zid afumat, pe lîngă nişte ferestre mari, cu ochiuri pătrate. Multe din gemuleţe erau sparte.

Petea, care, ce-i drept, cam obosise, îl urma tîrîndu-şi ghetele prin iarba neagră de praf şi zgură. Din cînd în cînd, sub tălpi pîrîia cîte o bucată de şpan, aruncată, probabil, pe fereastră.

Gavrik se ridică în vîrful picioarelor şi se uită înăuntru :

— Petea, uite atelierele de vagoane. Aicea lucrează Terenti. Nu le-ai văzut pîn-acuma ? Vino-ncoace !

Petea se înălţă pe vîrfuri lîngă prietenul său şi privi pe geamul spart. Întîi văzu interiorul uriaş şi sumbru, şi pătră-

[1] Gara de mărfuri din Odesa.

țelele întunecate ale ferestrelor de vizavi. Apoi desluși niște curele late și niște obiecte mari de fier, nu tocmai plăcute la înfățișare. Peste tot, numai șpan.

Lumina soarelui, pătrunzînd prin geamurile pline de praf, se așternea pe podeaua nesfîrșită în stoluri de pete palide și pătrate. Și în tot spațiul acesta imens și straniu nu se afla nici țipenie de om. De sus pînă jos domnea o liniște atît de adîncă, atît de rece și lipsită de viață, încît lui Petea i se făcu frică și șopti foarte încet :

— Nu e nimeni !...

Și Gavrik continuă parcă această șoaptă, mișcîndu-și doar buzele :

— Cu siguranță că sînt iar în grevă.

— Hei, ia cărăbăniți-vă de sub ferestre ! răsună chiar deasupra lor o voce grosolană.

Băieții tresăriră și se întoarseră. Lîngă ei stătea un soldat cu mantaua în bandulieră și carabina la umăr. Era atît de aproape, încît Petea simți prea bine mirosul de ciorbă soldățească și de vacs, și se înspăimîntă.

Cartușierele de piele, de culoare gălbuie, grele, pline pesemne cu cartușe, scîrțîiau la centură, chiar sub nasul băieților. Iar soldatul, soldatul părea atît de uriaș, încît cele două rînduri de nasturi de alamă porneau de jos în sus spre o înălțime amețitoare, pînă la cer.

„Sînt pierdut !" se gîndi Petea, îngrozit, simțind că e cît pe ce să i se întîmple acel lucru neplăcut și rușinos care, de obicei, se întîmplă copiilor mici din pricina unei sperieturi puternice.

— Șterge-o ! strigă Gavrik cu glas subțire și, zbughind-o pe lîngă soldat, o luă la sănătoasa.

Petea se avîntă după prietenul său, de-i sfîrîiau călcîiele. I se părea că în urma lui tropăie cizmele cătanei. Goni și mai vîrtos, din răsputeri. Dar cizmele tropăiau, tropăiau mereu. Nu mai vedea nimic înaintea ochilor, în afară de tălpile cafenii ale lui Gavrik. Inima-i bătea să-i spargă pieptul. Soldatul nu se lăsa de loc. Vîntul îi vîjîia pe la urechi. Numai după ce străbătu mai bine de o verstă, Petea își dădu, în sfîrșit, seama că nu era tropăitul cizmelor, ci pălăria lui de pai care-i căzuse și i se izbea de spate.

Băieții răsuflau din greu. Pe la tîmple le curgeau șiroaie de sudoare caldă, picături mari li se prelingeau pe bărbie. Dar

cînd își dădură seama că prin preajmă nu-i nici urmă de soldat, băieții își luară un aer nepăsător și, vîrîndu-și șmecherește mîinile în buzunare, porniră mai departe încet, fără să se grăbească.

Se uitau unul la altul ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, și chiar dacă se întîmplase ceva, era doar un fleac de care nici nu face să vorbești.

Mergeau de mult pe o stradă largă, nepietruită. Deși la porți și la intrarea caselor erau bătute numere și atîrnau felinare de oraș, firmele prăvăliilor și ale atelierelor de tot soiul, deși la unul din colțuri se afla chiar și o farmacie cu clondire multicolore și cu un vultur de aur, totuși această stradă semăna mai degrabă cu o uliță de sat și nicidecum cu o stradă de oraș.

— Ei, unde-ți sînt Morile tale Apropiate ? întrebă Petea, cam acru.

— Dar astea ce-s ? Vrei să spui că nu-s Morile ?

— Unde ?

— Cum unde ? Aici.

— Unde aici ?

— Aici, pe unde mergem.

— Păi... morile...

— Prost mai ești ! zise Gavrik, îngăduitor. Da' ai văzut tu în Fontan vreo fîntînă ? Of, parc-ai fi un țînc ! Întrebi, și singur nu știi ce !

Petea nu răspunse. Desigur, Gavrik avea dreptate. Într-adevăr : Malîi Fontan, Bolșoi Fontan, Srednii Fontan. Și nici pomeneală de vreo fîntînă pe-acolo. Pur și simplu „așa li se spune".

Li se spune Morile, și de fapt nu există nici un fel de moară.

Ei, da' la urma urmei morile sînt fleac. Unde mi-s însă văduvele cu chipul de nerecunoscut și micii orfani gălbejiți la față, cu hăinuțele numai petice ? Unde-i cerul plumburiu și unde-s sălciile plîngătoare ? Unde-i țara aceea fantastică, tristă, de unde nu se mai întoarce nimeni ?

Nici prin cap nu-i trecea să-l mai întrebe pe Gavrik !

Spre marea lui dezamăgire, Petea nu văzu nicăieri nici văduve, nici sălcii plîngătoare, nici cer plumburiu. Dimpotrivă. Cerul era fierbinte, bătut de vînt, strălucitor, albastru ca sineala. În curți foșneau încetișor duzii și salcîmii. În gră-

dini se mai zăreau ici-colo flori tîrzii de bostan. Pe iarba măruntă şi creaţă păşeau gîştele, întorcînd capul ba la dreapta, ba la stînga ca soldaţii pe Cîmpul Kulikovo.

Într-o fierărie răsunau ciocanele pe nicovală şi se auzea şuieratul foalelor.

Desigur, toate acestea, în felul lor, erau atrăgătoare. Dar lui Petea îi venea greu să se despartă de imaginea unei lumi fantomatice, unde, în chip misterios, „sălăşluiau" umbrele celor ai căror soţi şi taţi au murit subit.

Şi mult timp, în mintea lui Petea se dădu o luptă între imaginea ireală a morilor din închipuirea lui, unde „sălăşluiau" umbrele, şi tabloul viu şi pestriţ al mahalalei muncitorilor de la calea ferată, Blijnie Melniţî, unde locuia Terenti, fratele lui Gavrik.

23

NENEA GAVRIK

— Aicea !

Gavrik împinse portiţa cu piciorul şi prietenii intrară într-o grădină uscată, sădită cu stînjenei. Un dulău mare, cu sprîncene roşcate, se repezi de îndată spre băieţi.

— Marş, Rudko ! strigă Gavrik. Ce, nu mă cunoşti ?

Cîinele îl mirosi, îl recunoscu şi rînji dezamăgit. Îşi încovrigă coada, scoase limba şi, suflînd sacadat, fugi spre fundul curţii, tîrînd după el lanţul prins pe o sîrmă, întinsă destul de sus.

Din tinda de lemn a căsuţei de mahala privi speriată o femeie. Îi zări pe băieţi şi, ştergîndu-şi mîinile pe şorţul de stambă, se întoarse şi spuse către cineva din casă :

— Nu-i nimic. A venit frate-tău.

În uşă se arătă un bărbat voinic, într-un tricou vărgat, de marinar, cu mînecile tăiate pînă aproape de umerii laţi, ca ai unui campion de lupte.

Expresia stînjenită a feţei sale pistruiate, acoperită de mici broboane de năduşeală, nu se potrivea de loc cu statura-i atle-

tică. Pe cît de puternic şi de impunător îi era trupul, tot pe atît avea o faţă blîndă, aproape ca de femeie. Strîngîndu-şi cureaua de la pantaloni, bărbatul se apropie de băieţi.

— Ăsta-i Petka de pe strada Kanatnaia, colţ cu Cîmpul Kulikovo — spuse Gavrik, arătînd cu capul spre prietenul său. E băiat de profesor. Băiat bun !

Terenti aruncă în fugă o privire spre Petea, apoi îşi pironi ochii săi mici, în care lucea o luminiţă şăgalnică, asupra lui Gavrik :

— Da' unde-s ghetele pe care ţi le-am cumpărat de Paşti ? Umbli desculţ ca un golan din mahalaua Diukovski !

Gavrig scoase un fluierat prelung şi trist :

— Eheeei, unde-or fi acum ghetele alea ?...

— Eşti un golan, o haimana !...

Terenti clătină din cap cu tristeţe. Se întoarse şi porni spre spatele casei. Băieţii îl urmară.

Aici, spre încîntarea de nedescris a lui Petea, pe o masă veche de bucătărie, sub un dud, era instalat un întreg atelier de lăcătuşerie. Se auzea şuieratul lămpii de lipit. Din ţeava scurtă, ca dintr-un tun mic, ţîşnea o flacără puternică, albăstrie, retezată la vîrf.

Judecînd după băiţa de zinc rezemată de copac cu fundul în sus şi după ciocanul de lipit din mîna lui Terenti, puteai să-ţi dai seama că acesta tocmai meşterea ceva.

— Lucrezi ? întrebă Gavrik, scuipînd ca un om mare.

— Îhî.

— Da' atelierele sînt închise ?

Terenti, ca şi cum n-ar fi auzit întrebarea, vîrî ciocanul în flacăra lămpii, urmărind cu atenţie cum se încinge. Apoi mormăi :

— N-ai nici o grijă ! Pentru o bucată de pîine se mai găseşte cîte ceva de lucru...

Gavrik se aşeză pe un taburet. Picioarele încrucişate nici măcar nu-i ajungeau pînă la pămînt. Cu coatele proptite pe genunchi şi legănîndu-se, începu o discuţie serioasă, de adevărat gospodar, cu frate-său.

Încreţindu-şi năsucul cojit şi mişcîndu-şi sprîncenele decolorate de soare şi de apa sărată a mării, Gavrik îi transmise salutări din partea bunicului, îl informă de preţul guvizilor, o ocărî cu năduf pe madam Storojenko, „scîrba care le pu-

sese mîna-n gît şi nu-i mai lasă nici să răsufle". Şi multe altele de soiul acesta.

Terenti încuviinţă, plimbînd cu atenţie vîrful ciocanului încins peste o placă de plumb, care, cum o atingea, se topea ca untul.

La prima vedere părea foarte firesc că frăţiorul venise să-l viziteze şi să-i vorbească despre grijile şi necazurile lui. Nimic ciudat în asta. Însă, dacă ţineai seama de aerul îngrijorat al lui Gavrik şi de distanţa străbătută numai ca să stea la taifas cu frate-său, nu era greu să ghiceşti că băiatul venise cu o treabă mult mai importantă.

Terenti se uită de cîteva ori întrebător la Gavrik, dar acesta îi făcu pe furiş semn către Petea şi-i dădu înainte, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Numai că Petea uitase totul pe lume, absorbit de spectacolul miraculos al lipitului. Fără să-şi ia ochii o clipă, urmărea mişcarea foarfecelor mari care tăiau zincul ca pe o bucată de hîrtie.

Una din cele mai plăcute ocupaţii ale copiilor din Odesa era să stea în mijlocul curţii, în spatele spoitorului de tingiri, şi să admire arta lui vrăjită. Dar acela era un necunoscut, un artist ambulant, un scamator pe scenă, îşi făcea treaba la iuţeală şi cu pricepere : lipea un ceainic, apoi îşi arunca pe umăr resturile de tablă răsucite sul, înhăţa căldarea cu jar şi pleca mai departe, strigînd : „Spoi tingiri, spoi... crătiţi repar... oale... !"

Aici însă era un om *cunoscut*, fratele prietenului său, un artist care îşi demonstra arta acasă, în faţa cîtorva „aleşi". Puteai să-l întrebi în orice moment : „Spuneţi, ce aveţi în cutia asta de tinichea ? Acid ?" fără să rişti a primi un răspuns grosolan ca de pildă : „Pleacă de-aici, băiete ! Lasă omu-n pace să-şi vadă de treabă". Aici e cu totul altceva.

De încîntat ce era, Petea scoase limba, ceea ce nu prea stătea bine unui băiat aşa de mare. Cu siguranţă că nu s-ar fi dezlipit de lîngă masă, dacă atenţia nu i-ar fi fost atrasă de o fetiţă cu un copil în braţe care se apropiase de dud.

Fetiţa ridicase destul de anevoie copilul durduliu, cu doi dinţişori albi în guriţa-i roşie, şi i-l arătă lui Gavrik :

— Gu, gu, ia te uită cine a venit ! Gavrik a venit, gu, gu ! Hai, spune-i lui nenea Gavrik : „Bine-ai venit, nene Gavrik !"

Gavrik, cît se poate de serios, băgă mîna în sîn şi, spre neţărmurita uimire a lui Petea, scoase de acolo un cocoşel de zahăr prins pe un beţişor.

Să porţi cu tine asemenea minunăţie trei ceasuri încheiate şi nu numai să nu guşti din ea, dar nici măcar să o arăţi, asta putea s-o facă numai un om cu o voinţă nemaipomenită !

Gavrik îi întinse copilului cocoşelul :

— Na !

— Ia, Jenecika — se agita fetiţa, apropiind copilul de cocoşel. Ia-l cu mînuţa. Vezi ce ţi-a adus nenea Gavrik ? Ia cocoşelul cu mînuţa. Uite-aşa, aşa. Acum spune-i lui nenea : „Mulţumesc, nenicule !“ Hai, spune : „Mulţumesc, nenicule !“

Micuţul ţinea strîns în mînuţa-i durdulie şi murdară beţişorul cu cocoşelul strălucitor şi scotea printre buze balonaşe de salivă, uitîndu-se la nenea cu ochii lui albaştri, neştiutori.

— Vedeţi, vrea să spună : „Mulţumesc, nenicule“ — se tot agita fetiţa, fără a-şi lua ochii de la minunăţia de zahăr. De ce-l bagi în gură ? Aşteaptă. Întîi joacă-te cu el. Pe urmă trebuie să mănînci grişul şi după aceea cocoşelul... — continuă ea cu poveţele ca o fetiţă binecrescută, privind pe furiş spre frumosul băiat necunoscut, care avea pălărie de pai şi ghete noi, încheiate cu nasturi.

— Ăsta-i Petea de pe Kanatnaia, colţ cu Cîmpul Kulikovo — spuse Gavrik. Motia, du-te şi te joacă cu el.

Fetiţa păli de emoţie. Strîngînd copilul la piept, începu să dea îndărăt, uitîndu-se la Petea pe sub sprîncene, pînă cînd se lovi cu spatele de piciorul tatălui. Terenti mîngîie fetiţa pe umăr, îi potrivi boneta albă cu volănaş pe capul tuns chilug şi spuse :

— Du-te, Motia, joacă-te cu băiatul, arată-i pozele tale cu ruşi şi cu japonezi care ţi le-a cumpărat cînd erai bolnavă. Du-te, fetiţo ! Pe Jenecika du-l mamei în casă.

Motia se frecă de piciorul tatălui său, înălţîndu-şi faţa roşie de ruşine. Ochii îi erau plini de lacrimi şi în urechi îi tremurau nişte cercei mici de peruzea. Petea îşi aduse aminte că asemenea cercei purtau mai cu seamă lăptăresele.

— Du-te, fetiţo ! Băiatul n-o să te bată, nu-ţi fie teamă.

Ascultătoare, Motia duse copilul în casă şi se întoarse dreaptă ca un băţ, cu buzele strînse şi grozav de serioasă. Se opri la vreo patru paşi de Petea şi, trăgînd în piept cît mai

mult aer, rosti cu glas nefiresc de subţire, bîlbîindu-se şi privind într-o parte.

— Băiatule, vrei să-ţi arăt pozele cu ruşi şi cu japonezi ?

— Arată-mi-le — spuse Petea cu voce răguşită şi nepăsătoare, aşa cum se cuvenea să aibă băieţii cînd vorbeau cu fetele. Apoi se întoarse şi scuipă peste umăr destul de bine.

— Să mergem, băiatule !

Cu oarecare cochetărie, fetiţa se întoarse cu spatele la Petea şi, mişcîndu-şi umerii cam des, porni sărind spre fundul curţii, în dosul pivniţei, unde era instalată gospodăria ei de păpuşi.

Petea venea în urma ei, legănîndu-se. Privindu-i gîtul subţire şi adîncitura din ceafă, acolo unde părul forma un mic triunghi, băiatul simţi că de emoţie i se moaie picioarele. Desigur, nu se putea spune că era vorba de o dragoste pătimaşă. Însă nu încăpea nici o îndoială că totul se va sfîrşi cu o adevărată aventură.

24

DRAGOSTEA

La drept vorbind, Petea iubise la viaţa lui multe fetiţe. Mai întîi iubise o fetiţă mică şi negricioasă — Verocika, dacă-şi amintea el bine — pe care o cunoscuse anul trecut la pomul de Crăciun, la un coleg al tatălui său. A iubit-o o seară întreagă, a stat alături de ea la masă, apoi, pe întuneric, au trecut pe sub bradul cu luminile stinse, alunecînd pe cetina căzută pe jos.

Se-ndrăgostise de ea din prima clipă şi fusese deznădăjduit cînd pe la ora opt şi jumătate au luat-o acasă. Ba începuse chiar să scîncească şi să facă nazuri cînd văzuse panglicile şi cosiţele fetei dispărînd sub gluga şubei.

S-a jurat atunci în gînd s-o iubească pînă la moarte şi, la despărţire, i-a dăruit mandolina de carton, primită la pom, şi patru nuci : trei de aur şi una de argint.

Dar n-au trecut nici două zile şi din această iubire n-a mai rămas nimic, în fară de amarnice păreri de rău după mandolina pierdută atît de prosteşte.

Apoi, desigur, o iubise pe Zoia, fetiţa aceea cu ciorapi trandafirii de zînă, cu care s-a şi sărutat lîngă hîrdăul cu apă de sub cais. Dar iubirea aceasta fusese o mare greşeală, deoarece chiar a doua zi Zoia trişase la crochet cu atîta neobrăzare, încît Petea se văzuse nevoit să-i ardă vreo două peste picioare cu ciocanul de joc, după care faptă, bineînţeles, nu mai putea fi vorba de iubire.

Apoi urmase pasiunea trecătoare pentru fetiţa aceea frumoasă de pe vapor, care călătorea la clasa întîi şi care tot drumul se certase cu tatăl ei, lordul Glenarvan.

Dar, desigur, toate astea sînt lucruri lipsite de importanţă. Cine n-a încercat astfel de rătăciri nechibzuite ?

Cît despre Motia, asta-i cu totul altceva. Pe lîngă faptul că era fetiţă şi că, în urechi i se legănau nişte cercei albaştri, că pălea şi se roşea aşa de tare, că îşi mişca atît de graţios umerii slăbuţi, ei bine, pe lîngă toate astea, ea era şi sora prietenului său. De fapt, nu soră, ci nepoată. Dar, după vîrsta lui Gavrik, era ca şi o surioară. Sora prietenului ! Oare poate fi într-o fetiţă ceva mai atrăgător şi mai gingaş decît faptul că e *sora prietenului tău ?* Oare nu era de ajuns atîta pentru o dragoste mare ?

Petea se simţi biruit dintr-o dată. Pînă să ajungă la pivniţă, se îndrăgostise de-a binelea. Totuşi, pentru ca Motia să nu ghicească cumva acest lucru, băiatul îşi luă un aer semeţ şi nepăsător.

Motia nici nu începuse bine să-i arate păpuşile, aşezate frumos în pătucurile lor, şi micuţa plită cu vase, oale şi cratiţe mici, meşterite de tatăl ei din resturi de zinc — care, la drept vorbind, lui Petea îi plăcură grozav de mult — că băiatul trase un scuipat printre dinţi şi, chicotind dispreţuitor, întrebă :

— Motka, de ce eşti chealā ?

— Am avut tifos — răspunse Motia cu glăscioru-i subţirel, în care se ghicea jignirea, şi oftă atît de adînc, că din gîtlej îi ieşi un piuit ca de pasăre. Vrei să te uiţi la poze ?

Petea primi îngăduitor.

Se aşezară alături pe pămînt şi începură să privească nişte litografii multicolore, foarte prost lucrate. Toate aveau su-

biecte patriotice înfățișînd mai ales lupte navale. Razele înguste ale reflectoarelor străbăteau cerul vîscos în toate direcțiile. Cădeau catargele rupte, cu steaguri japoneze în vîrf... Din valurile ascuțite țîșneau evantaiele albe ale exploziilor. În văzduh, exploziile șimozelor păreau stele luminoase. Un crucișător japonez, cuprins în întregime de flacăra galben-stacojie a incendiului, se scufunda cu prora în sus. În apa clocotitoare mișunau omuleți cu fețe galbene.

— Samurai ! șopti fetița, încîntată, tîrîndu-se în genunchi lîngă poză.

— Nu samurai, ci japonezi împielițați — o corectă Petea cu asprime, pricepîndu-se mai bine la politică.

În altă poză, un cazac mîndru, cu lampasuri roșii și cu căciulă neagră pusă pe-o sprînceană, tocmai tăiase nasul unui japonez care-și scosese capul de după o movilă. Un șuvoi gros de sînge țîșnea din obrazul japonezului. Iar nasul lui cîrn și portocaliu, cu două nări negre, căzuse jos și zăcea pe movilă, ceea ce stîrni hohotele de rîs ale copiilor.

— De ce ți-ai vîrît nasul, de ce ți-ai vîrît nasul ?! striga Petea, rîzînd în hohote și lovind cu palmele în pămîntul cald și uscat, pătat de găinațul păsărilor din curte.

— De ce ți-ai vîrît nasul ?! repeta Motia, agitată, uitîndu-se peste umăr la băiatul cel frumos și strîmbîndu-și năsucul ascuțit, pistruiat ca și al lui Gavrik.

Cea de a treia poză îl înfățișa pe același cazac lîngă aceeași movilă. De după movilă se vedeau jambierele unui japonez care o luase la sănătoasa. Dedesubt era scris :

Nogy, generalul, mîndru ca soarele,
Of, of, of, tăicuță,
Fugea de ruși, mai să-și rupă picioarele,
Of, of, of, măicuță !...

— De ce ți-ai vîrît nasul, de ce ți-ai vîrît nasul ?! rîdea Motia, lipindu-se cu încredere de Petea. Să nu se vîre, nu-i așa ?

Petea, încruntat, se făcuse roșu ca focul și tăcea încercînd să nu se uite la brațul slăbuț și gol al fetiței, pe care se zăreau, aproape de umăr, cele două cicatrice lucioase ale vaccinului.

Prea tîrziu. Era îndrăgostit lulea.

Cînd constată că, în afară de poze cu ruși și cu japonezi, Motia mai are și pietricele de cremene albă, nuci pentru jocul

„de-a regele și prințul“, hîrtiuțe de bomboane și chiar „cartonașe“, dragostea lui atinse cele mai înalte culmi.

Ah, ce zi fericită și minunată ! Ce zi de neuitat ! Petea o să-și aducă aminte de ea toată viața.

Băiatul se interesă cum stau cerceii în urechi și fata îi arătă găurile făcute de curînd. Petea îndrăzni chiar să atingă sfîrcul urechii, trandafiriu și puțin umflat, ca o felioară de mandarină.

Pe urmă se jucară de-a „cartoanele“, dar Petea cîștigă mereu. Fata se arătă atît de întristată, încît lui i se făcu milă de ea, și nu numai că-i dădu înapoi toate cartoanele cîștigate, dar, mărinimos, i le dărui și pe ale sale. Așa, ca să-și aducă aminte ! Apoi adunară buruieni uscate și așchii și aprinseră focul în plita păpușilor. Fum ieșea cu nemiluita, dar focul nici gînd să se aprindă.

Se lăsară păgubași și începură să se joace de-a v-ați ascunselea. Ascunzîndu-se unul de altul, se vîrau prin locuri atît de depărtate, că le era și frică să stea acolo de unul singur. În schimb, ce bucurie cînd, stînd pitulat și ținîndu-te cu amîndouă mîinile de nas ca să nu pufnești, auzi cum se apropie încetișor pașii sfioși ai celuilalt.

Ce tare îți bate inima și cum îți vîjîie urechile !

Și deodată, de după colț, încet-încet, se ivește jumătate dintr-o față palidă de emoție, lungă și cu buzele strînse. Un năsuc cojit, un ochi rotund, o bărbie ascuțită, boneta cu volănaș.

Și fulgerător privirile se întîlnesc. Amîndoi sînt atît de speriați, gata-gata să leșine. Și imediat, un strigăt sfîșietor și prelung, strigătul triumfului :

— Petka ! Un-doi-trei la perete !

Amîndoi o rup la fugă cît îi țin picioarele — care ajunge mai repede la locul unde trebuie să bată.

— Un-doi-trei la perete ! Un-doi-trei la perete !...

Odată fetița s-a ascuns atît de departe, încît băiatul a căutat-o o jumătate de oră încheiată pînă cînd, în sfîrșit, i-a venit în cap să sară peste gardul de nuiele din fundul grădinii și să dea fuga pe izlaz.

Motia stătea pitită într-o groapă plină de scaieți. Era pe jumătate moartă de frică. Sprijinindu-și bărbia slăbuță de genunchii zgîriați, se uita în sus pe sub sprîncene. Sus pe cer plutea un nor ce prevestea că în curînd se va lăsa înserarea.

De jur împrejur țîrîiau greierii și treceau vacile păscînd. Totul era atît de înfricoșător.

Petea se uită în groapă. Copiii se priviră îndelung în ochi, simțind o tulburare de neînțeles, ce nu semăna de loc cu cea pricinuită de joc.

„Un-doi-trei la perete, Motka !" vru să strige băiatul, dar nu putu să scoată nici un cuvînt. Nu, ăsta nu mai era joc, era cu totul, cu totul altceva.

Motia ieși binișor din groapă și porniră tulburați spre curte, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, atingîndu-se cu umerii, dar în același timp străduindu-se să nu se țină de mînă.

Umbra norului lunecă răcoroasă peste florile de siminoc ce creșteau pe izlazul dinafara orașului.

Abia săriră gardul, că Petea își veni în fire.

— Un-doi-trei la perete ! strigă vicleanul cît îl luă gura și porni în fugă spre țintă, ca s-o întreacă pe fetița care zăbovise ca o gură-cască.

Într-un cuvînt, totul era atît de neobișnuit și de pasionant, încît Petea nu-i dădu nici o atenție lui Gavrik, care se apropie chiar în toiul jocului.

— Petka, cum îl chema pe marinarul acela ? întrebă Gavrik, îngîndurat.

— Care marinar ?

— Ăl de-a sărit de pe „Turgheniev".

— Nu știu...

— Păi mi-ai povestit că pe vapor dracul ăla mustăcios de la poliție parcă i-a zis pe nume ?

— Ei, da... A, da !... Jukov, Rodion Jukov... Lasă-ne-n pace, noi ne jucăm.

Gavrik se depărtă la fel de preocupat, iar Petea uită îndată de toate, prins în mreje de noua lui dragoste.

Curînd, mama Motiei veni să-i cheme la cină :

— Motia, invită-ți cavalerul să mănînce coleașă, că i-o fi foame.

Motia se roși ca focul, apoi se făcu palidă, și din nou, dreaptă ca un băț, rosti cu voce gîtuită :

— Băiatule, vrei să mănînci cu noi coleașă ?

Abia atunci simți Petea că-i era o foame de lup. La prînz nu pusese nimic în gură !

Ah, în viaţa lui nu mîncase o coleaşă atît de bună, groasă şi un pic afumată ! Cartofii nu erau prea fierţi şi printre ei se zăreau bucăţele mici de slănină de porc !

După cina minunată de sub dud, băieţii porniră spre casă în aerul răcoros al serii.

Împreună cu ei plecă în oraş şi Terenti. Intră pentru o clipă în casă şi se întoarse îmbrăcat într-o haină scurtă şi cu o şapcă de lustrin avînd năsturaş în creştet. În mînă ţinea un bastonaş subţire de metal, de la o umbrelă, la fel cum aveau toţi meseriaşii din Odesa cînd ieşeau la plimbare în zilele de sărbătoare.

— Terioşa, nu te duce, e tîrziu — îi zise nevasta cu glas rugător, însoţindu-l pînă la portiţă. Îl privi atît de îngrijorată şi de neliniştită, încît lui Petea, fără să-şi dea seama de ce, i se cam făcu frică. Mai bine stai acasă ! Cine ştie...

— Am treabă.

— Fă cum vrei — spuse ea, supusă.

Terenti clipi vesel din ochi :

— Las' că n-o să se-ntîmple nimic.

— Să nu treci pe lîngă Tovarnaia.

— Las' că ştiu eu.

— Drum bun !

— Cu bine !

Terenti şi băieţii porniră spre oraş. O luară însă pe alt drum decît la venire. Terenti îi duse pe nişte maidane, prin grădini de zarzavat şi pe nişte ulicioare întunecate. Acest drum se dovedi a fi mult mai scurt şi mai dosnic.

Pe la calea jumătate, Terenti se opri lîngă o căsuţă şi bătu în geam. Peste cîteva clipe se ivi faţa uscăţivă a unui om cu mustăţi căzăceşti.

— Hai noroc, Sinicikin ! spuse Terenti. Vino puţin, am noutăţi.

În stradă ieşi un bărbat înalt şi slab, cu o vestă peste cămaşa de satin. Lui Petea i se păru că seamănă cu Don Quijote, pe care-l citise nu demult. Terenti şi Sinicikin schimbară cîteva vorbe în şoaptă, după care cei trei îşi continuară drumul.

Pe neaşteptate se pomeniră în Piaţa Sennaia, binecunoscută băieţilor. Aici, Terenti îi zise lui Gavrik :

— O să trec chiar azi pe la voi.

Le făcu un semn de rămas bun şi se pierdu în mulţime.

Soarele apusese. Ici-colo, prin dughene, se aprindeau lămpile.

Petea se îngrozi : vai de el ce l-aşteaptă acasă !

Fericirea se sfîrşise. Acum venea răfuiala. Băiatul încerca să nu se gîndească la asta, dar îi era cu neputinţă.

Doamne, în ce hal arătau ghetele lui cele noi ! Şi ciorapii ! De unde-or fi apărut găurile astea mari şi rotunde de la genunchi ? Azi-dimineaţă nu erau. Cît despre mîini, ce să mai vorbim, mîini de cizmar. Pe obraji avea urme de păcură. Doamne, Doamne !

Da, cu siguranţă, acasă o să fie ceva cumplit !

Măcar de i-ar trage o bătaie ! Dar nu, n-au să-l bată. Şi tocmai de asta se temea. Or să înceapă să se văicărească, să ofteze, să spună lucruri amarnice, care-ţi sfîşie sufletul, dar care, vai, sînt atît de adevărate !

Te pomeneşti că tata o să-l apuce de umeri şi o să-l zgîlţîie zdravăn, strigînd : „Nemernicule, pe unde-ai umblat ? Vrei să mă bagi în mormînt ?“, ceea ce este de zece ori mai rău decît cea mai cumplită bătaie.

Aceste gînduri şi altele la fel de negre îl făcură pe băiat să se simtă tare abătut, mai ales că-i venea să moară de ciudă la gîndul că-şi pierduse cartoanele, dăruindu-le, orbit de pasiune, primei fetiţe care-i ieşise-n cale.

25

„M-AU FURAT !“

Se părea că nici o putere din lume nu-l va salva pe Petea de la un scandal nemaipomenit. Însă nu degeaba se născuse el cu două vîrtejuri în creştetul capului, şi nu unul cum aveau ceilalţi băieţi. Soarta îi trimise lui Petea o izbăvire neaşteptată.

La orice se putea aştepta, numai la asta nu.

Nu departe de Piaţa Sennaia, pe strada Staroportofrankovskaia, fugea poticnindu-se Pavlik. Era singur, nu-l însoţea nimeni. Pe faţa-i murdară şiroiau lacrimile ca dintr-o cîrpă

stoarsă. Limba lui mică tremura amarnic în gurița-i deschisă. Îi curgea nasul. Plîngea îngînînd într-una vocala „a“, dar pentru că fugea, în loc de un „a-a-a-a-a“ continuu, ieșea un „a“ icnit și sacadat : „a!a!a!a!a!“

— Pavlik ? ! !

Copilul îl zări pe Petea și se repezi spre el, agățîndu-se cu amîndouă mîinile de bluza-i marinărească.

— Petea ! Petea ! strigă micuțul, tremurînd și înecîndu-se de plîns. Petecika !

— Ce cauți aici, copil rău ce ești ? întrebă Petea cu asprime.

În loc să răspundă, copilul începu să sughită, neputînd să scoată o vorbă.

— Te-ntreb ce cauți aici ? Ei ? Ticălosule, pe unde-ai umblat ? Vrei să mă bagi în mormînt ? Cînd ți-oi arde una peste gură, atunci o să știi !

Petea îl apucă de umeri și începu să-l zgîlțîie, pînă cînd băiețașul începu să îngaime printre sughițuri :

— M-au.. hî-hî !... M-au fu... furat...

Și din nou se porni pe plîns.

Ce se întîmplase ?

După cum se vede, nu numai lui Petea îi trecuse prin cap fericita idee de a se plimba de unul singur, chiar a doua zi după întoarcerea acasă. La rîndul său, Pavlik visa de mult același lucru.

Desigur, el nu avea de gînd să se ducă așa departe ca Petea. Își făcuse planul să treacă pe la groapa de gunoi și, cel mult, pînă la colț, să se uite cum dau soldații onorul cu arma la intrarea Statului-Major. Dar, din nenorocire, tocmai atunci intră în curte un teatru ambulant de păpuși. Împreună cu ceilalți copii, Pavlik urmări reprezentația, care i se păru prea scurtă. Se răspîndi zvonul că în altă curte o să dureze mai mult. Însoțind teatrul de păpuși, copiii se duseră în altă curte. Însă acolo reprezentația fu și mai scurtă, sfîrșindu-se în clipa cînd Vanka — o păpușă cu un nas lung cît toate zilele, cu o pălăriuță țuguiată ca un ardei iute, și cu gîtul de lemn ca de paralitic — omora cu ciomagul un polițist. Toți știau prea bine că după asta trebuia neapărat să apară un monstru înfricoșător — ceva ce semăna cu o rață galbenă, pufoasă, și în același timp cu un crocodil — care, înșfăcîndu-l pe Vanka cu dinții de cap, îl ducea în iad.

Ei, dar tocmai scena asta n-au mai arătat-o. Poate din pricină că nu căzuseră destui bănuţi de la ferestre. Fără îndoială că în curtea următoare vor avea mai mult noroc.

Privind lacomi la papornița unde erau ascunse misterioasele păpuşi, copiii, ca vrăjiţi, treceau dintr-o curte într-alta, ţinîndu-se după femeia în rochie pestriţă, care ducea în spinare o flaşnetă, şi după bărbatul fără şapcă, ce ducea paravanul sub braţ.

Mistuit de o curiozitate fără margini, Pavlik tropăia nerăbdător pe piciorușele sale dolofane, alături de ceilalţi copii. Cu limba scoasă şi cu ochii de culoarea ciocolatei larg deschişi, băieţaşul uită totul pe lumea asta : şi pe mătuşica, şi pe tata, şi pe Kudlatka, pe care nici nu apucase să-l ducă în grajd şi să-l hrănească bine cu fîn şi cu ovăz.

Băieţelul pierduse noţiunea timpului şi se trezi doar atunci cînd băgă de seamă că se înserase şi că el mergea după flaşnetă pe o stradă cu desăvîrşire necunoscută. Ceilalţi copii rămăseseră de mult în urmă şi se împrăştiaseră care încotro. Era singur-singurel.

Femeia în rochie pestriţă şi bărbatul cu paravanul mergeau repede, grăbindu-se pesemne spre casă. Pavlik abia se putea ţine după ei. Oraşul devenea tot mai necunoscut şi mai înfricoşător. Lui Pavlik i se păru că bărbatul şi femeia îşi şoptesc ceva care nu prevestea nimic bun.

Cotind după colţ, ei se întoarseră brusc, şi Pavlik, plin de nelinişte, zări în gura femeii o ţigară. Copilul fu cuprins de groază. Fulgerător, prin minte îi trecu un gînd ce-l făcu să se cutremure. Se ştia doar că flaşnetarii ademenesc copiii mici, îi fură, le rup mîinile şi picioarele, iar pe urmă îi vînd acrobaţilor prin bîlciuri.

Vai, cum a putut să uite ? Toată lumea ştia asta, aşa cum se ştia de pildă că te puteai otrăvi cu bomboanele de la fabrica „Fraţii Krahmalnikov", sau că vînzătorii de îngheţată fac îngheţata din laptele în care s-au scăldat bolnavii.

Nu încăpea nici o îndoială ! Numai ţigăncile şi alte hoaţe de copii fumează ţigări. Acum or să-l înhaţe, or să-i astupe gura cu cîrpa şi or să-l ducă undeva în mahalaua Romanovka, unde îi vor răsuci mîinile şi picioarele şi or să facă din el un mic acrobat.

Cu un urlet năprasnic, Pavlik o rupse la fugă şi nu se opri pînă în clipa cînd, pe neaşteptate, dădu peste Petea.

După ce-i trase o chelfăneală zdravănă frăţiorului, Petea îl luă triumfător de mînă şi-l duse acasă, unde domnea o panică de nedescris. Dunia, foşnind din fusta-i de percal, cutreiera curţile vecine. Mătuşica îşi freca tîmplele cu un creion împotriva migrenei. Tata îşi îmbrăcase pardesiul, cu gînd să se ducă la circumscripţia de poliţie să anunţe dispariţia copiilor.

Văzîndu-l pe Pavlik viu şi nevătămat, mătuşa se repezi spre el, neştiind ce să facă : să plîngă ori să rîdă. Începu să plîngă şi să rîdă în acelaşi timp ; apoi îi arse fugarului o palmă, pe urmă îi sărută mutrişoara plînsă şi-i mai arse una. Abia după aceea se întoarse ameninţătoare spre Petea :

— Şi tu, amice ?

— Şi tu pe unde mi-ai umblat, tîlharule ? strigă tata, apucîndu-l de umeri.

— L-am căutat pe Pavlik — răspunse Petea, modest. Am colindat tot oraşul ca să-l găsesc. Ar trebui să-mi mulţumiţi. Dacă n-aş fi fost eu, de mult l-ar fi furat.

Şi Petea începu pe loc să povestească cum a alergat după flaşnetar, cum flaşnetarul fugea de el intrînd prin tot felul de curţi cu două ieşiri, dar cum pînă la urmă tot l-a ajuns, l-a înhăţat de guler şi a chemat sergentul. Atunci flaşnetarul s-a speriat, i-a dat drumul lui Pavlik şi a luat-o la sănătoasa.

— Altfel, l-aş fi dus la poliţie. Pe sfînta cruce !...

Împotriva tuturor aşteptărilor, povestea lui Petea nu stîrni de loc entuziasmul ascultătorilor. Ba tata chiar se strîmbă cu dezgust, spunînd : „Nu ţi-e ruşine să îndrugi atîtea minciuni ?... Ţi-e şi lehamite s-asculţi !“ Totuşi n-aveai încotro : Petea şi nimeni altul îl adusese acasă pe Pavlik, care dispăruse fără urmă. Mulţumită acestui fapt, Petea ieşi cu faţa curată, scăpînd de un mare scandal.

Nu degeaba era el norocos, cu două vîrtejuri în creştetul capului !

... Între timp, Gavrik ajunsese acasă, unde-i găsise pe bunic şi pe marinar foarte neliniştiţi. Află că puţin mai înainte venise o comisie, chipurile, de la primărie, ca să controleze permisul de pescuit. Hîrtiile erau în regulă.

— Dar ăsta care zace, cine e ? întrebă deodată domnul cu servietă, zărindu-l pe marinar.

Bunicul se cam pierdu cu firea.

— E bolnav ? Dacă-i bolnav, de ce nu-l duci la spital ?

— Nu — zise bunicul, manifestînd o veselie nepăsătoare. Nu-i bolnav, e doar beat.

— A, beat ! E fiu-tău ?

— Nu.

— Străin ?

— V-am spus, înălţimea voastră, e beat !

— Bine, bine, înţeleg eu că-i beat, da' cum de-a ajuns la tine ?

— Cum adică ? mormăi bunicul, ca şi cînd ar fi fost un bătrîn cam ramolit. Ei, e beat şi gata ! Ce mai tura-vura... Zăcea în buruieni şi-atît !...

Domnul se uită cu atenţie la marinar :

— Cum naiba ? Zăcea în buruieni numai în izmene ?

— Iac-aşa zăcea...

— Hei, tu, ia suflă ! strigă domnul, aplecîndu-se asupra marinarului.

Jukov se prefăcu a nu auzi nimic şi se întoarse cu faţa la perete, acoperindu-şi capul cu perna.

— Beat, dar nu miroase a vin — rosti domnul şi, uitîndu-se cu asprime la bunicul, adăugă : Bagă de seamă !

Acestea fiind zise, comisia plecase.

Lui Gavrik nu-i plăcură de loc cele auzite.

Trecînd pe lîngă restaurant, îl zărise acolo pe subcomisarul de poliţie, acel subcomisar periculos pe care pescarii din partea locului îl numeau „îngerul nostru păzitor". Bea bere şi îşi punea halba pe un carton rotund care purta inscripţia „Bere Sanzenbacher". Dar mai mult se uita la ceas decît bea.

... Marinarul se simţea mult mai bine. Îi trecuse accesul de friguri şi nu mai avea temperatură. Stătea în pat, frecîndu-şi obrajii ţepoşi, şi spunea :

— Trebuie să m-ascund numaidecît.

— Unde vrei să te duci fără pantaloni ? zise bunicul, mîhnit. Pînă nu se întunecă, ai să stai în casă. Asta-i ! Gavrik, ţi-e foame ?

— Am mîncat la Terenti.

Bunicul ridică din sprîncene. Aşa stau treburile ! Va să zică nepoţelul reuşise să treacă pe la Terenti. Dibaci băiat !

— Ce se-aude pe-acolo ?

— O să vină azi pe la noi.

Bătrînul își țuguie buzele și ridică și mai și din sprîncene, minunîndu-se de istețimea nepotului: toate le pricepe mai bine ca un om mare. Și-i grozav de isteț! Tiii, da' ce isteț!

Într-adevăr, deși avea doar nouă ani și jumătate, în multe împrejurări Gavrik se descurca mai bine decît mulți oameni vîrstnici. Și nu-i de mirare. Băiatul trăise de mic printre pescari, iar pescarii din Odesa se deosebeau prea puțin de marinari, de fochiști și de docheri, adică de populația cea mai săracă și mai iubitoare de libertate a orașului.

Toți acești oameni înduraseră multe năpaste în viața lor, le simțiseră pe propria lor piele, fie că era vorba de cei mari sau de cei mici. Ba poate copiilor le era și mai greu decît celor vîrstnici.

Era în anul 1905, anul primei revoluții ruse.

Toți săracii, toți oropsiții, toți cei lipsiți de drepturi s-au ridicat la luptă împotriva țarismului. Printre ei, pescarii nu ocupau ultimul loc. Și lupta se arăta a fi cumplită, pe viață și pe moarte. Ea te învăța să fii șiret, prudent, ager la minte și curajos.

Toate aceste calități, încetul cu încetul, creșteau și se dezvoltau în micul pescar.

Fratele lui Gavrik, Terenti, fusese și el la început pescar. Dar mai apoi se însurase și se dusese să muncească la atelierele de vagoane. Gavrik observase o mulțime de lucruri și, ca atare, își dăduse seama că frate-său avea legături cu ceea ce se numea pe vremea aceea, în taină și cu tîlc, „mișcarea".

Ducîndu-se pe la Terenti în Blijnie Melniți, Gavrik îl auzise adesea pe frățîne-său rostind cuvinte ca acestea: „comitet", „fracțiune", „întîlnire conspirativă"... Și cu toate că nu știa ce înseamnă, totuși simțea că ele sînt legate de alte cuvinte cunoscute de toată lumea: „grevă", „poliție secretă", „manifest".

Cel mai bine știa Gavrik ce sînt manifestele, acele foi de hîrtie proastă, tipărite cu litere mărunte și cenușii. Odată, la rugămintea lui Terenti, Gavrik le-a împrăștiat noaptea pe țărm, punîndu-le, fără să-l vadă nimeni, în bărcile pescarilor.

Cu acel prilej Terenti îi spusese:

— Și dacă te vede cineva, aruncă-le în apă și șterge-o. Iar dacă te prind, să zici că le-ai găsit în buruieni.

Dar totul se isprăvise cu bine.

Iată de ce Gavrik se hotărîse să povestească mai întîi lui frate-său Terenti istoria cu marinarul. Băiatul știa că Terenti va aranja totul. Însă își dădea și el seama că Terenti trebuie să se mai sfătuiască cu cineva, să se mai ducă pe undeva, poate chiar la „comitetul" acela.

Înseamnă că deocamdată trebuie să aștepte. Dar așteptarea devenea din ce în ce mai primejdioasă.

Marinarul întredeschise ușa de cîteva ori și se uită afară cu multă băgare de seamă. Deși jur împrejur coborîse înserarea, totuși nu se întunecase de-a binelea. Pe țărm mai era destulă lume și dinspre mare se auzeau cîntecele celor ce se plimbau cu barca, așa că nu putea ieși fără să atragă atenția asupra sa.

Marinarul se așeză din nou pe pat și, fără să se mai ferească de bătrîn și de Gavrik, ocărî cu glas tare :

— Canaliile !... Ticăloșii !... Of, n-o să-mi cadă ei vreodată în mînă ?... Nu știu ce-am să le fac ! Chit că oi plăti cu capul, da' le-arăt eu lor... — și bătu de cîteva ori încetișor cu pumnul lui greu pe marginea patului.

26

URMĂRIREA

Se înserase bine cînd ușa se deschise pe neașteptate și în colibă intră un om voinic, acoperind cu trupul său stelele ce se vedeau de afară. Marinarul sări în picioare.

— Stai liniștit, nene, ăsta-i Terenti al nostru — spuse Gavrik.

Marinarul se așeză, silindu-se să deslușească prin beznă chipul celui care intrase.

— Seara bună — răsună glasul lui Terenti. Cine-i pe-aici, că nu văd pe nimeni. De ce n-aprindeți lampa ? N-aveți gaz, sau ce ?

— Mai e o țîră — răspunse bunicul, tușind, și aprinse lampa.

— Noroc, bunicule! Ce mai faci? Am ieşit în oraş şi ce-mi zic: „Hai să trec puţin şi pe la neamuri". A, da' văd că mai aveţi pe cineva în casă! Bună seara!

Terenti îl cercetă repede şi cu multă luare-aminte pe marinar la lumina slabă a lămpii fără sticlă, al cărei fitil fumega vîrtos.

— Înecatul nostru — lămuri bunicul, zîmbind binevoitor.

— Am auzit.

Marinarul se uita posomorît la Terenti, neştiind ce să creadă, şi tăcea.

— Rodion Jukov? întrebă Terenti, aproape vesel.

Marinarul tresări, dar îşi păstră cumpătul. Se propti şi mai tare cu pumnii pe marginea patului şi, mijindu-şi ochii, rosti cu un zîmbet cutezător:

— Să zicem că da: Jukov. Dar dumneata cine eşti, ca să fiu obligat a-ţi răspunde? Poate că trebuie să răspund doar în faţa comitetului.

Zîmbetul dispăru de pe faţa pistruiată a lui Terenti. Niciodată Gavrik nu-l văzuse pe frate-său atît de serios.

— Consideră că eu sînt comitetul — spuse Terenti, gîndindu-se o clipă, şi se aşeză pe pat alături de marinar.

— Şi cu ce mi-o dovediţi? întrebă marinarul, încăpăţînat, respingînd tutuiala tovărăşească şi depărtîndu-se.

— Dumneata trebuie să mi-o dovedeşti mai întîi — răspunse Terenti.

— Pare-se că faptele mele sînt destul de limpezi. Şi marinarul arătă supărat cu ochii spre picioarele lui în izmene.

— Asta nu spune prea mult! Terenti se apropie de uşă, o crăpă puţin şi zise încetişor: Ilia Borisovici, intră o clipă.

Buruienile foşniră şi în căsuţă intră un tînăr pirpiriu. Şnurul negru al pince-nez-ului era petrecut după ureche. De sub vestonu-i vechi se vedea cămaşa rusească de satin negru, încinsă cu o curea. Pe cap, peste păru-i bogat, purta o şapcă studenţească turtită.

Marinarului i se păru că îl mai văzuse undeva pe acest „student".

Tînărul se trase deoparte, îşi potrivi pince-nez-ul şi-l privi pe marinar cu un singur ochi.

— Ei? întrebă Terenti.

— L-am văzut pe tovarăşul în dimineaţa de cincisprezece iunie pe digul Platonovski, stînd de veghe lîngă trupul mari-

narului Vakulinciuk, ucis mişeleşte de ofiţeri — rosti tînărul repede, pe nerăsuflate. Erai acolo, tovarăşe, nu-i aşa ?

— Aşa e !

— Vedeţi ? Nu m-am înşelat.

Atunci Terenti, fără a spune o vorbă, scoase de sub haină un pachet şi-l puse pe genunchii marinarului.

— O pereche de pantaloni, o curea, o haină... din păcate, de ghete n-am putut face rost ; deocamdată o să mergeţi aşa, pe urmă o să vă cumpăraţi, îmbrăcaţi-vă fără să mai pierdeţi o clipă, noi n-o să ne uităm — turui tînărul repede şi fără să se oprească, apoi adăugă : Mi se pare că această casă este supravegheată.

Terenti făcu semn cu ochiul spre frate-său :

— Ia vezi, Gavrik.

Băiatul pricepu numaidecît şi, încetişor, se strecură afară, în beznă. Se opri şi trase cu urechea. I se păru că în grădină trosnesc lujerii uscaţi ai cartofilor. Se aplecă, făcu vreo cîţiva paşi şi, deodată, obişnuindu-se cu întunericul, văzu limpede în mijlocul grădinii două siluete nemişcate. Băiatului i se tăie răsuflarea. Urechile începură să-i vîjîie aşa de tare, încît nu mai auzi zgomotul valurilor. Muşcîndu-şi buzele pînă la sînge, Gavrik se strecură încetişor spre spatele colibei, ca să vadă dacă nu e cineva pe potecă. Pe potecă stăteau alţi doi oameni. Unul din ei avea o tunică albă.

Gavrik se tîrî spre dîmb. Acolo aşteptau cîţiva poliţişti. Îi recunoscu îndată după tunicile albe. Coliba era împresurată.

Băiatul vru să fugă înapoi, dar deodată simţi o mînă mare, fierbinte, care-l înhăţă de gît pe la spate. Vru să se smulgă, dar i se puse piedică şi se trezi cu capul în buruieni. Fu apucat de nişte mîini puternice. Se întoarse şi, spre groaza lui se pomeni nas în nas cu mustăciosul stînd aplecat asupră-i. Îi văzu gura deschisă ce duhnea urît, bărbia lui milităroasă, aspră ca o scîndură de brad.

— Nene-e-e... — începu Gavrik să se smiorcăie cu voce piţigăiată şi prefăcută.

— Taci, canalie !... şuieră mustăciosul.

— La-a-a-să-mă !

— Stai că te-nvăţ eu minte să mai ţipi — mormăi printre dinţi mustăciosul, luîndu-l pe băiat de ureche cu degetele-i ca de fier.

Gavrik își mușcă buzele și, întorcîndu-și spre colibă fața schimonosită de durere, strigă ca din gură de șarpe :

— Fugiți !

— Taci că te omor !

Mustăciosul îi răsuci atît de sălbatic urechea, că urechea trosni. Băiatului i se păru că-i plesnește capul. O durere ascuțită parcă-i străpungea creierul. Totodată, Gavrik se simți năpădit de un val de ură și de furie, încît văzu negru înaintea ochilor.

— Fugiți ! strigă el încă o dată cît îl ținu gura, chircindu-se de durere.

Mustăciosul se prăvăli peste Gavrik, cu o mînă răsucindu-i mereu urechea, iar cu cealaltă încercînd să-i astupe gura. Dar băiatul se rostogolea pe pămînt, mușcînd mîna păroasă, nădușită și scîrboasă, și cu fața șiroind de lacrimi, urla ca un turbat :

— Fugiți ! Fugiți ! Fu-u-gi-i-iți !

Mustăciosul îl zvîrli cu furie la o parte pe băiat și se repezi spre colibă. Răsună un fluierat prelung și strident. Era semnalul pentru polițiști.

Gavrik se ridică în picioare și își dădu seama că strigătul lui fusese auzit : trei siluete — două înalte și una mai măruntică — țîșniră din colibă și, poticnindu-se, o rupseră la fugă prin grădina de zarzavat.

Două tunici albe le tăiară drumul. Fugarii vrură să se întoarcă, dar văzură că sînt înconjurați.

— Stai ! strigă din întuneric un glas necunoscut.

— Ilia Borisovici, trage ! auzi băiatul strigătul deznădăjduit al lui Terenti.

În aceeași clipă scăpărară cîteva luminițe și răsunară, unul după altul, trei focuri de revolver ca trei pocnituri de bici. După strigătele și gălăgia ce veneau dintr-acolo, Gavrik înțelese că în întuneric are loc o încăierare.

Oare or să-i prindă ? Gavrik, care de groază nici nu mai putea să judece, se aruncă înainte, ca și cum ar fi putut să le fie de vreun folos. N-apucă el să fugă zece pași, și văzu cum din învălmășeală se desprinseră cel trei siluete — două înalte și una scundă — și se repeziră spre faleză, mistuindu-se în beznă.

— Puneți mîna pe ei ! Puneți mîna pe ei !

Snopul roșu al unui foc de revolver se aprinse și se stinse fulgerător. Răsună împușcătura puternică a unui „Smith-Wes-

son" poliţienesc. Sus, pe faleză, fluierăturile poliţiştilor nu mai conteneau. Aveai impresia că tot ţărmul este împresurat.

Deznădăjduit, băiatul trăgea cu urechea la zarva urmăririi. Nu se dumerea de fel de ce Terenti o luase tocmai în direcţia aceea. Trebuie să fii nebun ca să te caţări deasupra : acolo, cu siguranţă era vreo capcană. Şi-or să-i înhaţe fără doar şi poate. Mai bine s-ar fi strecurat de-a lungul ţărmului.

Gavrik mai alergă puţin şi i se păru că vede cum cele trei siluete se caţără pe faleza abruptă, aproape verticală. Moarte sigură !

— Of, Terenti, unde vă băgaţi ! şopti băiatul cu deznădejde, muşcîndu-şi pumnii ca să nu plîngă, căci lacrimi amare îi gîdilau nasul şi i se îngrămădeau în gît.

Şi deodată, într-o clipă, băiatul înţelese de ce fugarii trebuie să se caţere pe faleză. Uitase cu desăvîrşire... Şi doar e atît de simplu ! Era vorba despre... Dar chiar atunci mustăciosul se năpusti asupra lui Gavrik, îl înşfăcă, îl tîrî înapoi, rupîndu-i cămaşa de pe el, şi, ajungînd la colibă, îi făcu vînt înăuntru. La uşă stăteau doi poliţişti. Gavrik se lovi rău cu obrazul de tocul uşii şi se prăbuşi într-un colţ peste bunicu-său, care şedea pe pămînt.

— Dacă scapă, vă crap capetele ! le strigă poliţiştilor mustăciosul şi ieşi în fugă.

Gavrik se aşeză lîngă bunicul său şi, ca şi acesta, îşi sprijini bărbia pe genunchi. Şedeau fără să scoată o vorbă, ciulind urechea la fluierăturile şi strigătele care, încetul cu încetul, se stingeau în depărtare. În cele din urmă nu se mai auzi nici un zgomot. Abia atunci îşi simţi Gavrik urechea, de care uitase. Îl durea îngrozitor. Ardea ca focul. Îi era groază să pună mîna pe ea.

— Uuh, jigodia, mi-a smuls-o din rădăcină — rosti băiatul, stăpînindu-şi anevoie lacrimile şi vrînd să pară nepăsător.

Bunicul se uită la el cu coada ochiului. Ochii lui priveau fix şi erau înspăimîntător de goi. Buzele i se mişcau încetişor. Multă vreme nu spuse nimic. Într-un tîrziu clătină din cap şi rosti cu dojană în glas :

— Unde s-a mai văzut una ca asta, domnilor ? Să rupi urechile copiilor ! Se cade una ca asta ? Oftă din greu şi începu să-şi mişte iar buzele. Deodată se aplecă neliniştit spre Gavrik, privi speriat spre uşă să vadă dacă nu ascultă cineva şi şopti : Nu se mai aude nimic, or fi fugit sau i-or fi prins ?

— S-au cățărat pe faleză — rosti băiatul repede și la fel de încet. Terenti i-a dus spre catacombe. Dacă n-o să-i împuște pe drum, or să scape cu siguranță.

Bunicul își întoarse fața spre făcătorul de minuni, închise ochii și se închină rar, cu gesturi largi, apăsînd cu putere cele trei degete strîns împreunate, pe frunte, pe piept și pe umeri. O lacrimă mică, aproape nevăzută, i se prelinse pe obraz și se pierdu printre zbîrcituri.

27

BUNICUL

Există în lume multe orașe sub care se întinde un labirint nesfîrșit de catacombe. Catacombe există la Roma, la Neapole, la Constantinopole, la Alexandria, la Paris și la Odesa.

Odinioară, cu vreo cincizeci de ani în urmă, catacombele din Odesa fuseseră cariere de piatră de unde se scotea piatra de var pentru construcții. Astăzi se întind pe sub oraș, ca o rețea încîlcită, avînd cîteva ieșiri spre periferiile lui.

Locuitorii Odesei știau, desigur, de existența catacombelor. Dar puțini erau aceia care coborîseră vreodată în adîncul lor, și mai puțini aceia care cunoșteau planul lor. Catacombele erau ca o taină a orașului, o legendă a lui.

Însă nu degeaba fusese Terenti pescar. El cunoștea țărmul ca nimeni altul și nu-i de mirare că știa toate ieșirile spre mare ale catacombelor.

Una din aceste ieșiri se afla la vreo sută de pași în spatele colibei, cam pe la mijlocul falezei. Era o crăpătură îngustă în stîncă, năpădită toată de măceși și de verigari. Un pîrîiaș mititel se prelingea din crăpătură și curgea pe faleză în jos, făcînd să tremure buruienile și plantele agățătoare.

Scăpînd de primul asalt al polițiștilor și al agenților secreți, Terenti își conduse tovarășii drept spre crăpătura cunoscută. Urmăritorii habar n-aveau de ea. Ei credeau că fugarii vor să

ajungă în oraş, strecurîndu-se printre vile. Asta le convenea de minune poliţiştilor, căci toate vilele erau împresurate. Aşa că fugarii vor cădea negreşit în capcană. De aceea, chiar după prima împuşcătură, poliţiştii primiră ordin să nu mai tragă. Dar, după ce aşteptă jos cam un sfert de oră, comisarul circumscripţiei Alexandrovskaia, care conducea personal urmărirea, îl trimise pe subcomisar să afle dacă au fost prinşi criminalii.

Subcomisarul, care apucase pe un drum uşor, mai ocolit, se întoarse după un sfert de oră, anunţînd că fugarii nu se iviseră sus pe faleză. Aşadar, nu erau nici jos, nici sus. Atunci unde dispăruseră ? Că doar nu puteai să crezi că s-au ascuns undeva, pe la mijlocul falezei, prin tufişuri, şi stau acolo aşteptînd să fie prinşi ? !

Asta însă nu-l împiedică pe comisar să ordone oamenilor săi să se caţere sus şi să scotocească tufiş cu tufiş. Înjurînd de mama focului, alunecînd într-una cu cizmele-i de lac pe iarbă şi pe ţărînă, se urcă şi el pe faleză, nemaiavînd încredere în „imbecilii ăştia". Scotociră pe întuneric toată faleza, de sus pînă jos, şi nu găsiră nimic. Parcă se întîmplase o minune ! Că doar n-or fi intrat în pămînt !

— Înălţimea voastră — răsună de sus o voce speriată. Poftiţi aici !

— Ce s-a-ntîmplat ?

— O catacombă, înălţimea voastră !

Comisarul se agăţă cu mănuşile-i albe de crengile pline de ţepi. Fu numaidecît apucat de mîini zdravene şi tras pe o mică platformă. Mustăciosul aprindea chibrit după chibrit. La lumina lor se putea desluşi în stîncă o crăpătură neagră şi îngustă năpădită de tufişuri.

Comisarul îşi dădu seama într-o clipă că totul era pierdut. Scăpase asemenea pradă ! Începu să tremure de furie, să bată din picioarele încălţate în cizme cu carîmbii înguşti, să lovească cu pumnii încoace şi-ncolo, unde nimerea, peste bot, peste nas, peste fălci, zbierînd cu glasul lui semeţ, răguşit de atîtea ţipete :

— Ce staţi, dobitocilor ? ! Înainte ! Scotociţi toate catacombele ! O să vă crap capetele, o să vă sfar-r-rm în bucăţi, lua-v-ar mama dracului ! Să fie prinşi nemernicii ! Marş !

Însă ştia prea bine că n-o să iasă nimic din asta. Ca să scotoceşti catacombele, îţi trebuia cel puţin două săptămîni. Şi tot degeaba ar fi fost, deoarece trecuse mai bine de o jumătate de oră, iar fugarii, nu încape îndoială, se aflau de mult în celălalt capăt al oraşului.

Cîţiva poliţişti se strecurară fără prea multă tragere de inimă în crăpătură şi, aprinzînd într-una la chibrituri, se învîrtiră pe lîngă intrare, cercetînd pereţii umezi de calcar ai coridorului subteran ce se pierdea într-o beznă ca de mormînt.

Comisarul scuipă cu năduf şi, zăngănind uşor din pinteni, o porni în jos. Se înăbuşea de furie. Îşi smulse cu atîta putere gulerul foarte scrobit al tunicii de pichet, încît îi zburară copcile. Călcînd cu paşi mari peste buruienile care trosneau, se apropie de colibă şi împinse uşa cu înverşunare. Poliţiştii, înspăimîntaţi, luară poziţia de drepţi.

Comisarul intră în odăiţă şi se înfipse zdravăn, cu picioarele depărtate unul de celălalt şi cu mîinile la spate, mişcîndu-şi nervos degetele. La cîteva clipe după el se ivi în prag mustăciosul.

— Înălţimea voastră, permiteţi să raportez — şopti el, misterios, arătînd cu ochii lui rotunzi spre bunic. Ăsta-i stăpînul casei conspirative, iar ăla e băiatul lui.

Comisarul, fără să se uite la mustăcios, întinse mîna înmănuşată spre el cu degetele răşchirate, îi dibui mutra năduşită şi-l îmbrînci cît colo cu furie şi plin de dezgust :

— Nu te-a-ntrebat nimeni, dobitocule ! Ştiu şi singur.

Pe Gavrik îl cuprinse spaima. Simţea că se va întîmpla ceva îngrozitor. Palid şi mic, cu urechea roşie şi umflată, se uita fără să clipească la ofiţerul bine legat, lat în spete, cu pantaloni largi de culoare albastră şi cu diagonala neagră de lac petrecută peste umăr.

Ofiţerul rămase în poziţia aceasta nu mai mult de un minut, dar lui Gavrik i se păru că stă aşa de un ceas încheiat. Apoi se aşeză pe marginea patului. Fără a-şi lua ochii de la bunic, îşi întinse piciorul încălţat în cizmă de lac, scoase dintr-un buzunar strîmt o tabacheră de argint cu brichetă şi îşi aprinse o ţigară galbenă.

„Fabrica lui Asmolov“ — se gîndi Gavrik.

Comisarul dădu fumul pe nări, rostind în acelaşi timp :

— Ei ? Apoi urlă deodată cît îl ţinu gura, încît celor din casă le ţiuiră urechile : Ridică-te, ticălosule, cînd te afli în faţa unui ofiţer !

Bătrînul sări iute în sus. Zgîrcindu-şi degetele picioarelor negre, desculţe, şi potrivindu-şi cămaşa pe trupul său şubrezit de ani şi nevoi, el aţinti asupra comisarului nişte ochi holbaţi şi inexpresivi, ca un soldat care ascultă orbeşte.

Gavrik vedea cum îi tremură gîtul încordat şi cum, sub bărbie, pielea uscată, cu o veche cicatrice, se adună în două cute subţiri.

— Ascunzi persoane subversive, hai ?! rosti comisarul cu o voce la auzul căreia te treceau fiorii.

— Doamne fereşte ! şopti bunicul.

— Spune, cine a fost adineauri la tine ?

— N-am de un' să ştiu.

— Aha, n-ai de unde să ştii ! Şi ofiţerul se ridică încet de pe pat. Strîngîndu-şi buzele, cu o mişcare iute şi precisă îl lovi pe bătrîn peste ureche atît de tare, încît acesta zbură izbindu-se cu tot trupul de perete.

— Spune, cine a fost ?

— Nu ştiu — răspunse bătrînul, hotărît, măcinînd din fălci.

Din nou licări pumnul în mănuşă albă. Din nările bunicului se prelingeau două şuviţe subţiri de sînge. Bătrînul închise ochii şi gemu de durere.

— De ce mă bateţi, înălţimea voastră ? întrebă bunicul încet şi în acelaşi timp ameninţător, ştergîndu-şi nasul şi arătîndu-i comisarului mîna mînjită.

— Gura ! urlă ofiţerul, pălind. O aluniţă mare, neagră şi catifelată se vedea pe faţa lui ca de ghips. Îşi privi cu dezgust mănuşa murdărită de sînge. Vorbeşte ! Cine a fost ?

— Nu ştiu...

Bătrînul reuşi la timp să-şi acopere faţa cu mîinile şi să se întoarcă spre perete. Lovitura îl nimeri în cap ; genunchii i se îndoiră şi bunicul alunecă încet la pămînt.

— Nene, nu-l bate ! E bătrîn ! ţipă deznădăjduit Gavrik, cu lacrimi în ochi, repezindu-se spre comisar.

Însă comisarul ieşi din colibă, strigînd :

— Luaţi-l pe ticălos ! Duceţi-l !

Poliţiştii se năpustiră asupra bătrînului şi-l ridicară iute, răsucindu-i mîinile la spate. Îl tîrîră afară din colibă ca pe

un sac de paie. Gavrik se aşeză jos şi, muşcîndu-şi pumnii, începu să plîngă în hohote turbate, vărsînd lacrimi amare.

Un timp rămase nemişcat, ciulind urechea sănătoasă la zgomotele şi foşnetele nopţii. Cealaltă ureche îi asurzise. Din cînd în cînd, băiatul îşi astupa dinadins urechea teafără : o linişte adîncă îl împresura din toate părţile şi frica punea stăpînire pe el, ca şi cum în liniştea aceea de mormînt l-ar fi pîndit o primejdie ce se apropia în tăcere. Atunci îşi descoperea urechea, grăbindu-se parcă să elibereze sunetele întemniţate acolo. Dar o singură ureche nu putea să deosebească întreaga lor diversitate.

Uneori se auzeau suspinele rare şi puternice ale mării. Apoi începea muzica cristalină a greierilor şi atunci înceta vuietul mării. Pe urmă, briza caldă se furişa printre buruieni, umplînd noaptea cu foşnetele lor, acoperind ţîrîitul greierilor şi murmurul mării. Alteori se auzea doar sfîrîitul lămpii în care nu mai rămăsese nici un strop de gaz.

Deodată, băiatul se simţi atît de singur, încît suflă repede în lampă şi porni în goană după bunic.

O noapte de august, minunată, pogorîse peste lume. Cerul negru şi scînteietor presăra stele deasupra băiatului, luminîndu-i fuga. Ţîrîitul greierilor se înălţa în pîrîiaşe sus de tot, pînă la Calea Laptelui.

Dar ce să facă băieţelul chinuit şi plin de obidă cu această frumuseţe nepăsătoare, care nu putea să-i dăruiască fericirea ?

Gavrik fugea cît îl ţineau picioarele.

Îl ajunse pe bunic abia în oraş, pe strada Staroportofrankovskaia, chiar lîngă secţie.

Doi poliţişti, unul stînd jos, celălalt în picioare, îl duceau pe bunic într-o birjă. Bătrînul alunecase de pe bancă şi zăcea la picioarele unuia dintre ei, de-a curmezişul trăsurii. Capul îi atîrna neputincios, lovindu-se de scăriţă. Pe faţa lui murdară de praf şi de sînge juca lumina felinarelor de pe stradă.

Gavrik se repezi spre trăsură : tocmai se oprise la poarta circumscripţiei. Poliţiştii îl tîrîră spre poartă pe bătrînul care se împleticea.

— Bunicule ! strigă băiatul.

Unul din poliţişti îl lovi uşor pe Gavrik cu teaca sabiei peste ceafă. Poarta se închise şi băiatul rămase singur.

28

MĂTUŞA CEA ÎNCĂPĂŢÎNATĂ

Sosise clipa celui mai mare triumf şi a celei mai mari fericiri a lui Petea. Nu era nici ora unu, cînd el trecuse pe la toţi cunoscuţii din imobil, arătîndu-le şapca cea nouă de licean şi istorisindu-le agitat cum dăduse examen.

La drept vorbind, nu prea avea ce să povestească. În realitate nu fusese un examen adevărat, ci doar o simplă probă de admitere care durase doar cincisprezece minute. Începuse la zece şi jumătate, iar la unsprezece şi cinci, vînzătorul de la magazinul de lîngă liceu îi înmîna băiatului, zîmbind politicos, vechea lui pălărie de pai, înfăşurată în hîrtie.

Petea nu se mai despărţi de şapca cea nouă, rămînînd cu ea pe cap pînă seara, aşa cum şi-o pusese în magazin dinaintea oglinzii.

— Ah, ce grozav am răspuns la examen! repeta Petea, înfierbîntat, mergînd pe stradă.

Se uita în toate vitrinele să se mai vadă o dată cu şapca pe cap.

— Dragul meu — îi zise mătuşa, căreia îi tremura bărbia de rîs — linişteşte-te. Asta n-a fost examen, ci doar o probă.

— Of, mătuşico! Cum poţi să vorbeşti aşa? strigă Petea în gura mare, roşindu-se de necaz şi bătînd din picior, gata să izbucnească în plîns din pricina umilinţei. Doar n-ai fost acolo ca să vezi şi mai vorbeşti! A fost un examen cît se poate de serios, iar dumneata ai stat în sala de aşteptare şi n-ai dreptul să vorbeşti aşa! Eu îţi spun că a fost e-xa-men!

— Desigur. Eu sînt o proastă, iar tu eşti deştept! N-a fost decît o probă.

— Ba a fost examen!

— Eu îi spun că-i rasă, el zice că-i tunsă. Mătuşa făcea aluzie la o veche anecdotă ucraineană despre un încăpăţînat care se luase la ceartă cu nevastă-sa: notarul avea barba tunsă sau rasă? Deşi era limpede că notarul avea barba rasă, încăpăţînatul o ţinea una şi bună că e tunsă, pînă cînd nevastă-sa, scoasă din răbdări, îi dădu un brînci în rîu. Înecîndu-se, el tot mai arăta cu mîinile deasupra capului că barba notarului e tunsă.

Însă Petea nu luă în seamă aluzia şi, cu lacrimi în ochi, repeta :

— Ba examen, ba examen !

Dar mătuşa avea inimă bună. Îi păru rău să-l lipsească pe nepotu-său de partea cea mai de preţ a triumfului său : „examen". Cît poate să valoreze un cuvînt ! Lasă băiatul să se bucure. Nu face să-l necăjească tocmai în această zi însemnată.

Şi mătuşa hotărî să-şi calce pe inimă.

— De fapt — spuse ea cu un zîmbet fin — am impresia că m-am înşelat. Pare-se că a fost un examen în toată puterea cuvîntului.

Petea se însenină la faţă :

— Oho, şi încă ce examen !

Dar în adîncul sufletului începu să-l roadă îndoiala. Totul se petrecuse cam prea uşor şi prea repede pentru un „examen".

E drept că băieţii fuseseră aranjaţi doi cîte doi şi duşi în „clasă". E drept că acolo se afla o masă lungă, acoperită cu postav albastru. E drept, de asemenea, că în jurul ei stăteau profesori severi în mundire albastre, cu ochelari pe nas şi nasturi de aur, cu decoraţii, cu manşete scrobite şi plastroane pe care le ghiceai tari ca nişte carapace albe. Printre ei se deosebea preotul, cu rasa lui de moar şi cu plete lungi ca de femeie.

Simţeai un gol la stomac, îţi tremurau picioarele, iar fruntea ţi se acoperea cu broboane reci de sudoare. Totul s-a petrecut aşa cum se pomenea din moşi-strămoşi.

Dar examenul în sine... Nu, acum Petea îşi dădea seama că nu fusese totuşi decît o probă.

De îndată ce copiii se aşezară în bănci, unul din profesori îşi vîrî nasul într-o hîrtie lungă de pe masă şi spuse, rostind frumos şi răspicat fiece cuvînt :

— Ei, acum putem începe. Alexandrov Boris, Alexandrov Nikolai, Bacei Piotr. Poftiţi aici.

Auzindu-şi numele şi prenumele răsunînd aşa de străin şi de impresionant în clasa goală, Petea se simţi ca şi cum l-ar fi lovit cineva pe nepusă masă în pîntece. Nu se aştepta ca acea clipă înfricoşătoare să sosească atît de repede.

Băiatul fu luat prin surprindere. El se roşi ca focul şi, aproape năuc de spaimă, se apropie de masă pe parchetul lunecos.

Cei trei băieţi se înşirară în faţa profesorilor. Petea nimeri dinaintea preotului.

— Hai — spuse bătrînul mătăhălos, suflecîndu-şi mîneca largă a rasei. Apoi întinse spre pieptul îngust al băiatului crucea ce-o purta pe piept, agăţată de un lanţ de argint făurit din verigi turtite şi crestate la mijloc de un şănţuleţ cum au boabele de cafea. Apropie-te, fiule. Cum te cheamă ?

— Petea.

— Piotr, drăguţule, Piotr. Petea a rămas acasă. Şi numele de familie ?

— Bacei.

— Fiul lui Vasili Petrovici, profesorul de la Şcoala de meserii ?

— Da.

Preotul se lăsă pe spătarul scaunului, în atitudinea visătoare a unui fumător. Se uită printre gene la Petea şi, cu un zîmbet pe care băiatul nu-l înţelese, spuse :

— Îl ştiu, cum să nu. Un domn cu vederi liberale. Eh !... Preotul se lăsă şi mai mult pe spate. Scaunul se legăna pe cele două picioare din spate. Ce rugăciuni ştii ? Ştii „Crezul" ?

— Îl ştiu.

— Spune-l.

Petea îşi umplu plămînii cu aer şi se porni să turuie fără nici un semn de punctuaţie, vrînd să dea gata toată rugăciunea dintr-o singură răsuflare :

— Cred într-unul Dumnezeu, tatăl a-tot-ţiitorul, făcătorul cerului şi al pămîntului, văzutelor tuturor şi nevăzutelor, şi într-unul domn Isus Cristos, fiul...

Aici i se tăie răsuflarea şi Petea se opri.

Repede, ca nu cumva preotul să creadă că a uitat, băiatul înghiţi o nouă porţie de aer, însă preotul dădu speriat din mînă :

— Ajunge, ajunge ! Destul ! Treci mai departe.

Şi băiatul trecu numaidecît în faţa profesorului de matematică.

— Pînă la cîte ştii să numeri ?

— Pînă la cîte doriţi — răspunse Petea, încurajat de triumful său la religie.

— Minunat ! Numără pînă la un milion.

Lui Petea i se păru că se scufundă într-o copcă. Fără să vrea, din gură îi ieşi un sunet, ca şi cum s-ar fi înecat. Privi

deznădăjduit în jur, căutînd ajutor. Dar toţi erau ocupaţi, iar profesorul de matematică privea într-o parte prin ochelarii săi în ale căror lentile se reflectau foarte limpede cele două ferestre mari ale clasei, verdeaţa din grădina liceului, cupolele albastre ale bisericii Panteleimon şi chiar foişorul de foc al circumscripţiei Alexandrovska, pe care atîrnau două sfere negre, ceea ce însemna că undeva izbucnise un incendiu.

— Unu, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte... — începu băiatul, cu sîrg, îndoind pe furiş degetele, zîmbind pierdut şi trist — opt, nouă, zece, unsprezece...

Profesorul privea indiferent pe fereastră.

Cînd băiatul, mîhnit, rosti „şaptezeci şi nouă", profesorul spuse :

— Destul ! Tabla înmulţirii o ştii ?

— Unu ori unu — unu, unu ori doi — doi, unu ori trei — trei — se porni el repede, cu glas răsunător, temîndu-se să nu fie întrerupt.

Dar profesorul dădu din cap :

— Ajunge !

— Mai ştiu adunarea, scăderea şi împărţirea !

— Ajunge ! Treci mai departe.

Ce-nseamnă asta ? Nici nu te lasă să deschizi gura ? Să mori de necaz, nu altceva !

Petea trecu la profesorul următor, care avea o medalie ce se întrezărea prin barba încărunţită, răsfirată pe piept.

— Citeşte de aici pînă aici.

Petea luă cu respect cartea cu coperte tari şi urmări unghia groasă şi galbenă care se oprise în dreptul titlului scris cu litere mari : „Leul şi căţelul".

— „Leul şi căţelul" — începu Petea, destul de curajos, deşi se poticni puţin din pricina emoţiei. „Leul şi căţelul. Într-o menajerie trăia un leu. Leul era foarte setos de sînge. Paznicii se temeau de el. Stăpînul menajeriei nu ştia ce să facă..."

— Ajunge !

Lui Petea îi venea să plîngă. Nici nu ajunsese la căţel şi i-a şi spus „ajunge".

— Ştii vreo poezie pe de rost ?

Petea aşteptase această clipă cu înfrigurarea unui triumf tainic. În sfîrşit, putea să se desfăşoare în toată strălucirea !

— Ştiu „Pînza", poezie de M. I. Lermontov.

— Hai spune-o.

— S-o spun cu intonație ?

— Spune-o cu intonație.

— Îndată. Petea își duse piciorul într-o parte, condiție absolut indispensabilă pentru un declamator, și își dădu mîndru capul pe spate. „Pînza“, poezie de M. I. Lermontov ! rosti el tare, un pic tărăgănat.

Pierdută-n largu-albastrei mări,
Lucește-o pînză albă-n zare !...
Ce caută-n străine țări ?
Ce-o fi lăsat acasă oare ?

Făcînd repede cu amîndouă mîinile un semn de mirare și de întrebare, continuă, grăbindu-se să spună cît mai mult pînă ce nu-l vor opri :

Se-apleacă-n vîntul ce vuiește
Catargu-mpins de-al mării joc.
Ea spre noroc nu năzuiește
Și nici nu fuge de noroc...

Petea vru să facă încă un gest, dar profesorul avu timp să-l oprească :

— Destul...

— Termin îndată, a mai rămas puțin — gemu băiatul.

Albastre-s undele sub ea...

— Destul, destul... Du-te acasă.

— Și nu mai trebuie nimic ? Mai știu „Cînd se adună astăzi“, poezie de A. S. Pușkin.

— Nu mai trebuie nimic. Poți să spui părinților că ai fost primit. Asta-i tot.

Petea era uluit. Rămase cîteva clipe în mijlocul clasei, neștiind ce trebuie să facă. I se părea de necrezut că acel eveniment teribil și misterios pentru care se pregătise cu înfrigurare toată vara trecuse așa de repede. În cele din urmă, băiatul luă stîngaci poziția de drepți pentru a saluta, se poticni și se năpusti pe ușă afară. Dar peste o clipă se întoarse zăpăcit și întrebă cu glasul tăiat de emoție :

— Pot să-mi cumpăr șapca de licean ?

— Poți, poți. Du-te.

Petea dădu năvală în sala de așteptare, unde pe un scaun aurit, sub bustul de ghips al lui Lomonosov, stătea mătușa,

cu pălăria de vară cu voal şi cu mănuşi lungi. Strigă atît de tare, încît, fără îndoială, îl auziră şi birjarii de pe stradă :

— Mătuşico ! Repede ! Mi-au spus că trebuie să mergem chiar acum să cumpărăm şapca.

29

CIRCUMSCRIPŢIA ALEXANDROVSKI

Ah, ce fericire poate fi mai mare decît aceea de a-ţi cumpăra şapcă de licean ! Mai întîi au probat-o îndelung, apoi s-au tîrguit, iar pe urmă au ales emblema — acel obiect elegant şi frumos de argint ! Era alcătuită din două crenguţe ţepoase, încrucişate, avînd între ele inscripţia „L.5.O.“, monograma Liceului nr. 5 din Odesa.

Au ales emblema cea mai mare şi cea mai ieftină, de cincisprezece copeici.

Vînzătorul făcu două găuri în bordura tare a şepcii albastre de postav gros şi înfipse acolo emblema, îndoind pe dinăuntru cele două picioruşe de alamă.

Acasă, şapca cu emblemă stîrni entuziasmul tuturor. Toţi voiau s-o atingă, s-o pipăie. Dar Petea nu-i lăsă. De admirat, poftim, admiraţi-o cît doriţi, dar nu puneţi mîna pe ea !

Tata, Dunia, Pavlik întrebau care mai de care : „Cît costă ?“, ca şi cum ăsta ar fi fost lucrul cel mai important.

Petea le răspundea la toţi cu înflăcărare :

— O rublă patruzeci şi cinci, şapca, şi cincisprezece copeici, emblema. Da' ce, parcă asta-i important ? Să mă fi văzut cum am dat examenul, atunci să vorbiţi !

Pavlik se uita la şapcă pe sub sprîncene, cu invidie, şi fornăia, gata dintr-o clipă-n alta să se pună pe plîns.

Petea dădu fuga jos, în prăvălie, să-i arate şapca lui Niusea Kogan. Niusea plecase iar în vizită la rude pe malul limanului. Of, ce păcat ! În schimb, tatăl lui Niusea, bătrînul Kogan, prăvăliaşul, poreclit „Boris şobolanul“ se interesă mult de şapcă. Punîndu-şi ochelarii, el cercetă şapca pe toate păr-

ţile, plescăi admirativ din limbă şi, în cele din urmă, puse întrebarea :

— Cît costă ?

După ce trecu pe la toţi cunoscuţii din casă, Petea dădu fuga pe cîmp să arate şi soldaţilor şapca. Şi soldaţii îl întrebară cît costă. Ah, nu mai avea cui s-o arate şi nu se scursese nici jumătate din zi !

Petea era disperat.

Deodată îl zări pe Gavrik, care mergea pe lîngă gardul maternităţii. Petea se repezi spre prietenul său, umplînd văzduhul cu strigăte şi fluturîndu-şi şapca deasupra capului.

Doamne, dar ce s-a întîmplat cu Gavrik ? În ochii lui mici, înconjuraţi de cearcăne negre, lucea o ură mocnită. Avea faţa palidă şi nespălată, iar cămaşa îi era ruptă. O ureche vînătă şi umflată îţi sărea imediat în ochi şi te treceau fiorii văzînd-o în ce hal arăta.

„Ah, ce grozav am răspuns la examen !" vru să strige Petea, dar cuvintele i se opriră în gît. Şopti înspăimîntat :

— Vai ! Cu cine te-ai bătut ? Cine te-a pocit aşa ?

Gavrik zîmbi posomorît şi lăsă ochii în jos.

— Ia arată-mi — zise el în loc de răspuns şi întinse mîna spre şapcă. Cît costă ?

Deşi nu putea îndura să-şi vadă şapca în mîini străine, totuşi Petea, cu strîngere de inimă, îl lăsă pe Gavrik să pună mîna pe nepreţuita lui comoară :

— Ai grijă, să n-o strici !

— N-avea grijă.

Băieţii se aşezară sub un tufiş, lîngă groapa de gunoaie, şi se apucară să răsucească şapca pe toate părţile. Gavrik descoperi o mulţime de amănunte şi de taine care-i scăpaseră lui Petea. Mai întîi constată că se poate scoate cercul de oţel subţire, care ţinea întins fundul şepcii. Cercul acesta era lipit cu hîrtie pătată de rugină şi, scos din şapcă, reprezenta o valoare în sine. Nu era greu să-l tai în bucăţele şi să le pui pe şine, sub roţile trenului... Oare ce s-ar întîmpla cu ele ?!

În al doilea rînd, observară căptuşeala neagră, cu inscripţia aurie : „Fraţii Guralnik". Dacă o desfăceai puţin, puteai ascunde sub ea tot felul de mărunţişuri, şi nimeni n-ar fi bănuit că le-ai ascuns acolo.

În al treilea rînd, cozorocul de piele lăcuită putea fi şi mai strălucitor dacă-l frecai bine cu nişte păstăi verzi din arborele „de lac", cum îl numeau copiii.

Cît priveşte emblema, trebuia neapărat îndoită, aşa cum cerea moda, iar ramurile un pic retezate.

Băieţii se apucară numaidecît de treabă şi lucrară cu rîvnă. Nu se opriră pînă nu stoarseră din şapcă, picătură cu picătură, toate plăcerile pe care le putea oferi.

Asta îl mai distră puţin pe Gavrik. Dar cînd şapca îşi pierdu orice aspect şi se plictisiră de ea, Gavrik se posomorî din nou.

— Ascultă, Petka, adu-mi o bucată de pîine şi două bucăţi de zahăr — spuse el deodată, cu o grosolănie prefăcută. Să le duc bunicului.

— Unde ?

— La poliţie.

Petea îşi privi prietenul cu ochii larg deschişi, fără să priceapă nimic.

Gavrik zîmbi încruntat şi scuipă între picioare.

— Ei, ce te uiţi aşa ? N-ai înţeles, sau ce naiba ? Eşti mic ? Pe bunicul l-au luat aseară la poliţie. Trebuie să-i duc de mîncare.

Petea tot nu pricepea nimic. El auzise că la poliţie sînt duşi beţivii, scandalagii, hoţii şi vagabonzii. Dar bunicul lui Gavrik ? Asta nu-i intra în cap. Petea îl cunoştea foarte bine pe bunic. Fusese doar de atîtea ori pe ţărm în vizită la Gavrik. De cîte ori nu-i luase bunicul, pe el şi pe Gavrik, în larg, la pescuit guvizi ! De cîte ori nu-l tratase cu ceaiul său special, parfumat şi mirosind puţin a fum, cerîndu-şi veşnic scuze că „n-avea zahăr" ! De cîte ori nu-i arătase lui Petea cum se pune plumbul şi cum trebuie legată sfoara la undiţă !... Şi cîte zicători ucrainene, foarte hazlii, ştia el pentru orice împrejurare din viaţă ! Şi ce de povestiri din timpul campaniei din Turcia ! Şi cîte anecdote soldăţeşti ştia !

Uneori, stînd turceşte şi cîrpind plasa cu un ac special de lemn, începea să povestească, să tot povestească. Te durea burta de atîta rîs. Ba isprava cu soldatul care-şi pusese toporul la fiert, ba cu subofiţerul de artilerie care ajunsese în rai, ba cu ordonanţa care straşnic îl mai păcălise pe ofiţerul beat...

În viaţa lui, Petea nu întîlnise un om atît de politicos şi de ospitalier. Povestea orice cu plăcere, dar asculta bucuros şi pe alţii, arătînd mult interes. Uneori, Petea, istorisind cîte ceva, se aprindea aşa de tare, încît începea să dea din mîini şi să toarne la gogoşi de-ngheţau apele. Iar bunicul sta şi-l asculta, încuviinţînd grav :

— Păi sigur că da, nu-i de mirare. Se poate întîmpla una ca asta.

Şi omul acesta a fost luat la poliţie ! De necrezut !

— Da' de ce ? De ce ?...

— De-aia ! Gavrik oftă adînc, ca un om mare, şi după cîteva clipe de tăcere, sprijinindu-se cu umărul de prietenul său, şopti : Ascultă...

Şi-i povesti lui Petea ce se petrecuse în noaptea aceea. Desigur, nu-i povesti totul. Nu pomeni nici un cuvînt despre marinar şi nici despre Terenti ! Din povestirea lui reieşea că în colibă intraseră trei indivizi care se ascundeau de poliţie. Restul se potrivea întocmai cu cele întîmplate.

— Atunci, jigodia aia s-a apucat să-mi sucească urechile !

— Ah, ce l-aş mai fi pocnit eu, ce ţi l-aş fi pocnit !... strigă Petea, înfierbîntat, şi ochii îi scăpărară. Vedea el pe dracu ghem !...

— Încetează — zise Gavrik, posomorît, şi apucînd de cozoroc, îi trase şapca pe ochi lui Petea de i se pleoştiră urechile. Apoi îşi urmă povestirea.

Petea îl asculta îngrozit.

— Cine să fi fost ăia ? întrebă el cînd Gavrik sfîrşi. Niscai hoţi ?

— Ei, hoţi ! Ţi-am spus doar : oameni simpli, de la comitet.

Petea nu pricepu :

— De unde ?

— Of, că greu mai eşti de cap ! Ţi-am spus o dată : de la comitet. Gavrik se dădu foarte aproape de Petka, suflîndu-i drept în gură miros de ceapă : Cei care fac grevă. De la partid. Înţelegi ?

— Păi atunci de ce l-au bătut pe bunicul şi l-au dus la poliţie ?

Gavrik zîmbi cu dispreţ :

— Of, of, of !... Eu zic una, şi tu alta pricepi ! Pentru că i-a ascuns, deşteptule ! M-ar fi luat şi pe mine, dar n-au dreptul : sînt prea mic. Ştii cîţi ani primesc cei care ascund ? Oho !... Numai că, auzi... Gavrik îşi coborî şi mai mult glasul şi şopti cît se poate de încet, uitîndu-se în jur să nu-l audă cineva : Numai că, auzi tu, el n-o să stea închis mai mult de o săptămînă. Äia or să pornească curînd prin toată Odesa şi-or să distrugă toate circumscripţiile de poliţie. Iar pe ticăloşii de poliţişti o să-i arunce pe toţi în Marea Neagră... Să n-am parte de fericire ! Pe sfînta cruce ! Gavrik scuipă din nou şi, schimbînd tonul, spuse preocupat : Ce zici, mi-aduci ?

Petea dădu fuga acasă şi în două minute se întoarse cu şase bucăţi de zahăr în buzunar şi cu o jumătate de pîine albă, ascunsă în sîn.

— E de ajuns — spuse Gavrik, numărînd bucăţile şi cîntărind pîinea în palmă. Vii cu mine la poliţie ?

Secţia de poliţie nu era prea departe, însă Petea n-avea voie să se ducă acolo. Şi parcă înadins, tocmai acum îi veni un chef grozav să meargă la poliţie. În sufletul lui începu iarăşi o luptă cumplită cu conştiinţa, luptă ce ţinu tot drumul pînă la secţie. Cînd totuşi conştiinţa învinse, în sfîrşit, era prea tîrziu : băieţii ajunseseră la poliţie.

În prezenţa lui Gavrik, toate noţiunile şi toate lucrurile îşi pierdeau înfăţişarea şi sensul obişnuit, dezvăluindu-şi o mulţime de calităţi noi, pînă atunci neştiute de Petea. Blijnie Melniţî, din întristatul sălaş al văduvelor şi orfanilor, se transformase într-o mahala muncitorească, cu stînjeni albaştri în grădiniţe, poliţistul devenea diavol, iar în şapcă descopereai un cerc de oţel, ceea ce nici prin cap nu ţi-ar fi trecut.

Şi acum, secţia de poliţie !

Ce fusese ea pînă acum în închipuirea lui Petea ? O clădire solidă la colţul străzii Richelieu cu Novorîbnaia, peste drum de biserica Panteleimon. De cîte ori n-a trecut Petea pe lîngă ea călătorind în tramvaiul cu cai !

Lucrul cel mai de seamă al acestei clădiri era foişorul de foc, pătrat şi cu un pompier mic în vîrf. Zi şi noapte, un om în cojoc de oaie se plimba pe balconaşul din jurul catargului, scrutînd oraşul în tuspatru zările. Acest catarg îi amintea lui Petea de o balanţă sau de un trapez. De el atîrnau veşnic cîteva sfere negre, rău prevestitoare. Numărul lor arăta în ce

parte a orașului izbucnise vreun incendiu. Orașul era atît de mare, încît întotdeauna lua foc undeva.

Jos, lîngă turn, se afla garajul postului de pompieri din Odesa, avînd un șir de porți mari din fier forjat. Uneori, de aici, în sunetele sfîșietoare ale sirenelor, țîșneau deodată cîte patru cai rotați vijelioși, cu coamele și cozile albe fluturînd în vînt.

Convoiul roșu al pompierilor, înfricoșător și, în același timp, semănînd cu o jucărie, trecea pe stradă însoțit de sunetul neîntrerupt al clopotului de alarmă și lăsînd în urmă limbi roșietice de flăcări ce se desprindeau din torțe. Focul se oglindea în căștile de alamă. Năluca nenorocirii plutea deasupra orașului nepăsător. În afară de aceasta Petea nu găsea nimic deosebit în înfățișarea secției de poliție.

Dar fu de ajuns ca prietenul său Gavrik să se apropie de clădire, și ea se transformă, ca și cum ar fi atins-o cineva cu o baghetă magică, într-o ulicioară îngustă unde dădeau ferestrele zăbrelite ale închisorii.

Secția se dovedi a fi o închisoare.

— Rămîi aici — zise Gavrik.

El traversă în fugă strada stropită de curînd și se furișă nevăzut pe lîngă polițistul de la poartă. După cît se părea, și aici Gavrik era ca la el acasă.

Petea rămase singur, amestecîndu-se printre oamenii adunați în fața porții. Erau rudele. Vorbeau din stradă cu arestații. Băiatul n-ar fi crezut niciodată că la poliție pot să fie „închiși" atîția oameni. Erau mai bine de-o sută. Unii stăteau aplecați peste pervazul ferestrei deschise, ținîndu-se de zăbrele, alții priveau din spatele lor, făcînd semne cu mîinile, în vreme ce alții săreau în sus, vrînd să se uite în stradă peste capetele celorlalți.

Spre uimirea lui Petea, printre ei nu erau nici hoți, nici bețivi, nici vagabonzi. Dimpotrivă, erau oameni ca toți oamenii, oameni simpli și cumsecade, așa cum întîlnești în fiecare zi pe la gară, în Lanjeron, în parcul Alexandrovski, în tramvai... Ba erau chiar și cîțiva studenți. Unul atrăgea atenția prin mantaua sa caucaziană pusă pe umeri, peste tunica albă cu nasturi aurii. Ducîndu-și palmele pîlnie la gură, striga cuiva din mulțimea de la poartă cu glas gros, asurzitor :

— Transmiteţi, vă rog, la Cercul nostru studenţesc, că azi-noapte tovarăşii Lordkipanidze, Krasikov şi Burevoi au fost ridicaţi din celulă cu lucruri cu tot. Repet : Lordkipanidze, Krasikov şi Burevoi ! Azi-noapte ! Organizaţi un protest general ! Salutări tovarăşilor !

Un om în haină şi cămaşă rusească, cu gulerul descheiat, semănînd întrucîtva cu Terenti, striga de la altă fereastră :

— Să se ducă Serioja la birou şi să ia leafa mea !

Răsunau voci din toate părţile care se întrerupeau una pe alta :

— Să n-aveţi încredere în Afanasiev ! Auzi ? Să nu vă-ncredeţi în Afanasiev !

— Kolka e la închisoarea Bulvarnaia !

— La Pavel Ivanîci, în ladă, după dulap !

— Cel mai tîrziu miercuri !

Strigau şi rudele, ridicînd deasupra capetelor copiii şi coşuleţele cu de-ale gurii. O femeie ţinea în braţe o fetiţă cu cercei în urechi, la fel ca ai Motiei, şi striga :

— Să nu-ţi faci griji pentru noi ! O să ne-ajute oamenii ! Avem ce mînca. Uite ce voinică e Verocika noastră !

Din cînd în cînd se apropia de mulţime poliţistul de la poartă, ţinîndu-şi amîndouă mîinile pe teaca sabiei :

— Domnilor, sînteţi rugaţi cu frumosul să nu vă opriţi în faţa ferestrelor şi să nu vorbiţi cu deţinuţii.

Însă numaidecît, de la ferestre răsunau fluierături asurzitoare, urlete şi înjurături cumplite. Spre poliţist începeau să zboare coji de pepene, coceni de porumb, castraveţi.

— Diavole !

— Curcanule !

— Mai bine te-ai duce să te baţi cu japonezii !

Şi poliţistul, cu sabia la subsuoară, se întorcea spre poartă, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

Nu, cu siguranţă, pe lume nu mergeau toate chiar aşa de bine cum se părea la prima vedere.

Gavrik se întoarse posomorît şi furios.

— Ei, l-ai văzut pe bunicul ?

Gavrik nu răspunse. Băieţii o porniră înapoi. Lîngă gară, Gavrik se opri.

— Îl bat în fiecare zi — spuse el cu glas surd, ştergîndu-şi obrajii cu mîneca ruptă. Cu bine !

— Un' te duci ?

— La Blijnie Melniţî.

Petea porni spre casă peste Cîmpul Kulikovo. Vîntul stîrnea nori de praf uscat, înecăcios. Băiatul era atît de trist, încît nici tubul de cartuş pe care-l găsise pe drum nu reuşi să-l bucure.

30

ÎN CLASA PREGĂTITOARE

Venise toamna.

Petea mergea la liceu. Îmbrăcîndu-şi uniforma, băiatul înalt şi ars de soare, cu picioare lungi în ciorapi de bumbac, devenise un şcolar ca toţi şcolarii din clasa pregătitoare, tuns chilug şi cu urechile clăpăuge, sau cum se spunea în limba liceenilor, un „boboc".

Pantalonii lungi de postav şi vestonaşul, cumpărate cu treizeci şi şase de ruble de la magazinul de confecţii al lui Landesman, atîrnau pe el ca un sac şi-l stinghereau. Gulerul aspru îi freca pielea gingaşă a gîtului, deprins cu croiala liberă a bluzei marinăreşti. Chiar şi centura, o adevărată centură de licean, cu pafta de alpaca, la care Petea, după şapcă, visase zi şi noapte, nu-i îndreptăţea aşteptările. Tot timpul se ridica spre subsuori, paftaua aluneca într-o parte, iar capătul liber al curelei atîrna ca o limbă scoasă. Cum nu-i dădea acea înfăţişare bărbătească, lucru pe care Petea contase foarte mult, centura se dovedi a fi doar un izvor nesecat de griji umilitoare, ce stîrneau glumele nepotrivite ale celor vîrstnici.

În schimb, ce surpriză şi cîtă bucurie i-a pricinuit băiatului cumpărarea cărţilor, caietelor şi rechizitelor şcolare ! Cît de mult se deosebea librăria liniştită şi gravă, de celelalte magazine uşuratice, ticsite cu tot felul de fleacuri absurde, din strada Richelieu sau din Pasaj, pe care Petea le cunoscuse pînă atunci ! Era poate mai gravă decît farmacia, în orice

caz, mai „intelectuală". Chiar numai firma ei îngustă şi modestă

CULTURA

inspira cel mai profund respect.

Într-o seară mohorîtă de toamnă Petea se dusese împreună cu tatăl său la librărie. Sălăşluia acolo o întreagă împărăţie a cotoarelor de cărţi, cufundată parcă într-un somn adînc. Totul era învăluit într-o lumină verzuie, ce se revărsa din nişte lămpi de gaz, ca la Universitate. Pe unul din pereţi atîrnau tablourile reprezentanţilor celor patru rase omeneşti : roşie, galbenă, neagră şi albă.

Primele trei capete corespundeau întocmai cu numele rasei respective. Indianul era într-adevăr roşu de tot, chinezul — galben ca lămîia, negrul — negru ca smoala. Numai cu reprezentantul rasei albe fuseseră mai indulgenţi : el nu era alb, ci de un roz gingaş, cu o barbă blondă şi cîrlionţată. Petea privea fermecat globurile albastre cu meridiane de aramă, hărţile negre ale cerului înstelat, planşele de anatomie, viu colorate şi frumoase, dar totodată înfiorătoare.

Părea că toată înţelepciunea universului, concentrată în acest magazin, pătrunde în fiinţa cumpărătorului.

În orice caz, întorcîndu-se acasă în tramvaiul cu cai, Petea se simţea neobişnuit de învăţat. Şi, de altfel, în librărie nu stătuseră mai mult de zece minute, cît timp cumpăraseră patru cărţi, dintre care cea mai groasă costase patruzeci şi două de copeici. Apoi mai cumpăraseră un minunat ghiozdan din piele de viţel, cu părul pe dinafară, şi un coşuleţ pentru gustarea de dimineaţă. Pe urmă aleseseră cel mai frumos penar, cu o poză pictată pe capacul lăcuit. Capacul luneca anevoie, scoţînd un scîrţîit strident. Cu destulă osteneală şi cu pricepere, Petea umplu toate despărţiturile penarului cu obiectele destinate fiecărui compartiment, avînd grijă să nu rămînă nici unul gol.

Puse mai întîi tot felul de peniţe : albastre cu trei găurele, „Redis", „numărul optzeci şi şase", „Puşkin" — cu capul cîrlionţat al celebrului scriitor — şi multe altele.

Apoi aşeză guma cu elefant pe ea, sticluţa cu clei, o estompă, două creioane — unul pentru scris, altul pentru desen — un briceag micuţ cu plăsele de sidef, un toc scump de

douăzeci de copeici şi o mulţime de etichete multicolore, piuneze şi ace cu gămălie.

Şi toate acestea, noi-nouţe, lăcuite şi răspîndind mirosuri îmbătătoare, erau uneltele mici şi elegante ale sîrguinţei !

Toată seara Petea îşi înveli cărţile şi caietele cu hîrtie albastră specială, lipindu-le bine cu etichete. La colţul sugativelor lipi cu poze decupate — buchete de flori şi îngeraşi lăcuiţi — panglicile de mătase.

Toate caietele erau frumos iscălite :

CAIET
al elevului
BACEI PIOTR
clasa pregătitoare de la L.5.O.

Petea aştepta cu nerăbdare sosirea dimineţii. Afară era încă întuneric, iar în casă mai ardea lampa, cînd băiatul fugi la şcoală, echipat din cap pînă-n picioare ca la război.

De azi înainte nici o ştiinţă din lume n-o să-i poată rezista lui Petea ! Trei săptămîni, acasă şi la liceu, cu o răbdare nemaipomenită, băiatul se ocupă de îmbunătăţirea gospodăriei sale ştiinţifice. Lipea într-una la poze, învelea din nou cărţile, schimba ordinea peniţelor în penar, rînduindu-le cît mai frumos, mai desăvîrşit.

Iar cînd mătuşa îi spunea uneori :

— Mai bine ţi-ai învăţa lecţiile...

Petea gemea disperat :

— Vai, mătuşico, ce tot vorbeşti prostii ? Cum pot să-mi învăţ lecţiile, dacă n-am încă nimic pregătit ?

Pe scurt, totul mergea de minune. Un singur lucru îi strica bucuria învăţatului : nu-l scoseseră încă niciodată la tablă să-l asculte şi n-avea nici o notă în carnetul său de elev. Aproape toţi băieţii din clasă aveau note, numai Petea n-avea. În fiecare sîmbătă se întorcea trist, fără nici o notă în carnetul său, frumos învelit în hîrtie roz, împodobit cu stele aurii şi argintii, cu medalii şi cîteva semne de carte multicolore. Dar iată că într-o sîmbătă, fără să se dezbrace, Petea dădu năvală în sufragerie, radios, emoţionat şi roşu de fericire. Flutura deasupra capului carnetul său elegant, strigînd de răsuna toată casa :

— Mătuşico, Pavka, Dunia, veniţi repede încoace ! Uitaţi-vă, mi-au pus note ! Ah, ce păcat că tata e la şcoală !

Şi, aruncînd maiestuos carnetul pe masă, băiatul se dădu la o parte, mîndru şi modest, ca şi cum n-ar fi vrut să împiedice contemplarea notelor sale.

— Ia să vedem ! Ia să vedem ! exclamă mătuşa, intrînd în fugă cu un tipar de croit în mînă. Ia să-ţi vedem notele. Luă de pe masă carnetul, azvîrlindu-şi repede ochii peste note : Religia — doi, limba rusă — doi, aritmetica — doi, purtarea — trei şi sîrguinţa — trei.. — citi uimită mătuşa, clătinînd din cap cu dojană. Nu-nţeleg de ce te bucuri atîta ? Ai o grămadă de doiuri.

Petea bătu din picior cu năduf.

— Ştiam eu ! strigă el, cît pe-aci să plîngă de ciudă. Cum de nu înţelegi, mătuşico ? Important e că sînt **note**. Înţelegi, **no-te** ! Dar dumneata nu vrei să pricepi asta... Aşa faci întotdeauna...

Şi, apucînd supărat faimosul său carnet, Petea se repezi în curte, să-l arate băieţilor.

Astfel s-a încheiat prima perioadă sărbătorească a învăţăturii lui Petea. După ea veniră zile aspre şi plictisitoare de toceală.

...Gavrik nu se mai arătase de loc, iar Petea aproape că uitase de el, absorbit în întregime de şcoală. Un timp, şi Gavrik uitase de existenţa lui Petea. Acum stătea la Terenti în Blijnie Melniţî.

Bunicului tot nu-i dăduseră drumul. Îl duceau de la secţia Alexandrovski la poliţia secretă, unde-l transportau deseori noaptea cu trăsura. Pesemne că bătrînul ştia să-şi ţină gura, deoarece, deocamdată, de Terenti nu se atinseseră.

În ce-l priveşte pe marinar, Gavrik nu prea ştia ce se întîmplase cu el. Nu socotea necesar să-l întrebe pe Terenti. De altfel, după unele semne, bănuia că marinarul e în siguranţă şi că se află undeva prin apropiere.

Oare nu se aflau în Blijnie Melniţî destule cocioabe, unghere şi ascunzişuri unde omul putea să dispară, să se facă nevăzut ? Şi nu puţini erau cei care dispăreau pentru un timp în mahalaua Blijnie Melniţî !

Nu stătea în firea lui Gavrik să-şi vîre nasul în treburile altora. El îşi avea propriile sale griji şi îi era de ajuns.

Terenti şi familia sa o duceau destul de greu. Muncitorii de la căile ferate erau aproape tot timpul în grevă. Terenti

se mai descurca, meşterind cîte ceva acasă. Însă nu prea avea cine ştie ce de lucru, şi-apoi îi luau mult timp acele treburi urgente, despre care în casă se vorbea numai prin aluzii.

Terenti parcă nici nu-şi mai aparţinea sieşi. Cîteodată veneau după el noaptea şi, fără să scoată o vorbă, se îmbrăca şi pleca, uneori pentru cîte o zi şi-o noapte.

În casă se aflau veşnic oameni cărora trebuia să le faci coleaşă şi să le fierbi apă pentru ceai. Tinda era mereu plină de noroi. În odaie plutea un fum gros de mahorcă, să-l tai cu cuţitul, nu alta.

Băiatului îi era ruşine să stea pe spinarea lui frate-său, om cu familie şi necazuri. Trebuia să se hrănească singur. Doar nu-i copil mic ! De asemenea trebuia să-i ducă şi bunicului demîncare la poliţie. Bineînţeles, fără bunicul, nici nu putea fi vorba de pescuit. Dar şi vremea se stricase, nu trecea o zi şi se stîrnea furtuna.

Gavrik se duse la ţărm, încredinţă barca unor vecini, încuie căsuţa cu lacătul şi plecă.

Acum rătăcea zile întregi prin oraş, în nişte ciubote vechi de-ale lui Terenti, căutîndu-şi hrana. Desigur, ar fi fost mult mai simplu să ceară de pomană. Dar Gavrik mai degrabă ar fi murit, decît să întindă mîna vreunui trecător. Numai gîndindu-se, şi sîngele său de pescar începea să-i clocotească în vine.

Nu ! El învăţase să-şi cîştige pîinea muncind. Pentru două copeici, căra coşurile bucătăreselor, din piaţă pînă acasă. Ajuta hamalilor în gara Odesa-Tovarnaia. Cum birjarii nu puteau să-şi părăsească trăsurile, de teama amenzii, Gavrik dădea fuga la dugheana cu băuturi şi le aducea cîte o cinzeacă de votcă.

Dacă totuşi nu găsea de lucru şi i se făcea foame, Gavrik se ducea la biserica cimitirului şi aştepta vreo înmormîntare pentru a primi în şapcă un boţ de colivă, această mîncare ce se împarte la înmormîntări, făcută din orez fiert, presărat cu zahăr pudră şi garnisită cu jeleuri liliachii.

La Odesa era obiceiul ca la înmormîntări să se împartă colivă, obicei de pe urma căruia profitau mai cu seamă cerşetorii din cimitir. Ba unii dintre ei se şi îngrăşau de atîta colivă. Dar cum nu numai cerşetorii primeau colivă, ci toţi

cei ce asistau la înmormîntare, Gavrik socotea că nu e înjositor să profite de acest obicei, atît de binevenit. Iar dacă se nimereau şi jeleuri, putea să le dăruiască nepoţilor săi, mai ales că nu-i venea să se ducă acolo cu mîna goală.

Uneori Terenti îl trimitea cu cîte un pachet la vreo adresă, pe care trebuia s-o înveţe pe dinafară şi în nici un caz s-o noteze pe vreo hîrtie. Tare îi mai plăceau lui Gavrik aceste însărcinări, care, fără îndoială, aveau legătură cu acele nenumărate treburi ale lui Terenti.

Gavrik vîra adînc în buzunar pachetul, care de cele mai multe ori conţinea niscai hîrtii, cu grijă ca să nu se vadă. El ştia că, „în caz de ceva", trebuie să zbiere sus şi tare că l-a găsit.

Dibuindu-l pe omul cu pricina, mai întîi trebuia să spună negreşit : „Bună ziua, nene ! Sofia Ivanovna îţi trimite salutări". Omul urma să-l întrebe : „Cum se simte Sofia Ivanovna ?" Şi abia după aceea puteai să-i înmînezi pachetul, nicidecum mai-nainte ! Deseori, omul, primind pachetul, îi dădea cîte zece copeici „pentru tramvai".

Ah, ce frică îi era şi totodată cît de mult îi plăcea să meargă cu astfel de misiuni !

În sfîrşit, Gavrik mai cîştiga bani jucînd „urechiuşe", un joc de curînd la modă. După el se dădeau în vînt şi cei mari, nu numai copiii. „Urechiuşele" erau nasturi de metal de la tot felul de uniforme.

În linii generale, jocul se desfăşura astfel : jucătorii puneau „urechiuşele" cu faţa în jos, apoi, pe rînd, le loveau cu un beţişor special, căznindu-se să le răstoarne cu vulturul în sus. Fiecare „urechiuşă" întoarsă astfel se socotea cîştigată.

Jocul de-a „urechiuşele" nu era nici mai greu, nici mai interesant decît alte jocuri de stradă, însă avea un farmec diavolesc : „urechiuşele" costau bani. Ele puteau fi cumpărate şi vîndute. La bursa străzii erau cotate după un curs special.

Gavrik era un strălucit jucător de „urechiuşe". El avea o lovitură puternică şi un ochi ager. În scurtă vreme dobîndi faimă de campion. Săculeţul lui era totdeauna doldora de „urechiuşe" din cele mai grozave şi mai scumpe. Cînd afacerile îi mergeau tare prost, îşi vindea o parte din rezervă. Dar să-

culeţul lui nu rămînea niciodată gol. În ziua următoare, Gavrik cîştiga şi mai multe „urechiuşe" decît vînduse în ajun.

Astfel, ceea ce pentru alţii constituia o distracţie, pentru el devenise un fel de meserie avantajoasă. Ce să-i faci, trebuie să te descurci !

31

O LADĂ PE AFET

Evenimentele se apropiau. S-ar fi zis că se apropie îngrozitor de încet. În realitate ele soseau cu iuţeala fantastică a unui tren expres.

Cît de familiar îi era lui Gavrik, locuitor al cartierului Blijnie Melniţî, acest sentiment de aşteptare a trenului ce se apropie în goană !

Trenul este încă foarte departe, nici nu se vede, nici nu se aude, dar clinchetul prelung al clopotului din gara Odesa-Tovarnaia vesteşte apropierea lui. Drumul e liber. Semaforul este deschis. Şinele strălucesc nemişcate. În jur domneşte o linişte deplină. Dar toată lumea ştie că trenul vine şi nici o forţă din lume nu-l poate opri.

La răspîntii coboară încet barierele. Copiii se grăbesc să se caţăre pe gardul din jurul gării. Stoluri de păsări speriate îşi iau zborul din copaci şi se rotesc deasupra turnului de apă. De acolo, de sus, ele desigur că şi zăresc apropierea trenului.

Din depărtare răzbate slab fluierul acarului. Şi iată că deodată, fără să-ţi dai seama, liniştea aceasta e tulburată de un zgomot imperceptibil ; dar nu, nu e un zgomot, e doar un freamăt care precedă zgomotul : tremurul uşor al şinelor, ce se transformă treptat în sunet. Şi totuşi tremurul acesta e sunet, iar sunetul e zgomot.

Acum se aude limpede : e fîşîitul rar al aburilor şi fiece răbufnire se aude mai clar, mai bine decît cea dinainte.

Şi tot nu-ţi vine să crezi că peste o clipă va trece expresul. Dar iată că pe neaşteptate se iveşte locomotiva, învăluită într-un nor de aburi. Pare că stă nemişcată în capătul unei alei străjuite de copaci verzi.

Da, fără îndoială, s-a oprit. Dar atunci de ce creşte cu atîta repeziciune, devenind din clipă-n clipă tot mai mare, şi mai mare, mereu... Însă n-ai cînd să răspunzi la această întrebare.

Zvîrlind trîmbe de aburi într-o parte şi-n alta, expresul trece împroşcîndu-te cu viforul ameţitor al roţilor, al ferestrelor, al platformelor, al arcurilor şi tampoanelor...

Rătăcind zile întregi prin oraş, Gavrik nu putea să nu simtă apropierea evenimentelor. Ele erau încă undeva pe drum, poate la jumătatea drumului dintre Odesa şi Sankt-Petersburg. Însă în liniştea aşteptării se strecura zgomotul mai mult ghicit decît auzit al unei furtuni inevitabile.

Pe străzi, sprijinindu-se în cîrje noi-nouţe, treceau răniţii cu bărbi stufoase, cu căciuli manciuriene, negre şi lăţoase, şi cu mantale aruncate pe umeri. Pe piept le strălucea Crucea Sfîntul Gheorghe.

Meşteşugarii veniţi din Rusia Centrală aduseseră zvonul despre o grevă generală. În grupurile adunate în faţa secţiilor de poliţie se vorbea despre acte de violenţă. În pîlcurile strînse în jurul Universităţii şi al Şcolii Superioare de fete se vorbea despre libertate, iar în rîndurile mulţimii adunate lîngă uzina „Henn“ se vorbea despre insurecţie armată.

Într-o zi, pe la sfîrşitul lui septembrie, în port îşi făcu intrarea un vapor mare, alb care aducea trupul generalului Kondratenko, mort la Port-Arthur. Timp de aproape un an, lada uriaşă, grea de peste şaizeci de puduri, în care se afla sicriul plumbuit, călătorise peste mări şi ţări străine, pînă ce, în sfîrşit, ajunsese în patrie. Aici, în port, lada fu aşezată pe un afet şi dusă pe largile bulevarde din Odesa la gară.

Gavrik privi procesiunea solemnă şi tristă, învăluită în lumina zgîrcită a soarelui de septembrie : anteriele mohorîte ale preoţilor, cavaleria, poliţiştii cu mănuşi albe, panglicile de doliu agăţate la felinarele de pe stradă. Ciocli, cu tricornuri negre, tivite cu fireturi de argint, duceau în vîrful bastoanelor felinarele de sticlă, sub care limbile lumînărilor de-abia se zăreau la lumina zilei.

Fanfara militară cînta neîncetat, dar foarte lent, contopindu-se cu corul mitropoliei.

Nespus de înalte, aproape stridente, dar în acelaşi timp înduioşător de armonioase, glasurile copiilor se ridicau spre cer, tremurînd pe sub bolţile salcîmilor veştejiţi. Soarele palid răzbătea prin fumul vioriu de tămîie. Şi încet-încet, afetul cu lada mare şi neagră, îngropată sub coroane şi panglici, înainta spre gară de-a lungul străzii Puşkin, printre cordoanele de soldaţi.

Cînd convoiul ajunse lîngă grădiniţa din faţa gării, pe grilajul de fier se căţără un student. Îşi flutură deasupra părului pletos şapca-i de student, a cărei panglică într-atît se decolorase, încît din albastră se făcuse aproape albă, şi strigă :

— Tovarăşi !

În mulţimea imensă a oamenilor tăcuţi, glasul lui părea slab, de-abia se auzea. Dar cuvîntul pe care îl rostise — „tovarăşi“ — sunase atît de nefiresc, atît de neobişnuit şi de provocator, încît îl auziseră toţi, şi toate capetele se întoarseră spre silueta firavă, suspendată pe gardul masiv al grădiniţei.

— Tovarăşi ! Să nu uitaţi de Port-Arthur ! Nu uitaţi de Tuşima ! Să vă amintiţi sîngeroasa zi de 9 ianuarie ! Ţarul şi zbirii săi au făcut Rusia de rîs, au adus-o în cea mai cumplită stare de ruină şi mizerie ! Dar marele popor rus trăieşte şi va trăi ! Jos autocraţia !

Poliţiştii sosiţi în grabă îl trăgeau jos. Studentul, încleştîndu-şi picioarele de grilaj şi fluturîndu-şi şapca, striga repede, înecîndu-se, vrînd cu orice preţ să sfîrşească ce avea de spus :

— Jos autocraţia ! Trăiască libertatea ! Trăiască revo...

Gavrik văzu cum îl dădură jos şi-l duseră ţinîndu-l de mîini.

Peste oraş plutea dangătul îndoliat al clopotelor. Se auzea tropotul cavaleriei. Sicriul cu trupul generalului Kondratenko fu aşezat în vagonul mortuar al trenului de Sankt-Petersburg. Pentru ultima oară răsunară acordurile fanfarei.

— Pentru onor, prezentaţi arm' !

Trenul se urni din loc.

Vagonul mortuar trecu încet prin faţa gardului de baionete aliniate, ducînd cu sine lada cea neagră, cu cruce pe

capac, pe lîngă Odesa-Tovarnaia, pe lîngă suburbile înțesate de mulțimi de oameni nemișcați, pe lîngă gările și haltele tăcute, prin întreaga Rusie, spre miazănoapte, spre Petersburg. Fantoma războiului pierdut călătorea prin Rusia o dată cu acest tren trist.

...În aceste cîteva zile, lui Petea i se păru că la ei în casă se află un mort. Umblau încet și vorbeau puțin. Pe masa de toaletă a mătușii se afla o batistă mototolită. Imediat după-masă, tata acoperea în tăcere lampa cu un abajur verde și pînă noaptea tîrziu corecta caietele. Pince-nez-ul îi cădea mereu de pe nas și de fiecare dată îl ștergea cu căptușeala hainei.

Petea se potolise. În loc de sferele și conurile date ca temă pentru acasă, desena în „caietul special de desen" lupta de la Tiurencen și crucișătorul „Retvizan" cu prora sa ascuțită, înconjurat de exploziile în formă de evantai ale minelor japoneze. Doar neobositul Pavlik îl înhăma într-una pe Kudlatka la un scaun răsturnat și, suflînd neostenit într-o trompetă de tinichea vopsită, conducea pe coridor „funerariile lui Kondratenko".

Odată, cînd se pregătea de culcare, Petea auzi în sufragerie vocea tatălui său și a mătușii.

— Nu mai e de trăit ! Nu mai e de trăit ! spunea mătușa, vorbind pe nas de parcă avea guturai.

Dar băiatul știa bine că e sănătoasă.

— Pur și simplu nu mai poți să respiri — continuă ea cu lacrimi în glas. Oare nu-ți dai seama de asta, Vasili Petrovici ? În locul lor, mie mi-ar fi rușine să mă uit în ochii oamenilor, iar ei, Doamne Dumnezeule... parcă așa ar fi firesc ! Treceam pe Bulevardul Francez și nu-mi venea să-mi cred ochilor. Ce văd ? Un echipaj de toată frumusețea, o splendoare ! Niște cai superbi, rotați, și pe capră un soldat-vizitiu cu mănuși albe. Zgomot, larmă, fast... Două cucoane purtînd pe cap basmale albe cu semnul crucii roșii, cu pelerine de catifea și gulere de samur. Pe degete, niște briliante, uite-așa de mari. Priveau prin lornioane cu ochii strălucind de beladonă și aveau sprîncenele făcute cu creionul. În fața lor, doi aghiotanți fercheși, cu săbii strălucitoare ca oglinda și cu țigările între dinții albi ca zăpada. Hohote de rîs, veselie... Și cine crezi că erau ? Doamna Kaulbars cu fiică-sa și curtezanii lor. Se duceau spre Arcadia la petrecere, în timp ce

Rusia se sfîrşeşte în sînge şi lacrimi ! Ei, ce zici ? Gîndeşte-te, uite-aşa nişte briliante ! Dă-mi voie să-ntreb : de unde ? Au furat, au jefuit. Şi-au umplut buzunarele... Ah, cît urăsc aceste — iartă-mi cuvîntul — lepădături ! Trei sferturi din ţară rabdă de foame. Pier judeţe întregi... Nu, eu, una, nu mai pot, nu mai sînt în stare... Înţelege-mă !...

Petea îşi dădu seama că mătuşa plîngea cu suspine.

— Pentru Dumnezeu, Tatiana Ivanovna... Dar ce putem face ? Ce-i de făcut ?

— Ah, de unde să ştiu eu ce-i de făcut ? Poate să protestăm, să cerem, să strigăm... să ieşim în stradă...

— Te implor... Eu te-nţeleg... dar spune-mi, ce putem noi face ?

Ce putem face ? strigă deodată mătuşa cu glas ascuţit. Noi putem totul ! Totul ! Numai să vrem şi să nu ne fie teamă. Putem spune ticălosului în faţă că-i ticălos, hoţului că e hoţ, laşului că e laş... Dar în loc de asta, stăm acasă şi tăcem ! O, Doamne Dumnezeule, ţi-e groază să te gîndeşti unde a ajuns nefericita Rusie ! Generali incapabili, miniştri incapabili, ţar incapabil...

— Pentru Dumnezeu, Tatiana Ivanovna, aud copiii !

— Foarte bine, să audă ! Să ştie în ce ţară trăiesc. Mai tîrziu or să ne mulţumească. Să ştie că ţarul lor e un prost şi un beţiv şi, în afară de asta, mai e şi bătut în cap ! Un degenerat ! Iar cei mai buni oameni ai ţării, cei mai cinstiţi, cei mai culţi, cei mai deştepţi putrezesc prin închisori şi la ocnă...

Tata intră încetişor în camera copiilor, să vadă dacă băieţii dorm. Petea închise ochii şi începu să respire adînc şi regulat, prefăcîndu-se că doarme. Tata se aplecă asupra lui, îl sărută pe obraz cu buzele tremurînde şi ieşi în vîrful picioarelor, închizînd bine uşa în urma lui.

Dar din sufragerie se mai auziră multă vreme glasurile. Petea nu dormea. Pe tavan se mişcau dintr-o parte-n alta dîre de lumină din stradă. Se auzea tropotul potcoavelor pe caldarîm. Ferestrele tremurau încetişor.

Şi băiatului se părea că pe lîngă ferestre trece mereu, în sus şi-n jos, landoul strălucitor al lui madam Kaulbars, care furase din vistierie (în închipuirea lui, vistieria era ca o ladă mare pe roţi) o mulţime de bani şi de briliante.

32

CEAȚA

În seara aceea Petea a descoperit o mulțime de lucruri noi, pe care înainte nici nu le bănuise.

Înainte existaseră niște noțiuni atît de cunoscute și de netăgăduit, încît nici nu-ți venea vreodată să te gîndești la ele. De pildă, Rusia. Fusese întotdeauna foarte limpede și de netăgăduit că Rusia e țara cea mai bună, cea mai puternică și cea mai frumoasă din lume. Altminteri, cum s-ar fi explicat faptul că ei trăiau în Rusia ? Apoi tata. Tata era omul cel mai deștept, cel mai bun, cel mai curajos și cel mai învățat din lume. Apoi țarul. Despre țar, ce să mai vorbim ? Țarul e țar. Cel mai înțelept, cel mai puternic și cel mai bogat. Altfel cum s-ar fi putut explica faptul că Rusia îi aparține lui și nu altui țar sau rege, de pildă, regelui Franței ? Și, bineînțeles, Dumnezeu, despre care chiar că n-aveai ce să zici — totul era limpede.

Și ce se întîmpla în realitate ? Dintr-o dată se dovedea că Rusia e nefericită, că în afară de tata mai sînt și alți oameni „cei mai buni" care putrezesc la ocnă. Că țarul e un prost și un bețiv și, pe lîngă asta, mai e și bătut în cap. Iar pe deasupra, miniștrii erau incapabili, generalii incapabili, și reieșea că nu Rusia bătuse Japonia, lucru de care nu se îndoise nimeni pînă acum, ci, dimpotrivă, Japonia bătuse Rusia.

Și lucrul cel mai important era că despre asta vorbeau tata și mătușa. De altfel, unele lucruri le mai ghicea și Petea.

La poliție erau închiși oameni onorabili, cu scaun la cap, pînă și un bătrîn atît de cumsecade, cum era bunicul lui Gavrik, pe care îl mai și băteau. Marinarul sărise de pe vapor. Soldații opriseră diligența. În port stăteau santinele. Arsese estacada. De pe crucișător se trăsese asupra orașului.

Nu, reieșea foarte limpede că viața nu era de loc atît de veselă, de plăcută și de lipsită de griji cum păruse pînă nu demult.

Petea ardea de dorința s-o întrebe pe mătușa cum și cine l-a bătut pe țar în cap. Și, mai ales, de ce tocmai în cap ? Dar băiatul începuse să înțeleagă că există lucruri despre care e mai bine să nu vorbești, ci să taci, prefăcîndu-te că nu știi nimic.

Cu atît mai mult, cu cît mătuşa continua să fie aceeaşi mătuşă zîmbitoare, ironică şi ocupată, ca şi mai înainte, fără să-şi dea în vileag sentimentele, pe care şi le exprimase atît de sincer o singură dată, într-o seară.

Sosise şi luna octombrie.

Salcîmii îşi scuturaseră aproape toate frunzele. Marea urla, bîntuită din ce în ce mai des de furtuni şi uragane. Dimineaţa, oamenii se sculau şi se îmbrăcau la lumina lămpii. Săptămîni întregi, oraşul era învăluit în neguri. Oamenii şi copacii se conturau în ceaţă, ca pe o sticlă mată. Lămpile, stinse la ora nouă dimineaţa, se aprindeau din nou la cinci seara. De sus cernea o ploaie măruntă care uneori contenea. Vîntul împrăştia ceaţa. Atunci zorile trandafirii ardeau îndelung pe cerul străveziu şi rece ca gheaţa, dincolo de gară, dincolo de piaţă, de reţelele gardurilor, de crengile goale ale copacilor, presărate cu cuiburi de ciori, mari şi negre ca nişte căciuli manciuriene.

Fără mănuşi, mîinile îţi îngheţau bocnă. Deasupra acoperişurilor părea că domneşte un pustiu înfricoşător şi străveziu. În aceste ceasuri scurte, liniştea se aşternea din cer pînă la pămînt. Zidul ei transparent despărţea oraşul de Cîmpul Kulikovo, care părea că se îndepărtează necontenit, cu toate zvonurile lui alarmante, cu tainele lui, cu înfrigurata aşteptare a evenimentelor ; cîmpul se vedea foarte limpede şi în acelaşi timp atît de departe, de parcă îl priveai printr-un binoclu întors.

Dar vremea se strica din nou, cerul se întuneca, dinspre mare se lăsa o ceaţă deasă. Nu se vedea la doi paşi. Pogora o seară oarbă, cumplită, apoi venea noaptea.

Dinspre mare sufla un vînt pătrunzător. Din port răzbătea glasul mohorît al sirenei, strecurîndu-ţi groaza în suflet. Începea cu note joase, de bas, şi deodată, cu iuţeală ameţitoare, urca într-o gamă cromatică pînă ajungea la un vuiet strident şi totuşi catifelat, nefiresc de înalt şi lugubru. Parcă îşi lua zborul un obuz aducător de moarte şi, urlînd înfricoşător, străpungea bezna de necuprins a negurilor.

În astfel de seri, lui Petea îi era frică să se apropie de fereastră şi să privească în stradă prin obloanele întredeschise.

Pe toată întinderea nesfîrşită şi sălbatică a Cîmpului Kulikovo stăruia un întuneric de să-ţi bagi degetele în ochi. Bezna ceţoasă îl lega strîns de oraş. Tainele deveneau ale amîndurora.

Ele păreau că trec de la un felinar la altul, învăluite în negura groasă.

Din cînd în cînd, pe stradă lunecau umbrele trecătorilor răzleţi. Uneori ţîşnea din întuneric fluierul prelung şi slab al vreunui poliţist. La Statul-Major, gărzile fuseseră întărite. Se auzeau paşii răsunători ai unei patrule în trecere.

După fiecare colţ putea să se ascundă cineva, în fiecare clipă se putea întîmpla ceva neprevăzut şi îngrozitor.

Şi, într-adevăr, odată s-a şi întîmplat.

Într-o seară pe la ceasurile zece, Dunia, care fusese la prăvălie după gaz, dădu buzna în sufragerie şi spuse că, cinci minute mai înainte, pe maidanul de sub zidul Statului-Major se împuşcase o santinelă. Povesti totul cu amănunte înfiorătoare : soldatul îşi scosese cizma, îşi vîrîse ţeava carabinei în gură, şi, cu degetul mare al piciorului desculţ, apăsase pe trăgaci. Ceafa îi fusese făcută zob. Dunia era palidă ca o moartă, cu buzele livide şi tot timpul îşi înnoda şi deznoda broboada cu ciucuri.

— Şi ce-i mai curios, n-a lăsat nici măcar un bilet — spuse ea după o tăcere de cîteva clipe. Pesemne că nu ştia carte.

Mătuşa îşi apăsă tîmplele cu pumnii.

— Ah, ce bilet să mai lase ? ! izbucni ea cu lacrimi de ciudă în glas, rezemîndu-şi capul pe faţa de masă, lîngă farfurioara de ceai, în care se oglindea, legănîndu-se, mică, dar cu toate amănuntele, lampa cu abajurul ei alb. Ce bilet ? !... Şi aşa, totu-i limpede...

De la fereastra bucătăriei, care dădea spre maidan, Petea vedea felinarele ambulanţei şi umbrele agitate ale oamenilor.

Tremurînd de frig şi de frică, băiatul stătea pe pervazul îngheţat din bucătăria pustie, cu nasul lipit de geamul ud de ploaie, neputînd să-şi desprindă ochii aţintiţi în întunericul unde mai stăruia încă prezenţa morţii.

Petea nu izbuti să doarmă multă vreme în noaptea aceea. Tot timpul avea în faţa ochilor cadavrul soldatului desculţ, îmbrăcat în uniformă, cu ceafa zdrobită şi cu obrazul vînăt, enigmatic şi încremenit.

Totuşi, a doua zi, cu toată groaza, nu rezistă ispitei de a arunca o privire spre acel loc înspăimîntător. O forţă irezistibilă îl mîna spre maidan. În drum spre liceu el se abătu pe-acolo şi, cu băgare de seamă, mergînd în vîrful picioarelor ca la biserică, păşind pe iarba putredă, umedă de ploaie şi ceaţă, se apropie de locul acela, unde se şi strînseseră cîţiva curioşi.

Lîngă zidul Statului-Major băiatul zări în pămîntul jilav o groapă rotundă, de mărimea unui cap de om. Era plină cu apă de ploaie, de culoare trandafirie, deoarece se amestecase cu sînge. Probabil că aici se prăvălise capul soldatului sinucigaş. Era tot ce mai rămăsese din cele petrecute în timpul nopţii.

Petea îşi ridică gulerul mantalei şi, tremurînd din cauza umezelii, zăbovi cîtva timp lîngă groapă. Şi deodată, băiatul zări la picioare ceva mic şi rotund. Îl ridică şi tresări de bucurie : era o monedă de cinci copeici, neagră, pătată şi înverzită. Sub stratul de murdărie nu i se mai deosebea vulturul.

Desigur, această descoperire n-avea nici o legătură cu cele întîmplate. Fără îndoială că moneda zăcea acolo de astă-vară, fiind pierdută de ucenicii care jucau rişca sau de vreo cerşetoare care înnoptase aici, sub tufiş. În ochii băiatului însă, moneda căpătă imediat însemnătatea unui obiect vrăjit, fără să mai vorbim că, pe lîngă asta, reprezenta o adevărată bogăţie : cinci copeici !

Tata nu-i dădea niciodată bani pe mînă lui Petea. El socotea că banii pot să-l strice uşor pe băiat. Găsind moneda, Petea se simţea în al nouălea cer de bucurie.

Toată ziua aceasta, învăluită feeric în lumina monedei găsite, fu pentru băiat o adevărată sărbătoare.

În clasă, moneda trecu din mînă în mînă. Printre colegi se mai găsiră unii foarte pricepuţi în astfel de treburi. Ei se jurau, închinîndu-se la cupola bisericii Panteleimon, că nu era altceva decît „bănuţul fermecat", fratele mai mic al rublei din poveste, din care, oricît ai fi cheltuit, rămînea tot întreagă. Această monedă avea să-i aducă lui Petea bogăţii fantastice.

Unul dintre băieţi, Jorka Kolesniciuk, îi propuse lui Petea să-i dea în schimbul acestui talisman pachetul său cu mîncare, cu coşuleţ cu tot şi, pe deasupra, un briceag. Bineînţeles, Petea refuză, rîzînd dispreţuitor la auzul unei atari propuneri. Dar Jorka Kolesniciuk nu se lăsa de fel.

Mic şi năsos, cu dinţii crescuţi în neorînduială, din care pricină îl porecliseră din prima zi de şcoală „Zîmbatul", se ţinea scai după Petea pe coridor. Tunica îi venea pînă la genunchi, iar pantalonii îi erau prea lungi, cumpăraţi înadins mai mari, căci băiatul „ o să mai crească".

Trăgîndu-şi mereu pantalonii, care-l stînjeneau la mers, Jorka se milogea într-una :

— Hai, dă-mi-o...
— Lasă-mă-n pace !
— Îţi dau coşuleţul şi briceagul...
— Nu-mi trebuie.
— Petka, nu fi rău !
— Lasă-mă, Zîmbatule !
— Ce-ţi trebuie ţie-e-e... — scîncea Jorka Kolesniciuk.
— Ţi-am spus nu, şi gata ! răspundea Petea, neînduplecat. Numai un mare prost ar fi încheiat un asemenea tîrg.
Petea alergă într-un suflet acasă.
— Zgîrcitule ! îi strigă din urmă Jorka Kolesniciuk, împiedicîndu-se în pantaloni. O să-ţi aduci tu aminte de mine !... îl ameninţă el.
Dar Petea nici măcar nu întoarse capul ; voia să arate cît mai grabnic moneda, celor de acasă şi băieţilor din curte.
Ce bucurie pe el, cînd în curte îl zări pe Gavrik !
Gavrik stătea în genunchi, înconjurat de un cîrd de copii, aşezaţi pe vine. Îi învăţa jocul la modă : „urechiuşele".
Petea nici n-apucă să-şi salute cum trebuie prietenul, cu care nu se văzuse de-atîta vreme, că fu îndată cuprins de patima jocului. Jucară de probă o partidă, cu „urechiuşele" lui Gavrik ceea ce îl întărîtă şi mai mult pe Petea.
— Gavrik, împrumută-mi vreo zece, pînă-mi fac şi eu rost — zise Petea, întinzînd mîna, care-i tremura de nerăbdare. Cînd o să cîştig, o să ţi le dau înapoi, pe sfînta cruce !
— Jos laba, costă bani — răspunse Gavrik, posomorît, vîrînd „urechiuşele" în săculeţul de molton cenuşiu şi apoi legîndu-l grijuliu cu o bucată de sfoară. „Urechiuşele" nu-s cartoane. Costă bani. Pot să-ţi vînd, dacă vrei.
Petea nu se supără pe Gavrik. Nici măcar nu se bosumflă. El ştia bine că prietenia-i prietenie, dar fiecare joc îşi are regulile lui fixe. Dacă „urechiuşele" costă bani, înseamnă că trebuie să le plăteşti cu bani şi nici o prietenie nu te poate ajuta. Aşa glăsuia legea de fier a străzii.
Dar ce putea face ?
Pofta de joc îl chinuia cumplit. În sufletul lui se dezlănţui furtuna. Şovăi doar o clipă, după care vîrî mîna în buzunar şi-i întinse lui Gavrik moneda cea vestită. Gavrik cercetă moneda suspectă, întorcînd-o pe toate părţile, şi clătină din cap :

— Asta n-o primeşte nimeni.
— Ba o primeşte !
— Ba n-o primeşte !
— Prostule !
— Prost e ăla care spune... Du-te la prăvălie şi schimb-o.
— Du-te tu şi schimb-o.
— Păi de ce să mă duc eu ? E moneda ta !
— Da' şi „urechiuşele" sînt ale tale.
— Nu vrei te priveşte. Eu n-am nevoie.
— Parcă eu am nevoie !

Gavrik îşi vîrî liniştit săculeţul în buzunar şi scuipă nepăsător printre dinţi. Scuipatul zbură pînă hăt departe. Atunci Petea dădu fuga la prăvălie să-şi schimbe moneda. În timp ce „Boris-şobolanul" cerceta cu ochii lui bolnavi moneda suspectă, băiatul încercă o gamă întreagă de sentimente, care de care mai umilitor şi, dintre toate, cel mai puternic era graba laşă a hoţului de a se descotorosi de lucrul furat.

Nu s-ar fi mirat de loc dacă în clipa aceea în prăvălie ar fi intrat cîţiva poliţişti cu săbiile scoase, l-ar fi luat şi l-ar fi dus la poliţie cu trăsura, ca părtaş la o crimă tainică şi ruşinoasă.

În sfîrşit, „Boris-şobolanul" aruncă moneda în sertar şi puse nepăsător în talerul cîntarului cinci băncuţe de cîte o copeică. Băiatul alergă în curte, unde Gavrik începuse să vîndă „urechiuşe" celorlalţi copii. Petea cumpără de toţi banii cîteva bucăţi de valori diferite.

Începură să joace. Petea uită totul pe lume. În curte se întunecase de mult, cînd el pierduse toate „urechiuşele". Lucru cu atît mai îngrozitor, cu cît la început avusese foarte mult noroc, iar „urechiuşele" cîştigate abia îi încăpeau în buzunar. Iar acum, vai, nici „urechiuşe", nici bani !

Lui Petea îi venea să plîngă de ciudă. Îl cuprinse o deznădejde cumplită. Gavrik se milostivi de prietenul său şi-i dădu cu împrumut două „urechiuşe" de cîte un punct pentru a se putea revanşa. Dar Petea era prea pătimaş şi prea nerăbdător. În cinci minute pierdu din nou totul. Era greu să lupţi cu Gavrik.

Gavrik aruncă în săculeţ cîştigul său fabulos şi plecă acasă, spunînd că o să mai treacă şi mîine.

33

„URECHIUŞELE"

Ah, ce multe erau !...

Cele studenţeşti, de zece puncte, bombate, cu vulturi aplicaţi. Cele ofiţereşti, de cinci, aurii şi cu vulturii în relief. Altele cafenii, de la şcoala de comerţ, cu sceptrul lui Mercur, cu şerpii încolăciţi în jurul lui şi cu pălăriuţa înaripată. Marinăreşti, de culoare mai deschisă, cu două ancore încrucişate. Cele de la poştă, cu fulgerele şi goarnele înverzite. Cele de la artilerie, cu tunuri. Judecătoreşti, cu table de legi. Altele de aramă, ale lacheilor, de mărimea unei monede de cincizeci de copeici, împodobite cu lei heraldici. Unele groase, de trei puncte, de la uniformele funcţionarilor. Altele foarte subţiri, „lămîioarele", cu marginile tăioase, care în timpul jocului scoteau un sunet ca bîzîitul ţînţarilor. Şi cele groase, de un punct, de la mantalele liceenilor, ca nişte potire de argint, tocite la mijloc pînă la roşu.

Comori fabuloase, toată heraldica imperiului rus, fuseseră adunate pentru o clipă fericită în mîinile lui Petea.

Palmele băiatului mai simţeau încă diversele forme ale „urechiuşelor" şi greutatea lor de plumb. Dar acum el era cu desăvîrşire ruinat, adus la sapă de lemn. Iată ce s-alesese din „bănuţul lui fermecat".

Băiatul nu se mai gîndea la altceva decît la „urechiuşe". Ele îi apăreau mereu în faţa ochilor ca nălucirea unei bogăţii visate. La masă, privea distrat în farfuria cu supă, în ale cărei steluţe de grăsime se oglindeau cel puţin trei sute de abajururi minuscule. Însă Petea vedea trei sute de „urechiuşe" strălucitoare, cu vulturi de aur. Privea cu dezgust nasturii de la vestonul tatălui său, îmbrăcaţi în postav şi deci neavînd nici o valoare.

De fapt, abia azi îşi dăduse seama că familia lui e săracă : în toată casa nu poţi găsi un nasture ca lumea.

Mătuşa observă îndată purtarea ciudată a băiatului.

— Ce-i cu tine ? întrebă ea, privind cu luare-aminte faţa neobişnuit de aprinsă a lui Petea. Nu cumva te-au bătut băieţii în curte ?

Petea clătină supărat din cap.

— Sau poate ai încasat iar o grămadă de doiuri. Mai bine spune decît să te frămînţi atîta.

— Nici pomeneală ! Ah, nu-nţeleg de ce vă tot legaţi de mine !

— Nu cumva eşti bolnav ?

— Of, Doamne !

Petea începu să scîncească, sîcîit de atîtea întrebări.

— Treaba ta. Dacă nu vrei să spui, stai şi frămîntă-te !

Şi Petea într-adevăr se frămînta, bătîndu-şi capul cum să facă rost de bani pentru jocul din ziua următoare. Nici măcar nu putu să doarmă ca lumea, chinuit de dorinţa de a se revanşa cît mai repede. Dimineaţa hotărî să recurgă la un şiretlic ingenios. Se dădu pe lîngă tatăl său, alintîndu-se ca un pisoi. Strecurîndu-şi capul pe sub cotul lui, îl sărută pe gîtul cu pielea aspră, proaspăt spălat şi mirosind plăcut. Tatăl mîngîie capul ţepos al micului licean, strîngîndu-l lîngă vestonul cu nasturii lui nesuferiţi.

— Ce-i, Petiuşa ? Ce-i, micuţule ?

Băiatul n-aştepta altceva decît această întrebare şi acest tremur în glasul tatii, ceea ce însemna că, orice i-ar cere, nu-l va refuza.

— Tăticule ! spuse Petea, învîrtindu-se pe lîngă tatăl său şi potrivindu-şi centura cu prefăcută sfială. Tăticule, dă-mi cinci copeici.

— Pentru ce ? întrebă tatăl, care niciodată, nici în cele mai duioase clipe, nu renunţa la principiile lui severe de educaţie.

— Am mare nevoie.

— Foarte bine, dar spune-mi pentru ce.

— Nu, întîi dă-mi-le.

— Nu, întîi spune. Trebuie să ştiu pe ce o să cheltuieşti aceşti bani. Pentru un lucru serios, folositor îţi dau cu plăcere, dar pentru unul dăunător nu-ţi dau. Aşa că spune-mi pentru ce ai nevoie de bani ?

Cum ar fi putut Petea să-i spună tatălui său că banii îi trebuie pentru un joc de noroc ? Se înţelege de la sine că nu putea face aşa ceva.

Atunci luă aerul naiv al unui copil binecrescut care ar dori să mănînce unul din dulciurile sale preferate.

— Vreau să-mi cumpăr o ciocolată — rosti el încetişor.

— Ciocolată ? Minunat ! Iată o dorinţă căreia nu i te poţi împotrivi.

Lui Petea îi străluciră ochii de bucurie. Însă tata se apropie fără zăbavă de biroul său, căută în sertar şi-i întinse băiatului, uluit la culme, un baton de ciocolată cu o poză pe ambalajul pecetluit ca un plic cu cinci peceţi de ceară roşie.

Cu lacrimi în ochi, Petea luă ciocolata, mormăind :

— Mulţumesc, tăicuţule.

Porni spre şcoală cu inima zdrobită. Dar tot era mai bine decît nimic. O să-ncerce să schimbe ciocolata pe „urechiuşe".

Totuşi în ziua aceea lui Petea nu-i fu dat să joace. De-abia trecu de Cîmpul Kulikovo şi ajunse în strada Novorîbnaia, unde se afla liceul, cînd băgă de seamă că în oraş se petrece un eveniment festiv şi nemaipomenit de îmbucurător.

Cu toată ora matinală, străzile gemeau de oameni. Chipurile lor erau agitate şi preocupate, deşi nimeni nu se grăbea nicăieri. Cei mai mulţi stăteau în pîlcuri pe la porţi sau se opreau pe la colţuri în jurul chioşcurilor. Pretutindeni se despătureau ziarele, care, din pricina ploii mărunte, se făceau de îndată şi mai cenuşii.

Deasupra tuturor porţilor fluturau drapele naţionale, alb-albastre-roşii. După înfăţişarea acestor drapele, Petea obişnuia să aprecieze cît de bogat era cetăţeanul respectiv. Unele erau mici, decolorate, cu beţe scurte, prinse cu chiu cu vai de porţi. Altele erau noi de tot, foarte mari, tivite cu şnur tricolor ce se sfîrşea cu ciucuri bogaţi, atîrnînd pînă la pămînt.

Vîntul înfoia anevoie pînzele grele, colorate, cu miros pătrunzător de apret jilav.

Liceul era închis. Veseli, elevii veneau dintr-acolo. Portarul, cu şorţ alb peste paltonul cu guler de oaie, întindea de-a lungul faţadei, printre copaci, un fir subţire. Va să zică seara o să fie iluminaţie ! De obicei, iluminaţie era numai cu prilejul sărbătorilor oficiale. De pildă, de ziua onomastică a ţarului.

Aceste cuvinte magice : iluminaţie, sărbătoare oficială, onomastică erau pentru băiat ca cele trei faţete ale podoabelor de cristal ce atîrnă la candelabrele din biserici. Asemenea podoabe erau foarte preţuite printre băieţii din Odesa. Era de ajuns să priveşti prin această prismă mică, şi lumea se aprindea îndată în culorile curcubeului patriotic ca de „ziua ţarului".

Dar oare azi e ziua țarului ? Nu. Ziua țarului o afli cu mult înainte din calendar. Astăzi, calendarul cu foi volante al tatii arăta o cifră neagră ce nu vestea nici iluminații, nici sărbătoare oficială, nici onomastică.

Oare ce se întîmplase ? Nu cumva țarului, ca și anul trecut, i s-o fi născut iar un moștenitor ? Nu, nu ! Nu se poate să aibă în fiecare an cîte un băiat ! Cu siguranță că e vorba despre altceva. Dar despre ce ?

— Ascultă — îl întrebă Petea pe portar — ce-i astăzi ?

— Libertate — răspunse portarul, în bătaie de joc, după cum i se păru băiatului.

— Nu, zău, fără glumă.

— Ei, da' cine crezi că glumește ? Ți-am spus, libertate.

— Cum adică, libertate ?

— Uite-așa, fiindcă azi ești liber să mergi acasă, pentru că azi nu se țin lecții.

Petea se supără.

— Ascultă, portar, eu te-ntreb serios — rosti el aspru, căznindu-se din răsputeri să-și impună demnitatea sa de elev al Liceului nr. 5 din Odesa.

— Și eu îți spun serios să te duci acasă, fiindcă părinții te așteaptă cu nerăbdare și să nu te mai învîrți pe aici, că am treabă.

Petea ridică disprețuitor din umeri și, cu un aer nepăsător, ca și cînd s-ar fi plimbat, se depărtă lăsîndu-l singur pe portar, care avea prostul obicei de a vorbi cu elevii ca un diriginte de clasă.

Sergentul de stradă, căruia Petea i se adresă ca unui reprezentant al autorităților, îl privi din cap pînă-n picioare pe băiatul negricios, mîngîindu-și mustățile cu vîrfurile răsucite. Deodată, schimonosindu-se la față, rosti imitînd accentul evreiesc :

— E libertate !

Jignit de-a binelea, băiatul o porni spre casă.

Pe stradă era din ce în ce mai multă lume. Se zăreau șepcile studenților, manșoanele de caracul ale studentelor, pălăriile cu boruri largi ale liber-cugetătorilor. Petea mai auzi de cîteva ori cuvîntul „libertate“, al cărui sens nu-l prea înțelegea.

În colţul străzii Kanatnaia, atenţia îi fu atrasă de un mic grup de oameni adunaţi în faţa unei hîrtii lipite pe gardul de scînduri al depozitului de lemne.

Petea se strecură în faţă şi citi următorul text scris cu litere de tipar :

MANIFESTUL ŢARULUI

Noi, prin mila lui Dumnezeu, Nicolae al II-lea, împărat şi autocrat al întregii Rusii, Ţar al Poloniei, Mare duce al Finlandei etc... etc... etc...

Răzmeriţele şi tulburările din capitale şi din alte localităţi ale Imperiului Nostru Ne umplu inima de o grea şi adîncă mîhnire. Fericirea Suveranului Rus este una cu fericirea poporului, iar mîhnirea poporului este şi mîhnirea Lui. Din pricina tulburărilor ivite astăzi, se poate naşte în popor o stare de spirit dăunătoare şi pot fi ameninţate integritatea şi unitatea Statului Nostru.

Legămîntul Nostru de Ţar Ne porunceşte să tindem cu toată înţelepciunea şi puterea Noastră spre o cît mai grabnică înlăturare a tulburărilor şi răzmeriţelor atît de primejdioase pentru Stat...

Pînă aici Petea citi cu destulă greutate, poticnindu-se la cuvintele neînţelese, pe care nu le mai întîlnise pînă atunci : „stare de spirit", „integritate", „legămînt", şi la mulţimea de litere mari care răsăreau printre rînduri, împotriva tuturor regulilor de ortografie, în locuri absolut neaşteptate, ca nişte cioturi într-o pădure mistuită de foc.

Băiatul nu pricepu nimic altceva, decît că ţarul o duce tare prost şi roagă să-l ajute fiecare cu ce poate. Trebuie să recunoaştem că în adîncul sufletului său băiatului i se făcu milă de bietul ţar, mai ales cînd îşi aduse aminte că mai era şi bătut în cap. Dar de ce se bucurau toţi în jurul său şi de ce atîrnaseră steagurile, nu putea pricepe. Poate că mai departe scrie ceva vesel ? Însă băiatul nu fu în stare să citească pînă la capăt această epistolă tristă a ţarului.

Petea băgă de seamă că aproape toţi cei ce se apropiau de afiş căutau un rînd cam pe la mijloc, nu se ştie de ce, care părea să le placă în mod deosebit. Acest rînd îl citea fiecare cu glas tare şi, întorcîndu-se triumfător spre ceilalţi, exclama :

— Ehei ! Într-adevăr, scrie negru pe alb : se acordă inviolabilitatea persoanei, libertatea conştiinţei, libertatea cuvîntului, a întrunirilor şi a asociaţiilor.

Apoi, unii, fără să le pese că sînt pe stradă, strigau „ura" şi se sărutau ca-n ziua de Paşti. Tot aici, băiatul fu martorul unei scene care îl zgudui pînă-n adîncul sufletului.

De mulţime se apropie o trăsură din care sări sprinten un domn cu o gambetă nou-nouţă, dar cu fundul turtit, citi repede, punîndu-şi pe nas un pince-nez strîmb, apoi sărută de trei ori barba roşcată a birjarului, mut de uimire. Se trînti pe bancheta trăsurii, urlînd în gura mare : „O jumătate de rublă pentru votcă ! Mînă, dobitocule !" Şi dispăru tot atît de repede, precum apăruse.

Într-un cuvînt, ziua aceasta era neobişnuită în toate privinţele.

Norii se mai răriseră. Ploaia încetase. Se arătă şi soarele sidefiu.

În curte se plimba ţanţoş în tunică neagră de licean, încheiată cu copci în loc de nasturi, şi cu şapca fără emblemă, Niusea Kogan, care visa că acum o să poată intra la liceu, în urma acordării libertăţii religioase, şi o să aibă la şapcă o emblemă de toată frumuseţea.

Petea jucă multă vreme şotron cu el, oprindu-se după fiecare săritură ca să-i povestească lucruri îngrozitoare despre liceu.

Voia să-l sperie :

— Şi cînd o să te strige şi o să-nceapă să te-ntrebe, şi cînd n-o să ştii nimic şi o să-ţi spună : „Treci la loc şi stai jos", şi-o să te potcovească cu nota unu, atunci să vezi ce-ai să păţeşti !

Dar Niusea, inteligent, îi răspundea luminîndu-se la faţă :

— De ce ? Dac-o să-mi învăţ bine lecţiile ? Şi ridica din umeri.

— N-are a face ! i-o reteza Petea, neînduplecat, sărind într-un picior şi încercînd să scoată pietricica din pătratul numit „cer". N-are a face ! Tot o să-ţi trîntească un unu !

Apoi Petea împărţi ciocolata cu Niusea, iar acesta dădu fuga în prăvălie şi se întoarse cu un pumn mare de stafide.

Petea fu chemat la masă. Îl invită pe Niusea la el. Tata era acasă.

— A ! exclamă el, vesel, cînd îl zări pe Niusea. Cred, tinere, că în curînd o să te vedem licean ! Felicitările mele !...

Niusea salută cuviincios, pocnindu-şi căloîiele.

— De ce nu ? spuse el, lăsîndu-şi ochii în jos cu sfiiciune şi demnitate, înroşindu-se tot de plăcere.

Mătuşa era foarte bucuroasă. Tata la fel. Pavlik, în coridor, făcea o hărmălaie de neînchipuit, jucîndu-se de-a „libertatea". Răsturnase scaunele, aşezîndu-le în şir, apoi le acoperise — nu se ştie de ce — cu o cuvertură şi se tîra pe sub ele, suflînd fără cruţare în trompetă, care, spre groaza tuturor, nu lipsea de la nici un joc.

Dar astăzi nimeni nu-l ţinea de rău şi băiatul se simţea la largul lui.

În fiecare clipă Dunia venea fuga din curte, aducînd, agitată, ultimele ştiri din oraş. Ba că la gară se strînsese o mulţime de oameni cu un steag roşu — „nici nu puteai trece, atît erau de mulţi !" Ba că pe strada Richelieu un soldat fusese aruncat în aer şi prins pe braţe : „Să-l fi văzut cum mai zbura şi cum mai sărea, sărăcuţul !" Ba că lumea dădea năvală la poliţie, unde se spunea că vor fi eliberaţi cei închişi acolo. „O femeie fugea cu o fetiţă în braţe şi lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraji." Ba că la Statul-Major făceau de gardă iuncherii. Nici o persoană străină n-avea voie să se apropie de soldaţi. Dacă cineva se oprea lîngă ferestre, era alungat. Totuşi un om izbutise să se strecoare şi să se apropie de fereastră. Se urcase pe o piatră şi strigase : „Trăiască libertatea !" Iar soldaţii răspunseseră de la ferestre : „Trăiască libertatea !"

Toate aceste veşti erau primite cu bucurie şi cu întrebări nerăbdătoare :

— Dar poliţia ce face ?

— Dar el ?...

— Dar ea ?...

— Dar ei ?...

— Dar pe strada Grecească ce se întîmplă ?

Din cînd în cînd, fără a lua în seamă frigul, ieşeau pe balcon să vadă ce se întîmplă în stradă. La capătul Cîmpului Kulikovo se zărea o masă compactă de oameni şi un steag roşu.

Seara avură musafiri, ceea ce nu se mai întîmplase de mult. Erau colegi de-ai tatălui şi studente, cunoştinţe de-ale

mătuşii. Cuierul din antreu gemea de paltoane negre, de mantile, de pălării cu boruri largi, de căciuliţe de caracul.

Petea văzu cum se tăia la bucătărie salamul pentru ceai, şunca şi franzelele.

Şi adormind, după o zi obositoare, dar atît de bogată în evenimente, băiatul auzea din sufragerie hărmălaia vocilor străine, hohotele de rîs, clinchetul linguriţelor.

Din sufragerie, o dată cu o dîră de lumină, pătrundea în camera copiilor fumul albăstriu de ţigară, ce aducea în aerul proaspăt şi cald un iz neobişnuit de bărbătesc, care pînă atunci nu se mai simţise în casă deoarece tata nu fuma.

Afară era mai multă lumină ca de obicei : la lumina slabă a felinarelor din stradă se adăugau fîşiile multicolore, parcă gelatinoase, ale iluminaţiei.

Petea ştia că, în locul steagurilor, prin tot oraşul fuseseră atîrnate pe sîrmă, printre copaci, lampioane hexagonale de sticlă, încinse şi afumate de lumînările ce ardeau înăuntru.

Şirul dublu al acestor luminiţe monotone se întindea de-a lungul străzilor drepte din Odesa. Ele te ademeneau mai departe, tot mai departe, din stradă în stradă, spre capătul misterios al oraşului, făgăduindu-ţi parcă o privelişte multicoloră fermecătoare, de o frumuseţe şi de o strălucire fără seamăn, pe care aveai s-o afli undeva foarte, foarte aproape, poate chiar după primul colţ.

Însă după colţ se ivea aceeaşi stradă lungă şi acelaşi şir monoton de lampioane, care, deşi multicolore, păreau tare obosite, ca şi omul care se plimba pe sub ele.

Pete mari de lumini roşii, verzi, violete, galbene şi albastre, strecurîndu-se prin ceaţă, se aşterneau peste trecători, alunecau pe faţadele caselor şi te înşelau cu făgăduiala de a-ţi arăta după colţ ceva mult mai frumos şi mai nou.

Şi toată această diversitate multicoloră şi obositoare, care înainte se numea „onomastică", „sărbătoare oficială", „ziua ţarului", astăzi se numea, cu un cuvînt la fel de multicolor, „constituţie". Cuvîntul „constituţie" răsuna foarte des în sufragerie printre vocile de bas, străine, şi clinchetul cristalin al linguriţelor de ceai.

Petea adormi în larma oaspeţilor, care plecară foarte tîrziu, probabil pe la miezul nopţii.

34

LA SUBSOL

Îndată ce în Blijnie Melniţî se răspîndi zvonul că sînt eliberaţi arestaţii, Gavrik alergă într-un suflet la poliţie. Terenti, care nu dormise toată săptămîna acasă şi sosise, nu se ştie de unde, abia în dimineaţa aceea, posomorît şi împleticindu-se de oboseală, îl însoţi pe Gavrik pînă la colţ.

— Tu, Gavriuha, du-te să-l întîmpini pe bătrîn. Numai nu cumva, Doamne fereşte, să-l aduci încoace. Cu „libertatea" asta, fir-ar ea de trei ori blestemată, pe lîngă secţie probabil că mişună copoii... Poate se ia vreunul pe urmele voastre şi ne descoperă locuinţa. O să nenorociţi şi pe alţii de pomană. Înţelegi ?

Gavrik dădu din cap :

— Înţeleg.

De cînd locuia în Blijnie Melniţî, băiatul învăţase să priceapă şi să afle multe lucruri. Pentru el nu mai era o taină că în casa lui Terenti se întrunea comitetul de grevă.

De cîte ori nu fusese nevoit să stea toată noaptea pe bancă, lîngă poartă, fluierînd încetişor cînd în apropiere se iveau oameni străini !

De vreo cîteva ori îl văzuse şi pe marinar, care venea în zori de undeva şi dispărea repede. Însă acum era aproape de nerecunoscut. Îşi făcuse rost de un palton elegant de postav, de o şapcă şi, mai ales, îşi lăsase o mustăcioară şi o bărbuţă de filfizon care-i schimbau atît de mult înfăţişarea, că băiatului nu-i venea să creadă că era acelaşi om pe care, împreună cu bunicul, îl culesese din apele mării.

Însă era de ajuns să priveşti în ochii lui căprui, şăgalnici, să-i vezi zîmbetul zglobiu şi ancora de pe mînă, pentru ca orice îndoială să dispară imediat.

După legea nescrisă, dar riguroasă care domnea în Blijnie Melniţî, de a nu te mira niciodată de nimic, de a nu recunoaşte niciodată pe nimeni şi de a-ţi ţine gura, Gavrik, de cîte ori se întîlnea cu marinarul, se prefăcea că-l vede pentru prima dată. Tot aşa se purta şi marinarul cu Gavrik.

Doar o singură dată, la plecare, Jukov îi făcu băiatului un semn, ca unui vechi cunoscut, clipi din ochi şi, bătîndu-l pe umăr ca pe un om mare, îi cîntă :

— „Să nu plîngi, Marusia, c-o să fii a mea !"

Şi aplecîndu-şi capul, păşi în tinda întunecoasă.

Gavrik îşi dăduse seama că dintre toţi oamenii care veneau la Terenti, dintre toţi reprezentanţii uzinei „Henn", şi morii „Weinstein", ai docherilor, ai fabricii „Brodski", şi dintre mulţi alţii, marinarul era oaspetele cel mai teribil şi cel mai primejdios.

Cu siguranţă că el făcea parte din acea renumită şi tainică „organizaţie de luptă", despre care se vorbea atît de mult în ultima vreme nu numai în Blijnie Melniţî, ci în tot oraşul.

— ...Înţeleg — spuse Gavrik. Numai că unde o să-l duc pe bunicul, pe-un frig ca ăsta, dacă nu la Blijnie Melniţî ?

Terenti căzu pe gînduri.

— Ascultă aici — zise el într-un tîrziu. Du-l mai întîi în colibă, pe ţărmul mării. În caz că se ia careva pe urmele voastre, n-are decît să vadă unde aţi intrat. Aşteptaţi în cocioabă pînă seara, şi îndată ce s-o întuneca, să vă duceţi de-a dreptul la adresa asta. Ţi-o spun acum şi bag-o bine la cap : strada Malaia Arnautskaia, numărul cincisprezece. Intri la portar şi întrebi de Iosif Karlovici. O să-i spui aşa... bagă bine la cap : „Bună seara, Iosif Karlovici, m-a trimis Sofia Petrovna, să vă-ntreb dacă aţi primit scrisoare din Nikolaev". Atunci el o să-ţi răspundă : „De două luni n-am primit nici o scrisoare". Pricepi ?

— Pricep.

— Poţi să repeţi ?

— Pot.

— Ia să vedem.

Plin de zel, Gavrik îşi încreţi fruntea şi năsucul şi rosti atent, ca la examen :

— Va să zică Malaia Arnautskaia, cincisprezece, să-ntreb la portar de Iosif Karlovici, să-i spun : „Bună seara, Iosif Karlovici, m-a trimis Sofia Petrovna, să-ntreb dacă a-ţi primit vreo scrisoare din Nikolaev". Atunci ăla trebuie să spună : „De două luni n-am primit nici o scrisoare"...

— Bine. Pe urmă poţi să-i spui fără teamă că te-am trimis eu şi-l rog să-l adăpostească la el, deocamdată, pe moşul nos-

tru. Apoi vom vedea noi ce-i de făcut. O să trec şi eu pe la el... Înţelegi ?

— Înţeleg.

— Ei, atunci, umblă sănătos.

Terenti se întoarse acasă, iar Gavrik o porni în goană spre secţie. Alergă într-un suflet, croindu-şi drum prin mulţimea care, cu cît se apropia de gară, devenea din ce în ce mai deasă.

Din Piaţa Sennaia încolo începu să întîlnească oameni eliberaţi de la secţie. Mergeau pe jos sau în birje, cu coşuri şi boccele, de parcă se întorceau de la gară, fluturîndu-şi şepcile şi căciulile, însoţiţi de rude, de cunoscuţi sau de prieteni. Pîlcuri de oameni care alergau pe stradă îi întovărăşeau strigînd fără încetare :

— Trăiască libertatea ! Trăiască libertatea !

Lîngă circumscripţia Alexandrovski, înconjurată de cordoane de poliţişti călări şi pedeştri, se afla o mulţime atît de deasă, încît nici Gavrik nu izbuti să se strecoare prin ea. Putea foarte uşor nici să nu-l vadă pe bătrîn şi să treacă unul pe lîngă altul. La gîndul că nu-l va vedea şi că bunicul s-ar putea duce în Blijnie Melniţî cu vreun copoi după el, pe Gavrik îl trecură toate năduşelile.

Cu inima bătînd să-i spargă pieptul, băiatul se repezi spre străduţă, pentru ca, ocolind mulţimea, să ajungă la poarta secţiei, ca să nu-l scape pe bunic. Deodată îl zări la doi paşi de el.

Doamne sfinte, dar în ce hal ajunsese bunicul ! La început Gavrik nici nu-l recunoscu.

Mergînd pe lîngă gard, clătinîndu-se pe picioarele-i îndoite de parcă ar fi fost de vată, tîrşindu-şi anevoie ciubotele pe pietriş şi oprindu-se la fiecare trei paşi, în întîmpinarea sa venea un bătrîn neputincios, cu barba argintie crescută în neorînduială, cu ochii albaştri lăcrimînd, cu gura zbîrcită, fără dinţi. De n-ar fi fost coşuleţul care se legăna în mîna tremurîndă a bătrînului, Gavrik nu l-ar fi recunoscut pe bunicul pentru nimic în lume. Dar acest coşuleţ, atît de familiar, împletit din papură şi căptuşit cu o pînză murdară, îi sări imediat în ochi, şi inima băiatului se strînse de o durere nemărginită.

— Bunicule ! strigă el, speriat. Bunicule, matale eşti ?

Bătrînul nici nu tresări la auzul acestui strigăt neaşteptat. Se opri fără grabă şi întoarse domol spre Gavrik faţa-i cu buzele ce se mişcau într-una, fără noimă. Chipul lui nu exprima nici bucurie, nici tulburare, nimic, în afară de o linişte supusă, plină de aşteptare. Puteai crede că nici nu-l vede pe nepotul său, într-atît de nemişcaţi îi erau ochii lăcrimoşi ce priveau ţintă într-o parte.

— Bunicule un' te duci ? îl întrebă Gavrik tare, ca pe un surd.

Bătrînul molfăi un timp din buze înainte de a rosti încet, dar conştient :

— La Blijnie Melniţî.

— Acolo nu se poate — răspunse Gavrik în şoaptă, uitîndu-se prevăzător în jur. Terenti a spus că pentru nimic în lume să nu ne ducem la Blijnie Melniţî.

Bătrînul se uită şi el de jur împrejur, dar foarte încet, maşinal şi nepăsător.

— Hai, bunicule, să mergem deocamdată acasă, pe urmă om vedea ce-om face.

Tropăind încet, bătrînul se întoarse supus şi, fără a scoate o vorbă, porni tîrşindu-şi anevoie picioarele. Gavrik îi oferi umărul şi bătrînul se sprijini cu toată greutatea. Porniră încetişor spre mare, prin oraşul în fierbere. Parcă era un orb cu călăuza sa : băiatul mergea înainte, bunicul puţin mai în urmă.

Deseori bătrînul se oprea să se odihnească. De la poliţie pînă pe ţărm făcură aproape două ceasuri. De obicei, Gavrik străbătea acest drum în cincisprezece minute.

Lacătul spart zăcea ruginit în buruienile înnegrite de lîngă cocioabă. Uşa, ţinîndu-se doar într-o singură balama, scîrţîia bătută de vînt. Ploile de toamnă spălaseră de pe scîndurile înnegrite şi ultimele pete de var, rămase de pe vremea bunicii. Tot acoperişul era năpădit de brusturi. Pesemne că pe aici îşi făcuseră de cap păsărarii, punîndu-şi cursele în coliba pustie.

Înăuntru totul era întors cu fundul în sus. Plapuma peticită şi perna, umede şi mînjite de noroi, zăceau într-un colţ. Însă cufăraşul stătea neatins la locul său. Bătrînul intră fără grabă în casă şi se aşeză pe marginea patului. Îşi puse coşuleţul pe genunchi, privind în gol, fără să ia seama la dezordinea din odaie. Părea că a intrat aici ca să se odihnească puţin : o să

stea așa cîteva clipe, să mai răsufle oleacă, apoi va porni mai departe.

Prin fereastra spartă sufla un vînt puternic și rece, purtînd cu sine stropii talazurilor. De-a lungul țărmului pustiu, clocotea uraganul. Petele albe ale pescărușilor și spuma mării zburau o dată cu vîntul deasupra stîncilor. Zgomotul valurilor ce se spărgeau pe țărm își afla ecoul în grotele falezei.

— De ce șezi așa, bunicule ? Culcă-te.

Ascultător, bunicul se culcă. Gavrik îi puse perna sub cap și-l acoperi cu plapuma. Bătrînul își strînse genunchii la piept ; tremura de parcă avea friguri.

— Lasă, bunicule, nu-i nimic. Ascultă : cum s-o întuneca, o să plecăm de aici în altă parte. Deocamdată, culcă-te.

Bunicul tăcea. Toată înfățișarea lui vădea supunere și nepăsare. Deodată își îndreptă spre Gavrik ochii săi umflați, întorși parcă pe dos, molfăi îndelung cu buzele-i zbîrcite și, în cele din urmă, rosti :

— N-o să ia valurile barca ?

Gavrik se grăbi să-l liniștească, spunîndu-i că barca se află la loc sigur la vecini. Bătrînul încuviință dînd din cap și tăcu.

Peste un ceas se întoarse pe partea cealaltă, oftînd și gemînd ușor.

— Bunicule, te doare ?

— M-au bătut... — rosti el și zîmbi vinovat, dezvelindu-și gingiile trandafirii, fără dinți. M-au snopit în bătăi...

Gavrik întoarse capul.

Pînă seara, bătrînul nu mai rosti un cuvînt. Cînd se întunecă, băiatul spuse :

— Să mergem, bunicule.

Bătrînul se ridică, își luă coșulețul și porniră, trecînd pe lîngă vilele zăvorîte, pe lîngă baraca de tir și restaurant, care, de asemenea, erau închise, spre oraș, spre strada Malaia Arnautskaia, cincisprezece.

După ce-l întrebă pe portar, Gavrik nimeri ușor, în demisolul întunecat, locuința lui Iosif Karlovici și ciocăni la ușa căptușită cu pîslă ruptă.

— Cine-i acolo ? se auzi o voce care i se păru cunoscută.

— Aici stă Iosif Karlovici ?

— Da, ce poftești ?

— Deschide, nene. Vin din partea Sofiei Petrovna.

Uşa se deschise numaidecît şi, spre marea sa uimire, băiatul văzu în prag pe stăpînul barăcii de tir, cu o lampă de gaz în mînă. Acesta îl privi netulburat pe băiat, parcă oarecum arogant şi, fără să se clintească din loc, spuse :

— Eu sînt Iosif Karlovici. Ia să vedem mai departe...

— Bună seara, Iosif Karlovici — rosti Gavrik, sîrguincios, ca pe o lecţie bine învăţată. M-a trimis Sofia Petrovna să te-ntreb dacă nu cumva ai primit vreo scrisoare din Nikolaev.

Deşi băiatul era destul de micuţ, lui Iosif Karlovici îi trebuiră aproape două minute ca să-l cerceteze din cap pînă-n picioare, plin de uimire. Apoi stăpînul barăcii de tir rosti parcă şi mai arogant :

— De două luni n-am primit nici o scrisoare. Tăcu cîteva clipe, după care adăugă clătinînd cu tristeţe din cap : Vai, vai, vai ! De-ai şti cît e de neglijentă coconiţa asta ! Şi deodată, pe faţa lui se aşternu o expresie ca a unui magnat polonez care-l primeşte la moşia sa pe nunţiul papal. Lucrul acesta nu se potrivea de fel cu picioarele lui desculţe şi cu haina îmbrăcată pe pielea goală. Tinere, te rog frumos, intră. Mi se pare că dumneata vizitai din cînd în cînd localul meu. Ce plăcută coincidenţă ! Şi bătrînul acesta, dacă nu mă-nşel, e bunicul dumitale ? Intraţi, vă rog.

Bunicul şi nepotul se pomeniră într-o odăiţă care-i uimi pînă şi pe ei prin mizeria ce domnea acolo.

Vai, Gavrik îşi închipuise cu totul altfel viaţa acestui om puternic şi nespus de bogat, stăpînul barăcii de tir şi — nu-i puţin lucru ! — posesorul a patru „montecristo".

Băiatul cerceta, cerceta cu uimire pereţii goi, înverziţi de umezeală. Se aştepta să vadă atîrnate acolo toate puştile şi pistoalele. Dar nu zări nimic altceva decît un cui în care spînzurau nişte bretele atît de ponosite, că semănau mai degrabă cu nişte hăţuri.

— Nene, dar unde sînt puştile dumitale ? strigă Gavrik, aproape îngrozit.

Iosif Karlovici se făcu a nu auzi întrebarea. Cu un gest larg îi pofti să ia loc şi, retrăgîndu-se într-un colţ, rosti cu glas surd :

— Aveţi să-mi spuneţi ceva ?

Gavrik îl rugă, în numele fratelui său, să-l adăpostească o vreme pe bătrîn.

— Transmite fratelui dumitale că dorinţa-i va fi îndeplinită întocmai, să nu-şi facă griji — zise repede Iosif Karlovici. Am ceva relaţii în oraş. Cred că o să izbutesc pînă la urmă să-i găsesc undeva o slujbă ca paznic de noapte.

Gavrik îl lăsă pe bunic la Iosif Karlovici şi plecă, făgăduind să mai vină. Lîngă uşă fu ajuns de Iosif Karlovici :

— Spune-i lui Terenti — rosti el în şoaptă — că Sofia Petrovna m-a rugat să-i comunic că are o rezervă destul de mare de alune. Din păcate însă, nu sînt din cele mari, ci din cele de pădure. O să priceapă el despre ce-i vorba. Din cele de pădure. Să organizeze transpontul. M-ai înţeles ?

— Înţeles — spuse Gavrik, care se deprinsese cu astfel de misiuni. Din cele de pădure, şi să trimită după ele.

— Întocmai. Iosif Karlovici scotoci în căptuşeala hainei sale prăpădite şi îi întinse lui Gavrik o monedă de zece copeici : Te rog, ia asta să-ţi cumperi bomboane. Din păcate n-am altceva să-ţi dau. Pe cuvîntul meu, ţi-aş fi dăruit cu plăcere un „montecristo“, dar... Iosif Karlovici ridică amărît din umeri şi faţa lui răvăşită de patimi tresări posomorîtă : ...dar, din păcate, datorită firii mele nenorocite, nu mai am nici unul.

Gavrik luă moneda cu un aer simplu şi serios, mulţumi şi ieşi în strada inundată de curcubeul iluminaţiei.

35

O DATORIE DE ONOARE

Dimineaţa Petea luă din cămară două perechi de sandale de piele şi, în drum spre şcoală, le vîndu pentru patru copeici negustorului de haine vechi.

După-amiază, cînd apăru Gavrik, băieţii începură imediat să joace „urechiuşe“. Petea pierdu şi mai repede decît prima dată tot ce cumpărase de la Gavrik.

Lucru firesc de altfel. Forţele celor doi prieteni erau mult prea inegale.

Aproape toate „urechiușele" din raionul Primorski se aflau în săculețul lui Gavrik. El putea să riște oricît, în timp ce Petea era nevoit să drămuiască fiecare punct, să pună mize mici, și, după cum se știe, în asemenea situații pierzi întotdeauna.

A doua zi Petea, nemaiputîndu-se stăpîni, luă șaisprezece copeici, restul lăsat de Dunia pe bufet. De data asta se hotărî să joace cît mai chibzuit și mai prudent. Înainte de toate, ca să cîștigi, îți trebuie negreșit un nasture strașnic cu care să lovești, un „bătător".

„Bătătorul" lui Petea era în aparență mare și foarte frumos, cu lei heraldici și coroană de conte, dar, cu toată splendoarea lui, nu făcea două parale — era prea ușor. Trebuia să fie mai greu. Așa că Petea se duse la gară, se strecură pînă la liniile de garaj și, într-o fundătură din spatele depoului, înnebunit de frică, tăie sigiliul de plumb de la un vagon de marfă. Acasă, ajutîndu-se de ciocan, îl introduse în nasture. Apoi ieși pe Cîmpul Kulikovo și puse nasturele pe șină, sub roțile trenului local. După ce trecu trenul, îl ridică și-l admiră satisfăcut : era fierbinte, greu și bine turtit. Nu arăta cu nimic mai prejos decît cel mai bun „bătător" al lui Gavrik.

Curînd sosi Gavrik și jocul începu. Băieții se luptară multă vreme cu înverșunare. În cele din urmă însă, Petea își dădu seama că nu-i destul să ai un „bătător" bun, ci îți mai trebuie și măiestrie ! Pînă la sfîrșit, el nu numai că pierdu tot ce avea, dar rămase și dator.

Gavrik făgădui să treacă a doua zi, după datorie.

Pentru Petea sosiră clipe grele, de coșmar.

— Pe bufet erau șaisprezece copeici, restul pus acolo de Dunia — îi spuse tata, după cină. Nu cumva din întîmplare i-ai luat tu ?

Lui Petea îi năvăli sîngele în inimă, dar se retrase de îndată.

— Nu — răspunse el, cît se poate de nepăsător.

— Ia uită-te în ochii mei !

Tata îl luă de bărbie și-l întoarse cu fața spre el.

— Pe cuvînt de onoare — rosti Petea, căznindu-se din răsputeri să privească în ochii tatălui său fără să clipească. Pe sfînta cruce !

Înlemnit de groază, băiatul se închină la icoană. Se aştepta ca în clipa aceea să se deschidă tavanul şi să fie lovit de trăsnet. Dumnezeu trebuia să-l pedepsească fără întîrziere pentru acest jurămînt fals, rostit cu atîta obrăznicie. Dar nu se întîmplă nimic.

— Foarte ciudat — spuse tata, liniştit. Care va să zică în casă la noi a apărut un hoţ. Eu şi mătuşă-ta, se înţelege, n-avem nevoie să luăm bani pe furiş de pe bufet. Pavlik e toată ziua sub ochii noştri, aşa că nu putea s-o facă. Tu ţi-ai dat cuvîntul de onoare. Nu ne rămîne decît s-o bănuim pe Dunia, care-i de cinci ani la noi...

În acest timp, Dunia, care turna gaz în lampa din antreu, puse repede sticla lămpii şi cîrpa pe suportul oglinzii şi apăru în prag. Nu numai gîtul, dar şi mîinile dezgolite pînă la coate îi erau roşii. Crispată de durere, faţa ei mare şi bună se acoperise de pete.

— Să n-am parte de fericire — strigă ea — dacă restul de la piaţă nu l-a pierdut domnişorul, jucînd „urechiuşe" cu Gavrik !

Tata îşi aţinti privirea asupra lui Petea. Băiatul îşi dădu seama că trebuie neapărat, chiar în clipa aceea, să spună cu semeţie ceva extraordinar, bine întemeiat, teribil, care să înlăture pe loc orice bănuială.

Cu o clipă mai înainte, poate ar fi recunoscut. Dar acum, cînd era vorba de „urechiuşe", pentru nimic în lume !

— N-ai dreptul să vorbeşti aşa ! urlă Petea cu glas răguşit şi o roşeaţă puternică de falsă indignare îi năvăli în obraz. Minţi ! Dar asta i se păru prea puţin. Eşti... eşti... cu siguranţă o... o hoaţă ! strigă el, bătînd din picior.

Tatăl, adînc mîhnit, clătină din cap, nefiind în stare să înţeleagă ce se petrece în sufletul băiatului.

În timp ce Dunia se agita fără rost la bucătărie, strîngîndu-şi lucrurile şi cerînd să i se facă socoteala, Petea fugi în camera copiilor şi trînti uşa atît de tare, încît pe speteaza patului se clătină iconiţa de email a îngerului păzitor.

Băiatul refuză categoric să-i ceară iertare Duniei. Se lungi în pat degrabă, prefăcîndu-se leşinat. Îl lăsară în pace. În seara aceea tata nu-l sărută ca de obicei. Petea auzi cum mă-

tușa căuta s-o înduplece pe Dunia să rămînă și cum ea, suspinînd, se învoi în cele din urmă.

Peste noapte Petea se trezi de multe ori, îngrozindu-se de fapta sa. Era gata să dea fuga la bucătărie și să-i sărute Duniei picioarele, implorînd-o să-l ierte. Dar o tulburare și mai mare îl năpădea la gîndul că mîine Gavrik o să-i ceară banii.

Dimineața, pîndind clipa cînd tatăl îl duse pe Pavlik la baie să se spele, Petea scoase din dulap vechiul frac al părintelui său.

Potrivit unei legende de familie, tata își făcuse acest frac cînd absolvise cursurile Universității și-l îmbrăcase o singură dată la nuntă, la stăruința rudelor simandicoase ale mamei, care ceruseră ca totul să fie așa cum se cade în „lumea bună". De atunci, fracul atîrna în dulap, uitat de toți. Ce-i drept, haina avea foarte multe „urechiușe", însă, din păcate, cele mai multe erau prea mici și nu erau bune pentru joc. Din cele mari, băiatul nu găsi decît patru, dar și acelea nu-i îndreptățiră așteptările. Erau din cele ieftine, groase și albe, de cîte trei puncte, aproape ieșite din circulație.

Cusuți cum trebuie de un croitor conștiincios din Odesa veacului trecut, nasturii nu se lăsară tăiați cu foarfeca. Nerăbdător, Petea îi smulse cu dinții, cu stofă cu tot.

Oare e nevoie să mai spunem că și de data aceasta Petea fu urmărit de un mare ghinion la joc ? Datoria lui față de Gavrik lua proporții neobișnuite. Petea se afla într-o situație disperată. Gavrik își privi prietenul cu o compătimire posomorîtă, care nu prevestea nimic bun.

— Ei, Petka, cum rămîne ? întrebă el, aspru.

Era greu să te înșeli asupra înțelesului acestor cuvinte. Ele puteau fi traduse cam așa : «Ce-i asta, frățioare ? Ai luat „urechiușe" pe datorie și nu le dai înapoi ? Tristă poveste. Va trebui să-ți ard vreo două peste bot. Prietenia e prietenie, dar aici n-ai ce-i face. Asta-i legea. Îți dai și tu seama. „Urechiușele" nu-s „cartonașe". Ele costă bani. Așa că n-ai de ce să te superi pe mine».

Petea nu se supără. Înțelegea că Gavrik are perfectă dreptate. Oftă din greu și-l rugă să mai aștepte puțin. Gavrik se învoi.

Petea se frămîntă toată seara. De atîta încordare a minţii, urechile i se înroşiseră şi luceau în lumina lămpii ca nişte rubine. Rînd pe rînd, băiatul se gîndi la mii de mijloace de îmbogăţire grabnică, dar toate erau ori prea fantastice, ori prea criminale. În cele din urmă îi veni în minte o idee minunată şi, în acelaşi timp, uimitor de simplă. Răposatul bunicul, tatăl mamei, fusese maior ! Cum de uitase ?

Fără a mai pierde o clipă, Petea rupse o foaie din caietul de aritmetică şi se apucă să scrie bunicii sale la Ekaterinoslav. Copleşind-o cu vorbe dezmierdătoare şi povestindu-i despre strălucitele sale succese la şcoală — ceea ce, de fapt, era din cale afară de exagerat — Petea o rugă să-i trimită cît mai repede uniforma scumpului său bunic, s-o aibă ca amintire.

Vicleanul ştia bine cum s-o momească pe buna sa bunicuţă, care păstra cu evlavie amintirea bunicului, erou al campaniei din Turcia, şi care-l iubea în aceeaşi măsură pe Petea, nepoţelul ei cel mai mare.

Mai departe, băiatul o anunţa că, urmînd pilda bunicului, se hotărîse şi el să devină erou, de aceea îşi alege cariera militară. Uniforma îi era necesară pentru a-i ţine treaz spiritul ostăşesc.

Petea nădăjduia că uniforma de maior o să aibă o mulţime de „urechiuşe", vreo douăzeci de bucăţi, dacă nu chiar treizeci, de cîte cinci puncte fiecare, cu vulturi în relief.

Cu siguranţă că asta îl va ajuta să scape de datorii, ba poate chiar să-şi ia revanşa.

După socotelile lui, pachetul trebuia să sosească peste o săptămînă, cel mai tîrziu.

Petea îi povesti lui Gavrik. Acesta îl aprobă întru totul. Înălţîndu-se pe vîrful picioarelor, cei doi băieţi aruncară scrisoarea în cutia poştală mare şi galbenă, pe care era pictată o scrisoare recomandată cu cinci peceţi de ceară roşie şi cu două goarne încrucişate.

Nu le mai rămînea altceva de făcut decît să aştepte liniştiţi.

Şi în aşteptarea unor bogăţii incalculabile, Gavrik îi acordă lui Petea un credit nelimitat, iar Petea, uşuratic, pierdu la joc viitoarea moştenire a bunicului.

36

UN GHIOZDAN GREU

Trecu o săptămînă, trecură două și pachetul de la bunica nu mai sosea.

Cu toată „libertatea“ proclamată de țar, tulburările se țineau lanț. Poșta nu mai mergea cum trebuie. Tata nu mai primea ziarul „Russkie Vedomosti“ [1] și seara ședea tăcut și indispus, neștiind ce se întîmplă în lume și cum să cîntărească evenimentele.

Cursurile clasei pregătitoare fuseseră suspendate pe timp nelimitat. Petea umbla haihui toată ziulica, fără nici o treabă. El pierduse mereu la joc, iar datoria pe care o avea la Gavrik luase proporții uriașe. Îi era și groază să se gîndească. Într-o zi Gavrik îi spuse cu un zîmbet care nu prevestea nimic bun :

— Ehei, să n-aștepți prea curînd „urechiușele“ tale. Peste cîteva zile începe „generala“.

Cu o lună în urmă, poate că Petea n-ar fi înțeles vorbele lui Gavrik, dar acum totul era foarte limpede. „Generala“ însemna „greva“.

Pînă acum nu avusese niciodată prilejul să se îndoiască de exactitatea știrilor aduse de prietenul său. Petea observase că în Blijnie Melnițî, nu se știe de ce, totul se afla mult mai repede decît în oraș. Știrea adusă de Gavrik căzu ca un trăsnet.

— Dar poate că tot o să vină...

— Mare minune !

Petea se făcu galben ca ceara.

— Ei, cum rămîne cu datoria ? întrebă Gavrik, stăruitor.

Tremurînd de nerăbdare să înceapă cît mai repede jocul, Petea își dădu cuvîntul de onoare și se jură pe sfînta cruce că mîine, orice-ar fi, o să se achite de datorie.

— Bagă de seamă ! Altfel, știi... — spuse Gavrik, depărtîndu-și marinărește picioarele în pantalonii largi de stofă, de culoare violetă.

---

[1] „Buletinul rus“.

În seara aceleiaşi zile, Petea, cu mare precauţie, dădu lovitura la vestita puşculiţă a lui Pavlik. Încuindu-se în baie, scoase din cutie, cu un cuţit de masă, toate economiile : patruzeci şi trei de copeici de aramă şi argint.

După ce sfîrşi operaţia, cu o iuţeală şi o îndemînare uimitoare, băiatul aruncă în cutia goală tot felul de obiecte zornăitoare : cuie mici, bucăţele de plumb şi de fier, nasturi de os.

Acest lucru era neapărat necesar, deoarece Pavlik cel grijuliu şi ordonat îşi controla comoara de două ori pe zi, dimineaţa şi seara : ducea cutia la ureche şi, scoţînd limba, îşi zornăia copeicile, desfătîndu-se cu sunetul şi greutatea lor. Vă puteţi da seama ce-ar fi urlat el dacă ar fi descoperit furtul ! Însă totul se isprăvi cu bine.

Înainte de culcare, Pavlik îşi zăngăni cutia şi găsi totul în deplină ordine.

Dar e lucru ştiut că orice avere dobîndită pe căi necinstite n-aduce omului nici un folos. În trei zile, Petea pierdu toţi banii lui Pavlik.

Nu prea erau speranţe că va primi curînd mundirul bunicului şi Gavrik începu iar să-i ceară stăruitor achitarea datoriei.

În fiecare zi, stînd pe pervazul ferestrei, Petea aştepta sosirea lui Gavrik. Se gîndea cu groază la ziua cînd se ve descoperi totul : şi „urechiuşele“, şi sandalele, şi fracul, şi puşculiţa lui Pavlik. Pentru că, mai devreme sau mai tîrziu, o să se afle totul. Vai, şi atunci o să fie ceva cumplit. Dar băiatul încerca să nu se gîndească la asta. El era chinuit de veşnicul şi deşartul vis al jucătorilor părăsiţi de noroc : visul de a se revanşa !

Era primejdios să circuli pe străzi, totuşi Gavrik venea zilnic şi, oprindu-se în mijlocul curţii, îşi vîra două degete în gură. Răsuna o şuierătură de toată frumuseţea. Petea îi făcea grăbit semn de la fereastră şi alerga jos pe scara de serviciu.

— Ei, ai primit „urechiuşele“ ? întreba Gavrik.

— Pe cuvînt de onoare, mîine or să sosească negreşit ! Pe sfînta cruce ! E pentru ultima oară.

Într-una din zile, Gavrik declară că nu vrea să mai aştepte. Asta însemna că, din clipa aceea, Petea, fiind declarat falit, intra în robia lui Gavrik pînă ce îşi plătea toate datoriile.

Aşa glăsuia legea aspră, dar dreaptă, a străzii.

Gavrik îl lovi uşor pe Petea pe umăr, ca un cavaler rătăcitor care-l ridică la rangul de scutier pe slujitorul său.

— De-acu' înainte, o să mergi cu mine peste tot — spuse el cu blîndeţe, apoi adăugă aspru : Adu ghiozdanul !

— Ghiozdanul ? Păi de ce ?

— Of, deşteptule ! În ce vrei să duci „urechiuşele" ?

Ochii lui Gavrik sclipiră şireţi şi veseli.

La drept vorbind, lui Petea îi surîdea perspectiva unei astfel de robii : de mult voia să mai hoinărească prin oraş cu Gavrik. Dar, în urma ultimelor evenimente, lui Petea i se interzisese cu desăvîrşire să iasă pe poartă. Acum conştiinţa lui putea să stea liniştită : el n-avea nici o vină. Aşa vroia Gavrik, iar el era dator să i se supună fără cîrtire. Ei, ar fi bucuros să nu se ducă, dar nu se poate, aşa e legea !

Petea dădu fuga în casă şi aduse ghiozdanul.

— Pune-l în spate — zise Gavrik.

Petea se supuse. Gavrik îl cercetă din toate părţile pe micul licean, cu mantaua lungă pînă-n călcîie şi cu ghiozdanul gol în spinare. Părea pe deplin mulţumit.

— Carnetul de elev îl ai ?

— Îl am.

— Arată-l !

Petea scoase carnetul. Gavrik îl deschise şi citi silabisind primele cuvinte : „Ţinînd la onoarea sa, elevul nu poate să nu ţină şi la onoarea şcolii sale..."

— Aşa e — zise el, înapoindu-i carnetul. Pune-l în buzunar. Poate o să ne prindă bine. Apoi Gavrik îl întoarse pe Petea cu spatele şi-i încărcă ghiozdanul cu săculeţe grele, pline cu „urechiuşe". Acum o să putem trece cu uşurinţă peste tot — spuse Gavrik, închizînd ghiozdanul, şi lovi satisfăcut cu palma peste capacul din piele de viţel.

Petea nu prea înţelese tîlcul acestor cuvinte, dar, supunîndu-se legii generale a străzii de a întreba cît mai puţin şi de a afla cît mai multe, tăcu. Apoi băieţii ieşiră din curte cu băgare de seamă.

Aşa începură peregrinările lor prin oraşul în fierbere.

Era din ce în ce mai primejdios să circuli pe străzi. Însă Gavrik nu-şi schimba viaţa sa misterioasă şi pasionantă de campion rătăcitor. Şi cu cît în oraş se înteţeau tulburările şi era mai periculos să mergi prin el, cu atît Gavrik se avînta

tot mai înverşunat spre locurile cele mai necunoscute şi pline de primejdii. Uneori lui Petea i se părea că între Gavrik şi tulburările din oraş există o legătură de neînţeles.

De dimineaţa pînă seara, băieţii colindau prin nişte curţi întunecoase, unde Gavrik avea de rezolvat tot felul de afaceri de vînzare, cumpărare şi schimb de „urechiuşe" cu băieţii de pe acolo. În unele curţi încasa datoriile. În altele juca. În altă parte făcea tot felul de socoteli misterioase cu oameni în toată firea, care, spre marea mirare a lui Petea, pare-se că se ocupau de „urechiuşe" cu tot atîta zel ca şi copiii.

Cărînd în spate ghiozdanul cel greu, Petea îşi urma supus pretutindeni prietenul. Şi din nou, în prezenţa lui Gavrik, oraşul se perinda pe sub ochii uimiţi ai lui Petea, oferindu-le priveliştea nouă a curţilor cu două ieşiri, a pivniţelor, a spărturilor în garduri, a podurilor, a magaziilor şi depozitelor de lemne, a pasajelor acoperite cu ochiuri de sticlă, şi toate îşi dezvăluiau, unele după altele, nesfîrşitele lor taine.

Petea putu să vadă mizeria cruntă a cocioabelor din Odesa, despre a căror existenţă nu ştiuse nimic pînă atunci.

Ferindu-se de împuşcături prin ganguri şi ocolind tramvaiele cu cai răsturnate de-a curmezişul străzilor, băieţii cutreierau oraşul, ajungînd prin cele mai depărtate colţuri.

Mulţumită uniformei lui Petea, izbuteau să pătrundă cu uşurinţă în raioanele înconjurate de soldaţi şi de poliţişti. Gavrik îl învăţase pe Petea cum să se apropie de comandantul postului de pază şi să-i spună cu glas plîngăreţ :

— Domnule ofiţer, lăsaţi-ne să trecem în partea cealaltă. Eu şi tovarăşul meu locuim în casa aceea mare şi cenuşie. Mama trebuie să fie foarte neliniştită din pricina noastră.

Înfăţişarea băiatului în uniformă de licean, cu ghiozdanul din piele de viţel, era atît de nevinovată şi de cuviincioasă, încît, de obicei, ofiţerul, care n-avea voie să lase pe nimeni să treacă în raionul suspect, făcea excepţie pentru cei doi copilandri înspăimîntaţi :

— Hai, daţi-i drumul, dar fiţi cu băgare de seamă ! Mergeţi pe lîngă ziduri. Şi să nu vă mai văd pe aici ! Hai !

În felul acesta, băieţii puteau totdeauna să ajungă în orice parte a oraşului unde trecerea era cu desăvîrşire interzisă.

De cîteva ori fuseseră pe strada Malaia Arnautskaia, într-o casă veche grecească, cu o curte interioară. Acolo se afla o

fîntînă în formă de piramidă, făcută din pietre spongioase de mare, cu un stîrc de fier în vîrf. Din ciocul păsării curgea cîndva apă.

Gavrik îl lăsa pe Petea în curte și cobora la demisol, de unde se întorcea cu o mulțime de săculețe pline cu „urechiușe", neobișnuit de grele. Le înghesuia grăbit în ghiozdanul lui Petea și o ștergeau repede din curtea împrejmuită de galerii vechi, gîrbovite sub povara anilor.

Tot în această curte Petea l-a zărit odată pe bunicul lui Gavrik. Mergea încet, legănîndu-se pe picioarele-i îndoite, îndreptîndu-se spre lada de gunoi.

— O, bunicule ! strigă Petea. Ce faci aici ? Și eu care te credeam la poliție !

Bunicul se uită la băiat, dar păru că nu-l recunoaște. Își mută găleata dintr-o mînă într-alta și îngăimă înfundat :

— Acuma stau aici... Păzesc... Paznic de noapte... da...

Și porni încetișor mai departe.

Băieții se duceau în port, la Ciumka, în grădina Diukovski, la Peresîp, la uzinele „Henn". Se duceau peste tot, numai la Blijnie Melnițî nu.

Gavrik se întorcea singur la Blijnie Melnițî, după ce-și sfîrșea ziua de lucru.

Tata și mătușa și-ar fi ieșit cu siguranță din minți dac-ar fi știut pe unde colindase în această vreme Petea al lor.

37

BOMBA

Dar iată că într-o bună zi luă sfîrșit viața aceasta, plină de farmec și de groază totodată.

În ziua aceea de neuitat, Gavrik venise mai devreme ca de obicei și băieții porniră degrabă în oraș. Gavrik avea chipul cenușiu și neobișnuit de încordat, de parcă ar fi fost de piatră. Buzele strînse erau vinete de frig. Mergea repede, cu pas legănat, cu mîinile vîrîte adînc în buzunarele pantalonilor

săi largi, mic, gîrbovit, hotărît ! Numai în ochii săi limpezi ca şi ai bunicului licărea din cînd în cînd o luminiţă răutăcioasă. Petea abia se putea ţine după el. Băieţii aproape că fugeau pe strada pustie, ca în vis.

O aşteptare încordată plutea ameninţătoare în văzduh. Paşii răsunau puternic pe lespezile trotuarului. Uneori, sub călcîie, se sfărîma ferestruica de gheaţă ce acoperea vreo băltoacă.

Deodată, undeva departe, în centru, răsună un bubuit uşor. Puteai crede că o stivă de lăzi goale, transportate cu un camion, se desfăcuseră din chingi şi se prăbuşiseră pe caldarîm.

Gavrik se opri ascultînd zgomotul slab al ecoului.

— Ce-a fost asta ? întrebă Petea în şoaptă. Lăzi ?

— O bombă — răspunse Gavrik, scurt şi răspicat. Au aruncat-o asupra cuiva...

Puţin mai încolo, de după un colţ de stradă le ieşi înainte o femeie, cu un coş din care se risipeau gutui şi cărbuni.

— Vai, Doamne Isuse Cristoase, vai, preasfîntă Născătoare... — repeta femeia într-una, încercînd, cu mîna-i tremurîndă, să-şi potrivească broboada ce-i lunecase de pe cap. Vai, Doamne, ce-o mai fi şi asta ?! L-a sfîrtecat în bucăţi...

— Unde ?

— Pe strada Poliţeiskaia. Eu mergeam pe aici, iar el, mai încolo, trecea în trăsură... Şi explodează... Doamne, bucăţi l-a făcut... Caii au fost omorîţi, trăsura-i făcută praf...

— Pe cine ?

— Pe comisar... ăl de la circumscripţia Alexandrovski... Eu aici, el acolo... Iar omul cu bomba, în partea cealaltă. Şi, închipuiţi-vă, avea în mînă un pachet obişnuit... Era învelit într-un ziar...

— L-au prins ?

— Pe ăl cu bomba ? Da' de unde ! Lumea a început să fugă care încotro şi lui i s-a pierdut urma... Se zice că era un marinar deghizat...

Femeia plecă mai departe. Deşi Gavrik dădea dovadă de multă stăpînire de sine, îl apucă pe Petea de umeri şi începu să tropăie.

— L-au omorît pe ăla care l-a lovit pe bunicul cu pumnul peste faţă ! şopti el repede şi înflăcărat. Aşa-i trebuie ! Şi-a luat plata ! Nu-i aşa ?

— Aşa e — spuse Petea, simţind că-l trec fiorii.

În ziua aceea băieţii se duseră de două ori în strada Malaia Arnautskaia, în curtea cu fîntîna şi stîrcul.

Prima dată, după ce-şi luară „marfa", cum se exprima Gavrik, porniră spre Bulevardul Alexandrovski, înconjurat de trupe. Trecură fără nici o greutate. După ce lăsară în urmă cîteva case, Gavrik îl trase pe Petea într-un gang.

Băieţii intrară într-o curte largă, pustie, trecură pe lîngă nişte conoveţe, călcînd peste tuburi goale de cartuşe, vîrîte de cizmele soldaţilor în pămîntul îngheţat. Coborîră la subsol şi merseră multă vreme prin întunericul umed, pe lîngă magaziile de lemne, pînă ieşiră în altă curte. De aici, printr-o spărtură îngustă dintre două ziduri de cărămidă, se putea trece într-o a treia curte.

Se vedea că Gavrik cunoaşte bine toate intrările şi ieşirile. Spărtura era atît de îngustă, încît Petea, strecurîndu-se în urma lui Gavrik, îşi zgîrie ghiozdanul de ziduri. Curtea aceasta era îngustă, înaltă şi întunecoasă ca un puţ. Judecînd după ocolurile şi zigzagurile făcute, după timpul care le trebuise ca să ajungă pînă aici, casa aceasta dădea, cu siguranţă, în altă stradă.

Toată curtea era presărată cu sticlă spartă şi cu bucăţi de tencuială. Ferestrele ce dădeau în curte erau bine închise cu obloane. Casa părea nelocuită. O linişte sonoră domnea de jur împrejur.

Dincolo de această linişte, în partea cealaltă a casei, în strada necunoscută, mai mult se ghicea decît se auzea zgomot, larmă şi agitaţie.

În afară de aceasta, de undeva de sus, parcă din cer, ţîşneau din cînd în cînd împuşcături asurzitoare ce umpleau curtea cu un hăulit prelung. Petea se lipi cu ghiozdanul de zid şi, tremurînd, închise ochii, iar Gavrik, fără grabă, îşi vîrî două degete în gură şi fluieră.

Undeva sus scîrţîi un oblon şi în acelaşi timp răsună o voce :

— Îndată !

După o clipă, care lui Petea i se păru o veşnicie, din uşa intrării de serviciu ţîşni un om, roşu la faţă şi asudat, fără palton, doar într-o haină mînjită de var. Cînd îl văzu, Petea fu cît pe ce să dea drumul unui strigăt de uimire. Era Terenti.

— Hai, hai mai repede, dă-ncoace ! mormăi Terenti, ștergîndu-și fața nădușită cu mîneca. Fără să-l ia în seamă pe Petea, se repezi spre ghiozdan : Hai dă-ncoa', mai repede ! Mulțumesc, ați picat la țanc ! Nu mai aveam nimic. Desfăcu nerăbdător curelele și, suflînd agitat, luă săculețele din ghiozdan, le puse în buzunare și se repezi îndărăt, aruncînd din mers : Spune-i lui Iosif Karlovici să trimită numaidecît altele ! Aduceți tot ce are. Altfel n-o să rezistăm.

— Bine — spuse Gavrik — mai aducem.

În clipa aceea, un glonț se înfipse în zid, lîngă acoperiș, și praf roșu de cărămidă se cernu peste băieți.

Porniră grăbiți înapoi, pe același drum, pînă în strada Malaia Arnautskaia, și luară un nou transport de „marfă". Ghiozdanul era de data asta atît de greu, încît Petea abia îl putea duce. Acum băiatul își dădea bine seama ce fel de „urechiușe" căra el. Altă dată ar fi lăsat totul baltă și ar fi fugit acasă. Dar în ziua aceea, patima aventurii și beția primejdiei erau mult mai puternice decît patima jocului și pentru nimic în lume nu și-ar fi lăsat singur prietenul. Apoi nu putea să renunțe de a se împărtăși din gloria lui Gavrik. Gîndul că va fi lipsit de dreptul de a povesti mai tîrziu peripețiile sale îl făcea să nu țină seamă de nici o primejdie.

Gavrik și Petea porniră înapoi. O, dar cît de mult se schimbase între timp orașul ! Acum clocotea. Străzile ba se umpleau de oameni care fugeau în toate părțile, ba rămîneau pustii, măturate de salvele aducătoare de moarte.

Băieții erau aproape de postul de gardă, cînd deodată Gavrik îl apucă pe Petea de mînă și-l trase repede în gangul cel mai apropiat.

— Stai !

— Ce-i ?

Fără să-i dea drumul, Gavrik aruncă prudent o privire în stradă, dar se retrase numaidecît, lipindu-se de zid.

— Ascultă, Petka... Mai departe n-o să putem trece... Colo se plimbă diavolul ăla care mi-a răsucit urechile... Privește...

Petea se apropie în vîrful picioarelor de intrarea gangului și se uită afară. În dreptul postului de gardă, trecînd de-a lungul grilajului de fier al scuarului și pe lîngă carabinele așezate în piramidă, se plimba un domn într-un palton elegant de postav și cu o căciulă de caracul. El se întoarse și Petea zări

o față grosolană, rasă, cu un nas cărnos. Fața aceea străină avea totuși ceva foarte cunoscut. Petea o mai văzuse undeva. Dar unde ? Ceva îl împiedica să-și amintească. Poate că dunga de culoare mai închisă de deasupra buzei ? Și deodată își aminti. Sigur că da, era chiar mustăciosul de pe vaporul „Turgheniev“, numai că își răsese mustățile. Atunci, pe vas, i se întipărise în minte pentru toată viața. Petea l-ar fi recunoscut dintr-o mie, chiar și așa bărbierit.

— Mustăciosul... — șopti Petea, apropiindu-se de Gavrik și lipindu-se cu ghiozdanul de perete. Ăla care voia să-l prindă pe marinar. Numai că acum e fără mustăți. Ți-aduci aminte, eu ți-am spus, iar tu mai și rîdeai...

— Ah, canalia !... S-a bărbierit ca să nu fie recunoscut... Pe mine mă știe ca pe-un cal breaz — spuse Gavrik, înciudat. N-o să putem trece pentru nimic în lume !

— Poate că totuși trecem.

— Glumești ! Gavrik privi iar în stradă. Se plimbă... Băiatul își strînse pumnii, mușcîndu-și furios degetele. Și ei acolo stau și așteaptă... Uf, șarpele !

O clipă se așternu liniște deplină. Se auzeau doar împușcăturile îndepărtate ale răzmeriței. Ecoul lor se rostogolea peste acoperișurile caselor.

— Ascultă, Petka — spuse deodată Gavrik — înțelegi, ei stau acolo și așteaptă în zadar... Fără „marfă“... or să fie împușcați cu toții... e simplu... Eu nu pot să mă duc, că diavolul ăla o să se ia pe urmele mele ! Lacrimi de furie îi străluceau în ochi, își suflă nasul cu putere și se uită încruntat în ochii lui Petea : Înțelegi ce-ți spun ?

— Înțeleg — rosti Petea din vîrful buzelor, pălind sub privirea aspră, prietenoasă și stăruitoare care parcă îl implora.

— Poți să te duci singur ? N-o să-ți fie frică ?

De emoție, Petea nu putu scoate nici un cuvînt. Înghiți în sec și dădu din cap. Uitîndu-se de jur împrejur, Gavrik se apucă să îndese în buzunarele lui Petea săculețele sale.

— Auzi, să le dai totul, toată „marfa“ ! Și cea din ghiozdan, și cea din buzunare. Iar dacă or să te prindă, să minți, să spui că le-ai găsit pe stradă, că nu știi nimic. Ai înțeles ?

— Înțeles !

— După ce le dai „marfa“, vii fuga încoace, te-aștept aicea în gang. Ai înțeles ?

— Am înțeles.

Cu buzunarele umflate, Petea se apropie de postul de gardă, zăpăcit de emoţie şi de groază.

— Un'te bagi, mă! Eşti chior, nu vezi? strigă mustăciosul, repezindu-se spre băiat.

— Nene — scînci Petea, imitînd glasul subţire al lui Gavrik — te rog, lasă-mă să trec, noi locuim aici, aproape, pe Bulevardul Alexandrovski, în casa aceea mare, cenuşie... mama o fi tare îngrijorată; o fi crezînd că m-au omorît.

Şi lacrimi adevărate îi ţîşniră din ochi, rostogolindu-se pe obrajii durdulii şi murdari. Mustăciosul se uită cu dezgust la micul şcolar din clasa pregătitoare şi-l apucă de ghiozdan. Îl duse pînă-n marginea trotuarului şi-i făcu uşor vînt cu genunchiul:

— Şterge-o!

Petea fugi cît îl ţinură picioarele spre casa cunoscută.

38

STATUL-MAJOR AL REVOLUŢIONARILOR

Băiatul se furişă pe poartă în prima curte. Cînd cu un ceas în urmă trecuse pe acolo împreună cu Gavrik, nu încercase nici un fel de nelinişte. Se ştia sub ocrotirea prietenului său, care era dibaci şi descurcăreţ. Nefiind nevoit să ia singur vreo hotărîre, el nu era decît un tovarăş de drum, ascultător, fără a-şi manifesta în vreun fel voinţa. Pentru el gîndea şi acţiona altul, mult mai puternic.

Acum băiatul era cu desăvîrşire singur. Trebuia să se bizuie doar pe el însuşi şi pe nimeni altcineva. Şi fără Gavrik, lumea deveni dintr-o dată uriaşă, ameninţătoare şi plină de tot felul de primejdii tainice. Primejdia se ascundea în arcadele de piatră ale galeriei interioare, printre lăzile sinistre şi mobilele vechi şi stricate. Stătea nemişcat în mijlocul curţii, după dudul zdrelit de dinţii cailor. Îl pîndea din gaura neagră a lăzii de gunoi.

Toate lucrurile din jurul lui căpătau proporţii exagerate. Caii uriaşi ai cazacilor se îngrămădeau, atingîndu-l pe Petea cu crupele lor aurii şi mătăsoase, care parcă se legănau în ritm de dans. Cozile lor grozav de stufoase îi şfichiuiau ghiozdanul. Cazacii, cu moţurile lor, cu pantaloni albaştri şi lampasuri roşii, săreau într-un picior, iar celălalt şi-l vîrau în scara şeii.

— La dreapta, cîte trei ! striga glasul răguşit al sublocotenentului.

Sabia lui, scoasă din teacă, plutea ca un arc de argint în văzduh, deasupra căciulilor cazacilor, puse pe-o sprînceană.

Petea coborî la subsol. Merse multă vreme pe dibuite, prin întunericul înăbuşitor şi rece, respirînd aerul plin de praf al magaziilor de lemne. Băiatul era cuprins de groază ori de cîte ori i se prindea de gene vreo pînză de păianjen, care i se părea a fi aripa vreunui liliac. În sfîrşit, ajunse în cea de a doua curte. Nimeni nicăieri. Abia în mijlocul acestei pustietăţi nemărginite, Petea se simţi îngrozitor de singur. Fu cît pe ce s-o rupă înapoi la fugă, dar nenumărate verste şi tot atîtea clipe de groază îl despărţeau de stradă, de Gavrik.

În spărtura dintre curtea a doua şi a treia domnea o tăcere atît de apăsătoare, încît îţi venea să strigi cît te lua gura. Să strigi ca un disperat, ca un nebun, numai să spargi această linişte copleşitoare.

Era liniştea care, de obicei, se aşterne în răgazul dintre două salve.

Petea trebuia să-şi vîre degetele în gură şi să fluiere. Dar deodată îşi dădu seama că nu ştie să fluiere cu ajutorul degetelor. Să scuipe printre dinţi, învăţase de mult, dar să fluiere nu. Nu se gîndise... Uitase...

Băiatul îşi vîrî neîndemînatic degetele în gură şi suflă. Nu ieşi nici un sunet. Deznădăjduit, suflă încă o dată, mai tare. Tot nimic. Doar salivă şi un şuierat slab.

Atunci Petea îşi adună toate puterile şi, închizînd ochii, strigă :

— Hei !

Glasul lui răsună foarte firav. Dar ecoul umplu numaidecît puţul pustiu al curţii. Nu răspunse nimeni. Liniştea deveni şi mai înfricoşătoare. Sus trosni ceva asurzitor şi o bucată de burlan turtit zbură în jos, însoţită de bucăţi de cărămidă, tencuială şi piroane.

— He-e-ei ! strigă băiatul din răsputeri.

Sus se deschise un oblon şi se ivi un chip necunoscut.

— De ce strigi ? Ai adus ? Hai fuga sus ! Dă-i bătaie !

Şi chipul dispăru.

Petea se uită de jur împrejur nehotărît. Era singur-singurel şi n-avea cu cine să se sfătuiască. Sus iar trosni ceva şi o bucată mare de tencuială se sparse în bucăţi chiar la picioarele lui.

Zgribulindu-se, băiatul se repezi spre uşa de la intrarea de serviciu. Încurcîndu-se în poalele mantalei prea lungi, cumpărată înadins mai mare, căci băiatul „o să mai crească", începu să urce pe scara de fier ce răsuna sub paşii lui grăbiţi.

— Hai, hai mai repede ! strigă de sus un glas mînios.

Ghiozdanul cel greu îl izbea dureros în spate. Buzunarele burduşite îl împiedicau la mers. Şi dintr-o dată i se făcu nespus de cald. Înăuntru şapca era umedă şi fierbinte. Sudoarea i se prelingea pe sprîncene, îi curgea în ochi. Faţa îi ardea în văpăi.

Iar glasul de sus, mînios şi parcă rugător, continua să strige :

— Hai ! Haide odată, ce dracu !

Petea abia ajunse pe platforma de la etajul al treilea, suflînd din greu şi cu limba scoasă de atîta încordare, că îndată fu apucat de umeri de un om într-un palton elegant, însă murdar, cu guler din blană de miel, fără căciulă, cu părul ud lipit de frunte.

Mustăcioara şi bărbuţa de filfizon nu se potriveau de loc cu nasul cîrn şi faţa lui simplă împroşcată cu praf de var. Ochii, în care se citea deznădejde, poate chiar spaimă, dar în acelaşi timp o bucurie plină de nerăbdare, străluceau aprig sub sprîncenele stufoase, albite de tencuială. S-ar fi zis că fusese întrerupt de la o treabă foarte grea şi care nu suferea întîrziere.

Era nemaipomenit de grăbit. Îl apucă pe Petea de umeri cu mîinile sale puternice. Petea crezu c-o să-l zgîlţîie, aşa cum făcea tata în clipele de mînie. De frică, băiatul se lăsă pe vine. Dar omul îl privi blînd în ochi.

— Ai adus ? şopti el, nerăbdător şi, fără să mai aştepte răspunsul, îl împinse în bucătăria goală a unui apartament, în fundul căruia — Petea îşi dădu seama numaidecît — se întîmpla ceva extraordinar, ceva teribil, ceva ce nu se întîmplă de obicei într-o locuinţă.

Omul îl cercetă în fugă cu privirea şi, fără a rosti un cuvînt, îşi băgă mîinile în buzunarele burduşite ale lui Petea, de unde începu să scoată săculeţele grele. Petea stătea în faţa lui cu mîinile date în lături.

Băiatului i se păru cunoscut chipul acestui om străin, cu mustăcioară şi bărbuţă. Fără îndoială, Petea l-a mai văzut undeva. Dar unde şi cînd ? Îşi încordă mintea, însă nu izbutea de fel să-şi amintească. Îl împiedica ceva, îl deruta... Poate mustăcioara şi bărbuţa ?

Între timp, omul scosese din buzunare tuspatru săculeţele.

— Asta-i tot ? întrebă el.

— Nu, mai am şi în ghiozdan.

— Bravo, băiete ! strigă el. Mulţumesc, să trăieşti ! Şi unde mai pui că este şi elev !

Şi ca să-şi arate entuziasmul, îi înfundă şapca pînă peste urechi, trăgînd grozav de cozoroc. Şi atunci Petea zări chiar lîngă nasul său, pe mîna vînjoasă, înnegrită şi mirosind a praf de puşcă, o mică ancoră albăstrie.

— Marinarul ! exclamă Petea.

Dar în clipa aceea, în fundul apartamentului trozni ceva cu un zgomot asurzitor. Aerul se cutremură. De pe poliţă căzu o cratiţă. Cu o mişcare uşoară de pisică, marinarul se repezi spre coridor, strigînd din fugă :

— Stai pe loc !

Peste o clipă, undeva, alături, răsunară la rînd şase împuşcături sacadate. Petea îşi scoase în grabă ghiozdanul, desfăcînd cataramele, cu degete tremurînde.

Între timp, în bucătărie intră clătinîndu-se Terenti. Era fără haină, numai în cămaşa căreia îi lipsea o mînecă. Cu ea, Terenti îşi bandajase capul. De sub bandaj, sîngele se prelingea pe tîmplă. În mîna dreaptă ţinea un revolver. Văzîndu-l pe Petea, vru să spună ceva, dar se răzgîndi şi, dînd din mînă, se duse să bea apă, punîndu-şi gura sub robinet.

— Ai adus ? întrebă el între două înghiţituri, înecîndu-se cu apa ce ţîşnea puternic peste faţa lui grozav de albă. Unde-i Gavriuşka ? Trăieşte ?

— Trăieşte.

Dar probabil că nu avea vreme să pună întrebări. Fără să-şi şteargă apa de pe faţă, Terenti se apucă să scoată săculeţele din ghiozdan.

— Tot n-o să putem rezista — mormăi el, abia ţinîndu-se pe picioare. O să ne retragem pe acoperişuri... Au adus acolo un tun... Tu, băiete, fugi de-aici, să nu te-mpuşte cumva... Şterge-o cît mai repede. Mulţumesc, să trăieşti !

Terenti se aşeză pe un taburet, dar se ridică numaidecît şi, ştergîndu-şi revolverul de genunchi, alergă pe coridor într-acolo de unde răzbătea zgomotul neîntrerupt al împuşcăturilor şi al geamurilor sparte.

Petea înhăţă ghiozdanul, care acum era uşor, şi se repezi spre uşă. Dar curiozitatea îl făcu să zăbovească o clipă şi să se uite în fundul coridorului. Prin uşa larg deschisă el zări o cameră ticsită cu mobile sfărîmate. În mijlocul peretului împodobit cu un tapet cu buchete cafenii, băiatul zări o gaură în jurul căreia se vedeau şipcile dezgolite ale paiantei. Cîţiva oameni, printre care Petea recunoscu făptura înaltă, nespus de slabă a lui Sinicikin, ascunşi după pervazul ferestrelor sparte, trăgeau în jos cu revolverele.

Petea zări capul bandajat al lui Terenti şi gulerul de miel al marinarului, apoi, o manta caucaziană lăţoasă şi o şapcă de student.

Şi toate acestea pluteau cufundate în valuri de fum albăstrui.

Marinarul stătea într-un genunchi, lîngă pervaz, pe care cocoţaseră o noptieră de metal, şi îşi scotea mereu afară mîna ce tresărea la fiecare împuşcătură. Striga ca un nebun :

— Foc ! Foc ! Foc !

În mijlocul haosului, al hărmălaiei şi învălmăşelii, un singur om, cu faţa nepăsătoare, galbenă ca ceara, şi cu o gaură mică deasupra ochiului închis, stătea foarte calm. El zăcea cu faţa în sus pe duşumea, de-a curmezişul camerei, printre tuburi goale de cartuşe. Pince-nez-ul spart, agăţat cu un şnur negru de urechea ţeapănă şi albă, zăcea alături pe parchetul presărat cu tencuială. Şi tot acolo, pe parchet, se afla un chipiu vechi, cu cozorocul crăpat.

Petea se uită la omul acela şi înţelese că e mort. Băiatul o rupse la fugă înapoi. Nici nu-şi dădu seama cum ajunse în gangul unde-l aştepta Gavrik.

— Ei, le-ai dus ?

— Le-am dus.

Petea îi povesti, înecîndu-se, tot ce văzuse în clădirea aceea înspăimîntătoare.

— Degeaba. Tot n-or să reziste. Or să fugă retrăgîndu-se pe acoperişuri — şopti Petea, abia răsuflînd. Acolo, în faţa lor, au adus un tun cu care or să tragă asupra lor...

Gavrik îşi făcu cruce, îngălbenindu-se. Era pentru prima dată cînd Petea îşi vedea prietenul atît de speriat.

Undeva foarte aproape răsună o salvă de tun. Ecoul metalic se rostogoli peste acoperişuri.

— Sînt pierduţi ! strigă Gavrik, deznădăjduit. Să fugim !

Băieţii ieşiră în stradă şi o luară la goană prin oraşul care, pentru a treia oară în dimineaţa aceea, îşi schimba înfăţişarea.

Acum, în oraş, erau stăpîni cazacii. De pretutindeni se revărsa tropotul neîntrerupt al potcoavelor. Sotniile căzăceşti de pe Don, ascunse prin curţi, ţîşneau năvalnic de prin ganguri, plesnind în dreapta şi-n stînga cu nagaicele.

Nu aveai unde să te ascunzi de ei ; toate intrările şi porţile caselor erau încuiate şi păzite de cordoane de soldaţi şi poliţişti. Fiecare ulicioară era o capcană.

Rămăşiţele manifestanţilor împrăştiaţi fugeau care încotro, fără nădejde de scăpare. Cazacii îi ajungeau din urmă şi-i spintecau, doborîndu-i unul cîte unul.

Pe Malaia Arnautskaia, chiar pe lîngă băieţi, prin mijlocul străzii, trecu în fugă un om cu picioarele strîmbe, fără palton şi fără căciulă. Ţinea la subsuoară un steag roşu : era stăpînul barăcii de tir. Alerga şchiopătînd, aruncîndu-se cînd într-o parte, cînd în alta.

Altă dată lucrul acesta ar fi stîrnit poate mirarea băieţilor, acum însă îi umplu de groază.

La fiecare zece paşi, Iosif Karlovici întorcea capul înapoi ; faţa lui era îngrozitor de palidă şi de schimonosită, cu ochii înnebuniţi de spaimă. După el veneau în trap mărunt doi cazaci. Potcoavele loveau caldarîmul, scoţînd scîntei albe din pietrele de granit.

Într-o clipă, Iosif Karlovici se află între cai. Îi lăsă pe urmăritori să treacă, se întoarse şi, repezindu-se într-o parte, apucă clanţa uşii de la intrarea unei clădiri.

Uşa era încuiată. Împinse în ea deznădăjduit, izbi cu picioarele, izbi cu umărul. Dar uşa nu cedă. Cazacii întoarseră caii şi se urcară pe trotuar.

Iosif Karlovici se încovoie şi, aplecîndu-şi capul, strînse cu amîndouă mîinile steagul la piept. În văzduh străluci o

sabie. Spinarea lui se clătină. Haina plesni de-a curmezişul. Stăpînul barăcii zvîcni o dată şi se întoarse.

Faţa lui schimonosită de durere, cu favoriţii tăiaţi în colţ, se zări o secundă.

— Ticăloşilor ! Satrapilor ! Călăilor ! strigă el, pătimaş, în gura mare. Jos autocraţia !

Dar în aceeaşi clipă, două săbii luciră în aer. Şi Iosif Karlovici căzu strîngînd steagul la pieptul său dezgolit, păros şi brăzdat de tatuajul albastru.

Unul dintre cazaci se aplecă asupra lui, trebăluind ceva. Apoi amîndoi cazacii porniră mai departe, tîrînd după ei, legat de o frînghie, trupul omului ucis, care lăsa pe caldarîmul cenuşiu o dîră lungă, de un roşu aprins.

Dintr-o ulicioară năvăli un puhoi de oameni, şi băieţii se treziră despărţiţi unul de celălalt.

39

POGROMUL

În ziua aceea Petea pierduse cu totul noţiunea timpului. Cînd, în sfîrşit, ajunse acasă, i se păru că e aproape seară, dar de fapt nu era nici ora două.

În jurul Cîmpului Kulikovo şi al Statului-Major domnea o linişte desăvîrşită. Evenimentele ajungeau aici în chip de zvonuri şi împuşcături îndepărtate. Dar oamenii erau de mult obişnuiţi cu zvonurile şi cu împuşcăturile.

Cerul, aproape negru, coborîse parcă şi mai jos, prevestind, prin gerul uscat şi tăios, că în curînd va ninge. În această perioadă, seara începea chiar de dimineaţă. Prin văzduhul tulbure, albăstrui, pluteau din cînd în cînd cîţiva fulgişori de zăpadă. Dar pămîntul îngheţat rămînea mai departe negru, fără urme de încărunţire.

Petea intră pe scara de serviciu, aruncă ghiozdanul gol în bucătărie şi se strecură tiptil în camera copiilor. Era însă prea devreme, aşa că absenţa lui nu neliniştise pe nimeni.

Băiatul văzu odăile paşnice, tihnite, auzi duruitul aproape imperceptibil al maşinii de cusut, simţi mirosul borşului care dădea în fiert şi deodată îi veni să se arunce de gîtul tatii, să-şi lipească obrazul de haina lui, să plîngă şi să-i povestească totul.

Dar acest simţămînt stărui doar o clipă în sufletul zguduit al băiatului, făcînd numaidecît loc altuia nou : sentimentul reţinut şi discret al răspunderii şi al păstrării unei taine. Pentru prima oară în viaţa lui băiatul pricepu simplu şi grav, din toată inima, că în viaţă există lucruri despre care nu trebuie să vorbeşti nici celor mai dragi şi mai apropiate fiinţe şi, oricît ar fi de greu, să taci, să le păstrezi doar pentru tine.

Tata se legăna în balansoar, cu mîinile sub cap şi fără pince-nez. Petea intră şi se aşeză alături pe scaun, punîndu-şi cuminte mîinile pe genunchi.

— Ce-i, băieţelul tatii, te plictiseşti stînd degeaba ? Nu-i nimic, ai răbdare ! Curînd se vor potoli lucrurile şi vor reîncepe cursurile. O să mergi iar la şcoală, o să mai încasezi nişte doiuri şi-o să-ţi simţi inima mai uşoară.

Şi zîmbi cu zîmbetul lui prietenos, de miop.

La bucătărie se trînti uşa şi pe coridor se auziră paşi grăbiţi. În pragul sufrageriei apăru Dunia. Se rezemă fără putere de tocul uşii, strîngîndu-şi mîinile la piept :

— Vai, domnule...

Nu fu în stare să mai spună altceva. Dunia răsufla greu, sacadat, trăgînd aer în piept cu gura întredeschisă. De sub broboada care-i alunecase într-o parte, pe faţa albă ca varul, îi căzuse o şuviţă de păr de care atîrna o agrafă.

În ultima vreme, cei din casă se obişnuiseră cu apariţiile ei neaşteptate. Dar de data aceasta, ochii ei înnebuniţi, respiraţia sacadată, întreaga ei înfăţişare înspăimîntată arătau că se întîmplase ceva din cale afară de neobişnuit, ceva îngrozitor. Ea aduse cu sine o tăcere sumbră, rău prevestitoare, încît se părea că pendula bate de zece ori mai tare şi că geamurile ferestrelor sînt mate. Zgomotul maşinii de cusut încetă brusc. Mătuşa intră în fugă, apăsîndu-şi tîmplele cu vinişoare albăstrui :

— Ce-i ?... Ce s-a întîmplat ?

Dunia stătea mută, mişcîndu-şi doar buzele, fără să poată scoate vreun sunet.

— Pe strada Kanatnaia s-au apucat să-i bată pe evrei — rosti ea încet de tot. E pogrom...

— Nu se poate ! strigă mătuşa şi se aşeză pe scaun, cu mîna la inimă.

— Să plesnesc dacă mint ! Au spart toate prăvăliile evreieşti. De la etajul întîi au aruncat în stradă un scrin. În cîteva minute ajung şi la noi.

Tata sări în sus, palid. Tremura de enervare. Cu mîna, care nu-l mai asculta, încercă să-şi pună pe nas pince-nez-ul :

— Dumnezeule, ce mai e şi asta ? !

Îşi ridică ochii spre icoană şi îşi făcu de două ori semnul crucii. Dunia luă asta drept un semnal. Venindu-şi în fire, se urcă pe un scaun şi se apucă să dea jos icoana.

— Ce faci, Dunia ?

Dar Dunia, fără să răspundă, alerga din cameră în cameră şi aduna icoanele. Începu să le aşeze agitată pe pervazurile ferestrelor, cu faţa spre stradă, sprijinindu-le cu teancuri de cărţi, cutii de ceai şi tot ce-i cădea în mînă.

Tata o urmărea uluit :

— Nu înţeleg... Ce vrei să faci ?

— Vai, domnule, nu se poate altfel... — îngăimă ea, speriată. Păi cum altfel ? Îi schingiuiesc pe evrei... dar de ruşi nu se ating... Acolo unde văd icoane la ferestre, nu intră !

Faţa tatii se schimonosi dintr-o dată.

— Să nu îndrăzneşti ! strigă el cu glas ascuţit şi începu să bată furios cu pumnul în masă. Să nu îndrăzneşti !... Îţi interzic !... Auzi ? Încetează numaidecît !... Icoanele nu sînt făcute pentru aşa ceva... Ăsta... ăsta-i un sacrilegiu. Numaidecît...

Manşetele rotunde şi scrobite îi săriră de la mîneci. Chipul lui era palid ca de mort, cu pete roşii pe fruntea înaltă, parcă sculptată.

Niciodată Petea nu-l văzuse pe tatăl său în asemenea stare : tremura tot şi era înfricoşător. Tata se repezi spre fereastră şi apucă icoana. Dar Dunia o ţinea strîns şi nu-i dădea drumul.

— Domnule !... Ce faceţi ?... strigă ea, deznădăjduită. O să ne omoare pe toţi ! Tatiana Ivanovna, inimioara mea ! Zău, o să ne calce-n picioare ! Nu ţin seama de nimic !...

— Să taci !... urlă tata şi vinele de pe frunte i se umflară groaznic. Să taci ! Aici eu sînt stăpîn ! Nu permit ca în casa mea... Lasă-i să vină ! Să ne omoare pe toţi !... Bestiile !... N-ai nici un drept... N-ai...

Mătuşa îşi frîngea mîinile.

— Vasili Petrovici ! Te implor, linişteşte-te !...

Dar tata stătea cu capul rezemat de perete, acoperindu-şi faţa cu mîinile.

— Vin ! strigă deodată Dunia.

Se aşternu o linişte adîncă. Din stradă se auzea un cîntec pe mai multe voci. Puteai crede că undeva, foarte departe, are loc vreo înmormîntare sau o procesiune religioasă ca la Bobotează.

Petea privi cu grijă pe fereastră. În stradă, nici ţipenie de om. Deasupra Cîmpului Kulikovo, unde nu se zărea nimeni, cerul mohorît, de culoarea ardeziei, coborîse şi mai mult. Cîteva fire lungi de zăpadă, uşoară ca puful de lebădă, se odihneau grămădite de vînt în zbîrciturile pămîntului golaş.

Cîntecul răsuna din ce în ce mai limpede. Şi Petea îşi dădu îndată seama că acel nor ce plutea foarte jos, la marginea Cîmpului Kulikovo, în dreapta gării, nu e de loc un nor, ci o mulţime de oameni care se apropiau.

În casă, toate ferestrele fură închise cu zgomot. Din bucătărie se auziră şoapte de glasuri reţinute, bocănituri, fîşîit de fuste şi, cu totul pe neaşteptate, în coridor se ivi o femeie în vîrstă, ţinînd de mînă o fetiţă cu părul roşu ca focul, cu urme de lacrimi pe obraz. Femeia era îmbrăcată ca de vizită, cu fustă neagră de moar, cu mantilă şi mitene. Pe cap avea o pălărie mică, dar înaltă, cu pene de pasăre, pusă într-o parte. În spatele ei se iţea faţa rotundă şi palidă a lui Niusea şi gambeta lui „Boris-şobolanul“.

Era madam Kogan cu toată familia ei.

Neîndrăznind să treacă pragul, făcea întruna reverenţe în faţa uşii, cu o mînă ţinîndu-şi fustele, iar cealaltă ducînd-o la inimă. Un surîs dulceag, politicos şi, în acelaşi timp jalnic, înnebunit, juca pe faţa ei mobilă şi foarte zbîrcită.

— Domnule Bacei ! striga ea cu glas ascuţit, ca de pasăre, întinzînd mîinile tremurătoare spre tata. Domnule Bacei ! Tatiana Ivanovna ! Am fost întotdeauna vecini buni !... Ce-s oamenii vinovaţi că au un alt Dumnezeu ?... Deodată căzu în genunchi : Salvaţi-mi copiii ! izbucni ea în hohote disperate. N-au decît să distrugă totul, dar să cruţe copiii !

— Mamă, nu te umili ! strigă Niusea cu necaz şi, vîrîndu-şi mîinile în buzunar, se întoarse arătîndu-şi ceafa albăstrie, tunsă de curînd.

— Naum, cînd ai să taci odată ! şuieră „Boris-şobolanul“. Sau vrei să-ţi trag cîteva palme ? Mama ta ştie ce face. Ştie

că domnul Bacei e un om învăţat. Nu va îngădui să fim omorîţi.

— Pentru Dumnezeu, madam Kogan ! Ce faci ? bolborosi mătuşa şi se repezi s-o ridice. Nu ţi-e ruşine ? ! Sigur că da, sigur că da ! Ah, Doamne, vă rog, intraţi... Domnule Kogan... Niusea... Dorocika... Ce nenorocire !

În timp ce madam Kogan plîngea şi nu mai contenea cu mulţumirile, din care pricină tatii şi mătuşii le venea să intre în pămînt de ruşine, în timp ce îşi ascundea copiii şi bărbatul prin camerele cele mai îndepărtate, cîntecul de afară se auzea din ce în ce mai tare, apropiindu-se mereu.

Pe Cîmpul Kulikovo venea spre casă o mulţime de oameni ce amintea într-adevăr o procesiune religioasă. În frunte, doi bătrîni cărunţi, în paltoane de iarnă, dar fără căciuli, purtau portretul ţarului, împodobit cu un prosop brodat la cele două capete.

Petea recunoscu numaidecît panglica albastră petrecută peste umărul ţarului şi ramura de stejar cu ghinde. În spatele portretului se legănau prapurii bisericeşti, înălţaţi în aerul rece şi albăstrui. Mai departe se zărea un puhoi de bărbaţi şi femei, bine îmbrăcaţi, cu haine călduroase, care păşeau ceremonios cu galoşii, ghetele şi cizmele lor. Din gurile lor larg deschise ieşeau aburi. Cîntau : „Miluie-e-eşte Doa-a-amne poporul tă-ău şi binecuvîntea-a-ază moşteni-irea ta..."

Aveau o înfăţişare atît de paşnică şi de gravă, încît pe faţa tatii, pentru o clipă, apăru un zîmbet nehotărît :

— Ei, vedeţi — spuse el — oamenii merg liniştiţi, în pace, nu se ating de nimeni, şi dumneavoastră...

Dar chiar în clipa aceea procesiunea se opri în faţa casei de peste drum. Din mulţime ieşi o femeie voinică, mustăcioasă, legată cruciş peste piept cu două broboade, cu obrajii roşii, aproape vineţi. Ochii ei bulbucaţi, negri cum sînt strugurii ananas, erau aţintiţi spre ferestre. Desfăcîndu-şi larg, ca un bărbat, picioarele-i groase încălţate în pîslari albi, ameninţă cu pumnul spre casă.

— Hei, scîrbe jidoveşti ! strigă ea cu glas ascuţit de precupeaţă. V-aţi ascuns, hai ? Nu-i nimic, vă găsim noi îndată ! Hei, pravoslavnicilor, scoateţi icoanele !

Zicînd acestea, îşi adună fustele şi traversă în fugă strada, apucînd din mers un bolovan dintr-o grămadă pregătită pentru repararea caldarîmului. În urma ei, din mulţime mai

ieşiră vreo douăzeci de găligani, cu braţe lungi, cu panglici tricolore la butonierele paltoanelor şi ale scurtelor. Fără a se grăbi, traversară strada pe lîngă grămada de pietre şi, ajungînd în dreptul ei, fiecare se aplecă sprinten. Cînd trecu ultimul, pe locul unde fusese grămada de pietre pămîntul era gol.

Se lăsă o tăcere mormîntală. Pendula nu mai bătea, ci bubuia, iar geamurile ferestrelor se întunecaseră.

Tăcerea se prelungi atît de mult, încît tata avu timp să rostească :

— Nu înţeleg... La urma urmelor, ce face poliţia ?... De ce nu trimit soldaţi de la Statul-Major ?

— Ah, ce tot vorbeşti, ce poliţie ?!... strigă mătuşa, iritată, nemaiputîndu-se stăpîni, dar se întrerupse brusc.

Liniştea devenise şi mai insuportabilă. „Boris-şobolanul", care se aşezase pe marginea unui scaun în mijlocul salonului, cu gambeta lăsată pe frunte, privea pieziş într-un colţ, cu ochii săi bolnavi.

Niusea se plimba pe coridor încolo şi-ncoace, cu mîinile în buzunare. Deodată se opri şi ascultă. Buzele lui cărnoase se strîmbau dispreţuitor într-un zîmbet silit.

Tăcerea mai dură încă o clipă îngrozitoare, apoi se sparse. Undeva jos, prima piatră izbi într-o fereastră. Apoi asupra casei se revărsă o ploaie de pietre. Pe trotuar zburară geamurile făcute ţăndări. Se auzi zăngănitul unei firme de tinichea, apoi trosnetul uşilor şi lăzilor sparte. Pe caldarîm se rostogoleau cutii cu bomboane, butoiaşe, cutii de conserve.

Mulţimea dezlănţuită înconjurase casa, fluierînd şi chiuind. Portretul ţarului, cu ramă de aur şi cu coroniţă, se înălţa strîmb cînd ici, cînd colo. Parcă era un ofiţer cu epoleţi şi panglică albastră peste piept, care, înconjurat de prapuri, se ridică mereu în vîrful picioarelor, vrînd să privească peste capetele mulţimii.

— Domnule Bacei ! Vedeţi ce se petrece ? şoptea Kogan, frîngîndu-şi mîinile. Marfă de două sute de ruble.

— Tată, încetează ! Nu te mai umili ! strigă Niusea. Acum nu mai e vorba de bani.

Pogromul continua.

— Domnule ! Intră prin case să-i caute pe evrei ! spuse speriată Dunia.

Madam Kogan scoase un ţipăt sfîşietor şi începu să se agite în coridor, ca o găină care a văzut cuţitul.

— Dora ! Naum ! Copii !...

— Domnule, urcă pe scara noastră...

Pe scară se auzi un zgomot infernal de glasuri şi cizme, amplificat de holul de la intrare. Tata, cu degetele tremurînde, totuşi neobişnuit de repede, se încheie la toţi nasturii şi se repezi spre uşă, smulgîndu-şi cu amîndouă mîinile gulerul scrobit care-l strîngea. Mătuşa nici n-apucă să clipească din ochi, că el şi ajunse pe scară.

— Pentru Dumnezeu, Vasili Petrovici !...

— Domnule, nu vă duceţi, vă omoară !

— Tăticule ! strigă Petea şi se repezi după tatăl său. Ţeapăn, cu faţa împietrită, în haina lui neagră, tata alerga pe scară în jos.

În întîmpinarea lui, cu paşi largi, urca anevoie femeia cu pîslari albi. Ţinea o piatră grea în mîna-i înmănuşată cu mitene de bumbac. Acum ochii ei nu mai erau negri, ci de un albastru spălăcit, acoperiţi parcă de o membrană tulbure, ca la un bou mort. După ea urcau vlăjganii năduşiţi, cu şepci de postav albastru.

— Domnilor ! strigă tata cu glas ascuţit, în falset, care nu i se potrivea. Gîtul i se făcu dintr-o dată roşu. Cine v-a dat dreptul să năvăliţi în casele oamenilor ? Asta-i curată tîlhărie ! Nu vă permit !

— Da' tu cine-oi mai fi ? Proprietarul ?

Femeia schimbă piatra din mîna dreaptă în mîna stîngă şi, fără să se uite la tata, îl lovi puternic cu pumnul peste ureche. Tata se clătină, dar nu-l lăsară să cadă : o mînă roşie, pistruiată îl înhăţă de reverul de mătase al hainei şi trase de el ; postavul vechi pîrîi şi se rupse.

— Să nu-l bateţi, e tatăl nostru ! strigă Petea cu glas sfîşietor, izbucnind în lacrimi. N-aveţi dreptul ! Proştilor !

Cineva smuci din răsputeri, cu răutate, de mîneca tatii. Mîneca se rupse. Petea văzu o zgîrietură sîngerîndă pe nasul părintelui său, văzu ochii lui miopi, plini de lacrimi, fără pince-nez, părul ciufulit ce-i cădea pe tîmple, despărţit de o cărare în creştetul capului.

O durere cumplită cuprinse inima băieţelului. În această clipă era gata să moară, numai să nu se atingă nimeni de tatăl său.

— Uf, bestiilor ! Fiarelor ! Animalelor ! gemea tata printre dinţi, ferindu-se din calea pogromiştilor.

De sus veneau în fugă mătuşa şi Dunia, cu icoanele în mîini.

— Ce faceţi, domnilor, vă vede Dumnezeu ! strigă mătuşa cu lacrimi în ochi.

Dunia, ridicînd cît mai sus icoana Mîntuitorului, cu o ramură de lămîiţă din ceară sub sticlă, zbieră înfuriată :

— Huoo ! Aţi înnebunit, sau ce ?!... Acum v-aţi apucat să-i bateţi şi pe creştinii pravoslavnici ?! Uitaţi-vă bine înainte de-a începe ! Plecaţi de unde aţi venit ! Aici nu sînt evrei ! Auziţi, nu sînt ! Duceţi-vă cu Dumnezeu !

În stradă răsunară fluierele poliţiştilor, care, ca întotdeauna, apăreau la o jumătate de oră după pogrom. Femeia cu pîslari albi puse piatra pe o treaptă, îşi şterse cu grijă degetele de poala fustei şi clătină din cap :

— Ei, destul, ajunge ! Puţin şi bine ! Şi-apoi au sosit şi sergenţii noştri... Ian auziţi-i cum se mai ostenesc ! Acum haidem la jidanul de pe strada Malofontanskaia, colţ cu strada Botaniceskaia.

Şi, adunîndu-şi fustele grele, începu să coboare scara, icnind şi suflînd din greu.

40

MUNDIRUL OFIŢERESC

Cîteva zile după cele întîmplate, trotuarul de lîngă casă rămase presărat cu pietre, geamuri sparte, resturi de lăzi sfărîmate, cocoloaşe de albăstreală strivite, orez, cîrpe şi tot felul de catrafuse gospodăreşti.

În tufişurile din poieniţă puteai găsi pe neaşteptate un album cu fotografii, o etajeră de bambus, o lampă sau un fier de călcat.

Trecătorii ocoleau cu grijă aceste rămăşiţe, de parcă numai atingerea lor te putea face părtaş la pogrom, te păta pentru toată viaţa.

Chiar şi copiii, care intrau curioşi şi îngroziţi în prăvălia devastată, îşi vîrau înadins mîinile în buzunare pentru a nu se lăsa ispitiţi de turta dulce cu mentă, zvîrlită pe jos, sau de vreun pachet de ţigări „Kerci", călcat în picioare.

Tata se plimba zile întregi prin casă, parcă întinerit, sever şi neobişnuit de vioi, dar cu tîmplele vizibil încărunţite, cu bărbia repezită înainte, ceea ce vădea multă încordare. Haina fusese cusută cu multă măiestrie, aşa că nu se mai cunoştea ruptura.

Viaţa reintrase în făgaşul obişnuit.

Pe străzi nu se mai auzeau împuşcături. În oraş se instaurase o linişte paşnică. Pe lîngă casă trecu, pentru prima dată după grevă, tramcarul, acel vehicul greoi şi absurd ce semăna cu o diligenţă, cu roţile din spate grozav de mari, iar cele din faţă foarte mici.

La gară se auzi şuieratul primei locomotive.

Sosiră şi ziarele „Russkie Vedomosti", „Niva" şi „Zaduşevnoe Slovo".

Într-una din zile, Petea, privind pe fereastră, zări la intrare trăsura galbenă a poştei. Inima băiatului fu năpădită de un val de căldură, apoi parcă se opri locului. Poştaşul deschise uşa din spate şi scoase din trăsură un pachet.

— De la bunica ! strigă Petea, lovind cu palmele în pervazul ferestrei.

Ah, uitase cu totul ! Dar acum, văzînd trăsura galbenă, îşi aminti dintr-o dată şi de „urechiuşe", şi de fracul stricat definitiv, şi de sandalele vîndute, şi de puşculiţa lui Pavlik, într-un cuvînt, de toate crimele sale, care puteau fi descoperite dintr-o clipă în alta.

Se auzi clopoţelul de la uşă. Petea se repezi în antreu.

— Să nu vă atingeţi — strigă el, agitat — e pentru mine ! E pentru mine !

Într-adevăr, spre uimirea tuturor, pe pînza pachetului era scris cu litere mari, violete : „Lui Piotr Vasilievici Bacei, personal".

Rupîndu-şi unghiile, băiatul smulse învelitoarea cusută cu aţă tare. Nu avu răbdare să desfacă încet capacul lădiţei bătut în cuie lungi şi subţiri ; Petea apucă satîrul de bucătărie şi

desfăcu nerăbdător lădiţa, uşoară ca o vioară. Scoase din ea ceva învelit cu grijă şi dragoste într-un număr foarte vechi din ziarul „Russkii Invalid".

Era o tunică ofiţerească.

— Mundirul bunicului ! anunţă Petea, solemn. Asta-i !

În pachet nu se mai afla nimic.

— Nu înţeleg... — mormăi mătuşa.

— Ciudată idee ! Să trimiţi unui copil nişte relicve ostăşeşti — spuse tata, glacial, ridicînd din umeri. Ciudat... şi nepedagogic !

— Of, încetaţi odată, voi nu ştiţi nimic ! Bravo, bunicuţo ! exclamă entuziasmat băiatul şi se repezi cu pachetul mult dorit în camera copiilor.

De sub foiţa subţire scînteiau nasturii aurii ai mundirului, împachetat cu grijă. Petea se apucă să-l desfacă nerăbdător.

Dar, Dumnezeule, ce-i asta ? Nasturii n-aveau vulturi ! Erau netezi de tot şi nu se deosebeau cu nimic de cei soldăţeşti, cei mai ieftini nasturi, abia valorînd un punct. Ce-i drept, erau vreo şaisprezece la număr. Dar în schimbul lor nu puteai obţine mai mult de trei „urechiuşe" de trei puncte.

Ce se întîmplase ?

Mai tîrziu, după mulţi ani, Petea a aflat că pe vremea împăratului Alexandru al II-lea nasturii ofiţereşti nu aveau vulturi. Dar cine putea să prevadă una ca asta ? Băiatul era cu desăvîrşire doborît. Stătea pe pervaz, ţinînd pe genunchi mundirul care-i înşelase aşteptările.

Afară, pe lîngă termometrul prins la fereastră, zburau fulgi uşori de zăpadă. Băiatul îi urmărea nepăsător, fără să simtă, ca de obicei, bucuria primilor fulgi de nea.

Prin faţa ochilor i se perindau scene din timpul evenimentelor al căror martor şi participant fusese nu demult. Dar acum totul i se părea atît de îndepărtat, de tulbure şi neverosimil, de parcă ar fi fost un vis. Ca şi cum totul se petrecuse undeva într-alt oraş, poate chiar şi în altă ţară.

Dar Petea ştia că nu fusese vis. Totul se petrecuse colea, foarte aproape, dincolo de Cîmpul Kulikovo, de vălul alb al fulgilor ce unea cerul cu pămîntul.

Oare unde o fi acum Gavrik ? Ce s-o fi întîmplat cu Terenti şi cu marinarul ? Or fi reuşit să fugă retrăgîndu-se pe acoperişuri ?

Nu avea cine să-i răspundă la aceste întrebări.

Iar zăpada cădea într-una, din ce în ce mai deasă, acoperind pămîntul negru al Cîmpului Kulikovo cu mantia neprihănită şi zglobie a iernii, care, în sfîrşit, sosise.

41

POMUL DE CRĂCIUN

Veni şi Crăciunul.

Pavlik se trezi înainte de ivirea zorilor. Pentru el, ajunul Crăciunului însemna o dublă sărbătoare, deoarece coincidea cu ziua sa de naştere.

Puteţi să vă închipuiţi cu cîtă nerăbdare aştepta băieţelul sosirea acestei zile fericite şi, în acelaşi timp, foarte ciudate, cînd el o să aibă dintr-o dată patru ani !

Nu mai departe decît ieri avusese trei ani, iar astăzi a şi împlinit patru ! Oare cînd s-o fi petrecînd acest lucru ? Cu siguranţă, noaptea !

Pavlik se hotărîse mai dinainte să pîndească această clipă misterioasă, cînd copiii devin mai mari cu un an. Se trezi în toiul nopţii, deschise larg ochii, dar nu văzu nimic deosebit. Totul era ca de obicei : scrinul, lampa de noapte, ramura uscată de palmier de după icoană.

Cîţi ani să aibă acum ? Trei sau patru ?

Băieţelul îşi privi cu atenţie mîinile şi dădu din picioare sub plapumă. Nu, mîinile şi picioarele erau la fel ca şi aseară cînd se culcase. Dar poate că-i mai crescuse capul ? Pavlik îşi pipăi grijuliu capul, obrajii, nasul, urechile... După cît se pare, totul era la fel ca şi ieri.

Ciudat !

Cu atît mai ciudat, cu cît dimineaţă va avea cu siguranţă patru ani ! Asta aşa va fi, fără doar şi poate. Dar oare acum cîţi o fi avînd ? Nici nu putea fi vorba să aibă tot trei ani. Pe de altă parte, nu prea arăta nici de patru. Ar fi bine dacă l-ar trezi pe tata. El trebuie să ştie. Dar să ieşi de sub plăpumioara caldă şi să lipăi cu picioarele goale pe duşumea... Nu,

mulţumesc ! Mai bine să te prefaci că dormi şi, cu ochii închişi, să aştepţi clipa transformării.

Pavlik închise ochii şi, fără să-şi dea seama, adormi numaidecît, iar cînd se trezi, văzu că lampa de noapte se stinsese de mult, iar prin crăpătura oblonului licărea lumina albăstrie, încă firavă, a dimineţii de iarnă.

Nu mai încăpea nici o îndoială : avea patru ani !

În casă nu se trezise nimeni. Toţi dormeau duşi. Nici măcar Dunia nu-şi începuse trebăluiala la bucătărie. Pavlik cel de patru ani sări din pat şi „se îmbrăcă singur" (adică îşi puse cu faţa în spate pieptăraşul cu nasturii îmbrăcaţi în pînză) şi îşi vîrî picioruşele goale în ghete. Deschise binişor, cu amîndouă mîinile, uşile grele care scîrţîiau şi porni spre salon. Era o călătorie mare a unui băieţel mic prin apartamentul pustiu. Acolo, în întuneric, umplînd camera cu miros puternic de cetină, stătea în mijloc ceva uriaş care-şi întinsese în jos, pînă la podea, labele-i întunecate pe care atîrnau lanţuri de hîrtie.

Pavlik ştia că este pomul de Crăciun. În timp ce ochii lui se obişnuiau cu întunericul, înconjur cu atenţie pomul des, catifelat, în care licăreau uşor fire argintii de beteală. Fiecare pas al băieţelului făcea ca pomul să tresară, să foşnească încetişor cu jucăriile-i de carton, cu pocnitoare, să zăngănească lin cu globuleţele lui de sticlă.

Obişnuindu-se cu întunericul, Pavlik zări în colţ măsuţa cu daruri. Se repezi spre ea, uitînd o clipă de pom. Darurile erau minunate, mult mai frumoase decît se aşteptase el : un arc şi o tolbă de catifea cu săgeţi, o carte luxoasă cu poze colorate „Curtea cu păsări a bunicuţei Tatiana", un loto adevărat, pentru „oameni mari", şi un cal, mai mare, mai frumos şi, mai cu seamă, mult mai nou decît Kudlatka. Apoi se mai aflau acolo cutiuţe de tablă cu bomboane „George Bohrman", batoane de ciocolată cu poze şi un tort micuţ într-o cutie rotundă.

Pavlik nu se aşteptase la o asemenea bogăţie. Masa era plină de jucării şi dulciuri, şi toate îi aparţineau lui şi numai lui.

Însă băiatului i se părură totuşi puţine. Încetişor, îşi cără, din camera sa în salon, toate jucăriile vechi, chiar şi pe Kudlatka cel zdrenţăros, şi le puse lîngă cele noi. Acum erau foarte multe jucării, ca la magazin. Dar tot nu i se păru de ajuns.

Pavlik îşi aduse şi renumita puşculiţă şi o puse în mijlocul mesei, pe tobă, ca simbolul cel mai de preţ al bogăţiei sale.

După ce construi acest turn triumfal şi după ce îl admiră îndelung, băiatul se întoarse din nou la pomul de Crăciun. De mult nu-i dădea pace o turtă dulce poleită cu zahăr trandafiriu, agăţată destul de jos cu un fir de lînă galbenă. Frumuseţea turtei în formă de stea, cu gaură la mijloc, îi aţîţa dorinţa de neînvins să o mănînce numaidecît.

Închipuindu-şi că nu va fi nici o nenorocire dacă în pom o să fie o turtă mai puţin, Pavlik o desprinse de pe crenguţă şi o duse la gură. Muşcă o bucată bunişoară, dar spre uimirea lui, băgă de seamă că turta dulce nu e chiar atît de gustoasă cum îşi închipuise. Ba mai mult, turta avea un gust îngrozitor. Era tare, cu miros de secară şi glucoză, şi nici un pic dulce. Dar după aspectul ei, puteai deduce că tocmai cu astfel de turte dulci se hrănesc îngerii cei albi ca zăpada care cîntă în cer, după note.

Dezgustat, Pavlik agăţă la loc pe crenguţă turta muşcată. Fără doar şi poate că la mijloc era o greşeală. Probabil că cei de la magazin puseseră din întîmplare şi o turtă de proastă calitate.

Pavlik observă o altă turtă şi mai frumoasă, poleită cu zahăr albastru. Spînzura destul de sus, aşa că fu nevoit să pună scaunul. Fără a desprinde turta de pe crenguţă, băiatul muşcă dintr-un colţ şi-l scuipă numaidecît, atît de neplăcută la gust i se păru şi această turtă.

Dar îi venea greu să se împace cu gîndul că şi celelalte turte nu-s bune de nimic. Deci micuţul se hotărî să încerce toate turtele agăţate în pom. Şi se apucă de treabă. Cu limba scoasă în colţul gurii, icnind şi abia suflînd, băiatul împingea scaunul greu în jurul pomului, se căţăra pe el, gusta din turtă, se încredinţa că e o porcărie, apoi se dădea jos şi tîra scaunul mai departe. Curînd, toate turtele fură încercate, în afară de două, agăţate chiar sub tavan, unde nu putea să ajungă. Pavlik rămase multă vreme cu capul dat pe spate, cufundat în gînduri. Turtele îl atrăgeau prin frumuseţea lor inaccesibilă şi astfel îl ispiteau şi mai vîrtos.

Băiatul era încredinţat că turtele acelea nu-i vor înşela aşteptările. Tocmai se gîndea cum să pună scaunul pe masă şi apoi să încerce să le ia. Dar deodată se auzi foşnetul unei ro-

chii de sărbătoare şi mătuşica, cu un zîmbet luminos, intră în salon.

— Aa, sărbătoritul nostru s-a sculat înaintea tuturor ! Ce faci aici ?

— Mă plimb pe îngă pom — răspunse Pavlik, cuminte, uitîndu-se la mătuşă-sa cu ochii săi încrezători şi sinceri de copil binecrescut.

— Ah, peştişorul meu scump ! **Îngă...** Nu **îngă**, ci **lîngă**. Cînd o să te dezveţi odată de asta ? Ei, dă-mi voie să te felicit, la mulţi ani !

Şi băiatul se trezi în îmbrăţişarea parfumată şi drăgăstoasă a mătuşii. Iar din bucătărie venea în grabă Dunia, roşie de emoţie, ţinînd în mînă o ceaşcă albastră, fragilă, cu o inscripţie aurie : „La mulţi ani !"

Aşa începu această zi minunată, sortită să se sfîrşească într-un chip cu totul neaşteptat şi îngrozitor.

Seara, Pavlik avu musafiri : băieţi şi fetiţe. Toţi erau atît de mici, încît Petea socoti că nu e de demnitatea lui nici măcar să discute cu ei, darmite să se mai şi joace !

Simţindu-şi inima apăsată şi copleşită de o nemărginită tristeţe, Petea stătea pe întuneric în camera copiilor, aşezat pe pervaz şi privind pe fereastra împodobită de gerul iernii, unde, printre ferigile de gheaţă, licărea bulgăraşul auriu al felinarului din stradă.

O presimţire sinistră îi întuneca sufletul.

Din salon se revărsa lumina caldă a pomului de Crăciun, care pîlpîia ca un rug aprins de flăcările lumînărilor şi de ploaia de aur a artificiilor. Se auzeau sunetele îmbietoare ale pianului. Era tata, care, potrivindu-şi pulpanele hainei şi foşnind din manşetele-i scrobite, cînta cu foc polca seminariştilor. O mulţime de picioruşe tropăiau fără nici o noimă în jurul pomului.

— Nu-i nimic, rabdă, cazacule — spuse mătuşa, trecînd pe lîngă Petea. Nu fi invidios ! „Şi pe uliţa ta o să fie sărbătoare."

— Ah, mătuşico, dumneata nu-nţelegi nimic ! spuse băiatul cu glas tînguitor. Lasă-mă-n pace !

Dar iată că sosi şi clipa mult dorită a împărţirii nucilor şi turtelor. Copiii înconjurară pomul şi, ridicîndu-se în vîrful picioarelor, se întindeau către turtele dulci ce străluceau ca nişte medalii. Pomul se clătină, lanţurile de hîrtie foşniră.

Şi deodată răsună un glăscior speriat :

— Vai, uitaţi-vă, turta mea e muşcată !

— Vai, şi a mea !

— Eu am două şi amîndouă sînt muşcate...

— Ei ! spuse cineva, dezamăgit. Sînt cam vechi, a mai mîncat cineva din ele.

Mătuşa, roşie pînă-n vîrful urechilor, stătea în mijlocul turtelor muşcate, ce se întindeau spre ea din toate părţile. În sfîrşit, ochii i se opriră asupra lui Pavlik :

— Asta tu ai făcut-o, băiat rău ce eşti !

— Mătuşico, eu am vrut doar să le gust puţin — zise Pavlik cu un aer nevinovat, privind la mătuşa mîniată, cu ochii lui larg deschişi, care în lumina pomului se făcuseră chihlimbarii. Şi adăugă oftînd : Credeam că-s bune, şi cînd colo erau doar pentru musafiri...

— Taci odată, ştrengarule ! strigă mătuşa, pleśnind din palme şi repezindu-se spre bufet, unde, din fericire, mai rămăseseră destule bunătăţi.

Toţi nedreptăţiţii fură satisfăcuţi pe loc şi scandalul nu se dezlănţui.

Curînd, musafirii somnoroşi începură să fie duşi acasă. Sărbătoarea se sfîrşi. Pavlik se apucă să-şi pună comorile în ordine.

În pragul camerei copiilor apăru Dunia, făcîndu-i semne misterioase lui Petea.

— Domnişorule, pe scara de serviciu te aşteaptă haimanaua aia de Gavrik — şopti ea, uitîndu-se cu precauţie în jur.

Petea alergă spre bucătărie. Gavrik stătea pe pervazul ferestrei de la intrarea de serviciu, cu umărul sprijinit de geamul îngheţat, în care jucau scînteile revărsate de lumina albăstrie a lunii. De sub glugă îi luceau ochii mici, înrăiţi. Băiatul fornăia zgomotos.

În prima clipă, Petea crezu că Gavrik venise după datorie. Se pregătea să-i povestească despre nenorocirea ce se abătuse asupră-i cu nasturii bunicului şi să-şi dea cuvîntul de onoare că, cel mai tîrziu în două zile, o să-şi plătească datoria. Dar Gavrik scoase iute de sub bluza vătuită patru din săculeţele atît de cunoscute şi i le vîrî lui Petea în mînă.

— Ascunde-le şi sîntem chit — spuse el încet, dar apăsat. Au rămas de la Iosif Karlovici, fie-i ţărîna uşoară. La aceste

cuvinte, Gavrik își făcu plin de evlavie semnul crucii. Ascunde-le și ține-le pînă va fi nevoie de ele.

— O să le-ascund — răspunse Petea în șoaptă.

Multă vreme Gavrik nu scoase o vorbă. În sfîrșit, își șterse nasul cu dosul palmei și se dădu jos de pe pervaz.

— Rămîi sănătos, Petka...

— Dar ăia au reușit să fugă atunci ?

— Au fugit. Pe acoperișuri. Acum îi caută peste tot. Gavrik se gîndi dacă nu cumva vorbise prea mult. Apoi se apropie cu încredere de Petea și-i șopti la ureche : Vai, dac-ai ști pe cîți i-au înhățat ! Dar pe ei n-o să-i prindă. Îți spun eu ! S-au ascuns în catacombe. Toți tovarășii lor sînt acolo. La primăvară vor începe iar. Dar pe nevasta lui Terenti o dă proprietarul afară din casă, cu copii cu tot, cu Jenecika și Moticika. Așa stau lucrurile... Gavrik își scărpină sprîncenele, îngîndurat : Nu știu ce-o să mă fac cu ei acum. Fără doar și poate va trebui să ne mutăm cu toții din Blijnie Melnițî în cocioaba bunicului. Auzi, Petea, să mai treci pe la noi. Dar nu acum, ceva mai tîrziu. Ai grijă, ascunde bine săculețele. Lasă... „Să nu plîngi, Marusia, c-o să fii a mea !"... Dă laba ! Gavrik îi strînse lui Petea mîna și plecă, bocănind mărunt pe scară cu ciubotele lui rupte. Petea se întoarse în camera copiilor și ascunse săculețele în ghiozdan, sub cărți. Dar deodată ușa se deschise cu zgomot și în cameră intră tata, ținînd în mînă fracul cel mutilat.

— Ce-nseamnă asta ? întrebă el cu o voce atît de înceată, că băiatul era cît pe-aci să leșine.

— Pe sfînta cruce... — bolborosi Petea, nemaiavînd putere să se închine.

— Ce-nseamnă asta ? urlă tata, tremurînd și roșu de mînie.

În aceeași clipă, răspunzînd parcă glasului mînios al tatii, din salon răsună urletul sfîșietor al lui Pavlik. Băiețelul intră în fugă, clătinîndu-se pe piciorușele-i înmuiate de groază, și-l cuprinse pe tata de genunchi. Gurița lui pătrată era atît de larg deschisă, încît i se vedea foarte bine gîtlejul. Omușorul micuț îi tremura. Lacrimile îi curgeau șiroaie. În mînuța-i durdulie scutura pușculița deschisă, care, în loc de bani, era plină cu tot felul de nimicuri zăngănitoare.

— Tă-ă-t-ti-cu-le ! îngăimă el printre sughițuri. Pe-et-ka... m-a... fu... hî-hî... fu... rat !

— Pe cuvînt de... — începu Petea, dar tata îl ţinea strîns de umeri.

— Băiat nemernic, puşlama ! strigă el. Ştiu totul ! Joci jocuri de noroc ! Mincinosule !

Începu să-l zgîlţîie cu atîta furie, de parcă voia să-i scoată sufletul. Falca de jos îi tremura, pince-nez-ul, agăţat cu un şnur negru, îi alunecase de pe nasul asudat, poros ca un dop, şi sărea încolo şi-ncoace.

— Numaidecît să-mi dai alea... cum le ziceţi voi... „urechioare", „ure..."

— „Urechiuşe" — îngînă Petea, zîmbind strîmb, nădăjduind să întoarcă totul într-o glumă.

Dar auzind cuvîntul „urechiuşe" din gura fiului său, tata izbucni cu şi mai multă furie :

— „Urechiuşe" ? Admirabil... Unde sînt ? Să vii cu ele numaidecît aici. Unde-s porcăriile alea aduse de pe maidan ? Unde sînt microbii ăia ? În foc cu ele ! În sobă ! Să nu mai rămînă nimic din ele !

Cercetă la iuţeală odaia şi se repezi spre ghiozdan. Petea, plîngînd în hohote, alergă după el pe coridor pînă în bucătărie, unde tata, călcînd apăsat şi nervos, ducea, plin de scîrbă, săculeţele, ca pe nişte pisoi morţi.

— Tăticule ! Tăticule ! strigă Petea, agăţîndu-i-se de braţ. Tăticule !

Tata îl îmbrînci cu violenţă, apoi împinse la o parte o cratiţă şi, prin ochiul plitei, murdărindu-şi manşetele de funingine, orbit de furie, azvîrli în soba încinsă toate săculeţele.

Băiatul încremeni de groază.

— Fugiţi ! strigă el, înnebunit.

Dar în aceeaşi clipă în sobă începu să pocnească ceva. Se produse o mică explozie. Prin ochiul plitei ţîşni o flacără multicoloră. Tăiţeii zburară din cratiţă şi se lipiră de tavan. Plita trosni. Prin crăpături începu să năvălească un fum înăbuşitor care într-o clipă umplu bucătăria.

După ce turnară din belşug apă pe plită şi scormoniră în cenuşă, găsiră acolo o grămadă de tuburi de cartuşe de revolver arse. Dar Petea nu-şi mai aminti nimic. Leşinase. Îl duseră în pat. Ardea ca focul. Îi puseră termometrul. Avea treizeci şi nouă cu şapte.

42

CÎMPUL KULIKOVO

Nici nu se vindecase bine de scarlatină, cînd făcu pe neaşteptate o pneumonie. Petea zăcu toată iarna. Abia pe la mijlocul postului mare începu să meargă prin casă.

Se apropia primăvara. Deocamdată, se simţea numai. Ce-i drept, iarna plecase, însă primăvara nu venise de-a binelea. Zăpada puţină din sud, de care băiatul n-apucase să se bucure în acest an, se topise de mult. Afară era o vreme uscată şi cenuşie, aşa cum e la Odesa în luna martie.

Petea se plimba prin casă, păşind încet pe picioarele-i slăbite. Acum, cînd se sculase din pat, i se părea că odăile se făcuseră dintr-o dată mai mici şi foarte scunde. Se ridica pe vîrfuri în faţa oglinzii din antreul întunecos şi, cuprins de o milă sfîşietoare, îşi cerceta faţa palidă, ascuţită, cu cearcăne sub ochii de nerecunoscut, uimiţi şi parcă speriaţi.

Toată dimineaţa băiatul rămînea singur acasă : tata alerga pe la lecţii, iar mătuşa se plimba cu Pavlik.

Zgomtul odăilor pustii îi dădea o uşoară ameţeală. Bătăile sacadate ale pendulei îl speriau prin stăruinţa şi continuitatea lor neînduplecată. Din cînd în cînd, Petea se apropia de ferestre. Erau încă închise ca de iarnă, cu un sul de vată îngălbenită, amestecată cu smocuri de lînă, între geamurile duble.

Băiatul vedea caldarîmul pustiu, cenuşiu şi uscat, pămîntul tare al Cîmpului Kulikovo, cerul plumburiu, cu vagi urme albăstrii. De la fereastra din bucătărie se vedeau mlădiţele vineţii ale liliacului din poieniţă. Petea ştia că, dacă rupi cu dinţii pieliţa amară, iese la iveală coaja de un verde gingaş ca fisticul.

Rar, ca de înmormîntare, vibra în aer basul profund al clopotului din postul mare, care-ţi strecura în suflet lîncezeală şi tristeţe.

Şi totuşi, în această lume sărăcăcioasă clocoteau forţele năvalnice ale primăverii care aşteptau să le sosească ceasul. Le simţeai pretutindeni prezenţa, dar, mai ales, în bulbii zambilelor.

În casă, primăvara era ascunsă în cămara mohorîtă. Acolo, printre felurite boarfe cu miros de şoareci, mătuşa rînduise pe lîngă pereţi ghivece mici. Petea ştia că bulbii olandezi, ca să încolţească, au nevoie de întuneric. În bezna din cămară se înfăptuia tainicul proces al creşterii.

Prin coaja mătăsoasă, secătuită a bulbului îşi tăia drum o săgeată palidă, dar puternică. Şi băiatul ştia că tocmai bine, de Paşti, se vor ivi pe piciorușul gros inflorescenţele cîrlionţate ale zambilelor roz, albe şi liliachii.

Iar inima de copil a lui Petea tînjea şi lîncezea în această lume stearpă şi cenuşie a echinocţiului de primăvară.

Ziua se mărea şi băiatul nu avea cu ce să umple ceasurile neînchipuit de lungi dintre amiază şi seară. O, cît de nesfîrşite erau aceste ceasuri apăsătoare ale echinocţiului ! Erau mai lungi decît străzile pustii ce se întindeau la infinit spre Blijnie Melniţî.

I se dădu voie să se plimbe pe lîngă casă. Mergea încet, înainte şi înapoi, pe trotuarul uscat, mijindu-şi ochii din pricina soarelui care apunea dincolo de gară.

Cu un an înainte i se păruse că oraşul se sfîrşeşte la gară. Mai departe începeau tainele geografiei. Acum băiatul ştia că oraşul se continuă dincolo de gară, de unde pornesc străzile prăfuite spre periferii. Şi le închipuia foarte limpede, întinzîndu-se spre apus.

Acolo la orizont, umplînd spaţiul dintre două case de cărămidă cu aspect monoton, atîrna globul gigantic şi roşu al unui soare ca din era primară. Lipsit de raze, împrăştia totuşi o lumină puternică, orbitoare şi parcă posomorîtă.

Cu două săptămîni înainte de Paşti, căruţaşii aduseseră pe Cîmpul Kulikovo tot felul de scînduri şi stîlpi. Apoi sosiră dulgherii, salahorii şi maiştrii. Pe pămînt se desfăşurară în toate părţile panglicile ruletelor de măsurat. Antreprenorii umblau încoace şi-n colo, măsurînd sectoarele. Fiecare avea în buzunarul de sus al hainei cîte un metru galben de lemn. Începuse construcţia barăcilor pentru iarmarocul de Paşti.

Pentru Petea plăcerea cea mai mare era să rătăcească pe Cîmpul Kulikovo, printre lăzi cu piroane, topoare, ferăstraie, bîrne şi aşchii, căutînd să ghicească unde şi ce se va construi. Fiecare rînd nou de stîlpi înfipţi în pămînt, fiecare parcelă măsurată cu ruleta şi însemnată cu ţăruşi îi stîrnea fantezia.

Imaginaţia lui dezlănţuită făurea barăci de o frumuseţe fantastică, pline de taine şi minunăţii, în timp ce experienţa, mai raţională, căuta să-l convingă că totul va fi întocmai ca şi anul trecut. Nici mai bine, nici mai rău. Dar fantezia nu se putea împăca cu asta, ea avea nevoie de ceva nou, nemaiîntîlnit. Petea se apropia de lucrători, de antreprenori, se învîrtea pe lîngă ei, încerca să afle cîte ceva :

— Spuneţi-mi, nu ştiţi ce-o să fie aici ?

— Păi toată lumea ştie. O baracă.

— Ştiu eu că baracă, dar ce fel de baracă ?

— Păi se ştie, de lemn.

Băiatul se prefăcea că rîde, vrînd să se pună bine cu cel cu care vorbea :

— Bine, ştiu şi eu că de lemn. Vai, ce hazliu sînteţi ! Dar ce o să fie în ea ? Circ ?

— Circ.

— Păi cum o să fie circ ? Circul e rotund, iar asta nu e rotundă.

— Atunci n-o să fie circ.

— Poate va fi un panoptic ?

— Panoptic.

— Aşa de mic ?

— Atunci nu e panoptic.

— Nu zău, ce-o să fie ?

— Privată.

Roşindu-se la auzul unui asemenea cuvînt necuviincios, Petea rîdea şi mai tare, gata să îndure orice umilinţă, numai să afle ceva :

— Ha, ha, ha ! Nu, serios, ce-o să fie aici ?

— Du-te, băiete, vezi-ţi de treabă, aici nu-i de tine ! O să întîrzii la şcoală.

— Nu mă duc încă la şcoală. Am avut scarlatină şi apoi pneumonie.

— Atunci du-te mai bine şi te culcă în pat, decît să te vîri printre picioarele oamenilor. Nu ne mai bate la cap !

Şi Petea, zîmbind silit, se depărta, continuînd să-şi frămînte mintea cu această problemă de nerezolvat. De altfel, ştia foarte bine că nu va putea afla nimic atîta timp cît barăcile nu vor fi acoperite de jur împrejur cu pînză şi împodobite cu tablouri şi poze. Era tot atît de greu să afli aceste lucruri, după

cum era cu neputință să afli ce fel de zambile vor înflori în prima zi de Paști din tulpinile palide.

În sîmbăta patimilor fură duse la iarmaroc niște lăzi și cufere verzi, misterioase, cu inscripția „fragil". Dar în Odesa nici măcar un singur copil nu știa ce anume se află în aceste cufere. Puteai doar să presupui că în ele sînt figuri de ceară, măsuțele vrăjite ale scamatorilor sau șerpi grei și netezi, cu ochi inexpresivi și cu limba despicată la vîrf.

Se știa, de asemenea, că într-unul din aceste cufere se află femeia-sirenă, cu bust de femeie și coadă cu solzi în loc de picioare. Dar cum o fi trăind ea acolo fără apă ? Sau poate că în cufăr se află și o baie ? Sau poate că femeia e împachetată în nămol umed ? Despre toate acestea nu puteai să faci decît presupuneri.

Petea murea de nerăbdare, așteptînd deschiderea iarmarocului. I se părea că nimic nu e gata, că totul e pierdut, că poate anul acesta nici nu se deschide iarmarocul.

Însă toate temerile lui se dovediră neîntemeiate. În prima zi a sărbătorilor, totul fu gata : tablourile și pozele atîrnate, stîlpii pentru steaguri vopsiți în alb, piața stropită din belșug cu apă adusă în niște butoaie verzi și lungi, care în ajun fuseseră toată ziua împinse printre barăci, înnegrind pămîntul uscat, cu dîre de apă sclipitoare.

Într-un cuvînt, Paștele sosi și înflori chiar în ziua care îi era sortită în calendar. În văzduh plutea dangătul necontenit al clopotelor. Printre norii diafani răsărise un soare întinerit.

Mătușa, într-o rochie albă de dantelă, tăia șunca, dînd la o parte șoriciul gros și rotund ca un toc de revolver.

Pe cozonaci se odihneau mielușei de zahăr. Un Cristos trandafiriu zbura ca o balerină pe sîrmă, înălțînd un prapur bisericesc. În jurul unui munte verde de salată erau aranjate ouăle multicolore, lustruite cu unt. În ele se oglindeau ferestrele de curînd spălate.

Zambilele cîrlionțate din ghivecele învelite în hîrtie trandafirie gofrată răspîndeau un parfum înăbușitor și dulceag, care aducea cu mirosul florilor de mort, un parfum atît de dens și de pătrunzător, încît aveai impresia că, deasupra mesei de Paști, nourași albăstrii fumegă în razele soarelui.

Dar tocmai prima zi de Paști fu pentru Petea nesuferit de lungă și plictisitoare. Și asta din pricină că în ziua întîi de Paști erau interzise cu desăvîrșire toate petrecerile și toate

spectacolele. Poliţia închina această zi lui Dumnezeu. În schimb, de la orele douăsprezece ale zilei următoare, cu voia autorităţilor, oamenii începeau să se distreze.

La ora douăsprezece fix răsună fluierul subcomisarului de serviciu şi, în mijlocul Cîmpului Kulikovo, pe stîlpul înalt şi alb, fu ridicat steagul tricolor. În aceeaşi clipă începu ceva de neînchipuit. Tobele turceşti ale fanfarelor se porniră să bubuie, răsunară cîntecele flaşnetelor şi orgile căluşeilor. Se stîrni hărmălaia de strigăte guturale, ca de maimuţă, ale clovnilor şi scamatorilor care stăteau pe estradele albe ale barăcilor şi chemau stăruitor publicul. Se auzi un semnal şi trăsurile şi căluţii caruselului porniră să se învîrtească.

Bărcile uşoare ale scrînciobului se avîntară spre cerul ameţitor de albastru. Pretutindeni se lovea în clopote mici de aramă sau în triunghiuri de tinichea. Un vînzător ambulant ducea pe cap un borcan de sticlă cu apă rece colorată în care pluteau cîteva felii de lămîie, o bucată de gheaţă şi licărea un soare argintiu şi prăfuit.

Un soldat care luptase la Port-Arthur, cu faţa ciupită de vărsat şi cu o căciulă neagră, miţoasă, pe cap, îşi scosese la iuţeală cizmele şi, înconjurat de mulţime, începu să se caţăre pe un stîlp înalt, frecat cu săpun, în vîrful căruia se afla, drept premiu, un brici şi un pămătuf de bărbierit.

Timp de şapte zile, de la amiază pînă la apusul soarelui, pe Cîmpul Kulikovo răsună zornăitul caruselului ameţitor, umplînd locuinţa familiei Bacei cu zgomotul şi hărmălaia asurzitoare a celor veniţi din mahalalele oraşului ca să se distreze.

Toată ziua, de dimineaţă pînă seara, Petea şi-o petrecea pe Cîmpul Kulikovo. Nu se ştie de ce, dar era încredinţat că o să-l întîlnească pe Gavrik. Deseori, cînd zărea în mulţime nişte pantaloni groşi, de culoare violet, şi o beretă mică marinărească, cu ancore pe nasturi — aşa fusese îmbrăcat Gavrik anul trecut de Paşti — Petea se repezea îmbrîncind oamenii, dar totdeauna în zadar.

Între această petrecere populară şi Blijnie Melniţî era parcă ceva comun. Mulţi bărbaţi aveau bastonaşe subţiri, de fier, ca Terenti, iar multe fetiţe, cercei de peruzea, cum avea Motia.

Însă aşteptarea îi fu zadarnică. Trecu şi ultima zi a iarmarocului. Orchestrele cîntară pentru ultima oară marşul „Dor de ţară". Drapelul fu coborît. Pretutindeni răsunau fluierele

polițiștilor. Piața rămase pustie. Se sfîrșise totul pînă la Paștele din anul viitor.

Asfințitul trist străluci încă multă vreme dincolo de barăcile împodobite, peste care coborîse o liniște grea, dincolo de roțile de fier ale scrînciobului, de stîlpii golași, fără drapele.

Doar din cînd în cînd, în tăcerea nespus de adîncă a sărbătorilor ce luaseră sfîrșit, răsuna răgetul înspăimîntător al vreunui leu sau hohotele ascuțite ale vreunei hiene.

A doua zi dimineață sosiră căruțașii, iar peste două zile, din iarmaroc nu mai rămase nici urmă. Cîmpul Kulikovo se prefăcu iarăși într-un maidan negru, plictisitor, de unde răsuna cît e ziua de lungă glasul prelung al fruntașilor instruind soldații :

— La dre-a-a-a...pta ! Un, doi !

— La stî-î-în...ga ! Un, doi !

— Stînga-mpre-e-e...jur ! Un, doi !

Iar zilele erau tot mai lungi, și mai lungi, din ce în ce mai plictisitoare. Și iată că într-o bună zi Petea porni spre mare, să-l caute pe Gavrik.

43

PÎNZA

Bunicul era pe moarte.

Și Gavrik, și Motia, și mama Motiei, și Petea — care acum își petrecea vremea pe țărm — știau că bunicul va muri curînd.

Știa și bunicul.

De dimineață pînă seara zăcea pe patul de fier, cu plasa lăsată în jos, afară, la aer proaspăt, sub soarele cald de aprilie.

Cînd Petea s-a apropiat de el prima dată să-i dea bineţe, a rămas uimit văzînd cît de curată și de străvezie e fața bunicului, care, pe perna roșie, părea iluminată de o strălucire albăstrie. Fața aceasta senină, calmă și cu barbă albă destul de lungă l-a impresionat pe Petea prin frumusețea și demnitatea

ei. Dar lucrul cel mai surprinzător şi mai înfricoşător era că această faţă parcă nu avea vîrstă, se afla în afara timpului.

— Bună ziua, bunicule — spuse Petea.

Bătrînul întoarse ochii, cu pleoapele vinete, fără pic de sînge, şi privi îndelung la micul licean, dar pare-se că nu-l recunoscu.

— Sînt eu, Petea, din strada Kanatnaia, colţ cu Kulikovo.

Bunicul privea nemişcat în depărtare.

— Anul trecut i-ai făcut un plumb la undiţă — îi aduse aminte Gavrik. Nu-l recunoşti, bunicule ?

O umbră de amintire, îndepărtată ca un nor, trecu pe faţa bătrînului. Zîmbi din inimă, conştient, arătîndu-şi gingiile, şi rosti încetişor, fără vreo sforţare deosebită :

— Plumb... da... i-am făcut... pentru undiţă. Şi se uită blînd la Petea, morfolind din buze. Bravo ! Ai crescut mare. Du-te, băieţaş, du-te şi te joacă pe ţărm cu pietricele. Joacă-te ! Numai, vezi, ai grijă să nu cazi în apă...

Pesemne că Petea i se părea un copilaş mic de tot, ca strănepotul Jenecika, piciul care se tîra printre florile de păpădie din apropiere. Din cînd în cînd, bărbatul ridica binişor capul, vrînd să-şi admire gospodăria.

De cînd se mutase aici familia lui Terenti, totul devenise de nerecunoscut. Puteai crede că au adus cu ei un colţişor din Blijnie Melniţî. De Paşti, nevasta lui Terenti lipise din nou pardoseala de lut şi văruise cocioaba şi pe dinăuntru, şi pe dinafară. Întinerită, căsuţa strălucea veselă în soare, cu geamurile spălate şi cu ramele ferestrelor vopsite în albastru.

În juru-i creşteau stînjenei verzi, gata să înflorească. Printre ei zăceau risipite păpuşile Motiei, semănînd cu nişte doamne de neam mare, venite să locuiască la vilă.

Pe frînghii erau întinse la uscat tot felul de rufe multicolore. Motia, tunsă băieţeşte, stropea zarzavaturile din grădină, strîngînd cu amîndouă mîinile, la burtă, o cogeamite stropitoare. Cu lanţul prins pe o sîrmă întinsă între doi stîlpi, cîinele Rudko alerga încolo şi-ncoace, rînjind ursuz. Lîngă grădina de zarzavat, printr-un ceaunaş fără fund, pus în loc de coş, scotea fum cuptorul de lut. Mirosea plăcut a coleaşă afumată.

Mama Motiei, într-o fustă creaţă, sta aplecată deasupra albiei. În jurul ei zburau în aer balonaşe de săpun.

Şi bunicului i se părea uneori că vremea a pornit-o înapoi, că el are din nou patruzeci de ani. Răposata bunica abia a isprăvit cu văruitul căsuţei. Printre păpădii merge de-a buşilea nepoţelul Terenti. Pe acoperiş se află catargul bărcii, învelit în pînza nouă, pe care abia a cumpărat-o.

Acum o să-şi arunce pe umăr catargul, o să ia vîslele la subsuoară, cîrma de lemn, vopsită cu miniu, şi-o să se ducă pe ţărm să pregătească barca.

Dar memoria îi revenea repede. Pe bătrîn îl năpădeau deodată grijile gospodăriei. Se ridica anevoie într-un cot şi-l chema pe Gavrik.

— Ce-i, bunicule ?

Bătrînul morfolea îndelung din buze, adunîndu-şi puterile.

— Barca n-a fost luată de valuri ? întreba el în cele din urmă şi sprîncenele i se înălţau dureros pe fruntea zbîrcită.

— Nu, bunicule, n-au luat-o, n-au luat-o. Stai liniştit.

— Trebuie unsă cu smoală...

— O s-o ung eu, bunicule, n-ai grijă... Culcă-te !

Bunicul se culca supus, dar, peste cîteva clipe, o chema pe Motia :

— Ce faci acolo, fetiţo ?

— Stropesc cartofii.

— Bravo, stropeşte-i ! Să nu-ţi pară rău de apă. Da' buruienile le smulgi ?

— Le smulg, bunicule.

— Că altfel o să năpădească toată grădina. Acum, du-te fetiţo, odihneşte-te, joacă-te cu păpuşile tale...

Bunicul se lăsa iarăşi greoi pe spate.

Dar îndată începea să latre Rudko, şi bătrînul întorcea spre el ochii cu sprîncenele stufoase. I se părea că strigă foarte tare, ca orice gospodar, la cîinele care îşi făcea de cap : „Hei, Rudko, taci ! Of, turbatul ! Marş la loc ! Ssst !"

Dar ieşea doar un sunet abia auzit :

— ...arş ...dko ! St...

Însă cea mai mare parte a timpului, bunicul privea fix undeva în depărtări. Acolo, între două coline de pe ţărm, se zărea triunghiul albastru al mării, cu nenumărate pînze pescăreşti. Privindu-le, bătrînul vorbea încetişor cu el însuşi :

— Da, asta aşa e. Vîntului îi plac pînzele. Cu pînza, e cu totul altceva. Poţi să te duci încotro vrei. Dacă vrei, te duci la Dafinovka sau la Lüstdorf. Cu pînză poţi să ajungi pînă la

Oceakov, la Herson sau chiar la Eupatoria. Dar ce poţi să faci fără pînză, numai cu vîslele ? Te rîd şi curcile ! În patru ceasuri, dacă ajungi pînă la Bolşoi Fontan, iar înapoi, alte patru ceasuri. Nu, dacă eşti pescar, îţi trebuie negreşit barcă cu pînză. Fără pînză, mai bine nici nu ieşi în larg. Te faci de ruşine. Barca fără pînze e ca omul fără suflet. Da...

Tot timpul, neîncetat, bunicul se gîndea la pînză. Asta, pentru că într-o noapte Terenti trecuse pentru cîteva clipe să-şi vadă familia. Adusese copiilor daruri, lăsase nevestei trei ruble pentru cumpărături şi spusese că în curînd va căuta să facă rost de o pînză nouă. De atunci, bunicul nu se mai plictisi. Gîndul la pînza cea nouă îi umplea sufletul. O vedea atît de bine, atît de limpede ca şi cum s-ar fi aflat în faţa lui, aspră şi bine umflată de vîntul răcoros.

Istovit de aceste gînduri stăruitoare, bunicul aiura. Nu-şi mai dădea seama unde se află şi ce se întîmplă cu el. Doar simţurile îi mai erau treze.

Conştiinţa, care-l despărţea de tot ceea ce nu era eul său, se topea încetul cu încetul. Părea că se contopeşte cu lumea înconjurătoare, prefăcîndu-se în mirosuri, sunete, culori...

Zburînd în sus şi-n jos, un fluture bătea uşurel aerul cu aripioarele-i galbene, străbătute de vinişoare verzui. Şi bătrînul era în acelaşi timp şi fluture, şi zborul fluturelui.

Pe nisip se rostogoleau neîncetat talazurile : el era zgomotul lor plin de prospeţime.

Pe buze simţea un gust sărat lăsat de un strop adus de vînt. Şi el era şi vînt, şi sare.

Printre păpădii şedea un copilaş. El era şi copilaşul, şi acele flori strălucitoare, galbene şi pufoase ca nişte puişori abia ieşiţi din găoace spre care se întindeau mînuţele copilaşului.

El era pînză, soare şi mare... El era totul.

Dar bătrînul nu apucă să vadă pînza.

Într-o dimineaţă, Petea veni pe ţărm şi nu mai găsi lîngă căsuţă patul bunicului. Pe locul unde era de obicei, fusese aşezată o capră de tîmplar, unde un bătrîn înalt şi necunoscut, cu o cruciuliţă la gît, dădea o scîndură la rindea. Fîşiile lungi de talaş ieşeau din rindea răsucite ca un sfredel.

Tot acolo stătea şi Motia, într-o rochie de percal nouă, dar urîtă, încălţată cu ghetuţe strîmte.

— Bunicuţul a murit azi — spuse ea, venind foarte aproape de băiat. Vrei să-l vezi ?

Fetiţa îl luă de mînă pe Petea cu degetele ei reci şi, străduindu-se să nu-i scîrţîie ghetele, îl duse în colibă.

Cu ochii închişi şi cu bărbia legată cu o basma, bunicul sta culcat pe acelaşi pat şubred. În mîinile mari, împreunate pe piept peste icoana sfîntului Nicolae, avea pusă o lumînărică galbenă. Prin geamul curat pătrundea un mănunchi de raze strălucitoare şi fierbinţi, din care pricină flacăra lumînării nu se vedea de loc. În gropiţa de ceară topită se zărea doar firul negru al feştilei, în jurul căruia aerul tremura uşor, ceea ce arăta că lumînarea arde.

A treia zi, bunicul fu înmormîntat.

În noaptea din ajunul înmormîntării, sosi Terenti, care nu ştia nimic de moartea bătrînului. Pe umăr ţinea un pachet mare şi greu. Era pînza făgăduită.

Terenti o aruncă într-un colţ şi rămase un timp în faţa bunicului, care fusese aşezat într-un coşciug de scînduri de brad, nebăiţuite. Apoi, fără să-şi facă cruce, îl sărută apăsat pe buzele reci şi ieşi afară în tăcere.

Gavrik îşi însoţi fratele de-a lungul ţărmului pînă la Malîi Fontan. După ce-i dădu unele sfaturi în legătură cu înmormîntarea, la care el, desigur, nu putea veni, Terenti strînse mîna frăţiorului şi dispăru în noapte.

...Patru pescari cu mustăţi bălaie purtau pe umeri sicriul uşor, descoperit.

În faţă, alături de cioclul în haină neagră şi ruptă, care ducea pe umăr o cruce grosolană, păşea Gavrik, spălat, primenit şi pieptănat frumos, purtînd pe un ştergar un castron mare cu colivă.

Coşciugul era însoţit de mama Motiei cu Jenecika în braţe, de Motia, de Petea şi de vreo cîţiva pescari vecini, în haine de sărbătoare. Erau cu toţi vreo opt persoane. Dar pe măsură ce se apropiau de cimitir, în urma sicriului se adunau din ce în ce mai mulţi oameni.

Zvonul despre înmormîntarea bătrînului pescar, bătut la poliţie fără nici un motiv, făcuse înconjurul ţărmului, de la Lanjeron pînă la Lüstdorf.

Din străduţele cartierelor de lîngă mare veneau pescarii cu familiile şi neamurile lor. Veneau din Malîi Fontan, din Srednii Fontan, de la Valtuh, din Arcadia, de pe Zolotoi Bereg şi se alăturau procesiunii.

Acum, după sicriul sărăcăcios al bunicului, mergea în tăcere o mulţime de vreo trei sute de oameni.

Era ultima zi din aprilie. Se pregătea să plouă. Vrăbiile se scăldau în praful moale al ulicioarelor. Deasupra grădinilor cerul se întindea cenuşiu ca asfaltul. Verdele proaspăt tînjea după ploaie. Prin curţi cocoşii cîntau somnoroşi. Nici o rază de soare nu răzbătea prin perdeaua groasă de nori, ci doar o zăpuşeală înăbuşitoare.

Aproape de cimitir, pescarilor li se alăturară meşteşugari şi muncitori de la căile ferate din Ciumka, Sahalincik, Odesa-Tovarnaia, Moldovanka, Blijnie şi Dalnie Melniţî. Paznicul cimitirului privi cu o uimire plină de îngrijorare mulţimea de oameni ce se revărsa pe poartă.

Cimitirul, ca şi oraşul, îşi avea strada principală, Piaţa Catedralei, centrul, bulevardele şi mahalele lui. Însăşi moartea părea neputincioasă în faţa puterii banului. Şi mort, omul continua să rămînă bogat sau sărac.

Mulţimea trecu în tăcere pe strada principală a umbrosului oraş al morţilor, pe lîngă cavourile de marmură, granit sau labrador — aceste vile mici şi luxoase, după ale căror grilaje de fier, printre verdele întunecat al mirtului şi chiparoşilor, stăteau cu aripile lăsate îngeri trufaşi de piatră.

Aici fiecare parcelă de pămînt, cumpărată cu sume fabuloase, era stăpînită de dinastiile bogătaşilor, rămînînd moştenire din tată în fiu.

Mulţimea lăsă în urmă centrul şi coti pe o alee mai puţin bogată unde nu mai erau nici cavouri nici mausolee. După grilaje se aflau lespezi de marmură, înconjurate cu tufe de liliac şi de salcîm galben. Ploile spălaseră aurul numelor săpate, iar melcişorii din cimitir acopereau plăcile de marmură înnegrite de vreme.

Apoi se iviră gardurile de lemn şi moviliţele acoperite cu iarbă. Pe urmă companii întregi de morminte soldăţeşti neîmprejmuite, monotone, şiruri de cruci uniforme, ca nişte arme prezentate pentru onor.

Dar chiar şi această parte a cimitirului se dovedi a fi mult prea scumpă pentru bunicul. El fu îngropat într-o pajişte îngustă, presărată cu coji violete de ouă de la Paşti, chiar lîngă zidul, dincolo de care se zăreau chipiele poliţiştilor călări. Oamenii înconjurară mormîntul într-un cerc strîns, unde sicriul,

sărăcăcios, ușor ca o luntrișoară, fu coborît încetișor pe niște ștergare lungi.

Pretutindeni Petea vedea numai fețe aplecate și mîini mari, negre, care mototoleau șepci și chipie.

Domnea o liniște atît de adîncă și apăsătoare, iar cerul era atît de înăbușitor, încît băiatului i se părea că dacă ar răsuna deodată un zgomot puternic, în natură s-ar dezlănțui ceva înspăimîntător : un vîrtej, un uragan, un cutremur...

Dar în jur stăruia aceeași liniște apăsătoare.

Motia, ca și Petea, copleșită de această tăcere, se ținea cu o mînă de centura de licean a băiatului, iar cu cealaltă de fusta mamei sale, privind nemișcată cum se înălța deasupra mormîntului o movilă de pămînt galben.

În sfîrșit, în mulțime se iscă o mișcare lină, imperceptibilă : unul după altul, fără să se grăbească și să se înghesuie, oamenii se apropiau de mormîntul proaspăt, își făceau cruce și se înclinau adînc, apoi strîngeau mîna, mai întîi mamei Motiei, apoi lui Gavrik.

Gavrik îi dădu lui Petea să țină castronul și, cu un aer gospodăresc și grijuliu, lua colivă cu o lingură nouă de lemn și împărțea fiecăruia cîte puțină, ca să ajungă la toți, punînd-o în mîinile întinse căuș sau în șepci. Oamenii duceau coliva la gură cu o grijă plină de respect, străduindu-se să nu scape nici un bob pe jos, apoi se dădeau la o parte, făcînd loc celorlalți.

Asta era tot ce putea oferi familia bunicului, prietenilor și cunoscuților care le împărtășeau durerea.

Unora dintre pescarii care se apropiau pentru a primi colivă, Gavrik le spunea, făcînd o plecăciune :

— Terenti vă transmite salutări și vă roagă să nu uitați : mîine la ora douăsprezece, sărbătoarea de 1 Mai, și să veniți cu bărcile în fața Arcadiei.

— Vom veni.

În cele din urmă, în castronul gol nu mai rămaseră decît patru jeleuri violete. Atunci Gavrik, cu multă demnitate, făcu o plecăciune către cei care încă nu primiseră colivă, spuse : „Iertați-ne“ și împărți cele patru jeleuri lui Jenecika, Motia și Petea, fără să se uite nici pe sine. Dîndu-i lui Petea jeleul, Gavrik zise :

— Ia-l. E bun. E de la „Frații Krahmalnikov“. Mănîncă-l pentru odihna sufletului bunicului. Vii mîine cu noi la sărbătoarea de 1 Mai ?

— Vin — răspunse Petea, plecîndu-se adînc în fața mormîntului, așa cum făcuseră și ceilalți.

Mulțimea se împrăștie fără grabă. Cimitirul rămase pustiu. Undeva, departe, dincolo de zid, răsună un glas care începu un cîntec. I se alăturară altele în cor :

Adio, tovarăș de luptă iubit,
O viață de glorie și cinste-ai trăit !

Dar numaidecît răsună un fluier de polițist. Cîntecul încetă. Petea auzi tropăit de picioare în dosul zidului. Apoi totul se liniști.

Cîteva picături de ploaie stropiră mormîntul. Dar ploaia se opri înainte de a începe. Aerul era mai zăpușitor și mai posomorît.

Motia, maică-sa, Gavrik și Petea se închinară pentru ultima oară și plecară acasă. Petea își luă rămas bun de la prietenii săi lîngă Cîmpul Kulikovo.

— Vezi, nu uita — spuse Gavrik cu subînțeles.

— Se poate ?! răspunse Petea, dînd din cap.

Apoi, ca din întîmplare, se apropie de Motia. Roșind de rușine că e nevoit să se adreseze cu o întrebare unei fetițe, șopti repede :

— Ascultă, Motia, ce e la 1 Mai ?

Motia, a cărei față se înăspri dintr-o dată, îi răspunse :

— Paștele muncitorilor.

44

1 MAI

Peste noapte căzu o ploaie călduță care ținu pînă-n zori. Începuse în aprilie și se termină în mai. Pe la ora nouă dimineața vîntul scutură ultimele picături.

Marea era acoperită de o ceață lăptoasă, contopindu-se cu cerul încă înnourat. Orizontul dispăruse. Barăcile băilor de pe litoral atîrnau parcă în văzduhul alb ca laptele. Doar reflexele

unduitoare şi lucioase ale stîlpilor se legănau pe valurile de culoarea sticlei verzi.

Gavrik şi Petea vîsleau, lăsînd cu plăcere vîslele în apa care părea caldă şi cînd o priveai.

Mai întîi se luară la întrecere : care pe care ? Dar lui Petea nu-i era uşor să se măsoare cu Gavrik. Micul pescar îl biruia cu uşurinţă pe micul şcolar, şi barca se învîrtea mereu pe loc.

— Hei, flăcăi, ia lăsaţi-vă de prostii ! le strigă Terenti, care stătea la cîrmă, jucîndu-se cu bastonaşul său de metal. O să răsturnaţi barca !

Băieţii renunţară să-şi mai măsoare forţele şi născociră alt joc : care stropeşte mai puţin. Pînă atunci stropiseră destul de puţin. Dar îndată ce începu întrecerea, stropii parcă înadins zburau într-una de sub vîsle. Atunci băieţii se porniră să se împingă cu umerii şi cu coatele.

— Dă-te mai încolo, golane ! strigă Petea, rîzînd în hohote.

— Cine zice ăla e ! mormăi Gavrik, strîngîndu-şi buzele, şi fără să vrea, aruncă cu vîsla un evantai de stropi, încît Terenti abia reuşi să se ferească, culcîndu-se pe fundul bărcii.

Amîndoi băieţii nu mai puteau de rîs, Petea făcea chiar clăbuci la gură.

— Măi împieliţatule, de ce stropeşti aşa ?

— Ia nu mai trăncăni şi nu te mai împinge !

Terenti fu cît pe-aci să se supere rău de tot, dar se molipsi şi el de veselia băieţilor. Luîndu-şi o mutră fioroasă, se apucă de marginile bărcii cu amîndouă mîinile şi începu s-o clatine din toate puterile. Băieţii se prăvăliră unul peste altul şi se ciocniră cap în cap, zbierînd cît îi ţinea gura. Apoi începură să lovească apa cu vîslele, împroşcîndu-l pe Terenti din două părţi cu evantaie de stropi.

Terenti nu le rămase dator : se aplecă îndemînatic, întoarse capul cu ochii întredeschişi şi, dînd repede din mîini, prinse să-i stropească pe băieţi. Într-o clipă tustrei erau uzi leoarcă din cap pînă în picioare. Atunci, hohotind într-una şi gîfîind, se lungiră pe bănci, gemînd istoviţi.

O briză uşoară împrăştie ceaţa. Din apă îi lovi în ochi soarele, de parcă sub barcă ar fi fost pusă o oglindă.

Ţărmul se ivi din ceaţa tulbure, ca o poză multicoloră. Luminoasa zi de mai prinse să scînteieze cu toate culorile sale albastre, viorii şi verzi.

— Ei, gata, ne-am zbenguit destul, ajunge — zise Terenti, serios, ştergîndu-şi cu mîneca fruntea udă, pe care se vedea o cicatrice albă şi lucioasă. Să pornim mai departe.

Băieţii deveniră serioşi şi se apucară să vîslească din răsputeri. Petea sufla anevoie şi scoase limba. Ce-i drept, cam obosise. Dar pentru nimic în lume n-ar fi recunoscut asta în faţa lui Gavrik.

Şi, pe deasupra, îl muncea cumplit întrebarea : oare asta era sărbătoarea de 1 Mai ? Sau încă nu începuse ? Însă nu voia să întrebe ca să nu se facă de rîs, ca atunci cu Blijnie Melniţî.

Motia îi spusese că 1 Mai e Paştele muncitorilor. Dar ei vîsleau de-a lungul ţărmului de mai bine de o jumătate de oră, şi nu văzuseră nici cozonaci, nici şuncă, nici ouă roşii. Poate că aşa trebuie să fie. Doar nu e un Paşte obişnuit, ci Paştele muncitorilor.

Totuşi, pînă la urmă, băiatul nu se mai putu stăpîni.

— Spuneţi-mi — i se adresă el lui Terenti — a început sau nu sărbătoarea de 1 Mai ?

— Încă n-a-nceput.

— Şi o să-nceapă curînd ?

Spunînd acestea, Petea zîmbi exagerat de vesel şi linguşitor.

Avînd o lungă experienţă în ce priveşte discuţiile cu cei mari, Petea ştia că o să i se răspundă de îndată : „Cînd o s-ajungem, atunci, o să-nceapă". „Şi cînd o s-ajungem ?" „Cînd o să-nceapă, atunci o s-ajungem."

Dar spre mirarea lui, Terenti îi răspunse ca unui om mare :

— Mai întîi ne ducem la Malîi Fontan, luăm de acolo pe cineva, apoi începe şi sărbătoarea.

Într-adevăr, la Malîi Fontan, în barcă sări un domn cu înfăţişare de filfizon, cu bastonaş şi cu coşuleţ din sfoară. Îşi făcu vînt şi... hop în barcă ! Se aşeză alături de Terenti şi zise uitîndu-se spre mal cu nelinişte :

— Daţi-i drumul, să pornim !

Era marinarul.

Dar, Doamne, ce elegant era !

Băieţii se uitau la el cu gura căscată, entuziasmaţi şi copleşiţi de splendoarea lui neaşteptată. Pînă atunci nu-şi închipuiseră că un om poate fi atît de dichisit.

Nu numai că avea pantaloni crem, şosete verzi şi pantofi de pînză, albi de-ţi luau ochii ; nu numai că din buzunarul

hainei albastre ieşea o batistă roşie de mătase, iar în cravata cu desene „ochi de păun" strălucea înfiptă o potcoavă mică de safir ; nu numai că avea un plastron foarte scrobit şi obrajii i se sprijineau pe gulerul înalt şi tare, cu colţurile îndoite, ca la o carte de vizită, în sfîrşit, nu numai că avea o pălărie de pai, „canotier", cu panglică în dungi, şi o ţinea ştrengăreşte dată pe ceafă.

Toate acestea nu erau nimic !

Ceea ce punea vîrf la toate era lănţişorul cu o mulţime de brelocuri, ce i se legănau pe burtă, şi mănuşile gri de bumbac, din mîinile depărtate de trup, într-un gest plin de eleganţă.

Dacă pînă atunci pentru băieţi nu fusese încă lămurită întrebarea cine sînt cei mai fercheşi oameni din lume — furierii sau negustorii de cvas — acum nu mai exista nici o îndoială. Puteai, fără şovăire, cu ochii închişi, să dai toţi negustorii de cvas şi toţi furierii numai pentru mustăcioara răsucită a marinarului.

Băieţii, care nu-şi mai puteau lua ochii de la bărbatul luxos, uitară chiar să mai vîslească.

— Uite, Petka, are mănuşi ! exclamă Gavrik.

Marinarul scuipă printre dinţii atît de departe, cum băieţii nici măcar în vis n-ar fi scuipat vreodată, şi, uitîndu-se supărat la Gavrik, spuse :

— Da' ce, trebuie să-mi vadă oricine ancora de pe mînă ? Am ascuns-o sub învelitoare. Ei, fraţilor, destul, mai ispràviţi cu prostiile !

Marinarul îşi luă un aer plin de importanţă, îşi răsuci mustaţa, îi făcu semn cu ochiul lui Terenti, care nu mai putea de rîs, şi răcni :

— Hei, echipaj ! Ascultă comanda la mine ! Vîslele-n apă ! Un, doi ! rosti el prelung, făcînd pe şeful de echipaj. Dreapta — înapoi, stînga — înainte ! Un, doi !...

Băieţii se lăsară cu toată greutatea pe vîsle. Barca se îndreptă spre largul mării, care ardea în faţa ochilor, cuprinsă de văpăile argintii ale amiezii.

Acolo, cam la o jumătate de verstă de ţărm, se zărea o mulţime de bărci pescăreşti.

Un sentiment puternic, de bucurie amestecată cu teamă, puse stăpînire pe Petea. Acelaşi sentiment cu care îl însoţise astă-noapte pe Gavrik prin cartierele oraşului, încercuite de

trupe. Dar atunci băieţii erau singuri. Acum, alături de ei se aflau nişte bărbaţi puternici şi misterioşi, care nu lăsau de loc să se vadă că-l mai întîlniseră vreodată pe Petea. Însă băiatul ştia bine că ei îl cunoşteau. Odată, marinarul îi făcu chiar cu ochiul, vrînd parcă să-i spună: „Vezi, frăţioare, n-am murit!“ La rîndul său, Petea se prefăcu şi el că-l vede pentru prima oară pe marinar.

Toate acestea îl înveseleau pe băiat, dar îl şi înspăimîntau oarecum. De altfel, toţi cei din barcă erau bine dispuşi, cuprinşi de o veselie nestăpînită.

Curînd, barca nimeri printre o mulţime de alte bărci pescăreşti ce se legănau pe loc în faţa Arcadiei, aşa cum fusese hotărît dinainte. O întreagă flotilă de bărci multicolore înconjurară luntrea veche, scorojită a bunicului.

Pescarii, care în ajun asistaseră la înmormîntarea bătrînului, cei din Malîi Fontan, din Srednii Fontan, de la Valtuh, din Arcadia şi cei de pe Zolotoi Bereg se adunaseră cu toţii aici. Unii veniseră de departe, din Lüstdorf şi Dofinovka. Venise chiar şi unul din Oceakov.

Se cunoşteau cu toţii între ei, erau vecini sau prieteni. Folosindu-se de acest prilej, pescarii stăteau de vorbă, cu capetele descoperite şi cu mîinile atîrnînd peste marginea bărcilor. Era o hărmălaie ca la piaţă. Fiecare barcă nou venită era întîmpinată cu strigăte, plescăit de vîsle şi cu stropi.

Îndată ce barca bunicului, lovindu-se de celelalte, intră în cerc, unde pluteau cîteva sticle goale de bere „Sanzenbacher“, de pretutindeni răsunară exclamaţii:

— Noroc, Terenti!

— Ai grijă să nu scufunzi prăpăditele noastre de bărci cu cuirasatul tău!

— Hei, haimanalelor, lăsaţi-l să treacă pe marele şef politic!

— Terioha! Prietene! De unde l-ai mai adus şi pe filfizonul ăsta? Doamne, ce mai „jilé piché, blamanjé, parlé fransé“ [1]!

Terenti îşi umflă obrajii şi salută în toate părţile cu demnitate şi modestie, fluturîndu-şi chipiul cu năsturaş.

---

[1] Înşiruire fără noimă de cuvinte franţuzeşti: *gilet, piqué, blanc, manger, parlez français.*

— Vă năpustirăţi toţi pe unul ! strigă el cu glas ascuţit. Daţi, da' nu toţi odată, ci pe rînd. Noroc, Fedea ! Noroc, Stepan ! Noroc, moş Vasili ! O, Mitea ! Sănătos voinic ?! Şi eu credeam că de mult te-au mîncat guvizii din Malîi Fontan ! Cîţi inşi dovediţi un funt de guvizi uscaţi ? Saşa, treci mai spre stînga !

Apărîndu-se astfel de vechii săi tovarăşi, care tăbărîseră pe el, Terenti îşi mijea ochii din cauza soarelui şi rîdea cu gura pînă la urechi. Privea cu plăcere în jur, citind cu glas tare numele bărcilor care-l înconjurau.

— „Sonia", încă o „Sonia", şi încă una ! O, altă „Sonia" ! Şi alta din Lüstdorf, şi încă trei „Sonia" din Lanjeron. Aşa, da ! Opt „Sonia" şi eu sînt singur ! „Nadia", „Vera", „Liuba", „Şura", „Motia"... Maică-măiculiţă ! Unde ne-am vîrît ? Fuga, înapoi ! strigă el, prefăcîndu-se înspăimîntat, şi îşi acoperi faţa cu şapca.

În afară de bărcile acestea, mai erau încă vreo patru „Olia", vreo şase „Nataşa", nu mai puţin de doisprezece „Trei ierarhi" şi încă o barcă mare din Oceakov, cu un nume cam straniu, dar interesant : „Bravo, Puşkin".

Cînd se făcu ordine şi linişte, Terenti îl înghionti pe marinar cu cotul :

— Hai, Rodea ! Dă-i drumul !

Marinarul îşi scoase fără grabă pălăria, o puse pe genunchi şi, cu un pieptene mic îşi netezi mustăcioara. Apoi se ridică şi, depărtîndu-şi picioarele pentru a-şi păstra echilibrul, rosti limpede şi tare ca să-l audă toţi :

— Bună ziua, tovarăşi pescari din Odesa ! Vă felicit cu prilejul zilei de 1 Mai ! Pe faţa lui se aşternu dintr-o dată o expresie hotărîtă : Am auzit adineauri că unul dintre voi era curios să ştie cine sînt şi ce caut eu aici, un domnişor dichisit, cu mănuşi şi plastron, „parlé-fransé". Vă pot răspunde că sînt membru al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, fracţiunea bolşevică, trimis aici, la dumneavoastră, de către Comitetul unit din Odesa. Şi eu sînt muncitor şi marinar, ca toţi cei de-aici. Iar în ceea ce priveşte plastronul, „Jilé piché", şi pantalonii albi, la această întrebare vă răspund cu plăcere printr-o altă întrebare. Voi toţi cei de aici sînteţi pescari şi de bună seamă trebuie să ştiţi : spuneţi-mi, vă rog, de ce scrumbia are o piele aşa de frumoasă, cu dungi albastre, care strălucesc ca moarul ? Nu ştiţi ? Să vă spun eu : ca să

nu poată fi văzută în albastra noastră Mare Neagră şi să nu fie prinsă atît de repede de năvodul vostru pescăresc. E limpede ?

Din bărci se auziră rîsete. Marinarul făcu cu ochiul, îşi scutură capul şi vorbi mai departe :

— Aşa că şi eu mi-s ca peştele ăla, care se îmbracă astfel ca să nu fie lesne văzut.

Pescarii izbucniră şi mai tare în rîs.

— Oho, şi încă ce peşte !

— Un adevărat delfin !

— Da' nu ţi-e teamă c-ai să cazi odată în cîrlig ?

Marinarul aşteptă pînă se sfîrşiră aceste strigăte vesele şi spuse :

— Hai, prinde-mă dacă poţi ! Sînt lunecos. Apoi continuă: Iaca, tovarăşi, mă uit în jurul meu şi mă gîndesc la apa şi la pămîntul nostru. Soarele luminează. Marea mişună de tot soiul de peşti. Cîmpiile sînt pline de grîne. Livezile sînt pline de fel şi fel de fructe : mere, caise, vişine, cireşe, pere. În vii cresc strugurii. În stepă se află cai, boi, vaci şi oiţe. În pămînt, aur, argint, fier şi fel de fel de metale. Să tot trăieşti ! S-ar părea că ajunge pentru toţi. S-ar părea că toţi oamenii pot fi mulţumiţi şi fericiţi. Ei, dar ce credeţi ? Nici pomeneală ! Pretutindeni există bogaţi, care nu muncesc de fel şi acaparează totul pentru ei, şi pretutindeni există oameni săraci, necăjiţi, care muncesc zi şi noapte de parc-ar fi blestemaţi, şi nu se-aleg cu nimic. Cum vine asta ? Am să vă răspund ; foarte simplu. Să-l luăm, bunăoară, pe pescar. Ce face pescarul ? Pescuieşte, apoi se duce cu peştele la piaţă. Şi cît credeţi că ia, de pildă, pe o sută de guvizi : treizeci-patruzeci de copeici !

Marinarul se opri şi privi în jur.

— Să zică bogdaproste, dacă ia şi treizeci — spuse un bătrîn, care semăna cu bunicul şi stătea aplecat peste prora unei bărci greoaie, numită „Delfinul". Alaltăieri am dus la piaţă vreo patru sute, iar precupeaţa n-a vrut în ruptul capului să-mi dea mai mult de douăzeci şi cinci ! Şi ea îi vinde în faţa mea cu optzeci de copeici suta.

Toţi se înviorară. Marinarul atinsese punctul cel mai dureros. Fiecare încerca să-şi spună oful. Unii strigau că fără pînză la barcă nu se poate trăi. Alţii, că precupeţii din piaţă îi duc la sapă de lemn.

Pe cînd cei mari făceau gălăgie, băieţii nu stăteau cu mîinile în sîn. Unii pescari îşi luaseră cu ei şi copiii. În bărci şedeau fetiţe cuminţi, în rochiţe noi de percal, şi băieţii desculţi, încruntaţi, cu obrajii cum sînt caisele, pătaţi de soare. Ei purtau cămăşi de satin şi şepcuţe pescăreşti, cu năsturaşi cu ancore. Se înţelege că toţi erau prieteni şi tovarăşi de-ai lui Gavrik.

Bineînţeles, copiii nu se lăsau nici ei mai prejos în ce priveşte gălăgia. Începură numaidecît să se ciorovăiască şi, cît ai clipi, se încinse o adevărată bătălie navală, în care Gavrik avu parte de un guvid mort peste gură, iar Petea îşi scăpă şapca în apă. Era cît pe-aci să se ducă la fund.

Se iscă o hărmălaie atît de mare şi ploua din toate părţile cu stropi, încît Terenti fu nevoit să strige :

— Hei, isprăviţi cu nebuniile, că vă rup urechile !

Iar marinarul, acoperind gălăgia, continuă să vorbească :

— De-aici reiese că burghezii îşi însuşesc trei sferturi din munca noastră. Şi noi ce putem face ? E de ajuns să ridicăm puţin capul, că ei numaidecît — poc ! cu sabia la mir. Tovarăşi, ei ne bat, ne bat cumplit. Am ridicat steagul roşu pe „Potemkin“, dar nu l-am putut menţine. Ne-am răsculat, dar tot degeaba. Ţi-e groază să te gîndeşti cît sînge de-al nostru, de-al muncitorilor, a curs în toată Rusia ! Cîţi fraţi de-ai noştri au pierit în spînzurători, în temniţele ţariste, la poliţie ! Nu-i nevoie să vă mai spun. Ştiţi şi singuri. Ieri aţi însoţit pe ultimul drum pe un bătrîn cumsecade, de-al vostru, care şi-a dăruit viaţa, tăcut şi neştiut de nimeni, pentru fericirea nepoţilor şi strănepoţilor. Inima lui nobilă de truditor a încetat să mai bată. Sufletul lui, scump nouă tuturor, şi-a luat zborul. Unde-i ? Nu e şi nu va mai fi niciodată... Dar poate că acum zboară deasupra noastră ca un pescăruş şi se bucură pentru noi că nu ne-am părăsit cauza şi că ne pregătim să luptăm mai departe cu dîrzenie pentru libertatea noastră, pînă ce vom scutura de pe grumaz jugul asupririi şi al împilării...

Marinarul tăcu şi începu să-şi şteargă cu batista fruntea asudată. Vîntul flutura batista roşie de mătase ca pe o mică flamură.

O tăcere profundă, desăvîrşită se aşternuse deasupra bărcilor.

Dinspre ţărm răsunară fluierele alarmate ale poliţiştilor. Marinarul privi într-acolo şi făcu cu ochiul :

— Prietenii noştri au început să se neliniştească. Nu-i nimic. Fluieră, fluieră, canalie ! Poate o ieşi ceva din fluieratul tău ! Îşi îndoi mînios braţul şi îşi îndreptă cotul spre malul presărat cu umbreluţe şi pălării de panama : Na, cotu' !

Atunci, chipeşul Fedea, tolănit la pupa frumoasei sale bărci „Nadia şi Vera", începu să cînte la muzicuţă marşul „Dor de ţară".

Pe neaşteptate, în toate bărcile apărură ouă roşii, peşte prăjit, pîine, sticle.

Marinarul căută în coşuleţul său, scoase gustarea şi o împărţi frăţeşte cu cei din barcă. Petea primi o bucată mare de peşte uscat, doi covrigi mînăstireşti şi un ou violet.

1 Mai se dovedi a fi într-adevăr Paştele vesel al muncitorilor.

Poliţiştii alergau pe ţărm, fluierînd într-una. Bărcile se împrăştiară în direcţii diferite.

La orizont se buluceau norii, ca nişte capete de ghips.

Fedea îşi ridică faţa spre cer, lăsă mîna să-i atîrne peste marginea bărcii şi începu, cu glasul său limpede şi puternic de tenor, cunoscutul cîntec marinăresc :

Întinderea mării se-ntinde
Şi valuri vuiesc tumultos ;
Tovarăşi, noi mergem 'nainte
Departe de-un ţărm păcătos...

Vîslele sclipeau. Cîntecul se pierdea în depărtare :

Tovarăşe, eu nu mai pot să veghez,
Fochistul fochistului spuse...

Acum, abia se mai auzea.

Atunci marinarul ordonă băieţilor :

— Vîslele-n apă ! Un, doi ! Un, doi ! Şi lovindu-l pe Terenti pe umăr, începu cu voce tare :

Pe Marea cea Neagră,
Pe un vapor alb,
De trei ani pluteşte
Iubitul meu drag...

— Hei, golanilor ! De ce nu m-ajutaţi ?!

Iar Terenti şi cei doi băieţi reluară vesel :

Să nu plîngi, Marusia,
C-o să fii a mea.
Mă întorc la tine
Şi mi te-oi lua !...

Un pescăruş alb, cu aripile întinse, nemişcate, alunecă pe deasupra bărcii. Părea că a prins din zbor cîntecul vesel şi-l ţine în pliscul de coral, ca pe un peştişor de argint.

Băieţii priviră îndelung în urma păsării, gîndind că poate acesta este sufletul curat al bunicului, care venise în zbor să-şi mai vadă o dată barca şi nepoţii.

Sărbătoarea de 1 Mai se sfîrşise.

Dar nu se îndreptară spre ţărm, ci se mai învîrtiră vreo două ceasuri pe mare, aşteptînd un moment prielnic.

Mai întîi, îl lăsară pe Terenti lîngă Zolotoi Bereg şi apoi îl duseră pe marinar la Lanjeron.

Înainte de a sări pe mal, marinarul cercetă îndelung cu privirea împrejurimile. În cele din urmă ridică din umeri : „Ei, poate n-o fi nimic !"... îşi puse sub braţ bastonaşul său elegant, cu mînerul de alpaca înfăţişînd un cap de cal, şi sări din barcă.

— Mulţumesc, flăcăi ! rosti el în grabă. Să ne vedem cu bine !

Şi cu aceste cuvinte dispăru printre cei ce se plimbau.

Petea se întoarse acasă către ora mesei, cu băşici în palme şi cu faţa roşie, arsă de soare.

45

VÎNT PRIELNIC

Trecu o săptămînă.

În acest răstimp Petea nu mai dădu de loc pe la Gavrik. Era ocupat cu pregătirile de plecare la fermă. Trebuia să meargă în oraş după cumpărături fie cu tata, fie cu mătuşa.

Vremea se încălzise foarte mult, de parcă era vară.

La Odesa, luna mai nu se deosebeşte cu nimic de luna iunie. Oraşul se înăbuşea la temperatura de douăzeci şi cinci de grade. Deasupra balcoanelor şi vitrinelor fuseseră lăsate apărătorile de soare, vărgate şi tivite cu feston roşu. Peste ele se aşternea umbra dantelată a salcîmilor, care începeau să înflorească.

Cîinii alergau cu limba scoasă căutînd apa. Printre case se iţea deodată o mare ca de foc. În „centru", la măsuţe verzi, sub umbrele mari de pînză, şedeau zarafi şi florărese.

Tocurile se înfundau în asfaltul încălzit. Pretutindeni, în cazane înroşite ca în iad, clocotea smoala.

O, cît era de plăcut să colinzi prin magazine şi să faci tot felul de cumpărături în vederea apropiatei plecări : cercuri, sandale, plase de tifon pentru prins fluturi, undiţe, mingi, focuri de artificii. Şi apoi, cu pachetele uşoare, de forme ciudate, să te întorci acasă în tramvaiul cu cai, cu vagoane deschise.

Trupul lui Petea se mai chinuia încă în oraşul copleşit de arşiţă, în timp ce sufletul, nerăbdător, zburase înainte şi plutea cu vaporul, contopit cu briza albastră a mării.

Însă într-una din zile, dis-de-dimineaţă, în curte răsună fluierătura cunoscută. Băiatul alergă la fereastră şi-n mijlocul curţii îl văzu pe Gavrik.

Într-o clipă Petea fu jos. Gavrik avea un aer neobişnuit de preocupat. Faţa lui, de o paloare cenuşie, buzele strînse energic şi ochii din cale afară de strălucitori arătau că se întîmplase o nenorocire.

Inima lui Petea se strînse.

— Ei ? întrebă el în şoaptă, coborînd fără voie glasul. Ce este ?

Gavrik se întoarse posomorît :

— Nimic. Vrei să vii cu noi, cu barca ?

— Cînd ?

— Acum. Eu, Motia şi cu tine. Cu pînza.

— Minţi !

— Naiba minte !

— Cu pînza ?

— Să mă scuipi în ochi, dacă nu-i aşa !

— Să ne plimbăm ?

— Dacă vrei, să ne plimbăm. Vii ?

— Mai întrebi ?!

— Atunci, hai repede !

Să te plimbi cu o barcă cu pînze !

— Nu e nevoie să mai spunem că Petea nici nu mai trecu pe-acasă să-şi ia şapca. Peste zece minute băieţii se aflau pe ţărm.

Barca, pe jumătate în apă, cu catargul ridicat şi pînza strînsă, se legăna uşor pe valuri. Motia, desculţă, trebăluia pe fundul bărcii, punînd în lada de la pupa butoiaşul de stejar, plin cu apă, şi o pîine mare de secară.

— Haide, Petea ! spuse Gavrik, proptindu-se cu umărul la pupa.

Băieţii se opintiră odată şi, împingînd barca fără mare greutate, săriră în ea din mers.

— Am pornit !

Gavrik desfăşură pînza şi o înălţă cu multă îndemînare. Un vînticel slab o umflă lin. Barca se aplecă într-o parte. Stînd în genunchi la pupa, Gavrik fixă cu greutate cîrma, destul de grea, şi-i puse echea.

Simţind cîrma, barca îşi îndreptă poziţia.

— Bagă de seamă !

Petea abia avu timp să se aplece, lăsîndu-se pe vine. Ghiul împins de vînt îi trecu greoi pe deasupra capului, de la stînga spre dreapta, descoperind vederii marea strălucitoare şi ascunzînd ţărmul argilos, unde, în buruienile înalte pînă la genunchi, stătea mama Motiei, cu mîna streaşină la ochi.

Gavrik apăsă pe eche şi se propti cu spatele de ea. Catargul se înclină uşor. Apa plescăia neîncetat de o parte şi de alta a bărcii. Săltînd şi plesnind valurile cu fundul ei plat, barca ieşi în larg şi o porni de-a lungul ţărmului.

— Unde ne ducem ? întrebă Petea.

— O să vezi.

— E departe ?

— O să afli.

În ochii lui Gavrik se ivi iarăşi acea licărire duşmănoasă şi îngrijorată.

Petea se uită la Motia. Fetiţa stătea la prora cu picioarele atîrnate peste marginea bărcii şi privea drept înainte. Obrajii i se lungiseră, dîndu-i o expresie severă, iar vîntul îi ciufulea părul, care nu-i crescuse îndeajuns de lung pentru a şi-l împleti în cosiţe.

Cîtva timp nu rostiră o vorbă.

Deodată, Gavrik vîrî mîna în buzunar şi scoase un ceas destul de mare, de oţel negru. Plin de importanţă, îl duse la ureche, îl ascultă cum ticăie, apoi deschise cu oarecare greutate capacul cu unghia lui ca marmura, presărată cu nenumărate pete mici, albe, care, după cum se spune, aduc omului noroc.

Dacă Gavrik ar fi scos din buzunar o viperă vie sau un pumn de pietre preţioase, Petea n-ar fi fost atît de uimit. Să ai ceas de buzunar ? Era acelaşi lucru ca şi cînd ai fi avut o bicicletă sau un „montecristo". Poate chiar mai mult. Lui Petea i se tăie răsuflarea. Nu-i venea să-şi creadă ochilor. Era copleşit.

Între timp, Gavrik se apucase să numere cifrele cu degetul arătător, şoptind încet :

— Unu, două, trei, patru, cinci... Nouă şi-o ţîră. E bine, ajungem la timp.

— Arată-mi-l ! strigă Petea în culmea uimirii.

— Ia laba, nu-i de nasul tău !

— De unde-l ai ? E al tău ?

— Nu ! Şi trăgîndu-l pe Petea de mînecă, Gavrik îi şopti misterios : E luat special. De la comitet. Înţelegi ?

— Înţeleg — şopti Petea, deşi nu pricepea nimic.

— Ascultă aici — continuă Gavrik, privind cu coada ochiului spre Motia. Marinarul nostru a fost prins. Pricepi ? Acum e la închisoare. De şase zile. L-au înhăţat chiar la Lanjeron, după sărbătoarea de 1 Mai. Numai că, bineînţeles, are actele pe alt nume. Deocamdată nu l-au dibuit. Ei, da' dacă diavolii ăia îl recunosc, poţi să-i pui cruce şi să te rogi lui Dumnezeu : îl spînzură cît ai zice peşte. Pricepi ? Poate fi recunoscut în orice clipă. Or să găsească ei vreo iudă cu care să-l pună de faţă şi au să-l descopere. Acum îţi dai seama ce treabă urîtă poate ieşi din asta ?

— Minţi ! exclamă Petea, speriat.

— Odată ce-ţi spun, înseamnă că ştiu. Acum ascultă mai departe. Cît mai stă acolo fără să fie recunoscut, se pune la cale evadarea lui. Comitetul o pune la cale. Astăzi, la zece şi jumătate fix, o să fugă din închisoare de-a dreptul spre Bolşoi Fontan, iar de-acolo, în barca noastră cu pînză, o să plece îndărăt în România. Acum pricepi încotro mergem ? La Bolşoi Fontan. Să-i ducem barca. Iar ceasul mi l-a adus Terenti

de la comitet, ca nu cumva să întîrzii. Gavrik scoase din nou ceasul și-l privi cu luare-aminte : Zece fără o țîrică. Ajungem tocmai bine.

— Dar cum o să fugă ? șopti Petea. Doar e păzit de gardieni și de santinele.

— Ce-are a face ! La zece și jumătate, numai bine, îl scot la plimbare în curtea închisorii. El trebuie doar să fugă prin niște grădini de zarzavat, iar pe drumul spre Malîi Fontan îl așteaptă Terenti cu trăsura. Și din fugă, de-a dreptul în barcă. Pricepi ?

— Pricep. Dar cum va sări peste zidul închisorii ? Că e foarte înalt. Or să-l împuște cu carabina mai înainte ca el să treacă dincolo...

Gavrik se strîmbă de parcă ar fi mîncat mere pădurețe :

— Nu ! Ascult-aici. De ce să sară peste zid ? Zidul o să-l arunce Terenti în aer.

— Cum adică o să-l arunce-n aer ?

— Of, caraghiosule ! Îți spun c-o să-l arunce. O să facă în el o spărtură. Azi-noapte, un om de la comitet, tovarășul Sinicikin, a pus tanamidă, și astăzi, la zece și jumătate fix, cum începe plimbarea marinarului nostru, Terenti, din partea cealaltă, dă foc la fitil, apoi fuga la trăsură. Și o să aștepte acolo. Iar cînd o bubui tanamida...

Petea se uită cu asprime la Gavrik :

— Ce-o să bubuie ?

— Tanamida.

— Cum ?

— Tanamida — repetă Gavrik, mai puțin sigur de el. Aia care explodează. Da' de ce ?

— Nu tanamidă, ci dinamită ! spuse Petea pe un ton sentențios.

— Fie și dinamită. N-are a face, numai să sfarme zidul.

Abia acum pricepu Petea vorbele lui Gavrik. Simți cum i se încrețește pielea pe spinare. Cu ochii săi mari și negri îl privi uluit pe Gavrik :

— Dă-ți cuvîntul de onoare că-i adevărat.

— Pe cuvînt de onoare.

— Închină-te.

— Pe sfînta cruce a bisericii.

Gavrik se închină repede, smerit, la cupolele mînăstirii din Bolșoi Fontan. Dar Petea îl credea și fără asta. Îl făcuse

să se închine doar aşa, de formă. Petea simţea din tot sufletul că vorbele lui Gavrik sînt adevărate.

Gavrik coborî pînza. Luntrea se izbi de micul debarcader, amenajat pentru bărci. Ţărmul era sălbatic şi pustiu.

— N-ai o batistă ? îl întrebă Gavrik pe Petea.

— Am.

— Arată-mi-o !

Petea scoase din buzunar o batistă, pe care, dacă ar fi văzut-o mătuşa, cu siguranţă ar fi leşinat. Dar Gavrik se arătă pe deplin mulţumit. Dădu din cap grav şi plin de importanţă :

— E bună. Bag-o la loc. Apoi se uită la ceas. Era „zece şi o ţîrică". Eu rămîn în barcă — spuse Gavrik. Tu şi Motia duceţi-vă fuga sus şi staţi acolo, pe străduţă. O să-i aşteptaţi acolo. De îndată ce se apropie, să fluturaţi batista, ca eu să ridic pînza. Înţelegi, Petea ?

— Înţeleg... Da' dacă santinela trage în ei ?

— N-o să nimerească — zise Gavrik cu multă siguranţă şi zîmbi grav. Santinela s-a brodit să fie o cunoştinţă din Dofinovka. Fugi, Petea. De îndată ce-i zăreşti, să fluturi repede batista. O să poţi ?

— Mai întrebi ?!...

Petea şi Motia săriră din barcă şi o luară la goană pe deal în sus.

Aici, ca pe întreg litoralul de la Lüstdorf pînă la Lanjeron, copiii cunoşteau fiecare potecuţă. Strecurîndu-se printre tufişurile înflorite de liliac sălbatic, băiatul şi fetiţa se căţărară pe faleza înaltă şi se opriră pe o străduţă dintre două vile.

De aici se vedea şi şoseaua, şi marea.

Departe, jos, bărcuţa se legăna lîngă micul debarcader. Gavrik abia se mai zărea.

— Motka, ascultă la mine — spuse Petea, uitîndu-se în toate părţile. Eu mă urc în dud. De-acolo se vede mai bine. Tu plimbă-te pe străduţă şi fii cu băgare de seamă. Cine-i vede mai întîi !

La drept vorbind, nu era nevoie să se urce în dud, deoarece şi de jos se vedea foarte bine. Dar Petea se şi simţea comandant. Voia să săvîrşească fapte măreţe şi să ordone.

Băiatul îşi luă avînt şi începu să se caţăre, gîfîind. Bineînţeles, îşi rupse pantalonii în genunchi. Dar asta nu-l tul-

bură cîtuşi de puţin, ci, dimpotrivă, îl făcu să fie şi mai sever, şi mai mîndru.

Se aşeză călare pe o cracă şi se încruntă :

— Ei ! Ce stai ? Plimbă-te !

— Îndată.

Fetiţa se uită la Petea de jos în sus, cu nişte ochi speriaţi şi supuşi. Îşi potrivi cu mîinile amîndouă fusta şi o porni cuminte pe străduţă înspre şosea.

— Stai ! Aşteaptă !

Motia se opri.

— Ascultă aici ! Cum îi vezi, să strigi de îndată. O să strig şi eu dacă-i văd înaintea ta. Vrei ?

— Vreau — răspunse fetiţa cu glas subţirel.

— Bine, du-te.

Motia se întoarse şi porni pe sub umbra deasă a salcîmilor de culoare alb-verzuie, gata să înflorească, lăsîndu-şi în praf urmele mici ale picioarelor desculţe. Ajunse pînă la colţ, stătu puţin acolo şi se întoarse :

— Încă nu se văd. Dar la matale ?

— Nici la mine. Plimbă-te mai departe.

Fetiţa se duse încă o dată pînă la colţ şi se întoarse iar, spunînd că la ea nu se văd venind.

— Nici la mine nu se văd. Mai plimbă-te.

La început, băiatului îi plăcu foarte mult acest joc.

Era nespus de bine să stai sus în copac şi să priveşti încordat spre capătul străduţei, aşteptînd să apară o trăsură în goana cailor.

O, cît de limpede îşi închipuia el calul înspumat şi vizitiul învîrtind în văzduh biciul şuierător ! Trăsura se apropie în zbor. Din ea, cu revolverele în mînă, sar Terenti şi marinarul. După ei aleargă gardienii. Terenti şi marinarul se opresc şi trag cu revolverul.. Gardienii cad răpuşi, unul după altul. Petea flutură batista din răsputeri, strigă, sare sprinten din copac şi o ia la goană spre barcă, întrecîndu-i pe toţi, ca să ajute la înălţarea pînzei. Iar Motka abia după aceasta îşi dă seama că ei au sosit. Ce să-i faci ? Aşa-s fetele !

...Dar timpul trecea şi nu se vedea nimeni. Începu să se plictisească.

Petea se sătură să mai privească şoseaua orbitor de albă, pe unde trecea ba o caretă cu vizitiu englez, îmbrăcat ca

Evgheni Oneghin, ba un furgon cu gheață artificială care se hurducăia îngrozitor. Atunci i se făcea tare cald și, mai cu seamă, sete.

Băiatul reușise să cerceteze în amănunțime vila vecină : gazonul de un verde luminos, pietrișul de pe alei, tufele de tuia, statuia împestrițată de petele violete ale umbrei, un ghiveci din care se revărsau frunzele lungi și ascuțite de aloe și un pictor care picta un peisaj.

Pictorul, cu mustăți răsucite și barbișon, cu o beretă de catifea pe cap, ședea sub o umbreluță, pe un scaun pliant și, lăsîndu-se pe spate, lovea cu o pensulă lungă pînza de pe șevalet.

Dădea cu pensula și apoi admira. Și așa mereu... Pe degetul mare de la mîna stîngă ținea paleta, o tăbliță ovală, mult mai frumoasă decît însuși peisajul pictat. Într-o ciudată și în același timp fermecătoare neorînduială,erau amestecate toate culorile și nuanțele mării, cerului, lutului, liliacului, ierbii, norilor, bărcilor...

...Dar între timp se și ivise o trăsură prăfuită și pe străduță veneau încet doi oameni. Înaintea lor fugea Motia, strigînd :

— La mine se văd. Au venit. Flutură, flutură batista !

Petea era cît pe-aci să cadă din copac, smulse cu disperare batista din buzunar și începu s-o agite deasupra capului.

Barca se legăna acum mai tare și Petea văzu cum Gavrik se agită și face semne cu mîinile.

Pe sub dudul în care stătea Petea trecu Terenti și marinarul. Pe fețele lor roșii, învăpăiate curgeau șiroaie de sudoare. Băiatul le auzi răsuflarea sacadată.

Marinarul era fără șapcă și șchiopăta rău. Eleganții săi pantaloni crem, aceiași în care Petea îl văzuse ultima dată la sărbătoarea de 1 Mai, erau rupți și mînjiți cu praf de cărămidă. Plastronul murdar, pe jumătate desprins de cămașă, îi dezvelea pieptul bombat, strălucind de nădușeală. Pumnii strînși erau parcă înfășurați în sforile albastre ale vinelor. Mustățile îi atîrnau. Pe fața nebărbierită, pomeții obrajilor păreau și mai ascuțiți. Ochii îi străluceau înfrigurați. Mărul lui Adam i se mișca nervos.

— Bună ziua, nene ! strigă Petea.

Marinarul și Terenti se uitară la băiețaș și zîmbiră. Lui Petea i se păru chiar că marinarul îi face cu ochiul. Însă ei alergau în jos, stîrnind în urma lor un nor de praf.

— Eu i-am văzut prima, sîc ! spuse Motia.

Petea coborî din copac, prefăcîndu-se că nu aude.

Băiatul și fetița stăteau unul lîngă altul, privind în jos spre barca cu pînza ridicată.

Văzură cum silueta micuță a marinarului sări în luntre. Pînza se umflă și începu să se depărteze de țărm, ca o petală dusă de vînt. Pe debarcaderul pustiu se mai aflau doar Gavrik și Terenti. După cîteva clipe Terenti se făcu nevăzut.

Rămase doar Gavrik. El își flutură mîna spre Petea și Motia, apoi începu să urce fără grabă pe faleză.

Barca, săltînd într-una și despicînd valurile, se depărta repede spre largul mării albastre, pe care se unduiau vălurele mărunte.

— A plecat singur — spuse Petea.

— Nu-i nimic — răspunse Motia. I-am pus o pîine întreagă. Și opt bucăți de babușcă sărată.

Curînd, celor doi li se alătură și Gavrik.

— Slavă Domnului, a plecat cu bine ! zise el, făcîndu-și cruce. Astfel, cine știe ce se mai întîmpla !

— Și barca ? întreabă Petea. E ca și pierdută ?

— E ca și pierdută — răspunse Gavrik, posomorît, scărpinîndu-se în creștetul capului.

— Ce-o să vă faceți fără barcă ?

— Ei, ne-om descurca noi cumva.

N-aveau unde să se mai grăbească. Copiii săriră gardul și se opriră în spatele pictorului. Tabloul era aproape gata. Cu sufletul la gură, se uitară fermecați cum pe pînza mică apare o lume întreagă, cu totul alta decît cea adevărată și în același timp semănînd ca două picături de apă.

— Marea este, dar barca nu-i — șopti Motia, chicotind încet și punînd, ca din greșeală, mîna pe umărul lui Petea.

Dar iată că pictorul muie o pensulă subțire într-o picătură de culoare albă și, chiar în mijlocul tabloului, pe albastrul strălucitor al mării de-abia pictate, puse o virgulă mică și proeminentă.

— Pînza ! exclamă entuziasmată Motia.

Acum nu mai puteai deosebi marea pictată de cea adevărată. Erau aidoma. Pînă și pînza !

Şi copiii, împingîndu-se încetişor unul pe celălalt cu coatele, privind îndelung cînd la tablou, cînd la marea cea adevărată şi nemărginită, în a cărei zare albastră dispărea încetul cu încetul pînza mică a bărcii bunicului, serafică şi uşoară ca un pescăruş...

Albastre-s undele sub ea,
Cu aur soarele-o-ncunună...
Dar ea numai furtună vrea :
Parc-ar fi linişte-n furtună.

CUPRINS

Redactor responsabil : ALEXANDRA ȚIMPĂU
Tehnoredactor : GHEORGHE CHIRU

Dat la cules 31.07.1967. Bun de tipar 13.09.1967. Apărut 1967. Comanda nr. 8061. Tiraj 30140. Hîrtie tipar înalt B de 63 g/m², 540×840/16. Coli editoriale 15,23. Coli de tipar 16,5. A. 13125. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—3

Tiparul executat sub comanda nr. 653 la
Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918"
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București
Republica Socialistă România